

Ak Parti kapatılmalı

Temel İskit 24.06.2008

İrlanda krizine rağmen AB Türkiye'yi unutmuyor. Giderayak, "Müzakere süreci ile dava arasında bağlantı yok" diyen dönem Başkanı Sloven Dışişleri Bakanı Rupel suya sabuna dokunmamaya çalışıyor. Barroso ve Avrupa Parlamentosu Başkanı Pöttering ise aksi fikirde: Ak Parti kapanırsa ilişkiler etkilenir, süreç askıya bile alınabilir. Bu beyanlara bakıp AB'nin resmî kararının ne yönde olacağını şimdiden kestirmek zor. Parti kapatmanın anti-demokratik bir önlem olduğundan kuşkuları yok. Ama nasıl davranmaları gerektiği konusunda kafaları karışık. Malum, 'müzakere çerçeve belgesine' göre 'demokrasi ilkelerinin ciddi ihlali' halinde müzakereler üyelerin nitelikli çoğunluğuyla (yaklaşık üçte iki) askıya alınabiliyor. Ancak, bu kararın geriye çevrilmesi çok daha güç. Oybirliği gerekiyor. Bu nedenle AB ülkelerinin kapatma ertesinde hemen köprüleri atmaları, aceleci bir kararla müzakereleri askıya almaları beklenemez. Bir geçici formül bulup Türkiye'deki siyasi tablonun nasıl şekilleneceğini görmek istemeleri daha olası.

Bu arada, AB yetkililerinin beyanlarına içeriden yine tepki var. Dava sürecini etkilemeye çalışmak ithamı tekrar piyasaya sürüldü. 'Ya Anayasa Mahkemesi üyeleri korkar da kapatma gerçekleşmez ise' diye içi titreyenler 'hariçten gazel okuyanlara' yargı bağımsızlığı ilkesini hatırlatıyor. Başka akıl hocaları ise, AYM'nin sağlıklı karar alması için müzakerelerin durdurulması tehdidinin azalmasını istiyor ve 'kavgada değil makulde birleşmek' gibi genelgeçer tavsiyelerini esirgemiyor.

Aslında, uzlaşa ve makulü savunma kisvesi altında vesayet rejiminin sürmesini isteyenlerin davanın sonucu konusunda endişelenmelerine hiç gerek yok. Zarlar atılmış durumda. Başsavcı'nın iddianamesinin absürd olduğu kadar ideolojik niteliği başlı başına bunun kanıtı. Bu adımı atanların Ak Parti'nin kapatılmaması halinde daha güçlenmesi riskini göze almak istemeyecekleri de açık. Genelkurmay Başkanlığı'nda hazırlanan ve Eylül 2007'den itibaren yürürlüğe konduğu anlaşılan 'Bilgi Destek Faaliyeti Eylem Planı'nın topluma şekil verme amaçlarının başında tam da Ak Parti hükümetinin laiklik karşıtı eylemlerin odağı olduğunu kanıtlamak yani Anayasa Mahkemesi'nin kararına zemin hazırlamak gelmiyor mu zaten?

Yani, Anayasa Mahkemesi'nin 'malumu ilam' ederek kapatma kararını vermesi kaçınılmaz.

Kapatmacı güçlerin hesabı ortada: Ak Parti ardılını da aciz hale getirerek 'haddini aşmayacak' bir parlamento ile vesayet düzenini sürdürmek. Bu hesabın doğru çıkması, AB sürecinin tam tıkanması demek. Süreç değişim karşıtlarının kırmızıçizgilerine geldi dayandı zaten. Suçu Sarkozy'ye atmak da kurtarmıyor. 'Ehli' bir siyasi tabloda bireysel özgürlükleri odak alan sivil bir anayasanın yapılmasının, askerlin sivil kontrolüne girmesinin, tarafsız bir yargının oluşmasının, Kıbrıs'ta çözüme müsaade edilmesinin ve de Kürt sorununun çözülmesinin mümkün olmadığı anlaşıldı artık (DTP'nin kapatılması da ehlileştirme operasyonunun bir parçası doğal olarak).

Peki, ya hesap doğru çıkmazsa? Parti kapatılınca erken genel seçimlere gidilir, halkın sağduyusu 'mühendisleri' bir kere daha hüsrana uğratır, Ak Parti ardılını belki daha güçlenmiş olarak iktidara getirirse, bu defa bu yeni iktidar selefinin reformları askıya alarak ve sistemle uzlaşmaya çalışarak düştüğü vahim hatalardan sıyrılırsa? Daha da önemlisi, ya vesayet rejimini kırabilecek bir siyasi ortam oluşursa?

Nitekim kapatmanın siyaseten yanlış olabileceğini düşünenler çoğalmaya başladı. 27 Nisan örneğinden hareketle bu partinin 'mağduriyet' gerekçesini daha da etkili kullanacağından ve ardılının daha da 'kontROLSÜZ'

hale geleceğinden korkuluyor. Buna karşı kapatılmayıp gözdağı verilmiş bir Ak Parti'nin 'yola geleceği' umuluyor. Bu arada artan ekonomik güçlüklerle zaten yıpranmaya başlamış olan iktidarın kendi ipiyle kendini asması bekleniyor. Bu yaklaşımda ana fikir çok açık: siyasi iktidarı askerî ve sivil bürokrasiyle el sıkıştırarak vesayet rejimine entegre etmek ve eski düzeni sürdürmek.

Hayır, Ak Parti –zaten öngörüldüğü gibi- kapatılmalı.

Ancak o zaman belki AB sürecinin de sağlıklı bir yola girmesi umudu doğabilir. Bunun için temel bir koşul var tabii: 'Akıllı' olması istenen Ak Parti ardılı siyasi oluşumun aklının başına gelmesi! Statükoyla uzlaşmanın yararsızlığını anlaması. Yepyeni bir anayasa, siyasi partiler kanunu, seçim kanunu için öncülük etmesi.

Türkiye'nin geleceği ve AB yolunda ilerleyebilmesi siyasetin vesayetten kurtulmasına bağlı. Bunun için de ciddi bir kırılma gerek.

Ak Parti'nin kapatılması bu kırılma noktası olabilir.

24.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ya tutarsa...'

Temel İskit 26.08.2008

Türkiye Kafkaslar'daki istikrarsızlıktan en çok zarar görecektik ülkelerin başında geliyor. Rusya-Gürcistan çatışmasından sonra bu bölgede kalıcı bir barış ortamının yaratılması çabalarında Türkiye'nin de yer alması son derece makul. Fakat asıl mesele Türkiye'nin rolünün ne olacağı.

Türkiye Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu girişimi ile baş rolü oynamak istiyor. Amaç Erdoğan'ın ifadesiyle bölgede 'sürdürülebilir bir barış, güvenlik ve istikrarı tesis edebilecek bir platform' tesis etmek. Girişim Türkiye ile Rusya, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ı kapsayacak. 'Platform'un uzun dönemli hedefi AB'nin temel fikrine benzer şekilde, üyeleri arasında ortak ekonomik çıkarlar geliştirme yoluyla siyasi karşıtlıklarını ortadan kaldırmak olsa gerek.

Girişimin içi diğer ülkelerle görüş alışverişleri yoluyla doldurulmaya çalışılıyor. Erdoğan'ın Moskova, Tiflis ve Bakü ziyaretlerinin 'Platformun' içeriğine ne katkıda bulunduğu tam belli değil. Şimdilik 'olumlu karşılama' açıklamaları aşamasındayız.

Yasemin Çongar'ın tabiriyle bu 'ya tutarsa' girişiminin tutmasını istiyor tabii gönül. İdealizm güzel şey. Hayaller kurulmasa çirkin gerçekler kendiliğinden değişmez, insanlık ilerlemezdi. Ama tarih yanlış zamanda, uygunsuz koşullarda ortaya atıldığı için başarısız olan iyi niyetli girişimlerin de mezarlığı aynı zamanda.

'Platform'un başarısı her şeyden önce uluslararası konjonktürün ne kadar elverişli olduğuna bağlı. Kafkasya ABD-Rusya ilişkilerinden bağımsız düşünülemez. Bu ilişkilerde gerginlik Rus-Gürcistan savaşı ile zirvesine çıktı. NATO ve Rusya'nın askeri işbirliğini askıya aldıkları, füze kalkını düellosu yaptıkları bugünkü ortamda karşılıklı güvensizlik had safhada. Batı-Rusya ilişkilerinin geleceği ABD seçimlerinin sonucuna da büyük ölçüde bağlı. McCain'in kazanması gerginliği arttıracak, Rusya'ya karşı 'sopa' politikası uygulanacak, Rusya'yı uluslararası düzene entegre etme politikası büyük yara alacak. Obama gelirse 'havuç' politikası yeniden devreye girebilir, gerginlik azalabilir.

Böylesine kaygan bir konjonktürde Kafkaslar'da hem Batı'yı hem Rusya'yı tatmin edecek bir barış ve işbirliği girişiminin başarıya ulaşması pek kolay değil. Rusya'nın 'Platform'a şimdilik olumlu yaklaşması, böyle bir girişimi kendi çıkarına kullanabileceğini sezmiş olmasına bile bağlanabilir. Bölgesel işbirliği şemalarında güçlü olan ülkenin 'eşitler arasında daha eşit' olduğu bilinir. Rusya pekala bu çerçeveden bölgedeki ağırlığını daha da arttırmak, üstelik buna meşruiyet kazandırmak için yararlanabilir. ABD'nin soğuk bakışı tam da bu olasılıktan kaynaklanıyor olabilir.

En önemlisi Türkiye'nin Batı ile Rusya arasındaki ince çizgideki konumu. Evet, Rusya ile çok ciddi ekonomik çıkarlarımız var. Ama sonuçta NATO üyesi AB adayı olarak Batı'nın parçasıyız. Kaldı ki Kafkasya'da da tarafız. Batı gibi Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunuyoruz. Rusya bunu kabul etmiyor. Azeri-Ermeni ihtilafında Azerbaycan'ı tutuyoruz. Bu koşullarda Rusya ile ortak bir zemin bulmak için bazı pozisyonlarımızı gözden geçirecek miyiz? Ölçüyü kaçırıp Rusya yanlısı gözükmemiz halinde bu ABD'nin ve pek çok müttefikimizin hoşuna gitmeyecek elbet.

'Platform'un neden mevcut durumdan daha elverişli bir diyalog ortamı oluşturacağını anlamak güç. AGİT Minsk Grubu'nun Azeri-Ermeni ihtilafı için yaratamadığı çözüm iradesinin böyle bir girişim çerçevesinde niçin doğuvereceği sual konusu. Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan çıkmaya karar veren Gürcistan neden birdenbire Güney Osetya ve Abhazya'daki Rus kuvvetlerinin mevcudiyetini unutup Rusya ile 'Platform'un masasına otursun ki?

Buna karşı, girişimin belki de en olumlu yanı Ermenistan'ı bu şemaya dahil etmeye istekli oluşumuz. Ermenistan'ın bu ön koşulsuz açılımımızdan memnun olduğu muhakkak. Bu adım Ermeni-Azeri ihtilafının çözümünden çok salt Ermenistan'la aramızdaki ilişkilerin normalleşmesine katkı yapacak gibi. Çok da yararlı olacak her iki taraf için bu 'yan ürün'.

Her neyse artık adım atıldı. 'Maya tutarsa' ne alâ. Önemli prestij kazanımı yanında, orta ve uzun dönemde Kafkasya'daki çıkarlarımızı garanti altına alabiliriz. Ama, tutmaz ise umarız Batı demokrasileri içindeki yerimiz sarsılmadan ve Batı'daki geleceğimiz yaranıp berelenmeden işin içinden sıyrılma başarısını gösteririz. Robert Kagan '21. yüzyıl dünyasının en belirleyici niteliğini demokratik ve otoriter hükümetler arasındaki rekabetin oluşturacağı'

görüşünde. Bu öngörü doğru ise Türkiye'nin bu rekabetin hangi tarafında yer aldığı dış politikada inisiyatif sahibi gözükmekten daha önemli mutlaka.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nereden nereye...

Temel İskit 02.09.2008

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Batı, Rusya'yı uluslararası toplumun 'saygın ve eşit' bir üyesine dönüştürmek için büyük bir çaba içine girmişti. Amaç bu ülkenin Batılı değerler ve liberal ekonomi ilkeleri çerçevesinde yapısal değişimini gerçekleştirmektir. Çok büyük çapta mali ve teknik yardım sağlandı Rusya'ya o zamanlar. Clinton yönetiminin 'Önce Rusya' adını verdiği ve dış politikasının temel direklerinden biri yaptığı bu politika, G-7'nin Rusya ile G-8 olmasına, Rusya'nın Avrupa Konseyi üyeliğine, NATO ile askerî anlaşmasına uzanan sürecin başlangıcıydı.

Bu politika ABD'nin Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı gibi Batı için önemli ekonomik ve stratejik yarar getirecek bir projeye dahi ilk başta soğuk bakmasına neden olmuştu. Rusya bölgedeki boru hattı ağı monopolünü kırarak olan bu projeye doğal olarak karşıydı. ABD Dışişleri'ndeki 'Önce Rusya'cılar sırf Moskova'yı kırmamak için uzun süre Azeri petrolünün Batı'ya ulaştırılması için Rusya üzerinden Boğazlar'dan tankerle nakliyatın yeterli olduğu tezini savundu. Sonunda projenin ABD'nin desteğini alması için bizzat Clinton'ın ikna edilmesi gerekti.

Bugün 'Önce Rusya' politikası günlerinden çok uzaktayız. Rusya tam Batı'nın istediği biçimde değişmedi. Otokrasi renginde kendine özgü bir yarı-demokrasi oldu. Yine kendine özgü yarı-liberal bir ekonomik rejim yarattı. Ve Batı yardımıyla dünya ile bütünleşmesinin sağladığı ve enerji fiyatlarının artmasının pekiştirdiği olanaklarla hatırı sayılır bir güce ulaştı. Şimdi de bu gücün verdiği özgüvenin dünya siyaset sahnesinde Batı ile karşıtlık biçiminde sergilendiğini görüyoruz.

Gürcistan savaşıyla üst noktasına varıp halen de devam eden sürtüşme listesi uzun. Gerginlik gün be gün artıyor. Yeni bir Soğuk Savaş eşiğinde olduğumuz yorumları yapıyor. Aslında bu iddialar abartılı. Rusya Batı'ya Sovyetler Birliği ölçüsünde bir rakip olacak konumda değil. Bir blok oluşturacak komünizm gibi bir ideolojiden mahrum. Şanghay Beşlisi'nin son toplantısında destek alamaması bunun bir işareti. Enerji kozu tek başına yeterli sayılmaz. Avrupa'ya ikmal kesmesi orta dönemde kendine zarar verir. Daha önemlisi boru hatları dahil eskimiş alt yapısını iyileştirmek için hâlâ Batı'ya bağımlı. Dünya ekonomisine entegre olmanın nimetlerinden vazgeçmek hiç kolay değil.

Buna karşı Batı da en azından yakın dönemde Rusya karşısında güçlü kartlara sahip değil. Yaptırım olarak sözü edilen G-8'den çıkartma, Dünya Ticaret Örgütü'ne almama, Soçi 2014 kış olimpiyatlarını boykot etme gibi önlemlerin bu ülkenin davranışını etkileyeceği kuşkulu.

Zaten NATO ve AB kendi içinde bölünmüş durumda. Eski Doğu Bloku ülkelerinin hepsi birer şahin. Almanya ve Fransa tereddütte. Diğer birçok üye ülke Moskova ile diyalogu sürdürme yanlısı. Bunlar Putin'in geçen yıl Münih konferansında çizdiği sınırı meşru görme eğiliminde. Rusya'nın hırçınlıklarını NATO'nun bir anti-Rusya ittifaka dönüştüğü algısına ve tarihsel 'kuşatılma' endişesinin nüksetmesine bağlayanlar da var. Çünkü AB zirvesinden –beklendiği gibi- bir yaptırım kararı çıkamamasının nedeni de bu farklı yaklaşımlar zaten.

Batı-Rusya gerginliğinin alacağı yönü Batı cephesinde asıl tayin edici olan ABD. Bush yönetiminin kavgacılığı seçimlere kadar sürebilir. Başkanlık adayları da seçim ateşiyle sertleşme politikasında açık artırmaya girişebilirler. Obama dahi Denver konuşmasında Rusya'ya karşı sert diplomasi bahsetti. Obama'nın McCain'le şahinlik yarışına girmesinin yararına olacağı kuşkulu. Böyle bir tutum ABD'nin dünyaya Bush'tan farklı bakmasını bekleyen taraftarlarını rahatsız edebilir.

Aslında Batı ve Rusya'nın karşılıklı çıkarları ve birbirlerini zorlama olanaklarının sınırlı olması tırmanmanın belli bir çizgiyi aşmayacağı umudunu veriyor. Bu kızgın ortamda Batı Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya alınmasını hızlandırmak gibi fazla tahrik edici adımlar atmaz, Rusya da Gürcistan'daki tecavüzlerini sınırlarsa, belki de şimdilik 'Kosova'ya karşılık Güney Osetya ve Abhazya' denklemiyle yetinilmesi ve bunalımın hafiflemesi ihtimal dışı değil. Ama asıl tablo ABD seçimlerinden sonra yeni Başkanın dış politikasının belirginleşmesinden sonra şekillenecek herhalde.

Bu belirsizlik ortamında Türkiye'nin çatışmanın yerini yeniden işbirliğine bıraktığı iyimser senaryonun gerçekleşmesini dilemek dışında gelişmeleri fazla etkileme olanağı yok. Bu arada en doğrusu, 'arada kalmışlık' gibi yersiz bir telaşa kapılmadan, Rusya ile arayı bozmamaya çalışmakla beraber, parçası olduğu Batı'nın çizgisinden uzaklaştığı intibayı vermekten kaçınmak olacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Garantör

Temel İskit 09.09.2008

Kıbrıs'ta Mehmet Ali Talat ve Hristofyas'ın 3 Eylül'de başlattığı süreç zorlu geçecek. 'İki kurucu devletin ortaklığı ve eşit statüsü' ve 'tek egemenlik, tek vatandaşlık' gibi temel ilkelerdeki mutabakat dahi bıçak sırtında gözüküyor. Ayrıca, bütün müzakere birikimine rağmen toprak, mülkiyet, yetki paylaşımı, yerleşikler dosyaları çetin pazarlıklar gerektirecek.

Bir de garantiler ve Kuzey'deki Türk askeri varlığının geleceği meselesi var. Türk tarafı 1960 Garanti ve İttifak Anlaşmaları'nın aynen yürürlükte kalmasında ısrarlı. Türk askerlerinin ayrılması konusunda Büyükanıt ve Başbuğ'un 'kalıcı barıştan önce tek bir asker çekilmez' beyanları noktasındayız. Buna karşı, Hristofyas Türk askerlerinin en kısa zamanda çekilmesi istemini sık sık dile getiriyor. Garanti anlaşmalarına gerek olmadığını, yeni Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliğinin her iki taraf için yeterli güvenlik garantisi oluşturduğunu öne sürüyor. Yunanistan da bu görüşte.

Garantiler ve asker meselesinin diğer unsurlardan önemli bir farkı var. O da bu konuda diğer parametrelerden daha ileri ölçüde son sözü Türkiye'nin söyleyeceği. Mehmet Ali Talat örneğin yetki paylaşımı, mülkiyet gibi konularda hatta toprak pazarlığında bir dereceye kadar serbest olabilecek. Fakat güvenlik konusunu Ankara'nın tamamen kendi yetkisinde gördüğü açık. Buradaki 'Ankara'dan kasıt da tabii ki TSK.

TSK'nin özellikle 1974'ten bu yana Kıbrıs sorunda bu kadar fazla söz sahibi olmasının somut dayanağı –siyasetteki genel ağırlığına ilaveten- Kıbrıs'ta askerlerimizin mevcudiyeti. Bu mevcudiyetin Türkiye tarafından otuz dört yıldır savunulan gerekçesi de 1960 Garanti Anlaşması'nın garantör ülkelerden biri olarak bize verdiği müdahale hakkı.

Ne var ki Ecevit'in 1974 müdahalesini dayandırdığı bu gerekçe özellikle ikinci harekâttan sonra uluslararası toplum tarafından makbul görülmedi bir türlü. O yıldan itibaren pek çok BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul kararı bir defa bile 1960 Anlaşmaları'na atıfta bulunmadan harekâtı kınadı, 'yabancı askerî güçlerin' Ada'dan çekilmesini istedi. ABD'den ambargo geldi. Türk askerinin mevcudiyeti sürekli eleştirildi. Kısacası, Garanti ve İttifak Anlaşmaları Kuzey'de yaklaşık 40 bin asker bulundurmamıza hukuki dayanak oluşturamadı.

Garantiler ve yabancı askerlerin çekilmesi konusu müzakerelerde herhalde ilk madde olmayacak. Ancak ele alındığında Türk tarafının Garanti ve İttifak Anlaşmaları'nın sürdürülmesi için ikna edici gerekçeler bulması gerekecek herhalde.

Akla ilk gelen gerekçe Türk kurucu devletinin toprak bütünlüğünü korumak ve vatandaşlarının güvenliğini sağlamak tabii. Meşru sayılsın sayılmasın Türk askerî mevcudiyetinin uzun yıllar Kıbrıs Türk toplumunun kendini güvende hissetmesini sağladığı muhakkak. Buna karşı Rum tarafı AB üyesi olduktan, Türkiye de üyelik müzakerelerine başladıktan sonra Kıbrıslı Türkler'in artık güneyden bir saldırı olasılığı endişesini taşıdıkları ve bunun sırf Türk askerinin caydırıcılığı sayesinde önlendiğini samimiyetle düşündükleri şüpheli. AB üyesi yeni Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Birliğin şemsiyesi altında bulunduğu ve başkaca bir garantiye gereksinme olmadığı ileri sürüldüğünde buna karşı çıkmanın 'ben sadece Rumlara değil AB'ye de güvenmiyorum' anlamına geleceği açık. Bu da aynı zamanda, AB içi ihtilafların silahlı güç kullanmakla çözülmesinin düşünülemeyeceğini gözardı etmek demek. Temeli barış olan bir Birliğin parçası olursa dahi dış bekçi gerektiğine inanmak demek.

Bunun dışında, Kuzey’de önemli çapta asker bulundurmamıza inandırıcı bir neden bulmak kolay değil. Kıbrıs’ı ‘vermeme’ yanlılarının sık sık başvurduğu ‘Türkiye’nin stratejik çıkarlarını koruma’ gerekçesi irkiltici. 1974 harekâtının amacının toprak kazanımı olduğu ve Kuzey’deki askerlerin Kıbrıslı Türkler’in değil de Türkiye’nin güvenliği için Ada’da bulunduğu pek savunulabilir bir pozisyon sayılmaz.

Tarafların iyi niyetli ve barışçıl yaklaşımıyla bu konuda ara yol belki bulunulabilir. Çeşitli formüller düşünülebilir. Asker çekilmesi makul takvimlere bağlanabilir. Ama sorun Türkiye’nin diğer müzakere konuları yanında özellikle garantiler ve asker bulundurma konusundaki tutumunun TSK’nın siyaset üzerindeki vesayeti ile doğrudan ilişkili olması. Bütün diğer anlaşmazlık noktaları halledilse bile bu konuda son söz askere ait olduğu sürece nihai çözümün her zaman kilitlenme olasılığı var. Diğer bir deyişle askerın en önemli güç dayanaklarından birinden vazgeçip geçemeyeceği Türk demokrasisinin vesayetten kurtulup kurtulamayacağının da işareti olacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tereddüt

Temel İskit 16.09.2008

Bu günlerde dış politikamız –Cumhurbaşkanı’nın önemli katkısıyla- çok hareketli. Büyük ölçüde de başarılı. Türkiye her coğrafyada bayrak gösteriyor. Kafkaslarda ‘platform’ yaratmaya girişiyor. Azerbaycan’ı kırmadan Ermenistan’a açılım yapıyor. Suriye-İsrail yakınlaşmasında rol oynayıp Sarkozy’den övgü alıyor. Afrika Zirvesi topluyor. İran’la ABD arasında köprü olmaya bile çalışıyor.

Bu tablo güzel de, böylesine ince dengeler üzerinde oynayan bir dış politikanın sürdürülebilirliği içte siyasi yapının istikrarına ve temel bir vizyona oturmasına bağlı tabii.

Türkiye için bu vizyonun esası ve çerçevesi AB üyeliği hedefi. Türkiye dış politikada manevra imkânını ve ciddiye alınmasını AB ile tam üyelik müzakere sürecindeki ülke niteliğine borçlu. Batıyla bütünleşmesinde kuşku olmayan yegâne laik rejim sahibi Müslüman ülke görünümü Türkiye’nin dünya sahnesindeki asıl gücü.

AB üyeliği sürecinde tökezleme bu gücü de doğrudan etkiler doğal olarak. Zaten gördük... Bu hedefin arkasındaki irade gevşeyince vesayet rejimini sürdürmek isteyen güçlerin cesareti artıyor. Türkiye’yi Batı’dan uzaklaştırmak, otoriter rejimlere yaklaşmak isteyenler hevesleniyor.

AB yolundaki iradenin önemli kıstaslarından biri AB müktesebatına uyum için gerekli reformları içeren Ulusal Programlar ve bunların uygulanması. Geçenlerde bunlardan üçüncüsünün taslağı açıklandı. Son şeklinin muhalefet partileri ve sivil toplum örgütlerinin de görüşleri alındıktan sonra verileceğı anlaşıyor.

Dört yüz sayfalık Ulusal Program Taslağı (UPT) önümüzdeki dört yıllık dönemde siyasi kriterler ve müzakere başlıkları çerçevesinde AB'ye uyum için yerine getirilecek hususları içeriyor. Taslakta oldukça önemli yasa değışiklikleri ve stratejik reform taahhütleri var. Ama UPT sistemik sorunlarımıza ancak kenarından köşesinden değinebiliyor. Temel haklar ve özgürlükler konusunda öngörülen adımlar mütevazı. Kürt sorununa köklü bir yaklaşımın izi yok. Yeni bir siyasi partiler kanunu ve dokunulmazlıklar konularına temas edilmiyor. Askerin sivil otorite tarafından kontrolü konusundaki vaatler cılız. Bu arada çifte yargı neredeyse onaylanıyor. UPT'nin içerdiklerinden çok içermedikleri daha önemli sanki. Kısacası, bu programın Türkiye'de vesayet rejiminin kırılmasına ve asıl ihtiyaç duyulan gerçek demokratikleşme ve yapısal değışime katkısı sınırlı kalacağı benziyor.

Kaldı ki UPT'nin ne ölçüde uygulanabileceğı dahi şüpheli. Zira arkasında güçlü bir siyasi irade görünmüyor. Hükümetin UPT'ye sıcak bakmadığı, bazı bakanların UPT'nin hükümet programıyla uyumlu olmayan yönlerinin uygulanamayacağı gibi garip bahaneler ürettikleri bilgisi var. Başbakan'ın da UPT'ye olumlu bakmadığı söyleniyor. Arkasında Başbakan ve tüm kabinenin güçlü iradesi ve desteğı olmazsa Babacan'ın çabaları yetersiz kalır. Tek başına CHP ve MHP'nin olumsuz olacağı belli tavrıyla ve sivil ve askerî bürokrasinin bildik açık veya zımni direnciyle baş edemez.

Başbakan'ın bu günlerde AB'yi öncelikleri arasında görmediğı ortada zaten. En başta yerel seçimlere odaklanmış durumda. Ama asıl enerjisini Doğan medyasıyla kavgaya harcıyor. İyimser bir bakışla, bu kavganın siyaset-medya-çıkar düzenini çatlatıp bu kronik hastalığın iyileşmesine yardımcı olacağını düşünmek de mümkün. Biraz zorlama da olsa, kavgayı Başbakan'ın vesayetçi güçlere karşı mücadelesinin bir parçası şeklinde yorumlamak da.

Yine de Başbakan'ın, üslup sorunu bir yana, AB yolunda en önemli kriterlerden biri olan yolsuzluklarla mücadele kapsamında Deniz Feneri ile ilgili iddiaların üzerine gitmek yerine bu kavgaya girişmiş olması en azından tereddüt yaratıyor.

Ak Parti hakkında daha önceden de başlamış kayırcılık ve yolsuzluk iddialarından hedef saptırma anlamına mı geldiğı hakkında tereddüt yaratıyor.

Doğan medyasının bu özgürlüğü istismar sabıkası malûm olsa da, Başbakan'ın eleştirilere tahammülsüzlük konusundaki bilinen eğiliminin basın-yayın özgürlüğünü hedef almaya mı dönüştüğü hakkında tereddüt yaratıyor.

Ve UPT'ye ilişkin isteksizliğı ile de birleşince Başbakan'ın ve Ak Parti'nin gerçek demokrat ve özgür bir Türkiye için AB projesini sırtlama konusundaki iradesi hakkındaki tereddütler artıyor.

Ak Parti'nin demokratikleşme ve yapısal değişimin olmazsa olmazı yepyeni bir sivil anayasa ile siyasi partiler ve seçim kanunlarının bayraktarlığını yapabileceği hususundaki tereddütler artıyor.

Nihayet, galiba bu gidiş değişmediği takdirde 2003-2006 döneminde yarattığı umutla Başbakan'la saf tutan demokrat yol arkadaşlarının bu arkadaşlıklarını sürdürme konusundaki tereddütleri de artıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi kriterler zorda

Temel İskit 23.09.2008

Geçen hafta AB süreci açısından parlak geçmedi. Siyasi kriterlere uyum konusunda ne kadar sorunlu olduğumuzu gösteren iki olumsuzluk yaşadık ardı ardına.

Bunlardan ilki aslında sürpriz değildi. Yeni Genelkurmay Başkanı'nın iki günlük medyayla 'iletişim' toplantıları, kronik 'askerin sivil otorite tarafından kontrolü' sorunumuzun yerinde sayacağını bir kere daha gösterdi.

Aslında Orgeneral Başbuğ'un toplantılardaki açıklamaları pek çok medya mensubunun 'askerin üslup değişikliğine gittiği', 'yeni bir bakış açısının geldiği' yorumlarına yol açmadı değil. Başbuğ'un TSK'yı asıl işlevine döndürüp siyasetin dışında tutacağını ileri süren de oldu, 'laiklik kadar demokrasi ve hukuk devletine önem veren bir Başkan' olacağını da.

Yalnız Başbuğ'un –görevini devralma konuşmasında da yer almış olan- bazı ifadelerine yakından bakıldığında, 'şekilde' bazı açılımlar söz konusu olsa da 'esasta' herhangi bir değişikliğin olmadığı görülüyor. Evet, askerin medya ile hızlı ve saydam bir iletişim içine girmesi, askerin kamuoyunda yıpranmakta olan imajını yenilemeye yarayabilir. Ama bunun çarpık ordu-siyaset ilişkisi sorununun çözümüyle ilgisi yok. Asıl endişe verici olanı, yeni Genelkurmay Başkanı'nın, 'kimse TSK üzerinden siyaset yapmasın' diyerek TSK'nın siyasete zorla çekildiğini ima etmesi.

Başbuğ sorunun esasını ya bilmezlikten geliyor veya bilerek saptırıyor.

Sorunun esası Türkiye'deki rejimin çerçevesini siyasi aktörlerin değil TSK'nın tanımlaması. Başbuğ tam da bu çizgiyi sürdürüyor. Son AB İlerleme Raporu'ndaki ifadeyle 'sorumluluk alanı dışındaki konularda pozisyon alıyor'. Siyasetin

özü olan üniter devlet, ulus devlet kavramlarının nasıl yorumlanacağında son söz sahibinin ordu olduğunu vurguluyor. Bu kavramlarla ilgili örneğin Kürt sorunu, yerel yönetimlerin yetkileri gibi alanlarda TSK'nın çizdiği çizgilerin dışına çıkılamayacağını ihtar ediyor.

Başbuğ yine siyasetin odağındaki laiklik konusunda daha da açık ifadeler kullanıyor. “TSK 28 Şubat düşüncesinin, nedenlerinin arkasındadır. Bunda bir tereddüt yok” diyor. Dahası “çünkü o düşünce ve nedenler bugün değişmedi, yarın da değişmeyecek” diye ekliyor. Dogmatik bir düşünce yapısını yansıtmaması bir yana, bu beyan, ‘o zamanki şartlar doğarsa müdahalede bulunuruz’dan başka anlam taşımıyor. Üstelik sözkonusu ‘şartların’ tanımlanması ve teşhisinin yine TSK’ya ait olduğunu da ima ediyor. Nihayet, Başbuğ’un Kıbrıs sorunundan esas itibarıyla bir güvenlik konusu olarak bahsetmesi, bu konuda da nihai karar merciinin TSK olduğu hakkındaki şüpheleri destekleyici mahiyette.

Orgeneral Başbuğ’un, bir yandan AB’ye tam üyeliğin önemli olduğunu söylerken, aynı zamanda AB’den Türkiye’den üniter ve ulus-devlet yapısını zayıflatacak taleplerde bulunmamasını istemesindeki çelişki de önemli. Bu ifade AB’nin ulus devletin yetkilerini sınırlayan egemenlik paylaşımı esasına dayandığını gözardı ediyor. Ya da AB üyeliğine bilinçli bir rezerv koyma anlamına geliyor.

Sonuçta, Başbuğ’un ortaya koyduğu görüşler rejim üzerindeki askerî vesayetin hafifleyeceği hususunda hiç de umut vermiyor. Hatta yeni Genelkurmay Başkanı’nın, Habermas atıfları, ‘bana Paşa demeyin’ ifadeleriyle desteklediği ‘yeni’ TSK görüntüsünün vesayet sistemine ‘insani’ yüz vererek daha da fazla meşruiyet kazandırması, sistemi ‘normalleştirmesi’ bahis konusu. Nitekim birçok medya mensubunun alkışları sanki buna işaret ediyor. Öte yandan, medya ile ‘iletişim yoğunlaşmasının’ TSK’nın siyaset üzerindeki ağırlığını daha sık hissettirmesinin yolunu açması riski de yok değil.

Siyasi kriterler açısından ikinci olumsuz olay tabii ki Başbakan’ın ‘gazete boykotu’ çağrısı. Böyle bir çağrının günümüzde kendisine demokratik diyen hiç bir ülkede telaffuz edilemeyeceği ortada. Hele AB adayı bir ülkenin başbakanının bunu yapması akıl alır gibi değil. Çağrıya gelen şiddetli tepkilere her yönüyle katılmamak olanaksız. Başbakan’ın bu tevili zor ‘demokrasi ve özgürlük özürü’ hatası herhalde uzun süre unutulmayacak. Her hal ve kârda bu çıkışın Ak Parti iktidarının AB projesini sırtlama kabiliyeti konusundaki –AB çevrelerinin de duyduğu- şüpheleri güçlendireceği muhakkak.

Bizi AB ile fasılların müzakeresi değil asıl siyasi kriterler fena halde zorlayacak. Bir yandan vesayetçi güçlerin baskısının diğer yandan başta iktidar partisi olmak üzere siyasi aktörlerin demokrasiyi özümsemekte güçlük çekmesinin AB yolundaki asıl engel olduğu giderek ortaya çıkıyor.

Bu arada demokratların yeni sivil anayasa umudu kırılmaya devam ediyor.

Rüzgârın yönü

Temel İskit 30.09.2008

Bazen ‘boş laf üretmekle’ itham edilse de BM Genel Kurul toplantıları dünya siyasetine topluca bir ayna tutar. Liderlerin konuşmaları uluslararası ilişkileri okumak için önemli bir rehberdir. En çok kulak kabartılan da ABD başkanlarının konuşmalarıdır tabii. Bush geçen hafta BM Genel Kurulu’na son kez hitap etti. Sözleri sekiz yıllık başkanlığında dünya sorunlarına bakışının geçirdiği değişikliği yansıtması bakımından dikkat çekiciydi. Başkanlığa 11 Eylül saldırısının hemen ardından gelen Bush dünya sahnesine kötülüklerle tek başına mücadele etmeye kararlı bir şövalye havasında çıktı. Süper gücün süper başkanı terörizmin kökünü kazıyacak, ‘kötü’ diktatörlükleri yıkacak, demokrasiyi muzaffer kılacaktı. Bunun için başkalarına ihtiyacı da yoktu. BM’yi bir kenara itti, uluslararası kamuoyunu umursamadı, arkasına zar zor bir ‘koalisyon’ aldı. Kendi bahanesini üretip Irak’ı işgal etti, Afganistan’da savaşa girişti. BM Genel Kurulları’ndaki konuşmaları da hep bu tek taraflı politikalarını yansıttı Bush’un. Yıllarca tek başına haklılığını anlatıp durdu.

Ancak, başkanlığının ikinci döneminde gerçekler ağır bastı. Bush’un tutumunda radikal değişiklikler oldu. Maceracı neo-conları uzaklaştırdı. Kuzey Kore krizinde, Ortadoğu’da, Irak’ta daha gerçekçi ve uluslararası toplumla işbirliği arayan politikalara döndü. İran’a bakışında bile yumuşama oldu. O kadar ki, partisinin muhafazakâr kanadı Bush’u Obama’ya yumuşak geçiş hazırlamakla bile suçlayabildi. Bush’un BM’deki son konuşması bu dönüşümün yansımasıydı. ‘Dünyanın her zamankinden çok Birleşmiş Milletler ve uluslararası kuruluşlara ihtiyacı olduğunu’ ve ‘global sorunlara çok taraflı yaklaşımların gerekliliğini’ vurguladı. Birleşmiş Milletler’den ‘olağanüstü potansiyeli olan ve 21. yüzyılda önemli bir iyilik gücü olabilecek bir örgüt’ olarak söz etti. Kısacası, ABD Başkanı –geç de olsa- bugünün dünyasında bir hiper gücün dahi çok taraflılığın meşruiyet mührüne ihtiyaç duyduğunu kabullendi.

Bush giderayak başka bir temel politikasında daha yenilgiye uğradı. ABD’yi sarsan mali kriz, piyasalara müdahale karşısı yönetimini Keynes’i bile utandıracak şekilde, 1929’dan bu yana en büyük kurtarma operasyonuna girişmeye mecbur etti. Bush bu konuda da karşılıklı bağımlılık gerçeğinin bilincine varmışa benziyor. “Finansal sistemimizdeki sorunların dünyadaki itibarımızla, ulusal güvenliğimizle, Irak ve Afganistan gibi kritik sorunlarla ilgisini gözönünde tutmalıyız” diyor.

Önümüzdeki dönemde ABD başkanlarının tek taraflı dış politikalar gütmeye olanakları zaten oldukça kısıtlanmış görünüyor. ABD hâlâ dünyanın en hâkim gücü. Ama yükselen güçler Çin ve Hindistan ile sahneye tekrar dönen Rusya’nın dengeleyici etkisi giderek daha fazla hissedileceğe benziyor. Nasıl sonuçlanacağı belli olmayan dünya finansal bunalımı da ABD için hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağına işaret ediyor.

Geçen cuma Obama-McCain dış politika tartışmasında, her iki aday da tek taraflı politikalardan yana gözükmedi. Tabii Obama uluslararası işbirliğine ve diyaloga daha açık. Ancak, McCain de Bush politikalarına mesafeli durmaya çalıştı.

Rüzgâr çok taraflılık yönünde esiyor. Karşılıklı bağımlılık dünyanın kaçınılmaz gerçeği. İnsanlığı tehdit eden küresel ısınma gibi sorunlarda bu tartışılmıyor bile. Dünya barış ve istikrarının sağlanması alanında da formül aynı. Artık ABD de dahil bütün ülkeler çıkarlarının çatışmacı politikalardan değil işbirliğinden geçtiğini anlıyor gibi.

Türkiye böyle bir dünyada kendisine düşen rolü layıkıyla oynamaya hazırlanıyor gibi gözüküyor. Dış politikasını çeşitlendiriyor. Cumhurbaşkanı'nın BM konuşması dünyanın hemen hemen tüm sorunlarının bir envanteri gibi. Türkiye artık sadece kendi sorunlarına değil bölgesindeki sorunlara hatta global konulara eğilebiliyor. Gül, Babacan ve Dışışleri öncülüğündeki Türk diplomasisi savunma refleksine dayalı tutumunu terk ediyor.

Bu tablonun sürdürülebilirliği Türkiye'nin gerçek ve istikrarlı bir demokrasiye kavuşacağına dair güvenin yerleşmesine bağlı tabii. Halbuki içteki manzara bu güveni fazla vermiyor. AB projesine heves azalıyor. Yeni bir sivil anayasa çalışmalarının nereye gideceği belli değil. Ana muhalefet engellemesini sürdürüyor. Vesayet rejiminde çatlak yok. Kamuoyu yolsuzluk iddialarıyla sarsılıyor. Bozuk yapımıza belki de en önemli neşteri vuracak Ergenekon operasyonu saptırılmaya çalışılıyor. DTP'nin kapatılması halinde sadece en önemli sorununuzun değil asıl demokrasimizin yara alacağı umursanmıyor.

Kısacası Türk dış politikasının tabanı hâlâ çürük.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uçurum

Temel İskit 07.10.2008

ABD'den başlayıp dünyaya yayılan mali krizle ilgili olarak bu kelime bol bol kullanıldı. ABD Hazine Bakanı Paulson, Alman Maliye Bakanı ve Fransız Başbakanı hep aynı uyarıyı yaptı: 'Uçurumun kenarındayız!' Sonunda ABD Kongresinin 700 milyar dolarlık kurtarma paketini kabul etmesiyle 'oradan' dönmüşe benziyoruz. En azından şimdilik umutlar bu yönde. Avrupa'da da paniği önlemek için harekete geçildi. Kurtarmalar başladı. Ülkeler banka mevduatlarının devlet garanti limitlerini artırma yarışına girdi. Cumartesi G-8'in Avrupalı üyeleri ile Komisyonun mini zirvesinden çıkan güç durumdaki mali kuruluşlara destek ve sistemde reform vaadinin piyasalara ne kadar güven vereceğini göreceğiz. Bizim yaklaşımımız ise şimdilik 'dur bakalım ne olacak' kıvamında.

Krizin odağında tabii ABD'nin temsil ettiği, kapitalizmin 'vahşi' denilen türü var. 'Olacağı buydu. Mali piyasaların reel ekonomiden koparak yarattığı balon sonunda patladı' şeklinde 'kaza sonrası' açıklamalar, bizzat sistemin sorgulanmasını önleyemiyor. Liberal düzenden kuşkular artıyor. ABD'deki kurtarmalar neredeyse 'sosyalist' önlemler olarak niteleniyor. Yarı şaka yarı ciddi 'Marx galiba haklıymış' diyenlere rastlanıyor. Krizin geçici olmadığı, bu defa kapitalizmin devresel

inişlerinden birini yaşamadığımız, Amerikan ekonomisinin yakında iflas edeceği ileri sürülüyor. Bundan da ABD'nin bir süper güç olarak çökmekte olduğu sonucu çıkartılıyor.

Bu aşırı iddialara karşı, güç bir dönemden geçmekle beraber –ortalıkta alternatifi de gözükmeyen- serbest piyasa sisteminin bazı düzeltmelerle dönüşüm geçirerek kendini sürdüreceğini savunanlar da var. Bu görüşlere göre, bu dönüşüm ancak yine –mali yapısını sanayi sonrası üretim düzeniyle ahenkleştirecek olan- ABD tarafından ve onun önderliğinde gerçekleştirilecek.

Gerçekten, beğenmesek de ABD hâlâ tek global güç. Dünya siyasetine tek başına yön verecek ağırlığa sahip. Askerî üstünlüğü tartışılmaz. Silah teknolojisinde en az on yıl ileride. Bilim ve sivil teknoloji alanında da öyle. Kültürel hâkimiyeti ortada. Yara alsa da en büyük ekonomiye, dünya GSMH'nın dörtte birine sahip. Kısacası, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan uluslararası düzenin baş aktörü olmayı sürdürüyor.

'Batı sistemi' de diyebileceğimiz bu düzen, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, en azından ekonomik liberalizm yönüyle hemen hemen tüm dünya için yegâne model. Çin bile geleceğini başka sistemde görmüyor. Evet, model bu günlerde yıpranmış, kenarlarından örselenmiş duruyor. Ancak, yerini almaya aday yok ortada. O zaman gereken ivedilikle tamir edilmesi ve tekrar aksamasının önleyebilecek bir şekil verilmesi.

Bu bakımdan kriz uluslararası düzenin daha dengeli, güvenilebilir ve hatta daha adil bir biçime sokulması için bir fırsat dahi sayılabilir. Bir yandan ABD'yi ekonomik yapısının zaaflarını gidermeye zorlarken, diğer taraftan sınırsız güç olmayacağını farketmesine, tek başına hareket etmesinin mümkün olmadığını anlamasına, daha alçakgönüllü olmasına yardım edebilir. Amerika'ya yükselen güç Çin, Hindistan ve tekrar yükselen Rusya başta olmak üzere diğer ülkelerle daha fazla diyaloga ve işbirliğine dayanan ilişkiler sürdürmesinin gerekliliğini gösterebilir. Bush'un verdiği zararları tamire yöneltebilir.

Yeni ABD başkanının bu reformasyon misyonunun altından kalkıp kalkamayacağı yaşamsal önem taşıyor.

Aslında, tek taraflılığa ve gerginlik-çatışma anlayışına dayanan Bush politikalarının dünya sağlığına ve de Amerika'ya yararlı olmadığı herkesçe anlaşılmış durumda. Cumhuriyetçi aday McCain bile Bush'la arasına mesafe koymaya çalışıyor. Ancak, güç politikaları yanlısı gibi ve dış dünyaya bakışı katı. Üstelik yardımcılığına aday seçtiği Sarah Palin sanki Bush'un daha popülist bir taklidi. Daha az gergin daha demokratik bir dünya vaat eden, değişim ve diyalogdan bahseden aday ise Demokrat aday Obama. Huzurlu bir dünya isteyen diğer ülkelerin tercihi neredeyse belli. Çeşitli ülkelerde yapılan anket sonuçları oya tahvil edilebilse Obama çok açık farkla Başkan.

Bizde böyle bir anket yapıldı mı sanmıyorum ama, ulusalcıların, Ergenekoncuların, kısacası Türkiye'yi dünyadan uzaklaştırmaya, içine kapatmaya çalışanların –bu arada ABD ile ilişkilerimizi sadece Ermeni soykırımı konusuna indirgeyenlerin- Obama'dan hoşlanmadıklarını tahmin güç değil.

ABD’deki son anketlerde McCain’in dokuz puan önüne geçen ve bir kaç hafta sonra çok beklenmedik bir gelişme olmaz ise seçilmesi neredeyse kesinleşen Obama dünyayı sevindirir de bu çevreleri hayal kırıklığına uğratabilecek gibi gözüküyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aktütün ve siyasiler

Temel İskit 14.10.2008

Önce Dağlarca şimdi de Aktütün’den sonra askerin asli görevini yerine getirmekteki başarısının sorgulanmaya başlanması Türkiye’nin temel sorunu ‘asker-siyaset ilişkisi’ konusundaki tartışmayı yeniden alevlendirdi.

Bir tarafta, Kürt sorununun askerin tekelinde olmasının çözümü engellediğini düşünenler var. Bunlara göre, sorun sadece silahla çözülemez, ancak PKK ile mücadeleyi üstlenmesinin verdiği güçten vazgeçmediği için TSK siyasi yaklaşımlara set çekmekte.

Bu görüşe karşı çıkanlar askerin sorunu tekeline almasını siyasilerin sorumluluktan kaçmasına bağlıyor. Örneğin, konuyu ‘yumurta-tavuk hikâyesine’ benzetip ‘siyasiler bu mücadelenin sorumluluğunu üstlenmeyi bir gün bile düşünmediler’ diyenler var.

Bu son görüş oldukça yaygın. Özellikle 1990’lardan bu yana hükümetlerin PKK konusunu askere ihale ettikleri hep söylenir. Ancak bu ‘teşhisin’ askerin genel olarak siyaset üzerindeki etkinliğinin sadece bir unsuru ile ilgili olduğu unutulur. Genel tabloya bakıldığında TSK sadece Kürt sorununda değil, ‘laikliğin korunması’ başlığı altında din ve vicdan özgürlüğü konusunda olsun, ‘Türkiye’nin stratejik çıkarları’ faslında Kıbrıs sorununda olsun siyaseti kırmızıçizgilerle kuşatan bir güç. Askere göre, kendisine atfettiği ‘vatanın bölünmez bütünlüğünün korunması’ görevi sadece PKK ile savaşı değil yerel yönetimlerin yetkilerinden, üniter devlet, ulus devlet gibi kavramların tanımına kadar siyasetin özü hakkında da son söz sahibi olmayı içeriyor.

Malûm, siyasetin alanı 1960’tan başlayarak darbelerle, darbe tehditleriyle, muhtıralarla, 1982 anayasasıyla baştan daraltılmış. Bu alan genişleyemedikçe de siyasi aktörlerin ülkenin temel sorunlarıyla sınılanması mümkün olamıyor bir türlü. Buna kısaca ‘vesayet rejimi’ diyoruz zaten. Askeri demokratik ülkelerdeki konumuna oturtacak bir sivil anayasaya bir türlü el atılamamasında –ana muhalefetin de desteklediği- TSK’nın direnci inkâr edilebilir mi? Bu açıdan bakınca,

siyasetçileri Kürt sorununun sorumluluğunu üstlenmekten caydırıcı bir çerçeveden bahsetmek mümkün. Askerin aşırı yetki almasının aslında siyasilerin kusuru olduğunu savunmak mevcut duruma gerekçe yaratmakla eş anlamda.

Kaldı ki, son sorgulamalara rağmen ordu, sorumluluğu siyasete hiç de bırakacakmış gibi gözüküyor. Barışçıl yaklaşımları hepten tıkayabilecek OHAL benzeri ek yetkiler istiyor. Başbuğ Kürt sorununun bütünü hakkında tam yetkili olduğunun işaretini verircesine düşünce kuruluşları uzmanlarıyla ‘beyin fırtınası’ yaparak bir anlamda Başbakan’dan rol alıyor.

Aslında, kamuoyunda doğan TSK’yı sorgulayıcı iklim, siyasiler için alan genişletme fırsatı yarattı. Eleştiriler askerin asli görevlerini yerine getirişi ile ilgili olmakla beraber Kürt sorununun çözümünün salt TSK’ya ve silaha bırakılamayacağı gerçeğinin de altını çizme fırsatını verdi. Hatta askerin dokunulmazlık büyüsunün bozulmasından hareketle ‘askerin sivil otorite tarafından kontrolü’ konusunda adım atılması umudu bile filizlendi.

Tabii asıl önemli olan siyasetin bu fırsatı nasıl değerlendireceği. Muhalefette –doğal olarak DPT hariç- yine hiç ümit yok. CHP ve MHP sözcüleri askerden fazla asker. Kuzey Irak’ta güvenlik bölgesi yaratmak, Barzani’yi zorla yola getirmek gibi olmayacak öneriler yapıyor, şiddet tellallığı sürüyor.

İktidara gelince, Başbakan hâlâ ‘uluslararası güçlerin taşeron olarak kullandığı PKK ile mücadele kesiksiz devam edecektir’ şeklinde klişeler tekrarlıyor. ‘Asker ne isterse veririz’, ‘tampon bölgeye asker karar verir’ diyor. Gerek hükümetin, gerekse Gül’ün ‘demokrasiden taviz vermeden terörle mücadele’ yaklaşımını sık sık dile getirmeleri olumlu ama bunun sorunun esasıyla ilgisi yok. Hükümetin askerin OHAL benzeri yeni yetki taleplerine çok fazla sıcak bakmadığı yolunda haberlerin doğru olup olmadığını ise bugünkü terör toplantısı sonrasında anlayabileceğiz. Belki tek olumlu nokta Kuzey Irak’la diyalogun geliştirilmesi.

Kısacası Başbakan konunun hâlâ sadece ‘terör’ yönüyle ilgili gibi. ‘Siyasi çözüm’ bir yana, kültürel haklara bile eğileceğine dair işaret yok. Asıl dikkati ise mahalli seçimlere odaklı. DTP belediyelerini ekonomik havuçlarla ele geçirmenin hesabını yapıyor. Her hal ve kârda Kürt sorunundan başlayarak asker-siyaset ilişkilerini normalleştirmek gibi bir kaygısının olmadığı ortada. Bilakis sistemle pek barışık gözüküyor.

Anlaşılan kamuoyunun aksine Aktütün’de fazla sesi çıkmayan siyasetin vesayet rejimini kırması için başka bir fırsat beklenecek. Ama uyanan toplum bu konudaki fırsatları er veya geç zorlayacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB İlerle(me)me Raporu ve Aktütün

Komisyon'un 2008 Türkiye İlerleme Raporu iki hafta kadar sonra yayımlanacak. Taslağının içeriği büyük ölçüde basına sızdı. Geçen bir yıl içinde fazla 'ilerleme' olmadığı için bu yılki raporun 2007'ninkinden fazla farklı olmayacağı anlaşıyor. Ana tema reformların yavaşlaması. Yine demokratikleşme, bireysel özgürlükler ve azınlık hakları alanlarındaki aynı eksikliklere işaret edilecek. Yine adli ve kamu idari reformların hızlandırılması istenecek. Yine yolsuzlukla mücadele, sendikal hakların genişletilmesine değinilecek. Ve yine yeni bir sivil anayasa ve siyasi partiler yasası gerekliliği üzerinde durulacak. Kıbrıs'ta çözüm teşvik edilecek.

Bu arada, geçen yılın muhasebesi yapılırken, kapatma davası sürecine geniş yer verileceği, böylece bir anlamda hükümetin enerjisini emen adli-siyasi çalkantıların reformların durmasına gerekçe gösterileceği de söyleniyor. Brüksel'deki bazı yorumlara göre, iktidara güveninin büyük ölçüde sarsılmasına rağmen başka geçerli muhatap görmediği için Komisyon raporda eleştiriden çok teşvike ağırlık vermeyi tercih edecekmiş. Buna bir neden de AB'nin ayak sürümesinin, hatta başta Fransa olmak üzere bazı üyelerin açıkça olumsuz tutumlarının Türkiye'nin reform iradesini zayıflatıcı rolünden Komisyon'un duyduğu mahcubiyet olsa gerek.

Raporda Türkiye'nin dış politika başarılarına da yer verileceği anlaşıyor. Komisyon Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine de seçilmesiyle dünya sahnesinde artan ağırlığını, bu arada enerji alanında AB için vazgeçilmez önemini vurgulayarak üye ülkelere Türkiye'nin ihmal edilmemesi yolunda bu defa da rapor üzerinden mesaj vermeye çalışacak galiba.

Rapor taslağı bu haliyle sürpriz içermiyor. Kaleme alanlar da fazla zorlanmadı herhalde. Ancak şimdi tam da son şeklini alacak iken iş çıktı, bir ilave gerekti. Aktütün baskını sonrasında yaşananlar nedeniyle 'Sivil-Asker İlişkisi' bölümü mecburen yeniden yazılacak. Basın özgürlüğüne ilişkin paragrafların da gözden geçirilmesi gerekecek.

Gerçekten Komisyon'un *Taraf*'ın TSK'nın Aktütün baskınındaki ihmaller silsilesiyle ilgili yayınları üzerine Başbuğ'un basına savurduğu tehditleri, ardından da Başbakan'ın Genelkurmay Başkanı'na arkı çıkarak basını terör propagandası yapmakla suçlamasını rapora ne şekilde yansıtacağına karar vermesi kolay değil.

Siyaset-asker ilişkisi açısından, bu defa her İlerleme Raporu'nda yer alan 'sivil iradenin askerî denetimi konusunda bir gelişme olmamıştır' klişesi yetmeyebilir. Erdoğan'ın Başbuğ'a desteğinin bu konuda bir gerileme olarak kaydedilmemesi olanaksız. Bu vesile ile, Komisyon terörle mücadelenin sadece askere bırakılmasının sakıncalarına işaret etme fırsatını da kullanabilir belki.

Raporda terörle mücadelenin demokratik özgürlükleri ihlal etmek, bu arada basın özgürlüğünü kısıtlamak için bir gerekçe olamayacağı eleştirisi de herhalde yer alacak.

Askerî yargının basına yasak koymasına değinmemesi de mümkün değil raporun. Zira bu yasak basın özgürlüğünün açık ihlali ötesinde hiç bir demokratik ülkede olmayan çift yargı garipliğini de bir kez daha vurgulama imkânını veriyor.

Raporu kaleme alanların, Başbuğ'un ve Erdoğan'ın askere yöneltile eleştirileri 'dökülen kanlardan siz sorumlu olursunuz' tehdidiyle karşılayarak, ancak diktatörlüklerde rastlanan bir 'doğru yerde olmak' kavramı yaratmalarına münasip bir formül bulmaları ise pek zor. Her şeye rağmen, AB Komisyonu'nun Başbakan ve Genelkurmay Başkanı'nın kendi toplumunu ve basınını bölmeye çalıştığını yazmaya eli varmayabilir.

Kısacası, bu yılki İlerle(me)me Raporu'nun en çok merak edilebilecek yönü şu: Aktütün olayındaki demokrasi ve özgürlük karşıtı tavrıyla Başbakan, Komisyon'un kendisine açtığı kredinin ne kadarını harcamış olacak?

Yalnız burası Türkiye. Gündemi daima heyecan verici. 5 kasıma kadar DTP'nin kapatılma davası sonuçlanırsa, Raporda bu gelişmeye de yer vermek gerekecek. Karar kapatma olursa demokratikleşmemizin alacağı önemli darbenin Komisyon tarafından ne şekilde yorumlanacağını görmek de ilginç olacak o zaman.

Burada ülkemizin Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmesinden duyduğum sevinci ifade etmek isterim. Türkiye'nin dünyaya açılmasını, global konularda da söz sahibi olmasını içten isteyen, çok taraflı diplomasinin önemine inanmış birisi olarak gurur duydum. Cumhurbaşkanı Gül'ü, Hükümetimizi ve özellikle Dışişleri Bakanı Babacan'ı, başta Müsteşar Apakan ile Büyükelçi İlkin olmak üzere Dışişleri Bakanlığı'ndaki bu başarıda emeği olan bütün meslektaşlarımı candan kutlarım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Demokratik müttefik'

Temel İskit 28.10.2008

ABD başkanlık seçimlerinin sonucu neredeyse belli. Demokrat aday Obama anketlerde Cumhuriyetçi aday McCain'in açık farkla önünde gözüküyor. Dahası ABD seçim sisteminin imkân verdiği erken oylamanın ilk sonuçları Demokrat adayın zaferinin habercisi gibi.

Obama sadece Amerikan seçmeninin değil dünya kamuoyunun da beklentilerine cevap verme sorumluluğu altında. Gallup'un anketi dahil pek çok işaret Bush'un saldırgan ve tek taraflı politikalarından bunalan dünyanın Demokratik Parti adayının uluslararası ilişkilerde diyaloga dayanan bakışına ve değişim vizyonuna umut bağladığını gösteriyor. McCain Bush sonrası 'restorasyon' için yeterli sayılmıyor.

Obama vaat ettiği yeni dönemde Türkiye'ye ağırlıklı bir yer ayırıyor. Seçim bildirgesinde Türkiye ile stratejik ortaklığın yeniden ihyasından bahsediyor. 'İstikrarlı, demokratik ve Batı'ya dönük' bir Türkiye'nin ABD'nin çıkarlarına uygunluğunu vurguluyor. Türkiye'de demokrasi, insan hakları ve ifade özgürlüğü'nün gelişmesini ve AB'ye katılma çabalarını destekleyeceğine söz veriyor.

Bildirgesine bakılırsa ABD'nin muhtemel yeni başkanı için Türkiye 'demokratik bir müttefik' olduğu ölçüde değerli olacak. Obama yönetimi Türkiye'nin demokratikleşme ve özgürleşmesine zaten bu nedenle tam destek verecek. Türkiye'ye Müslüman ülkelere model olacak 'ılımlı İslam' gibi roller biçilmesi mazide kalacak.

Hele Obama'nın seçilmesinden sonra Türkiye'nin dış dinamiklerinin baş aktörleri ABD ve AB'nin 'demokratik, özgürlükçü, istikrarlı ve Batı'ya dönük bir Türkiye istediklerinde tereddüt olmayacak.

Tereddüt bizim kendimizde. Demokratikleşme mücadelesindeki azmimizde. Değişim karşıtı güçlerin direncini kırma, saldırılarını savuşturma gücümüzde.

Anayasa Mahkemesi'nin başörtüsüne ilişkin anayasa değişikliğini reddetmesinin ve Ak Parti'nin kapatılmayarak cezalandırılmasının gerekçeleri bu mücadelenin ne kadar çetin olduğunu bir kere daha ortaya koydu. Her iki 'gerekçeli karar' yargıçların üstünlüğü'nün nasıl hukukun üstünlüğü'nün önüne geçebileceğini gözler önüne serdi. Başörtüsü kararı dar laiklik anlayışının nasıl bir özgürlük kelepçesi olarak kullanılabileceğini gösterdi. Parlatmentonun yetkisinin nasıl gasp edilebileceğini gözümöze soktu. Ak Parti'yi kapatmaktan beter eden 'kapatmama' gerekçesi ise siyaset alanının siyasete nasıl dar edilebileceğinin başka bir örneğini verdi. Böylece iki 'hukuk cinayetinin' daha kabahatlerinden büyük özürlerini öğrenmiş olduk.

Geçen hafta vesayet rejiminin baş aktörü de tekrar sahnede ydi (ne zaman sahneden indi ki). Bir asker hamlesini daha yine *Taraf* açık etti. Jandarma Genel Komutanlığı Taslak Ulusal Program'da 'sivil iradenin iç güvenlik hizmeti politikalarını belirlemesi ve uygulamasını denetlemesi' mealinde ifadelerin yer almasına tehditkâr bir biçimde karşı çıktı. Gerekçe ilginçti: İç güvenliğin sivilin kontrolünde olması **'2008 Katılım Ortaklığı Belgesindeki talepler arasında yer almamasına rağmen'** nasıl olur da Taslak Ulusal Program'a sokulurdu? Buna karşı, Jandarma Genel Komutanlığı'na bu belgede 'Güvenlik güçlerinin sivil denetimi' başlığı altındaki **'Silahlı kuvvetler üzerindeki sivil kontrolün AB üye ülkelerindeki uygulamalar ile uyumlu hale getirilmesi çabalarının artırılması. Ordunun siyasi konularda müdahale etmemesinin ve sivil makamların –ulusal güvenlik stratejisinin formülasyonu ve uygulanması dahil- güvenlik konularında denetim işlevlerini tam olarak kullanmalarının sağlanması'** ifadesinin başka ne şekilde yorumlanabileceği sorusunu sormak yeter. Ama asıl mesaj açık tabii: İmtiyazlarıma dokunma!

Sadece bu örnekler bile ABD ve AB'nin beklentilerini karşılamakta ne kadar zorlanacağımızı gösteriyor. Üstelik demokratikleşme ve yapısal değişim sürecini üstlenecek güçlerden en etkin olması gereken siyasi iktidarın nefesi kesildi. Dahası Ak Parti değişim karşıtlarıyla aynı resimde gittikçe daha sık yer alıyor. Başbakan arada demokrasi, özgürlük

lafları ediyor. Ancak Kürt sorununda –Kuzey Irak Kürt yönetimiyle diyalog dışında- herhangi bir somut açılım adımı atmıyor. Bilakis DTP’nin kapatılmasını ister gözüküyor. AB reformlarına elini sürmüyor. Asker ve yargıya teslim olmakla ancak günü kurtarabileceğini görmüyor sanki.

Halbuki geleceğini kurtarmak için başka seçeneği kalmadı başbakanın: Özellikle Anayasa Mahkemesi’nin siyaseti cendereye sokması ardından koro halinde yükselen AB normlarına uygun yeni anayasa çağrılarını kulak vermek. Aksi halde dış dinamikler ile Türkiye’nin iç dinamizmi ve halkının iradesi kendine ayak uyduramayanları mutlaka tasfiye edecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rapora gerek mi var?

Temel İskit 04.11.2008

AB Komisyonu’nun 2008 Türkiye İlerleme Raporu yarın yayınlanacak. Basına sızan taslak metni bir süredir tartışılıyor zaten. Bu raporların en ilgi çekici bölümü ‘siyasi kriterler’ ile ilgili olanıdır. Zira bu bölümde aslında adayın siyasi, kurumsal ve toplumsal yapısının ‘muasır medeniyet’ ölçütlerine ne kadar yaklaştığının bir değerlendirmesi yapılır. AB adaylığından da bağımsız bir nevi ‘çağdaşlık’ testi gibidir bu bölüm.

Geçen bir yıl içinde fazla ‘ilerleme’ olmadığı için bu yılki Rapor’un 2007’ninkinden fazla farklı olacağının beklenmediğini daha önce de yazmıştım. Gerçekten de son taslağına göre ‘siyasi kriterler’ bölümünde ele alınan hemen hemen her başlıkta, ilerleme olmadığından veya sınırlı bir ilerlemeden bahsediliyor. ‘Temel haklar alanında uluslararası standartlara uygun’ yeni bir anayasa yapılmasının askıya alındığını vurgulaması yanında Rapor, kamu idaresi reformu, güvenlik güçlerinin sivil denetimi, yolsuzlukla mücadele, insan hakları, azınlıkların korunması, kadın hakları, çocuk hakları, kültürel haklar alanlarında geçen yılki eksikliklerin ve eleştirilerin – bazen kelimesi kelimesine- tekrarından ibaret.

Başında da belirtildiği gibi Rapor 2007 Ekim’inden 2008 Ekim ayı başına kadar olan gelişmeleri içeriyor. Bu nedenle geçen ay içindeki ‘siyasi kriterler’ açısından önem taşıyan bazı son gelişmelere yer verilmiyor. Örneğin Anayasa Mahkemesi’nin başörtüsüyle irtibatlandırılan anayasa değişikliklerini iptalinin ve Ak Parti’yi kapatmamasının ama cezalandırmasının hukuka aykırı gerekçelerinden bahis yok. Daha da önemlisi, Genelkurmay Başkanı’nın basını tehdidi ve ‘doğru yerde bulunma’ çağrısı ile Başbakan’ın bu tavıra destek çıkması da kapsam dışı kalmış. Bunlar da girseydi Rapor’un ‘iç kapatıcı’ havası daha da ağırlaşmıştı muhakkak.

Hatta o zaman Rapor’da belirtildiği gibi ‘güçlü bir siyasi yetki sahibi olmasına rağmen hükümetin tutarlı ve kapsamlı bir siyasi ve anayasal reform programı ortaya koyamamasının’ nedenleri daha anlaşılabilir hale gelirdi.

Yargı darbesiyle eli kolu bağlanmış, TSK’nın kırmızıçılgılarını kabullenmiş, iktidarını sürdürmek için değişim karşıtı güçlerle işbirliğine hazır bir partinin AB reformlarını yürütmeye niçin mecalinin olmadığı daha açık şekilde görüldü.

'Dışışleri, güvenlik ve savunma politikası' bahsinde Türk diplomasisinin geçen yıl içinde Balkanlar'da, Kafkasya'da ve Ortadoğu'da sürdürdüğü yapıcı politikalardan ve bu bölgelerin istikrarına yaptığı katkılardan oldukça ayrıntılı biçimde ve övgüyle söz edilmesi Rapor'un olumlu yönü. Bu arada, Rapor'la aynı zamanda yayımlanan Genişleme Stratejisi Belgesi'nde Türkiye'nin AB için –özellikle enerji ikmali açısından- stratejik önem taşıdığı şeklinde bir ifade de yer alıyor.

Aslında ülkemizin özellikle bölgesel düzeyde ağırlığının ve Batı Avrupa'nın enerji ikmali yönünden öneminin artması AB çevrelerinde bu aralarda sıklıkla dile getiriliyor zaten. Örneğin, eski Fransa Başbakanı Rocard'ın *Türkiye'ye Evet* adlı ve ülkemizin AB üyeliğini savunan kitabındaki başlıca argümanlardan biri tam da bu artan jeo-stratejik önemimiz. Son olarak Belçika Dışışleri Bakanı Karel de Gucht *Radikal*'deki makalesinde 'Türkiye ile AB arasındaki bağın kopmaz hale getirilmesi' çağrısını yaparken yine başlıca enerji alanındaki konumumuza dayanıyor.

Ancak AB üyeliğimiz açısından bakıldığında jeo-stratejik gerekçelerin fazla ağırlığı olmadığı da ortada. Olsa idi Soğuk Savaş sırasında üyeliğe kabul edilirdik, olur biterdi. Ama üyeliğin koşulu belli: Kopenhag kriterlerini yerine getirmek. Müzakerelerin çerçevesi de böyle çizilmiş zaten. Bunlar arasında 'stratejik önem' yok. Demokrasi var, hukukun üstünlüğü var, insan haklarına ve azınlık haklarına saygı var. Ayrıca, ekonomik kriterlere uymak ve AB müktesebatını yüklenmek var.

Bu nedenle Erdoğan hükümetinin değişim karşıtı güçlerle ittifak halinde AB reformlarından kaçışının dış politika başarıları ve stratejik önem övgüleriyle maskelenmesi pek mümkün değil. Başbakan'ın AB'nin ipe un sermesinin hatta bazı üyelerin açıkça olumsuz tutumlarının arkasına sığınması da zor. Zira artık Türkiye için yepyeni özgürlükçü bir anayasayı da içeren AB reformları üyelik perspektifini de aşan başlı başına yaşamsal bir zorunluluk haline gelmiş durumda. Demokratikleşme ve özgürleşme sürecini durdurmak Kürt sorunu başta olmak üzere temel sorunlarımızı her gün daha ağırlaştırıyor. Rejim bunalımı davet ediyor, toplumdaki bölünmeleri keskinleştiriyor.

Bu resmi görmek için İlerleme Raporlarına gerek mi var?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçekçiler ve değişimciler

Temel İskit 11.11.2008

Obama'nın zaferi bir haftadır dünyada ve Türkiye'de her yönüyle değerlendiriliyor. Belki Kennedy'den beri hiç bir ABD başkanının seçilmesi bu kadar heyecan yaratmamıştı. Bunun pek çok nedeni var tabii. Irkçılık konusunda inanılmaz bir dönemecin dönülmesi bunların en çarpıcısı. Obama'nın ırk tabusunu yıkması dünyanın geri kalanında sadece ırkçılığın değil, her türlü eşitsizlik ve ayrımcılığın da altedilebileceğinin bir sembolü olarak görüldü. Pek çok toplum kendi Obamasına özlemini dile getirdi. Demokrasi rüştnü ispat eden Amerikan seçmenine gıpta etti.

Bush döneminden bunalan dünyanın büyük bölümü için heyecanın diğer kaynağı Obama'nın 'değişim' vaadi. Bunca kan ve gözyaşına malolan Bush realizminin yerini sağlıklı bir idealizme bırakması beklentisi. Tek taraflı güç politikalarının tahribatının işbirliği ve diyalog ile onarılması ve ABD'nin diğer ülkelerle ilişkilerinde önceliği

silahlarına değil demokrasi, özgürlük gibi değerlerine vermesi umudu.

ABD politikalarındaki değişikliğin bizi nasıl etkileyeceği konusundaki tartişmalarda bu heyecanları duyanlar ile duymayanlar birbirlerinden kolaylıkla ayırt ediliyor.

Bir tarafta 'gerçekçiler' var. Bunlar Obama'nın seçilmesini daha çok seçim kampanyasında Ermeni soykırımı hakkında sarf ettiği sözler ve yardımcısı Joe Biden'in Yunan ve Kıbrıs Rum yanlılığı açısından değerlendiriyor. Bir kısmı tam kötümser, bir kısmı ise 'bunlar kampanya vaadidir, iktidara gelince gerçekçi politikalar kendini kabul ettirir' tesellisine sığınıyor. Aslında bu görüş sahiplerinin endişeleri Ermeni ve Kıbrıs sorunlarını aşıyor. Obama yönetiminin demokrasi, özgürlük ve insan haklarına saygı vurgusunun Türkiye'nin stratejik önemi sayesinde bu alanlardaki eksikliklerini maskeleye dönemini bitirebileceğini hissediyorlar. AB üyelik sürecinde Kopenhag siyasi kriterlerine uyumun şart koşulması yetmezmiş gibi şimdi ABD'nin de bizimle ilişkilerinde demokrasiyi ve evrensel moral değerleri stratejik mülahazaların önüne geçirmesinden korkuyorlar. 'Obama vizyonu'nun sahip oldukları gücün ellerinden kaymasına katkıda bulunacağından endişe ediyorlar.

Bunlara karşı 'değişim yanlıları' yer alıyor. Bu görüştekiler dünyadaki genel iyimserlik havasına sadece 'idealist' oldukları için katılmıyor. ABD'deki yeni dönemin her koşulda Türkiye'nin lehine olduğu kanısındalar.

Örneğin, çok taraflılığın hâkim olduğu bir dünyada Türkiye'nin dış politikasında daha serbest hareket edebileceğine inanıyorlar.

Obama ABD'sinin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemesinin Avrupa'da inanırlılığını kaybetmiş olan Bush yönetimine nazaran çok daha etkin olacağını düşünüyorlar.

Yeni Irak politikası çerçevesinde ABD'nin bir yandan PKK ile mücadelemizi desteklerken diğer yandan bizi Kürt sorununa barışçıl çözümler yönünde teşvik etmeye ağırlık vermesini bekliyorlar.

ABD'nin Kıbrıs'ta tarafların beraberce ulaşacakları adil ve siyasi eşitliğe dayalı bir çözümü desteklemesiyle ne Türkiye ne Kıbrıslı Türklerin lehine olacak 'çözumsuzlük çözümdür' olasılığının uzaklaşacağını umuyorlar.

Ermeni soykırımı konusunda başkanın kullanacağı ifadeye takılmak yerine, başta Ermenistan'la ilişkilerin iyileştirilmesi olmak üzere yapıcı ve el uzatıcı politikalar geliştirmemizin yeni yönetim nezdinde daha etkili olacağına inanıyorlar.

Yeni yönetimin Orta Doğu'da gerginliği azaltarak bölgedeki barışçıl arayışlardaki rolümüzü daha etkin biçimde oynamamızı sağlamasını bekliyorlar.

Rusya ile çatışma yerine diyalogu seğmesiyle Kuzey komşumuzla sıkıntıya düşmemiz tehlikesinin uzaklaşmasını ümit ediyorlar.

İran'la ilişkilerimizin üzerinde ABD tehdidinin azalmasıyla komşumuzla ilişkilerimizi daha sağlıklı olarak yürütebilmeyi umuyorlar.

Yeni dönemde Birleşmiş Milletler'e otoritesinin iade edilmesiyle Güvenlik Konseyi geçici üyeliğimizin etkinliğinin artacağına inanıyorlar.

Nihayet ve en önemlisi Obama'nın estirdiği değişim rüzgârının ve Türkiye'yi 'demokratik ve Batı'ya dönük stratejik ortak' olarak görmek istemesinin ülkemizin demokratikleşme sürecine olumlu etki yapacağını umuyorlar.

Bu umutlar hemen gerçekleşmeyebilecek doğal olarak. Yönetim değişikliklerinde özellikle dış politikada yepyeni bir başlangıç yapmak mümkün değil şüphesiz. Ancak Obama ABD dış politikasında son sekiz yıldır unutulmuş 'ahlakilik' unsurunu pragmatizm gerekleriyle bağdaştırmak için elinden geleni yapacağında samimi gözüküyor. Yani Türkiye'deki 'değişimcilerin' eli oldukça güçlü.

Dünyadaki değişim dalgalarına bakalım 'gerçekçiler' ne kadar direnebilecek? Türkiye'de demokrasi rüşünü ne zaman ispat edebilecek?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

G-20'den nükleer silahlara

Temel İskit 18.11.2008

Geçen haftaki G-20 toplantısından çıkan sonuçlar fazla doyurucu sayılmaz. Ayrıntılı olmasına rağmen liderler bildirisi, katılan ülkelerin zaten kendi evlerinde aldıkları önlemlerden ileri bir ortak eylem getirmiyor. Uluslararası mali sistemin reformu konusunda ABD ile Avrupa ülkeleri arasında mali piyasaların ne ölçüde devlet tarafından kontrol edileceği konusunda mevcut ideolojik farklılıkların somut kararları önlediği anlaşıyor. Avrupalılar 'sınırötesi' müdahaleleri hatta bir 'uluslararası kontrol otoritesi' yaratılmasını bile savunurken ABD buna yanaşmıyor. Nitekim, bu konuda bir seri yeni düzenleme üzerinde durulsa da bunların bir uzmanlar grubuna havale edilmesi Atlantik'in iki tarafındaki yaklaşım farkına işaret ediyor.

Sonuçta G-20 toplantısı belki global krize global işbirliği ile çözüm getirme iradesini ortaya koymak bakımından önemli. Ama Bush'un ifadesiyle 'bir tek toplantı dünyanın sorunlarının çözümüne yetmeyecek'.

Sonuçların sınırlı olmasının asıl önemli nedeni ABD'nin iki başkan arasında geçiş döneminde olması. Grup, alınması güç kararları Obama'nın görevi devralmasından sonraki döneme bırakıyor. Gelecek toplantısını yeni Başkan'a da soluk alma fırsatı verecek şekilde 30 Nisan 2009 için planlıyor. ABD iç piyasasını canlandırma önlemlerinde ve devlet müdahalesi konusunda Bush'a göre daha cesur olması beklenen Obama yönetimine ümit bağlanıyor.

Bu erteleme eğilimi ABD'nin ekonomi alanında dahi tayin edici, merkezî rolünün sürdüğünün kanıtı. Evet, artık başka 'güçler' de var. Ama, ivedi ortak önlemler gerekse dahi, Bush 'topal ördek' ise dünya da 'topal ördek'. Evveliyatla diğer tüm dış politika konularında ve global sorunlarda da diğer ülkeler nefesini tutmuş bekliyor. Hele bir Obama gelsin de, Afganistan'da, Irak'ta, İran'da, Orta Doğu'da neler olacak görelim diyor. Bu sorunlarla yakından uzaktan ilgili her ülke politikalarında 20 ocaktan sonra Washington'dan gelecek sinyallere göre ayarlama yapmayı planlıyor. Tabii Türkiye de...

Başbakan G-20 toplantısı için Washington'a bu bekleme ortamında gitti. Türkiye'nin toplantıda temsilinin sağladığı prestij tabii ki ihmal edilemez. Ancak gerçekten etkin kolektif önlemler üzerinde mutabakata varılana kadar her koyun kendi bacağından asılacağı benzer. Bu açıdan Başbakan'ın IMF Başkanı ile görüşmesinin ardından anlaşılan bu kuruluşun 'belediye seçimleri planlarına sekte vurmayaacağı' kanısına varması ve bir anlaşmaya yaklaşılmaması iyi haber.

Buna karşılık, Erdoğan'ın yeni ABD yönetimiyle ön teması –beklendiği gibi- pek de içerikli olmadı. Obama'nın G-20 liderleriyle görüşmekle görevlendirdiği eski ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright heyetinin Başbakan'ı dinlemekle yetindikleri anlaşılıyor.

Erdoğan esasen AB, Kıbrıs, PKK ile mücadelede işbirliği, Ermeni soykırımı gibi konulardaki 'bilinen görüşlerini' Demokratik Partiye yakın Brookings Institution'da bir gün önce dile getirmişti. Ancak bu 'klasik konular' dışında hangi beyanlarını Albright'a tekrarladığını bilmiyoruz.

Ama umarız en azından İran'la nükleer ihtilaf konusundaki –Dışişleri'nin ve kendi danışmanlarının hazırladıkları metinlerin dışına çıkarak sarfettiği intibahı veren- sözlerini tekrarlamaktan itina ile kaçınmıştır.

Zira "İran'a 'nükleer silah yapma' diyenlerin de nükleer silahının olmaması lazım" şeklindeki ifadesi izah edilebilir gibi değil. İran'ın nükleer silah edinmesini mazur gösterir bu beyan bir taşla pek çok diplomatik gaf kuşunu birden vuruyor: Nükleer silahlara ilişkin uluslararası hukuka ve Güvenlik Konseyi kararlarına ters. Hem ABD tutumu hem AB çabalarıyla çelişki halinde. Daha yeni önerdiği ABD ile İran arasında arabuluculuk yapma olasılığını baştan yok ediyor. Güvenlik Konseyi geçici üyesi olarak ihtilaf karşısında izleyeceğimiz tutum konusunda ciddi kuşkular yaratıyor. Nihayet, 'İran'ın nükleer silah sahibi olması ne kadar çıkarlarımıza uygun' sorusu da ortada duruyor.

Başbakan Erdoğan'ın yerel seçimlere ilişkin kendince makbul gördüğü anlaşılan bazı taktikler çerçevesinde son sıralarda yurt içinde bol bol tartışmalı ifadelerde bulunduğu malum. 'Ya sev ya terk et', 'pompalı tüfek' etiketli beyanlarını, bazı rejimleri çağrıştıran 'tek millet'li sözlerini hatırlatmaya gerek yok. İç politikada böyle sözlerin yaptırımını esas itibarıyla siyasidir. Oy kazandırır veya kaybettirir. Keskin sirkenin zararı küpüne olur. Ama dış politikada dikkatsiz beyanların bedelini bir noktada ülke öder. Bakalım Başbakan'ın kendinden menkul 'mertlik ve hakkaniyet hissi' uğruna İran'a arka çıkmasının acısı ne zaman çıkacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Saatli bomba

Temel İskit 25.11.2008

Türkiye'yi giderek daha fazla kıskacına alan ekonomik kriz dış politika sorunlarını da gündemin arka sıralarına itiyor. Bunların başında Kıbrıs var.

Görünürde Talat-Hristofyas görüşmeleri öngörülen tempoda ilerliyor. Tarafların somut konulara da girdikleri anlaşılıyor. Görevi gereği iyimser olmak durumunda olan BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Danışmanı Alexander Downer "müzakerelerde iyi bir ivme yakalandığını" söylüyor.

Söylüyor da... liderlerin son sıralardaki beyanları pek de sıcak rüzgârlar estirmiyor. Tarihi boyunca Kıbrıs müzakerelerini çıkmaza sokan hastalık yine nüksetmişe benziyor: Tarafların maksimalist tutumlarını kamuoyu önünde seslendirirken aynı zamanda da karşı tarafı çözümsüzlük yanlısı olmakla itham etme hastalığı.

Bu defaki düello, çözümün temel parametreleri etrafında cereyan ediyor. Görüşmeler başlarken Talat ve Hristofyas'ın "iki kurucu devletin ortaklığına ve siyasi eşitliğine dayanan iki kesimli federal bir cumhuriyet" çerçevesinde mutabık oldukları sanılıyordu. Ancak şimdi böyle bir görüş birliğinin olmadığı anlaşılıyor. Hristofyas "kurucu devletler" kavramına yanaşmıyor. Eşitliği, iki kesimliliği reddetmemekle beraber, beyanlarından mevcut devletin bir federasyon şeklinde yeniden yapılandırılması formülünü savunduğu anlamı çıkıyor.

Bu arada, Hristofyas'ın "Kıbrıs Cumhurbaşkanı" sıfatıyla bir seri dış temas ve tasarrufla bulunması görüşmelerin havasını olumsuz etkiliyor tabii. Hazirandaki Britanya-Kıbrıs Rum memorandumunun ardından son olarak Medvedev ile bir siyasi belge imzalaması ve bu belgede "Üniter Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'nin.... tek egemenliğe, tek uluslararası temsiliyete ve tek vatandaşlığa sahip, iki bölge, iki toplumlu federasyona dönüşmesi"nden bahsedilmesi doğal olarak Türk tarafının tepkisini çekti.

Kıbrıs Türk tarafı ve Ankara ise başından beri iki egemen devletin gevşek bir federasyon çatısı altında biraraya gelmesi formülünde ısrarlı. Talat bunu "iki halkın siyasi eşitliğine, iki kesimliliğe ve iki kurucu devlete dayalı bir ortaklık devleti" şeklinde tarif ediyor.

Halen tarafların bir yandan bu ilkesel farklılıkları kamuoyu önünde vurgularken diğer yandan çeşitli müzakere başlıkları hakkındaki pozisyonlarını masaya getirmeyi sürdürmesi yine de olumlu. Şimdi umut bu pozisyon belirtme aşaması tamamlandığında tarafların tribünlere oynamayı bırakıp ciddi bir uzlaşma arayışına girmelerinde. Aksi takdirde gelecek yıl vahim gelişmelere sahne olabilir.

En geç 2009 ortalarına doğru bir çözüme ulaşılmaz ise Ankara Güney Kıbrıs'a limanları açma konusunda büsbütün sertleşecek. Bunun sonucu AB halen bu yüzden askıda olan sekiz başlığa ilaveten bir seri başlığı daha donduracak. Böylece müzakere süreci fiilen duracak. Öte yandan, Türkiye'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma İşbirliği çerçevesinde NATO imkânlarının AB tarafından kullanılmasına vetosu sürececek. Sonuçta bu gerginlikler AB üyeliğinden ümidini kesmiş bir Türkiye'nin Batı'daki konumunu şüpheli hale getirecek boyutlara dahi ulaşabilecek. Türkiye'nin istikrarlılığının önem taşıdığı bütün bölgeler olumsuz etkilenecek.

Türkiye'nin müttefiklerinden uzaklaştığı böyle gergin bir ortamda KKTC'nin tanınması ve "iki devlet formülü" zaten hayal. Bu işten olsa olsa sadece Türkiye'yi Kuzey Kore yapmak isteyen ulusalcılar kârlı çıkacak.

Bu senaryonun gerçekleşmesini önleyecek en önemli aktörler Kıbrıs'taki taraflar dışında AB ve Türkiye. AB'nin giderek yaklaşan stratejik tehlikeleri artık görmeye başlaması ve Güney Kıbrıs yönetimini çözüme ikna için her türlü imkânı kullanması gerek. (Doğacak zincirleme güvenlik riskleri karşısında Türkiye karşıtı üyelerin iki kere düşünmesi gerekir herhalde.) Bu arada, "yüzü Batıya dönük demokratik Türkiye" ile stratejik ortaklığını ihya etmek isteyen Obama yönetiminin AB'yi bu yönde cesaretlendirmesi beklenir.

Bize gelince, çözümden en fazla yararlanacak taraflardan biri olduğumuz muhakkak. Buna rağmen, Kıbrıslı Türklerin kabul edebileceği bir çözümü kolaylaştırıcı bir rol üstlenmemiz yine de koşullara bağlı. Her şeyden önce, yerel seçimlere kadar sürdüreceği anlaşılan "milliyetçi" söylem çerçevesinde hükümetten Kıbrıs konusunda herhangi bir yumuşama beklenemez. Seçimlerden sonra, Ak Parti geriler ise, başka konularda

olduğu gibi Kıbrıs'ta da manevra imkânı daralacak. Ancak seçimlerden daha güçlü çıkacak bir Erdoğan esnekliğe ve çözüm için daha faal olmaya yatkın olabilecek. Hükümetin "çözumsuzlük çözümdür" cephesine göğüs gerip geremeyeceği de o zaman belli olacak.

Kıbrıs sorunu Türkiye'nin geleceğini tayin etmeyi sürdürüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Adet yerini bulsun' süreci

Temel İskit 02.12.2008

Geçen haftaki Avrupa Parlamentosu heyetleri temaları ve Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu toplantısı artık kabullenilmesi gereken bir gerçeği bir kez daha vurguladı: AB üyelik süreci Türkiye'nin gerçek gündeminden düştü.

Bu temas ve toplantılarda yine hep aynı sözler işitildi. AB temsilcileri reformların durmasından şikâyet ettiler, stratejik önemin reformların yerine geçemeyeceğini tekrarladılar. Bizim taraftan ise, iktidar sözcüleri havada kalan 'reforma devamda kararlılık' beyanlarında bulunurken, muhalefet AB'ye karşı tutumunu sergilemekten geri kalmadı. Bu arada, 'merkez medya' da görüşmelere pek iltifat etmedi, bazı 'atışma' anekdotları dışında fazla geniş yer vermedi. Temaslar ve toplantılar adeta ülkenin tüm geleceğini ilgilendirmiyormuş da 'adet yerini bulsun' diye yapıyormuş intibainı verdi. AB sürecinin tekrar 'sanal' niteliğe dönüştüğünün yeni bir kanıtını izliyorduk sanki.

Kırk beş yılı bulan AB maceramızın büyük bölümüne bu 'sanallık' hâkimdi zaten. 1963 Ankara Anlaşması'ndan başlayarak ilişkiler çoğunlukla kısıtlı bir bürokrasi ekibi tarafından yürütüldü. Siyasi mekanizma bu 'Batılılaşma' girişimini pek de bilinçli olmadan destekledi. Ortaklık Anlaşması uzun yıllarca Türkiye'de belirli bir yapısal değişim sağlamadı. AET ile ilişkiler salt dış yardım ve ihracat tavizleri sağlama açısından değerlendirildi. Üyelik başvurusu ise Turgut Özal'ın vizyon genişliğinden kaynaklanan kişisel bir girişimdi. Onun döneminde ekonomide dışa açılım AB'yle uyumluydu. Sonra 1996 Gümrük Birliği bu yönde önemli bir adım oldu. Ama demokratikleşme ayağı hep aksak kaldı. Soğuk savaş bitene kadar da üstümüze pek varılmadı, zira adaylığımızın 'sanal'lıktan gerçekliğe dönüşebileceğine kimse pek inanmıyordu. Ama 1999'da adaylığımızın onaylanmasıyla iş ciddileşmeye başladı. Ecevit hükümetinin son yılları ve Ak Parti iktidarının ilk dönemindeki reformlarla birlikte 2005'te katılma müzakerelerinin başlaması, üyeliğin 'sanal'lıktan gerçeklik âlemine geçtiği ümidini verdi.

Şimdi ise Türkiye'de önemli yapısal değişimlere sahne olan bu kısacık 'gerçeklik' döneminin 2007 seçimlerinden sonra sona erdiğini kimse inkâr edemiyor. Nitekim Gül ve Erdoğan AKP eş başkanı Lagendijk'a bu duraklamayı "haklısınız ama biz de zor zamanlar geçirdik" diye açıklamışlar. Anlaşılan, askerin ve yargının cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki engelleme girişimlerini, yargının kapatma davası ve anayasa değişikliğini ret darbelerini gerekçe olarak ileri sürmüşler.

Bu gerekçe bir ölçüde geçerli tabii. Daha önce yazdığımız gibi kapatmaktan beter eden 'kapatmama' sillesi sonrasında yerleşik düzenin rehinesi olan bir hükümetten köklü reform beklemenin güçlüğü ortada. Davanın ardından iktidarın silkinip hem demokrat çevrelerden hem de AB ile ABD'den gelen seslere kulak vererek

reformlara asılacağına dair cılız ümitler söndü.

Şimdi iktidarın ataleti için diğer gerekçe, yerel seçimler. Başbakan siyaset dışı güçlerin kendisine çizdiği dar alana sıkıştığını gizlemek için seçimlerden önce girişilebilecek reformların kendisine oy kaybettireceği bahanesinin arkasına sığınıyor sanki. Bir süredir sürdürdüğü milliyetçi söylemin tonunu yükseltiyor, DTP ile gerginliği arttırıyor. *The Economist*'in çok tartışılan son tahlilinde AKP Milletvekili Kurt'a atfen yer alan "Seçimler biter bitmez göreceksiniz AKP eski haline dönecek" sözü ise –makalede vurgulandığı gibi- hiç de inandırıcı gelmiyor.

Zira olasılıklar ortada: Oy kaybetmesi halinde iktidarın statükonun kısılcacını kırmaya zaten gücü olmayacak. AKP seçimden oylarını arttırarak çıkarsa bu defa da 'kazanan taktik değişmez' diyerek reformlara yine un serilmesi olasılığı az değil. Erdoğan kazandığı ek krediyi yine de Kürt sorununda veya Kıbrıs'ta askerle çatışarak harcamak istemeyebilir. Her iki şıkta da Erdoğan'ın riske girmeyip vesayet altında 'hükümet etmeyi' sürdürmeyi tercih etmesi ihtimali fazla. Üstelik ekonomik kriz de iktidara pekâlâ 'zaman kazandırıp' statükoyla ittifakını maskeleyebilir.

Kısacası 2009'un ufku da kara bulutlarla kaplı gibi. Lagendijk'ın tabiriyle 'ikinci sınıf demokrasi' sıfatından kurtulmamız için daha fazla zaman ve çaba gerekecek. Ama yine tekrarlayalım, halkımız yanında dünyanın ve bölgenin şartları ve dış dinamikler hâlâ demokratik ve gelişmiş bir Türkiye istemeye devam ediyor. Bu misyonu elinden kaçırmamanın sınırındaki Ak Parti bu beklentiye cevap vermezse mutlaka bunun bedelini ödeyecek. Bu arada, gerçekten demokratik bir sivil anayasanın bıkmadan usanmadan öncülüğünü yapmak tüm demokrasi yanlılarının boynunun borcu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrat aydınların özeleştirisi

Temel İskit 09.12.2008

Bir süredir 'demokrat aydın' olarak anılan yazar ve düşünürlerin Ak Parti ile ilişkisi birçok cepheden eleştiri bombardımanına tutuluyor. 'Demokratlara' yöneltilen ithamların başında, Ak Parti'yi desteklemekle zaten baştan hata ettikleri, aslında 'kendine demokrat' olan bu partiye aldandıkları, düştükleri yanlış için şimdi günah çıkarmaları gerektiği geliyor.

Aydınların siyasi iktidarla ilişkileri hep tartışma konusudur. Uzun çağlar aydınlar iktidarlara hizmet eden, dolayısıyla daha ziyade 'çıkarıcı' bir zümre olarak nitelendirildi. Örneğin Osmanlı'da 'ulema ve şuara' genellikle yeteneklerini padişah, paşa veya efendinin emrine veren kişiydi. Batı'da bilginler ve edipler de kural olarak hükümdarlara hizmet sunmayı tercih ederdi. Saraya mensup olmak o zamanların 'aydını' için en fazla arzulanan bir şeydi. İstisna olarak gerçekler uğruna iktidara ters düşenler zaten muhalif değil kahraman olarak anılırlardı, zira cezaları ağırdı.

Modern zamanlarda 'iktidarlar tarafından ayakaltına alınan gerçeklerin savunucusu aydın' tipinin öncülüğünü 1889 Fransı'sında Dreyfus davasına karşı yayınladığı 'İtham ediyorum' açık mektubuyla Emile Zola yaptı. Ama aydınlar genellikle fırsatçılık ve iktidar yordakçılığı damgasından hiç kurtulamadı. Yirminci yüzyılda faşizm, nasyonal sosyalizm ve komünizm karşısında aydınların takındığı çoğunlukla edilgen tavır özellikle Batı'da

binlerce analitik esere, romanlara hatta filmlere konu oldu.

Türkiye’de Cumhuriyet döneminin başlarında çeşitli düzeylerde bilgi ve beceri sahibi olanların, yazar, çizer, düşünenlerin adı zaten ‘Kemalist aydın’dı ve asli görevleri rejime hizmet etmektir. (Bazen başlı başına Cumhuriyete inanmış olmak ‘aydın’ sayılmaya yetiyordu.) Aslında gerçekten de ‘Genç Cumhuriyet’in ayakta durması ve gelişmesinde o zamanın aydınlarının heyecan ve çabalarının katkısı büyük oldu. Fazla sesi çıkmayan, çıkınca da susturulan veya yurtdışına yollanan bazı muhalif entelektüellerin mevcudiyeti bu iktidar-aydın ittifakını hatta özdeşleşmesini bozmuyordu. İktidarlara, daha doğrusu düzene karşı tavır almaya başlayan okumuş-yazmışlar Demokrat Parti döneminde ortaya çıktı. Soğuk Savaş ortamı nedeniyle düşünce düzeyindeki her türlü eleştiri ‘sol’ hatta ‘komünist’ damgasını yedi. Marksisti de, sosyalisti de, sosyal demokratı da, hatta liberali de, entelektüel bir faaliyet içindeyse ‘sol aydın’ olarak anılmaya başlandı. Hatta –biraz da Batı’dan esinlenerek- aydın olmak çoğunlukla muhaliflik ve solculukla eşleştirildi. ‘Solcu aydın’ çektiği eziyete rağmen siyasi iktidara karşı fikirlerinin arkasında durma gururunu da yaşadı

Sovyetler’in dağılmasının ardından ‘sol aydın’ kavramı ‘sol’un geçirdiği varoluşsal sarsıntı nedeniyle epeyi içerik değiştirdiği için bu tanımlamaya uyan gruplar Türkiye’nin fikir ve siyaset hayatındaki etkinliklerini yitirdi. Buna karşı son yıllarda ‘demokrat aydın’ kavramı ön plana çıktı. Yine sol, en azından sosyal demokrat olmakla beraber esas olarak liberal demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü savunan bir entelektüel olarak tarif edilebilecek olan günümüz ‘demokrat aydın’ çevreleri etkili de olmaya başladı.

Bu arada, soğuk savaşın sona ermesi ve Türkiye’nin AB adaylığı ile demokratikleşme sürecinin ciddiyet kazanması aydınların iktidarlara karşı konumlarının algılanmasını da büyük ölçüde değiştirdi. Yenilik, aydınların iktidara karşı veya yandaş olma zorunluluğundan kurtulmasıydı. Konumunu siyasi iktidardan bağımsız olarak salt inandığı ilkelere göre saptama özgürlüğüne kavuşmasıydı. Nitekim ‘demokrat aydınların’ etkinlikleri iktidarlara yakınlıklarından değil halkın beklentilerine ve ‘zamanın ruhuna’ da karşılık veren demokrasi yönündeki değişimi savunmalarındaki kararlılıktan geliyordu.

Ancak görülüyor ki, Türkiye’de iktidar-aydın ilişkisi tanımlanırken aydının pozisyonunu iktidara yakınlık veya uzaklığına göre değerlendirmek alışkanlığı sürüyor. Aydın demokratin tutumunu iktidardan bağımsız olarak – kod adı AB olan- demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü evrensel ilkelerine bağlılığının tayin ettiği bir türlü teslim edilmiyor. Bunu anlamaya karşı ısrarlı bir direnç var.

Anlaşılsınlar anlaşılmasınlar aydın demokratların vicdanı rahat. Herhangi bir tabiyet kompleksleri olmadan inandıklarını savunmaya devam edecekler. ‘Özeleştiriyeye’ de hiç mi hiç gerek duymuyorlar...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zamanın önemi

Temel İskit 16.12.2008

11-12 Aralık AB liderler zirvesinde ‘genişleme’, dolayısıyla Türkiye –ve Hırvatistan- görüşülmedi. Liderler dikkatlerini ivedi sorunlara yoğunlaştırabilmek için zaten büyük ölçüde ilgilerini kaybetmiş oldukları bu konuyu daha önce hafta başında toplanan Genel İşler Konseyi’ne bırakmışlardı. Konseyin de Türkiye’ye ilişkin tespitleri beklendiğinden farklı olmamıştı: Siyasi reform beklentileri listesi kısalmamış, uzamıştı. Kopenhag Siyasi

Kriterleri'ne uyum için Türkiye'nin her alanda ciddi çabalar harcaması gerekiyordu.

AB liderler zirvesinde küresel ısınmaya karşı alınan önlemler, global krizin etkilerini hafifletmek için kabul edilen 200 milyar euroluk 'kurtarma' paketi ve Lizbon Anlaşması'nın önünü açmak için bu anlaşmayı reddetmiş olan İrlanda'nın ikinci defa referanduma gitmesini sağlayacak tavizlerin kabulü bizde fazla yankı uyandırmadı. Aslında başlı başına AB'nin ne gibi konularla meşgul olduğu bu konuda uzman çevreler dışında kamuoyunda zaten fazla ilgi çekmez. Buna karşı, Türkiye ile ilgili kararlar genellikle ayrıntılı resmî açıklamalara yol açar, medyada genişçe tartışılır.

Bu defa pek öyle olmadı. Konseyin Türkiye'ye ilişkin eleştirileri karşısında siyaset kanadı umursamaz bir suskunluğa büründü. Dışişleri hayli gecikmeyle çok kısa bir açıklama yaptı. AB ile müzakerelerin 'tam üyelik hedefimiz doğrultusunda kesintisiz olarak devam ettiğini' –adet yerini bulsun kabilinden- belirtmekle yetindi. Medyada ise AB'nin uyarıları oldukça az sayıda köşe yazısında ele alındı. Bunlardan bir bölümü yine reformların durmasından –hatta geri gidilmesinden- duyulan hayal kırıklığını işlerken, bir bölümü ise reformların Türkiye üzerinde Batı'nın baskı aracı olmaya devam ettiğinden dem vuruyordu. Bir başka bölüm yorumcu da, "siyasetini gözden geçirmek zorunda olan yalnızca Türk hükümeti değil, aynı zamanda AB Komisyonu ve ona yön veren AB'nin lider ülkeleridir" şeklinde hükümlere varıyor, reformların 'AB için' olmaktan ziyade toplumun demokrasi ve özgürlük beklentilerini karşılamak için yaşamsal önemini unutmuşa benziyordu.

Kısacası ne AB cephesinde ne Türkiye cephesinde yeni bir şey var. Durum ancak kayıtsızlık, bıkkınlık, hatta umutsuzluk kelimeleriyle ifade edilebilecek bir zemine süratle kayıyor.

Bu ruh halinin Türkiye'deki başlıca müsebbibi Ak Parti elbette. Daha önce de defaten yazdığımız gibi Erdoğan'ın seçimlerden sonra dahi reformlar ve Kıbrıs konularında riske girmeyip statükonun vesayeti altında 'hükümet etmeyi' sürdürmeyi tercih etmesi ihtimali fazla. Muhalefette zaten ümit yok. AB bayrağını başlangıçta taşımış olan –başta Dışişleri- bürokrasinin bazı kesimleri etkisiz. Sonuçta, toplum ne kadar reform isterse istesin, ciddi bir itici siyasi güç olmayınca proje boşlukta kalma tehlikesiyle karşı karşıya.

Bu duraganlık bir noktada kırılacak elbette. Bir yandan gerek Obama'lı bir ABD gerek dünya sahnesinde stratejik ağırlık sahibi olmayı amaçlayan bir AB Türkiye'yi demokratikleşme ve başta Kürt sorunu olmak üzere meselelerini çözme yönünde zorlayacak. Diğer yandan Türkiye'de toplumun demokrasi, özgürlük ve refah beklentilerini karşılayacak siyasi güç veya güçler eninde sonunda hâkim gelecek, tersine kürek çekenler tasfiye edilecek.

Ama ne kadarlık bir sürede? Toplamlar mutlaka gelişirler ancak önemli olan bunun süresini kısaltmaktır. Bizim için de fazla zaman yok. Yaşamsal 2009 yılını kazasız atlatıp AB'nin yeni bütçesinin kabul edileceği 2013 yılına kadarki dönemde silkinerek üyeliği somutlaştıramaz isek, bu proje en az on yıl daha askıda kalabilecek. Türkiye ne uzayan ne kısalan bir krizler ülkesi olmaya, bölgesi ve dünya için bir soru işareti olarak kalmaya devam edecek. Arada olan yine kayıp nesillere olacak.

Bu zamanın kılmasını isteyenler için Brüksel'de kâin muteber bir düşünce kuruluşu olan 'International Crisis Group (Europe)'un dün yayınlanan 'Türkiye-Avrupa: Önümüzdeki Belirleyici Yıl' başlıklı raporu (*) değerli bir çerçeve sunuyor. AB üyelik sürecinin halen karşılaştığı güçlükleri objektif biçimde anlatan rapor, 2009 sonunda müzakerelerin durması tehlikesine dikkat çekiyor ve Türkiye'nin Britanya ve İspanya örneğindeki gibi AB'den gelen itici davranışları umursamadan üyeliğe asılmasının ve başta yeni bir sivil anayasanın kabulü olmak üzere

reformları sürdürmesinin gerekliliğini vurguluyor. Raporun önemli bir yönü bir yandan Türkiye'ye diğer yandan AB ve AB üye ülkelerine dönük somut öneriler içermesi (Bu önerilere daha sonra döneceğim).

(*) Rapor ICG'nin www.crisisgroup.org sitesinde bulunabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2009 yolun sonu mu?

Temel İskit 23.12.2008

AB ile müzakerelerde iki başlık daha açıldı. Açılan başlık sayısı 10'a ulaştı. 25 başlık daha var. Üstelik bunların sekizi Ek Protokol'ü Güney Kıbrıs'a uygulamamamız nedeniyle askıda. Fransa da beşini keyfi biçimde engelliyor. Bugün artık üyelik sürecinin ite kaka bazı başlıkların açılmasıyla bir yere varamayacağı ayan beyan ortada.

Sürecin rayına girmesi yönünde asıl yapılması gerekenler için 'International Crisis Group'un raporunun değerli bir çerçeve sunduğuna geçen yazımda değinmiş ve rapordaki önerilere döneceğimi belirtmiştim.

Hem Türkiye'ye hem AB'ye ve AB üyelerine yöneltilen bu öneriler özünde iki malum temel engele ilişkin: Reformlar ve Kıbrıs.

Birinci konuda, Türkiye'ye yeni bir sivil anayasa, siyasi partiler ve seçim yasalarının benimsenmesi başta olmak üzere reformları hızlandırması, Ulusal Program'ın derhal yürürlüğe konması öneriliyor. Buna karşı AB ve AB üyesi ülkelerden Türkiye bütün kriterleri yerine getirdiğinde tam üye olacağının kesin biçimde ve sıklıkla beyan etmeleri ve müzakerelere getirdikleri fiilî engellemeleri kaldırmaları isteniyor. Dengeli bir yaklaşım.

Kıbrıs sorununda da denge gözetilmeye çalışılıyor. Türkiye'den Kıbrıs müzakere sürecine verdiği tam desteği sürdürmesi istenirken AB'den görüşmelere daha fazla ve tarafsızca ilgi göstermesi ve çözüme mali destek sağlayacağını vurgulaması talep ediliyor. Bu arada, Türkiye'ye Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın petrol aramaları karşısında deniz kuvvetleriyle müdahaleden kaçınması tavsiye edilirken, AB'den Kıbrıslı Rumları görüşmeler sürerken tartışmalı karasularında arama çalışmaları yürütmeme konusunda uyarımları bekleniyor.

Kıbrıs ile ilgili olarak limanların Güney Kıbrıs'a açılmasının önerilerin arasında yer almaması ilgi çekici. Anlaşılan ICG tüm umutlarını 2009 yılı sonuna kadar Kıbrıs sorununun kökten çözümüne bağlamış. Çözüm olunca limanlar meselesinin kendiliğinden düşeceğini varsaymış.

Sonuçta Rapor, reformlar hızlanmaz, Kıbrıs sorunu çözülmez ise 2009 yılı sonunda 'Türkiye'nin üyelik perspektifinin bütünüyle ve süresiz olarak rafa kaldırılabilceği' öngörüsüne dayanıyor. 2009'un 'tamam mı devam mı' yılı olacağı hem bizim medyada hem dış basında da oldukça geniş yankı buldu. İki gün önce Ollie Rehn de 2009'da Türkiye'nin üyelik için önemli bir sınav geçireceğini söyledi.

Gelecek yılın kritik olduğu muhakkak. Ancak en kötü senaryoda dahi 'tamam' denecek mi?

Aslında resmin parlak olmadığı ortada. Geçen yazımdan tekrarlısam "Erdoğan'ın seçimlerden sonra dahi

reformlar ve Kıbrıs konularında riske girmeyip statükonun vesayeti altında 'hükümet etmeyi' sürdürmeyi tercih etmesi ihtimali fazla". Buna göre reformlar cephesinde fazla ümit yok gibi.

Kıbrıs müzakerelerinde de rüzgârlar bir sıcak iki soğuk esiyor. BM Özel Temsilcisi çözüm için 2009 yılını son şans olarak görüyor. Nur Batur'un haberinde Downer "Anlaşma sağlanamazsa federasyon hayal olur ve ada nihai olarak bölünür," diyor ve ekliyor: "Bu KKTC'nin tanınmasının yolunu açar mı bilinmez". Kısacası, 2010 yılına yine çözümsüz kalmış bir Kıbrıs sorunuyla girmemiz olası.

Bu senaryoda AB'nin yıl sonunda müzakereleri durdurma kararı almasından bahsedilse de böyle bir olasılık oldukça uzak. Zira Müzakere Çerçeve Belgesi'ne göre, müzakerelerin tümüyle askıya alınması ancak 'özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ciddi ve sürekli olarak ihlal edilmesi durumunda' ve nitelikli çoğunlukla alınması gereken bir karar ile mümkün. Halbuki reformlar yavaşlasa bile böyle bir 'ciddi ve sürekli ihlalin' ileri sürülmesi kolay değil.

Buna karşı Kıbrıs'ta çözüm olmazsa yıl sonunda Ek Protokol yükümlüklerinin yerine getirilmediği gerekçesiyle halen askıdaki sekiz başlığa ek olarak bir seri yeni başlığın daha askıya alınması olasılığı fazla.

O zaman, açılacak fazla başlık kalmayacağından müzakereler bir anlamda fiilen duracak. Ancak resmen kesilmesi, 'tamam' denilmesi son derece güç. Sonuçta büyük olasılıkla köprüler tam atılmadan iki tarafın da birbirlerinden sağlayacakları ne kadar çok kazanç olduğunu yeniden hatırlamaları için yeniden zaman kazanılması seçeneği hâkim gelecek.

2009 kayıp yıl olsa bile 'uzun ince yolda yürümeye' devam edilecek. Bir yandan Türk halkının özlemleri (*) diğer yandan dış dinamikler Türkiye'nin bir krizler ülkesi, bölgesi ve dünya için bir soru işareti olarak kalmasına izin vermeyecek.

(*) Eurobarometre'ye göre, üyeliğin fayda sağlayacağını düşünenlerin oranı hâlâ yüzde 48. Hırvatistan'da bu oran yüzde 24.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gazze

Temel İskit 13.01.2009

19. Yüzyıl sonlarında Filistin'e ilk göç eden Siyonistlere bu toprakların boş olduğu söylenmişti. Halbuki buralarının hiç de boş olmadığını, aksine yoğun bir Arap nüfusuna ekilip biçildiğini görünce şaşırmışlardı. Buna rağmen, Siyonist liderler Yahudilerin kendileri için 'arz-ı mevut (vaadedilmiş topraklar)' saydıkları bölgede yerleşik Filistinlileri –ve haklarını- yok farzetme politikalarını kabul ettirdiler. 'Yurdu olmayan bir halka halkı olmayan bir yurt' sloganına dünyayı inandırdılar. Tedhiş dahil her türlü güç kullanarak yayıldılar, Filistinlileri köşeye sıkıştırdılar. İsrail başbakanlarından Golda Meir 1969 yılında bile rahatlıkla "Filistinliler diye bir şey yoktur... Zaten mevcut değillerdi" diyebiliyordu.

Bugün yine Filistinlileri yok saymanın doğurduğu trajediler serisinin en kanlı sayfalarından birini yaşıyoruz. İsrail yine masum sivillerin acımasızca katledilmesine yol açan savaş makinesini harekete geçirdi. Yine meşru

müdafaa, orantılı güç kullanma kavramlarını anlamsızlaştırdı. Yine uluslararası hukuk ve vicdanı hiçe sayıyor.

Güvenlik Konseyi'nin ateşkes kararı umursanmadı. ABD'nin bu karara çekimser kalması ve Kongre'nin İsrail'i destekleme kararı İsrail'e her türlü tek taraflı hareket serbestliğini tanıyor. Nitekim Olmert son olarak hedeflerine ulaşmalarına az kaldığını söyledi. Göreceğiz... Bu çerçevede nispeten en elle tutulur girişim olan Mısır-Fransız planının ne kadar başarılı olacağı şüpheli. Ateşkes sağlansa bile Gazze'nin Mısır ve İsrail sınırlarının gözetimi konusunda hem Hamas hem İsrail hem de Mısır'ın anlayışları farklı.

Türk halkı Gazze'deki insanlık dramına büyük tepki gösterdi. Toplumun her kesimi İsrail'i kınamakta birbiriyle yarıştı. Türkiye'deki protestolar, Filistinlilere yardım kampanyaları, hemen hemen tüm dünya ülkelerinde sergilenen Filistinlilerle dayanışma gösterilerinin en önünde yer aldı.

Bir süre başbakan da halkın bu hissiliğine kendini kaptırdı. 'Allah İsrail'in cezasını verecek" diyecek kadar ileri gitti. Ama daha sonra, İsrail ile ilişkilerin kesilmesini isteyenlere "Biz bakkal dükkânı değil devlet idare ediyoruz" diyerek ayaklarını yere bastı.

Bastı da, Gazze krizinde Türkiye'nin –toplumun hissiyatından bağımsız olarak- oynamaya giriştiği 'barış sağlama' rolünün ne kadar etkili olduğu pek belli değil. Hükümet geçen yıllarda izlediği bölgesel arabuluculuk politikalarının, bu çerçevede de İsrail ile Suriye'yi buluşturmasının genellikle olumlu karşılanmasının verdiği rüzgârla Gazze harekâtının başından itibaren İsrail ile Hamas arasında ateşkes sağlamak için bir seri temasa girişti. Başbakan Suriye, Ürdün, Mısır ve Suudi Arabistan'a gitti. Yeni BM Güvenlik Konseyi üyeliği faal biçimde kullanılmaya çalışıldı.

Ancak, bütün bu hareketlilikte yine başbakanın açıklamalarının Türkiye'yi İsrail karşıtı ve Hamas yanlısı bir konuma oturtması olası bir arabuluculuğun gerektirdiği tarafsızlık koşulunu zedeledi. Erdoğan'ın El Cezire televizyonunda "Hamas'ın ateş-kes koşullarını BM'nin dikkatine getirmekten" bahsetmesi de bu tür bir işlevle pek bağdaşır sayılmazdı. Nitekim, sonuçta Türkiye ön planda bir rol beklerken bu rolü Mısır'a kaptırdı. Ayrıca ne Batı ne Araplar ne de Batı Şeria Filistin Hükümeti için makbul Hamas'ın bir nevi aracısı durumuna düştü. Türkiye'ye Gazze sınırının denetlenmesinde başat rolü verilmesi olasılığı da uzaklaşıyor. Böyle bir güç oluşsa dahi Hamas'ın silah edinmesini kontrol etmek gibi netameli bir görevin siyasi getirisi de pek kuşkulu. Nihayet başbakan geçen gün "BM İsrail'e yaptırım uygulamalı" diyerek 'dürüst arabulucu' olma konusunda zaten havlu attı galiba.

Türkiye için bu badireden zarar görmeden çıkmak iyi bir netice olur. Belki de bu tecrübe hükümeti Ortadoğu sorununa şimdilik biraz daha ihtiyatlı yaklaşmaya sevk edebilir. İsrail'e gelince, bir süre soğukluk olsa bile, ortak çıkarlar nedeniyle bu ülkeyle –Ayşe Hür'ün deyimiyle- 'kafa karıştırıcı' ilişkiler sürüp gidecek herhalde.

Aslında Gazze ve genellikle Ortadoğu sorunundaki gelişmelerin şekillenmesi için, Obama'nın başlatması umulan ve tüm bölge aktörlerini içeren çok taraflı satranç partisini beklemek en doğrusu.

Bizim ise enerjimizi fazla dağıtmak yerine dikkatimizi geleceğimizi asıl tayin edecek olan AB sürecine çevirmemizin vakti geldi geçiyor. Umarız başbakanın 19 ocakta Brüksel'e yapacağı ziyaret ilişkileri canlandırmak ve güven tazelemek için önemli bir adım olur. AB ile müzakerelerden sorumlu Devlet Bakanlığı'nın nihayet ihdası da bu konuda hareketlenme beklentisini arttırıyor.

Kantarın topuzu kaçtı mı?

Temel İskit 20.01.2009

İsrail'in Gazze'deki tek taraflı ateşkes ilanı ve Hamas'ın bir hafta süreli karşı ateşkesiyle kırılğan bir geçici durum oluştu. İsrail'in adımıyla dünya kamuoyu baskısının payı vardı şüphesiz. Bunun yanında İsrail Hamas'a silah akışını kontrol amacıyla ABD ile imzaladığı İngiltere, Fransa ve Almanya destekli anlaşmaya da güvendi. Ayrıca anlaşılın Olmert bu 'iyi niyet' gösterisini bugün görevi devralan Obama'ya bir jest olarak da sunmak istiyor. Şimdi askerlerin yemin töreninden önce çekileceği söyleniyor. Hamas'ın ateşkesi ise başlıbaşına bir anlam ifade etmiyor. Tek yararı Gazze halkına bir nebze nefes aldırarak. Bu arada Hamas bir hafta içinde daha kalıcı bir çözüm bulunmazsa yeniden saldırgan durumuna düşme riskini de göze almış bulunuyor.

Ancak İsrail ne kadar başarılıdan söz ederse etsin umduğu sonuçları alamayacak. Hamas yok olmadı. Askerî yönden darbe yedi ama Filistin halkının gözünde Fatah'a nazaran daha da güçlendi. Sonuçta bu savaş Ortadoğu'daki aşırı hareketlerin askerî yollarla ortadan kaldırılamadığını bir kere daha kanıtladı.

Şimdiki geçici durumu kalıcı bir ateşkese dönüştürerek, bir yandan Gazze'ye ablukanın kaldırılması, diğer yandan Hamas'ın roket saldırısından vazgeçmesi yolundaki diplomatik çabalar sürüyor. Pazar günü Mısır'ın başkanlığında Gül'ün de katıldığı Şarm el Şeyh zirvesinde bu yönde bir ilerleme sağlanamadı. Herhalde yine yeni ABD yönetiminin devreye girmesinden medet umulacak.

Diplomatik alanda Türkiye'nin oldukça iddialı başlayan çabalarına geçen yazımızda değinmiştik. Arada geçen bir haftada da bir heyetimiz ilgili merkezler arasında koşmacasına ara vermedi. Ama, yazımızda öngördüğümüz gibi, rolümüz önce Hamas'ın sözcülüğüne indirgendi, sonra zaten Mısır Hamas'la görüşmeye başlayınca bu 'aracının aracılığına' da fazla gerek kalmadı galiba. Fazla fazla sunduğumuz planın bazı unsurlarının nihai anlaşmaya katkısı olabilir. Gazze geçişlerinde uluslararası güç konuşlandırılması da gündemden düştü. Zaten Cumhurbaşkanı Gül rolümüzü özetleyiverdi. "Resmen görevli olan Mısır. Biz ona yardımcı oluyoruz" dedi.

Böylece, bu girişimleri başlatırken ortaya koyduğumuz 'dürüst arabuluculuk' iddiamızı, bunun için gerekli 'tarafra eşit mesafede olma' şartına uymadığımız için kaybettik.

Nasıl kaybetmeyiz ki? Başbakanın İsrail'i yerden yere vuran açıklamaları geçen hafta da devam etti. İsrail'in 'insanlık suçu işlediği', 'BM'nin kapısından içeri girmemesi gerektiği' şeklindeki ifadeleri uluslararası hukukta yaptırımlar davet eden ağır sözlerdi.

Başbakan insani trajediye tepki ile akılcı dış politika arasındaki hassas dengeyi bozdu. Bir yandan Batı'da ve tabiatıyla İsrail'de rahatsızlık yaratan Aaptan fazla Arap, hatta konuyu Arap-İsrail çatışmasından İslam-İsrail çatışması rengine döndüren konuşmalar yaptı. Diğer yandan iş İsrail ile ilişkilerin kesilmesine dayanınca "bekâra karı boşamak kolaydır" diyerek popülizme sınır çizmeye çalıştı. Ama Türkiye'de İsrail'in vahşetine karşı galeyana gelmiş toplumu, hatta bazı kesimlerdeki latan antisemitizmi ve genellikle ırkçılığı tahrik edecek ifadelerden sakınmadı. Bu eğilimlere karşı uyarılarda bulunsa da tehlikeli söyleminden vazgeçmedi. Hatta, ateşli nutuklarını Belçika'ya da taşıdı.

Erdoğan'ın Hamas savunuculuğu da dikkat çekici. Brüksel'e giderken yaptığı açıklamada Batı'yı meşruiyetini

vurguladığı Hamas'ı muhatap almayarak krizin asıl müsebbibi olmakla itham etti.

Erdoğan'ın bu açıkça yanlı yaklaşımı, içte kamuoyunu arkasına almak, bu arada yerel seçimlerde puan kazanmak isteğine de bağlanabilir. Dışta ise Arap ve Müslüman dünyasında (daha çok da halklarının nezdinde) kredi kazanmak cazip geliyor herhalde. Bu arada, Başbakanın Hamas'a demokratik yolla başa geçmiş yegâne Müslüman hareket olarak bir duygusal yakınlık duyduğunu söylemek de mümkün.

Demokratik ülkelerde dahi iç politika mülahazalarının dış politikalara yansımalarının bir ölçüsü vardır. Bunun yanında, dinî saikli olduğu şeklinde yorumlanabilecek söylemler de dış politikaların sağlığını bozar.

Buna göre, umarız Erdoğan'ın Gazze tutumu ülkenin Batılı demokratik laik ülke imajını belirli risklere sokmamış olsun. Umarız çünkü Brüksel temaslarında muhataplarını AB yolundaki kararlılığımızdan bir sapma olmadığına ikna etmiş olsun. Umarız partönerlerimizi, AB'nin Ortadoğu'da bizden beklediği etkin rolü gelecekte yerine getirirken daha dengeli hareket edeceğimize, örneğin Arap veya İslam dünyasının kamuoyunu değil bir AB adayı olarak Avrupa'yı temsil edeceğimize inandırmış olsun.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başına buyruk dış politika

Temel İskit 27.01.2009

Başbakan'ın Brüksel ziyareti başta Hamas rengine boyandı. Daha sonra asıl amacına, AB üyeliği için güven tazelemeye yöneldi. Komisyon yetkililerinin ve bazı Avrupa Parlamentosu sözcülerinin ifadeleri hükümetin AB yolundan dönmediği konusunda şimdilik ikna oldukları intibainı veriyor. En azından teşvik edici olmayı kuşkuculuğa tercih etmişe benziyorlar. Hatta Ollie Rehn "Eğer her gelişinde AB-Türkiye ilişkileri bu kadar sıçrama yapacaksa, Erdoğan buraya daha sık gelmeli" diyerek abartı sınırında bir memnuniyet gösterdi.

Aslında Erdoğan'ın Brüksel'e götürdüğü bagajdaki kalemler bir 'sıçrama yaptıracak' kadar fazla değildi. Vakıflar Kanunu, 301. Madde, hatta Ulusal Program'ın onaylanması gibi pek yeni olmayan adımlar yanında, asıl olumlu etki yapan gelişmeler Kürtçe TRT Şeş yayınlarının başlaması, Alevilere açılım ve Bağış'ın başmüzakereci devlet bakanı olarak atanması oldu galiba.

Her hal ve kârda bu bayrak gösterme ziyareti yararlıydı, yerel seçimlere kadar zaman kazandırdı. Komisyona ve diğer Türkiye destekçilerine az da olsa mühimmat sağladı.

Bu arada Brüksel'de yine komisyon yetkilileri ve Solana Türkiye'nin stratejik öneminden, bölgesindeki faaliyetlerinden övgüyle bahsettiler. Aktif politikalarımızın AB üyeliğimiz için önemli bir koz olduğunu anlatmaya çalıştılar. Ama başbakanın ateşli Hamas yanlılığı ve daha sonra Gazze arabuluculuğumuzun başlıca bu yüzden etkisiz kalmasıyla bu kartımız epeyce değerden düştü. İsrail-Suriye arasındaki kolaylaştırıcı rolümüzün kazandırdığı krediyi harcadıyorduk.

O kadar ki Gazze'deki tutumumuz sadece Ortadoğu'daki rolümüzün değil Batı içindeki konumumuzun dahi sorgulanmasına yol açtı. Batı basınında ve bazı çevrelerinde dış politikamızın geleneksel ekseninde bir kayma olup olmadığı kuşkuları dile getirilmeye başlandı.

AB adayı Türkiye için 'stratejik önem' faktörünün ve aktif dış politika gütmenin bir değer ifade edebilmesi için bazı hususların gözönünde tutulması gerektiği açık.

Bunların başında, izlenen politikaların ait olduğumuzu kabul ettiğimiz Batı camiasınıninkilerle en azından genel çizgileriyle uyumlu olması geliyor. Evet, Türkiye'nin İran dahil komşularıyla iyi ilişkiler sürdürmesi mutlaka gerekli. Ama bu tarz ilişkileri Batı'ya bir meydan okuma şeklinde sunmak ile mensubu olduğu Batı ailesinin de çıkarına olacak şekilde uzlaşma amacıyla kullanmak arasında çok fark var. Aynı şekilde Ortadoğu'da aktif rol oynayacağım derken Gazze savaşından Hamas'ı tanımayan Batı'yı –ve özellikle AB ülkelerini- sorumlu tutmak üyelik hedefimizle ne kadar uyumlu? Şimdi Obama El Fetih lideri Abbas ile çalışacağını ilan ederken Hamas'a arka çıkmakta ısrar edecek miyiz? Bu arada, enerji alanındaki konumumuzu işbirliği konusu olmaktan çok şantaj konusu haline getirmenin AB'de yarattığı rahatsızlığı da unutmamak gerekir.

Kısacası başına buyruk bir görünüm veren bir Türkiye'nin 'stratejik ağırlığı' ve güven vermeyen 'aktif dış politikası' AB üyeliği açısından bir avantaj değil dezavantaj haline gelebilir.

Gözönünde tutulması gereken diğer hususu daha önce vurgulamıştık: AB üyeliğimiz açısından bakıldığında jeo-stratejik gerekçeler geçerli değil. Neyse ki son olarak Brüksel'de 'yalnızca stratejik önemin üyelik için yeterli olmadığını' ifade eden Babacan'ın bunun bilincinde olduğunu görmek ferahlatıcı.

Sonuçta hükümet asıl sınavını yerel seçimlerden sonra verecek. Stratejik önem söylemlerinin ötesinde AB projesini ve toplumun ihtiyacı olan reformları hızlandırma iradesini somut biçimde ortaya koyması gerekecek. Hele oylarını arttırır veya aynı düzeyde tutabilirse topu taca atmak için hiçbir bahanesi kalmayacak.

O zaman fasıl müzakerelerinin ağır aksak da olsa yürümesi tatminkâr sayılmayacak. Hatta yeni Ticaret Kanunu'nun kabulü veya örneğin ombudsmanlığın ihdası gibi sınırlı Anayasa değişikliklerinin yapılması da yeterli olmayacak. Hele hele Ulusal Program'ın 'Siyasi Kriterler' başlığı altındaki belirsiz ve bağlayıcı olmayan vaatler hiç mi hiç doyurmayacak.

Aslında reform iradesini kuşkuya yer vermeyecek şekilde ortaya koymanın ve 'AB ruhunu canlandırmanın' tek yolu yepyeni ve gerçekten demokratik sivil bir anayasanın öncülüğünü yapmak. Bunun dışındaki her türlü adım yetersiz ve geçici çözümler getirmeye mahkûm. Ak Parti'nin bu cesareti gösterip göstermeyeceğini görmeye az kaldı. Ama bu beklenti boşa çıksa bile toplumun değişim arzusu mutlaka bir yol arayacaktır. Belki de siyasi aktörler dahil toplumda yeni anayasanın içeriği konusunda geniş kapsamlı bir tartışma başlaması için bazı sivil güçlerin kıvılcım rolünü oynaması gerekecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaygan zemin

Temel İskit 03.02.2009

Başbakan'ın Davos çıkışı büyük ölçüde olumlu yankı buldu. İçte bir heyecan fırtınası yarattı. En muhalif çevreler bile Erdoğan'ı 'milli onurumuzu korumak için sesini yükselten lider' olarak alkışladılar. Dış politikamızın nihayet kişilik kazandığı, ahlaki bir boyuta kavuştuğu övgüleri birbirini izledi. Üslup itirazları bu duygu dalgasının

altında boğuldu. Diplomasinin asli rolünün işleri kızıştırmak değil yumuşatmak olduğu unutuldu. Dış politikanın uygulamasını eninde sonunda üstlenecek olan diplomatlar Başbakan'ın orkestra şefliğinde 'monşerler' diye tukaka ilan edildi. Dış politikaların popülist heyecanlarla yönlendirilmesinin, ulusalcı, dinsel veya ırkçı duyguların köpürtülmesinin risklerini hatırlatanların sesleri bastırıldı.

Çıkış Arap ve İslam dünyasında, bu ülkeler halklarına özgü duygusallığın da renklendirdiği büyük bir coşkuyla karşılandı. Erdoğan kahraman mertebesine yükseltildi. Arap liderler aynı heyecanı göstermese de bu dalgaya karşı ses çıkaramadılar. İran'dan kutlama gecikmedi tabii. Batı ise –İsrail eğilimli bazı yazarlar dışında- olaya nisbeten ihtiyatlı yaklaştı. ABD'nin tutumu 'olmasa daha iyiydi ama umarız olumsuz sonuçlar çıkmaz' şeklindeydi.

Her hal ve kârda, Erdoğan'ın yakın dönemde önemli ölçüde kazançlı çıktığını inkâr etmek mümkün değil. En azından Davos faktörünün yerel seçimlerde Ak Parti'nin oyunu artıracığını tahmin etmek kolay. Ancak sel gidip kum kalınca, Başbakan'ın bir süredir izlediği 'proaktif dış politikanın' Davos rüzgârıyla da giderek Ortadoğu eksenine kaymasının orta ve uzun vadedeki etkilerini ölçmek çok daha güç.

Türkiye'nin dış politikası şimdi daha da kaygan bir zeminde. Davos sonrasında İsrail'den Hamas'a ve Suriye'ye bütün taraflarla konuşabilen 'güvenilir arabulucu' olma iddiamız güçlendi mi? Yoksa zaten aşırı Hamas yanlısı görüntümüzün daha da pekişmesiyle bu rolü üstlenme olanağını tamamen mi kaybettik? Tam da Hamas'ı muhatap almanın gereğinin teslim edilmeye başlandığı şu sıralarda bunun için ABD ve AB'nin elini fazla açık etmiş olan Türkiye'ye ihtiyacı arttı mı? Yoksa Batı bunu başka araçlar vasıtasıyla veya doğrudan mı yapmayı tercih edecek? İsrail ile ikili ilişkilerimiz yakın dönemde krize girmese de bu ülke arabuluculuğumuz konusunda ne kadar hevesli olacak?

Daha büyük resimde, Türkiye Ortadoğu sahnesinde baş aktörlüklerden birine soyunurken bu rolü Batı'nın genel politikaları çizgisinde ve Batı ailesinin bir ferdi olarak mı oynayacak? Yoksa 'yalnız şövalye' olarak Ortadoğu ülkelerinin yüz yıllık çekişmelerinin bir parçası haline mi gelecek? Bu arada, bölgesindeki prestijinin büyük ölçüde AB ile üyelik müzakeresinde bir ülke olmaktan geldiğini unutarak, AB'nin Türkiye'ye Türkiye'nin AB'ye duyduğundan fazla ihtiyaç duyduğuna kendini inandıracak mı? O zaman bu projeden soğuyup bu defa toplumun bu çıpayı yitirmesinin doğuracağı yalpalamayı göze alabilecek mi?

Bu sorulara yanıtların içteki gelişmelerle karşılıklı etkileşimi Türkiye'nin üstünde bulunduğu ince çizginin hangi tarafına doğru kayacağını da belirleyecek tabii. Obama'nın seçim bildirgesinde tarif ettiği, 'Batı'nın AB üyeliği yolunda güvenilir demokratik müttefiki' olarak yoluna devam eden bir Türkiye'nin bölgesinde proaktif bir dış politika izlemesi içte demokratikleşmenin hızlandırılmasıyla atbaşı gitmek durumunda. Buna karşı, Batı aidiyeti kuşkulu, başına buyruk, popülist, ahlak kisvesinde dinî temalardan ilham alan bir dış politikaya kayılması halinde, içte reformlar duracak, toplum hoşgörüsüzlük, hatta ırkçılığın hüküm sürdüğü karanlık bir ortama sürüklenebilecek.

Henüz kötümser senaryodan uzağız. Ancak bu tablonun gerçekleşmeyeceğine inandırması için Başbakan Erdoğan'ın artık açık kanıtlar ortaya koyması gerek. Dış politikada kazandığı etkinliği ABD ve AB ile yakın işbirliği halinde değerlendirmesi yanında partönerlerini buna inandıracak somut adımlar atmasında da yarar var.

Daha da önemlisi Başbakan'ın, dünyaya seslenişte insanların hayat hakkını savunur ve herkes için adalet isterken, kendi ülkesinde insanların yaşama hakkını koruma altına almayan ve kişisel hak ve özgürlükleri hayata

geçirmek için gerekli çabayı göstermeyen bir iktidarın dışta inandırıcılığının kalmayacağını da hesaba katması gerek. Kısacası, Davos kahramanı Erdoğan'ın kahramanlığının sözde kalmaması için oradaki kürsüde gösterdiği şiddet ve celali demokratik reformların hızlandırılmasında, toplumun temizlenmesinde, devletin saydamlaşmasında, hukukun üstünlüğünün sağlanmasında ve özellikle yepyeni bir sivil anayasaya kavuşulmasında da göstermesini bekliyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan ve Dışışleri

Temel İskit 10.02.2009

Davos çıkışının dış siyasete etkileri konusundaki yorum sağanağı artık yorucu bir hale geldi. Ama bu olay vesilesiyle Başbakan'ın siyasetçi-diplomat ilişkisi hakkında ortaya koyduğu görüş ve tutum sanki fazla irdelenmedi.

Siyasi kudret sahipleri ile diplomatlar arasındaki ilişkiler çoğu zaman sancılı olmuştur. Siyasetçiler hep dış ilişkilerde doğrudan rol oynamayı isterler. Örneğin İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyaya şekil verirken Roosevelt, Churchill ve Stalin, diplomatlarına pek de fazla kulak vermediler. ABD'de Nixon-Kissinger döneminde Dışışleri devre dışı bırakılmış, dış politikada bütün güç bu ikilinin elinde toplanmıştı. Bugün siyasi liderler giderek daha sık bir araya geliyor, kurdukları kişisel ilişkiler diplomatları arka plana itiyor.

"Siyasetçilerin dış politikayı bizzat yürütmelerinin riskleri de var tabii. Liderler, içinde yaşadıkları propaganda ortamından fazlaca etkilenebiliyorlar. TV kameralarının karşısında, prestijleri için 'tribünlere oynamaktan' kendilerini alamayabiliyorlar. O zaman sırf bir 'başarı' göstermek için gereksiz tavizler veriyor ya da 'masaya yumruk vurarak' görüşmeleri kesebiliyorlar. Daha da önemlisi ülkelerinin en üst yetkilileri oldukları için, liderlerin dıştaki davranışlarının ve sözlerinin geriye dönüşü, 'temyizi' yok." (*)

Başbakan Erdoğan'ın da dış politikada bizzat başrolü üstlenip kararlarını danışmanları vasıtasıyla oluşturma eğilimi giderek güçleniyor. Bir süredir özellikle Ortadoğu'daki politikalarımızın şekillenmesinde 'Davutoğlu faktörü' etken. Önemli dış politika girişimlerinde Dışışleri'nin kurumsal bilgi ve tecrübe birikiminden pek de yararlanılmadığı kanısı yaygınlaşıyor.

Ve nihayet Davos sonrasında Başbakan daha da ileri gidiyor. Dönüşündeki sözlerinden diplomatları neredeyse bir ayak bağı olarak gördüğü anlamı çıkıyor. "Diplomatların âdetlerini bilmem, bilmek de istemem" diyerek siyasetçinin diplomata üstünlüğünü vurgulamak istiyor. Halk arasındaki alçaltıcı anlamını bile bile 'monşerler' terimini kullanması da yine bu tarz bir dışlama eğiliminin dışa vurumu sanki. Bu ifadelerle Davos başarısını 'diplomat gibi olmamasına' bağlıyor. Tersinden okunduğunda diplomatların 'dik durmadığını' veya 'dik durmayı engellediğini' ima ediyor.

Evet, Dışışleri çok uzun süre kendisini Türk dış politikasının sadece uygulayıcısı değil sahibi olarak gördü. Atatürk ve tek parti döneminde temeli atılan bu anlayış 'Hariciye'ye dış ilişkilerde siyasi iktidardan bağımsız bir güç olma niteliğini kazandırmıştı. Dışışleri'nin 'devletin dış politikasının bekçisi' rolü yakın zamanlara kadar sürdü. Diplomatların siyasilerin dış politikada karar alma yetkisini kısıtladığı algısı yaygındı.

Ancak, küreselleşmenin de etkisiyle hem dünyada hem Türkiye’de dış ilişkilerde hızlı bir ‘demokratikleşme’ sürecine girilince diplomatların etkinliği azalmaya başladı. Daha doğrusu siyasetle diplomasi arasındaki ilişkiler giderek normalleşiyordu. Ak Parti, iktidara geldiğinde Dışışleri kadrolarına dokunmadı ama bu kurum ile tam da sağlıklı bir ilişki kuramadı, ‘normalleşmeyi’ teşvik edemedi. Anlaşılan o ki, özellikle Başbakan Dışışleri’ne karşı geçmişten gelen önyargılara sahipti. Davos dönüşü diplomatlarla ilgili sözleri bu önyargıların açık ifadesinden başka bir şey değildi. Başbakan aslında içinden gelen ‘sahici’ düşüncelerini dile getirdi sanki. Türkiye’deki bir kesimin zihnindeki ‘karikatür diplomat’ algısını dillendirmesi muhtemelen oradakilerin hoşuna da gitti.

Ama bu sözlerin bir bedeli de oldu. Dışışleri kadrolarını mutlaka derinden yaraladı. Kendilerini zaten bir ölçüde ikinci plana itilmiş gören diplomatlarımızın şevklerini mutlaka kırdı. En azından üzdü ve sarstı.

Dışışleri hâlâ dış politika oluşturulmasına esas olacak bilgi ve yorumların hemen hemen yegâne kaynağı. Dışışleri teşkilatı Türkiye’nin dış dünyadaki en güvenilir gözü ve kulağı. Nitelikli kadroları ve tecrübe birikimi en ileri dünya standardında.

Türkiye’nin bu etkin dış politika aracını köreltme lüksü yok. Hele tam da seçilmişlerle atanmışlar arasındaki denge, demokratik ülkelerdeki modellerine uygun şekilde yeniden kurulduğu bir sırada Dışışleri’nin usta yeteneklerini değerlendirmek yerine bu kurumu neredeyse hasım görmek lüksü hiç yok. Başbakan önyargılarından kurtulmayarak, normal devlet çalışma düzenini benimsemediği sürece dış ilişkilerimizde aksaklıkların doğması, çift işlere, çelişkilere yol açılması, temsil birliğinde kuşkular uyandırılması kaçınılmaz gözüküyor.

(*) Bu paragraf Davos’tan çok önce 2007’de çıkan Bilgi Üniversitesi Yayını *Diplomasi* adlı kitabımdan alınmıştır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP’nin halleri

Temel İskit 17.02.2009

CHP’nin geçen haftaki ‘AB açılımı’ epeyce alkış aldı.

AB ve Türkiye arasında yoğun bir siyasi ve kültürel diyalogun yürütülmesi katılım stratejisinin çok önemli bir parçası. Toplumları yakınlaştırma amaçlı bu diyalogda iktidar dışındaki siyasi partilerin de yer alması doğal olduğu kadar gerekli de. Bu yönden Baykal’ın Brüksel gezisi ve CHP’nin Brüksel temsilciliğinin açılışı AB ile ilişkiler yönünden mutlaka olumlu gelişmeler.

CHP’nin müzakerelerin başlamasına karar verildiği 2004’ten bu yana AB’ye karşı sürdürdüğü soğuk tavrını değiştirmeye yönelmesinin nedenlerini bilmiyoruz. Ama umarız bu adım, CHP’nin tam üyeliğin koşulları anlayışında da köklü bir değişikliğe işaret ediyordur.

Zira şimdiye kadar Baykal ve partisinin zihinleri AB üyeliğinin anlamı hakkında fazla berrak değil gibiydi. Bu parti Türkiye'nin pek de değişmeden 'kendine özgü koşulları gözönünde tutularak üye olması' gibi çelişkili bir duruşu savunuyordu. Parti programındaki 'eşit koşullu, Cumhuriyetimizin kuruluş değerlerine saygılı, onurlu tam üyelik' yaklaşımı CHP'yi çok kez üyelik hedefine ters düşen tutumlara yöneltiyordu.

Nitekim, ilk reform paketlerini destekleyen CHP giderek AB reformlarını engelleyen parti konumuna geldi. Bunu daha çok Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurularıyla sürdürdü. Beş yılda yüz yirmiden fazla yasayı AYMK'ne götürdü. Bunların büyük bölümü, sosyal güvenlik reformu, vakıflar, hâkimler savcılar, ceza, yabancılara mülk satışı kanunları gibi AB reformlarıyla doğrudan ilişkili yasalardı. CHP özgürlükler, asker-sivil ilişkisi, azınlık hakları gibi konularda hep devletçi, demokratikliği kuşkulu tutumlar aldı.

Öte yandan, bugün Kıbrıs'ın üyelikle ilişkilendirilmesinden yakınan CHP'nin Annan Planı'na şiddetle muhalefet ettiği unutulmamalı. CHP ve diğer çözüm karşıtlarından cesaret alan Denktaş bu planı ilke olarak bile kabul etmeyince Rumlara referandumdan önce AB üyeliği yolunun açılması bugünkü güçlüklerin esas nedeni. 2004'de Baykal müzakerelerin başlamasına 'Kıbrıs dolaylı koşul haline getirildiği için' karşı çıktığında artık çok geç kalınmış Rumlar üye olmuştu bile.

Üstelik CHP liderinin o zamanki itiraz gerekçesi de isabetli değildi. 'Kıbrıs koşulu' Ankara Anlaşması'na Ek Protokol'ün imzasından ibaretti. Tam üyelikten bağımsız olan bu yükümlük hiçbir şekilde 'Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıma anlamına gelmemesine rağmen yine CHP'nin de aksi yorumuyla hükümetin elini kolunu bağlayan bir iç siyaset konusu oldu. Ek Protokol gereği olan 'limanları açma' konusu büyütüldü sekiz müzakere faslının askıya alınmasına götürdü.

Kısacası CHP'nin eski malum açılımları ve yakınlardaki çarşaf, Kur'an kursu ve tarikat adımları gibi AB açılımında da bir inandırıcılık sorunu var.

Baykal ve arkadaşlarının bütün bu girişimlerde "aslında biz değişmedik, sadece yanlış anlaşılmıştık" diye yakınıp durmaları bu sorunu büsbütün ağırlaştırıyor. Örneğin 'çarşaf açılımı' konusunda "biz halkın partisiyiz, kıyafetine bakmadan herkesi zaten hep kucaklardık" demeleri, 'Kur'an kursu' meselesinde "bu kursları zaten Diyanet İşleri açıyor, biz mekân tahsis ederiz bunda ne var" diye sormaları, CHP'nin jakoben laiklik anlayışına sarılmaya devam edeceğine işaret ediyor. Bu 'açılımların' samimi olmadığı, aslında seçim kaygılarıyla ortaya atıldığı kuşkusu arttırıyor.

Aynı şekilde, AB karşıtlığı sicili bu kadar yüklü iken, "biz her zaman üyeliği destekledik, AB karşıtı olduğumuz iktidarın propagandasıdır" demek, aslında CHP'nin AB üyeliğine bakışında hiçbir değişiklik yapmayacağı anlamına geliyor. Üyeliği sözde desteklerken fiiliyatta reformlara karşıtlığını sürdüreceği endişesini güçlendiriyor. Bu arada Baykal AB konusunda 'yanlış anlaşılmasını' Kıbrıs sorunundaki bilinen duruşuna bağlayarak bu konuda da herhangi bir yapıcı katkıda bulunacağı umudunu vermiyor.

Sonuçta, CHP AB üyeliği konusunu ciddiye aldığına inandırmak istiyor ise, bunun için iki misli çaba göstermesi gerek. En önemlisi, AB üyeliğinin esasının Türkiye'nin daha demokratik ve özgür bir ülke haline gelmesi olduğunu unutmadan, Kopenhag siyasi kriterleri yönündeki değişimi engellemekten vazgeçmesi gerek. Reformlara köstek değil destek olması gerek.

Gerek de... CHP yine böyle bir beklentiye boşa çıkartacak gibi. Başbakan'ın nisandan sonra anayasa değişikliğini gündeme getirme girişimine CHP'nin duraksamadan verdiği 'bütün değişikliklere karşıyız' tepkisi ana

muhalafet cephesinde yeni bir şeyin olmadığını gösteriyor. CHP anlaşılan hâlâ demokratikleşmeye karşı durarak AB yanlısı olacağını sanıyor. Belki kendisini aldatıyor, ama pek başka kimseyi aldatamıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nabucco

Temel İskit 03.03.2009

Türk diplomasisi hummalı bir çaba içinde. Ancak bu arada dış politikamızın öncelikleri hakkında bazı tereddütler de doğmuyor değil. Bunlara bir örnek de, hükümetin AB ile enerji 'göbek bağımız' olmaya aday Nabucco projesi ile ilgili çoğu zaman kayıtsız bazen de çelişkili tutumu. Halbuki Türkiye üzerinden Avusturya'ya uzanan 3.300 km'lik bu gaz boru hattı projesi 'enerji ikmali açısından stratejik önemimizi' sözde bırakmayacak en önemli girişim. Ekonomik getirisi yanında paha biçilmez bir stratejik koz. Kafkaslar ve Balkanlar'da önemli rol oynama iddiamız varsa, bunun için etkili bir manivela.

Avrupa'nın üşüme tehlikesi atlattığı son Rusya-Ukrayna gaz krizinden sonra, AB'nin Rus gazına bağımlılığını azaltmayı hedefleyen Nabucco ciddi biçimde canlandı. Geçen ay Budapeşte'de yapılan zirve toplantısında epeyce yol alındı. Yaz ortalarına kadar hükümetler ve kamu şirketleri arasındaki anlaşmalar bitirilebilir. Sonra sıra başta Azerbaycan, üreticilerle müzakerelere gelecek. Yaklaşık sekiz milyar euroya malolacak projenin finansmanı konusunda da gelişme var. AYB maliyetin dörtte birini üstleniyor. AB bütçesinden ilk adımda 200 milyon euro ayrıldı. Dünya Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası katkıda bulunacak.

En önemlisi gazın nereden geleceği tabii. Azerbaycan Petrol Şirketi Başkanı'nın "Şah Denizi üretiminin Nabucco hattını dolduracak kapasitede olduğu" açıklamasına güvenilirse Azeri gazı projeyi başlatmak için nispeten en sağlam kaynak gibi. Türkmen gazı diğer bir olası kaynak. Uzun dönemde Kazakistan, Mısır ve Irak da ikmal şebekesine dahil edilebilir. İran gazı da söz konusu olabilir ama, malum ABD ve AB buna karşı.

Türkiye uluslararası enerji politikaları –ve diplomasisi- ile 1990'ların başlarında tanıştı. Özellikle Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattının gerçekleşme sürecinde hem Dışişleri Bakanlığı hem TPAO ve BOTAŞ önemli bir tecrübe birikimi edindi. Bu tecrübe siyasi iradeyle birleştiğinde Nabucco'da bize önemli bir rol oynama imkânı verecek. Ne var ki asıl heyecanı duyması gereken hükümetten şimdiye kadar gelen işaretler karışık.

Her şeyden önce hükümetin bu projenin AB ile aramızdaki en somut ortak çıkar bağlarından birini oluşturacağını bilincinde olduğu kuşku. Nitekim Erdoğan'ın geçen ayki Brüksel ziyareti sırasında sarfettiği "enerji başlığı açılmaz ise Nabucco'dan çekilebileceğimiz" yolundaki şantaj kokan sözler –sonradan geri alsa da- rahatsızlık yarattı. Projeyi gözden çıkarabileceğimiz iması hiç de güven verici değildi. Buna karşı *Financial Times*'in telkin ettiği gibi 'fasıl açma-Nabucco' pazarlığının AB tarafından önerilmesi ise ne adil ne de makul. Türkiye enerji başlığının açılması karşılığında bir bedel ödemek durumunda değil. Türkiye'nin enerji mevzuatının AB ile uyumu Nabucco'nun daha kolay yürümesine yarayacak. Dolayısıyla bu sorunu çıkaran Güney Kıbrıs'ı ikna diğer üyelerin işi. Ama sonuçta, Türk hükümetinin projenin kayıtsız şartsız arkasında olduğundan kuşku kalmaması gerek.

Bir de Rusya meselesi var. Rusya kendisine bağımlılığı azaltmayı amaçlayan bu projeye karşı. Baltalamak için elinden geleni yapıyor. Bu tutum Rusya açısından çok doğal tabii. Ama bir de bakıyorsunuz bizim hükümet de Rusya'ya arka çıkıyor. Projeye dahil edilmesini istiyor. Gerekçe de Babacan'ın ifadesiyle "Rusya'yı dışlamamak, rekabet havası yaratmamak". Tamam, bu ülkeyle yakın çıkarlarımız var. Ama Rusya'nın Nabucco'ya kısıtlı bir katılım ötesinde dahil olması projenin amacından saparak ölmesine götürebilir. Kaldı ki Nabucco zaten rekabet yaratmaya dönük bir proje. Rusya bunu biliyor. BTC Rusya ile aramızı bozmadı. Nabucco da bozmayacaktır. Buna karşı, Rusya'yı kırmayacağız diye projeyi tehlikeye atmamız ne AB'nin ne bizim çıkarımıza.

Nihayet, proje için olası bir risk de Türkiye'nin konumuna güvenerek gerek diğer ortaklara gerek üretici ülkelere ağır koşullar kabul ettirmeye çalışması. Bazı bilgiler, hem boru hattından geçecek gazın fazlaca bir bölümünü almayı şart koştuğumuza, hem de bu gaz için piyasaya göre oldukça düşük fiyat önerdiğimizize işaret ediyor. Bu gibi projelerde pazarlık normaldir. Ancak bu pazarlıkların makul bir çerçevede kalması, caydırıcı olmaması gerekir. Az tamah çok ziyan getirebilir. Umarız, projenin Türkiye için çok daha geniş stratejik yararları yakın dönemli ekonomik çıkar beklentilerine kurban edilmez.

Bakalım hükümet yerel seçimlerden sonra dış politikamızı iç siyasi mülahazalardan ayıklayabilecek mi? Son sıralarda sıkça dile getirilen 'Batı'dan uzaklaşmamız' olasılığının geçerli olmadığını AB hedefine dönük somut adımlarla kanıtlayabilecek mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni ABD'yle yeni dönem

Temel İskit 10.03.2009

Clinton ziyareti üzerine daha pek çok laf ve mürekkep tüketileceğe benziyor. Kesin olan bu ziyaretin beklentilerin ötesinde olumlu geçtiği. ABD ve Türkiye dışişleri bakanlarının beyanları ve yayınlanan ortak bildiri iki ülke arasında ciddi bir yakınlaşmanın ve ortak çıkarların işbirliği yoluyla değerlendirileceğinin habercisi. Türkiye'nin bir yandan NATO müttefiki niteliği vurgulanırken diğer yandan önemli bölgesel partöner rolünün altı çiziliyor. Bildiride PKK ve Kıbrıs konusundaki ifadeler sadece Türkiye'nin isteklerine cevap vermiyor, bu sorunlarda ABD'nin köklü çözümcü adımlar atma niyetini de gösteriyor. ABD'nin bizden beklentileri tabii ki var ama bunlar sanki daha pes perdeden ifade ediliyor. Kısacası, bu ziyaret önümüzdeki dönemde ABD'nin Türkiye'ye Bush döneminin yıkıntısını unutturma kararlılığında olduğunun işaretlerini taşıyor. Aynı zamanda yeni yönetimin Türk kamuoyunda ABD'nin en düşük düzeye inmiş imajını yeniden parlatma arzusunu yansıtıyor. (Clinton'ın NTV'nin 'hanım programı'na çıkmak gibi amerikanvari kamuoyu diplomasisi de bu çerçevede sayılabilir)

Hillary Clinton'ın ziyaretini taçlandıran Başkan Obama'nın bir ay içinde geleceğini açıklaması oldu tabii. Obama'nın –Kanada'dan sonra- ilk dış gezisine Türkiye'yi katması beklenmedik olduğu kadar önemli bir gelişme. Bu, yeni yönetimin Türkiye'yi Batı camiasının önemli bir üyesi olarak yeniden kazanmak isteğinin açıkça ilanı demek.

Obama seçilmeden önce vaat ettiği yeni dönemde Türkiye'ye ağırlıklı bir yer ayırmıştı. Seçim bildirgesinde Türkiye ile stratejik ortaklığın yeniden ihyasından bahsetmişti. 'İstikrarlı, demokratik ve Batı'ya dönük' bir Türkiye'nin ABD'nin çıkarlarına uygunluğunu vurgulamış, Türkiye'de demokrasi, insan hakları ve ifade özgürlüğünün gelişmesini ve AB'ye katılma çabalarını destekleyeceğine söz vermişti.

Şimdi Obama'nın bu sözlerini tutmaya niyetli olduğu anlaşılıyor. Seçilirken vurguladığı 'değişim' ve 'umut' sloganlarının gereğini Türkiye için de yerine getirmeye çalışacağı seziliyor.

Obama yönetiminin stratejik işbirliği yanında Türkiye'nin AB üyeliğine, demokratikleşme ve özgürleşmesine tam destek vereceğini Hillary Clinton da vurguladı. Bu arada, Türkiye'ye 'ılımlı İslam modeli' yakıştırmasının da gündemden çıkacağı anlaşılıyor.

Bu ziyaretten önce, dış basında ve yabancı düşünce kuruluşlarında Türkiye'ye değişik roller biçme yarışı hızlanmıştı. Bir tarafta Türkiye'yi Ortadoğu'nun hatta Müslüman dünyasının liderliğine layık görenler vardı. En azından Suriye ve İran ile birlikte 'ılımlı' Araplara –bu arada İsrail'e- karşı cephe kuracağımızdan dem vuranlar vardı. 'Davos' bu tarz yorumların baş malzemesi oldu. Diğer yanda Rusya ile yakınlaşmamıza dikkat çekenler vardı. Rusya'ya İran'ı da katarak bir blok oluşturacağımızı ileri sürenler az değildi.

Bu öngörülerin ortak noktası Türkiye'nin büyük bir bölgesel güç haline geldiği; AB'ye üye olma çabalarının boşa çıkartılması ve ABD'nin bölgesindeki politikalarını çıkarlarına aykırı görmesi nedeniyle de bu gücünü Batı karşısı bir çizgide kullanacağı idi. Malum, bu tarz varsayımların en iddialısını Stratfor adlı ABD stratejik araştırma kuruluşunun başkanı George Friedman ortaya attı. Türkiye'nin istemese de 'süper güç olacağı' ve ileride Osmanlı'nın eski topraklarına yeniden hükmedeceği gibi öngörülerde bulundu.

Bu gibi iddialar Türkiye'de bazı çevrelerce alkışlanıyor. Friedman'ın siyaset-kurgu tahminlerinin basınıımızda bulduğu geniş yer bunun delili. Yabancıardan 'büyük ülke' olduğumuzu işitmek her zaman gururumuzu okşamıştır. Ama esas neden toplumumuzun dış ilişkileri bir güç mücadelesi olarak görme eğilimi. Henüz dış ilişkilerde işbirliğinin tayin edici önemi kavranamıyor. Uluslararası hukuktan çok 'orman kanununa' inanılıyor. 'İnsan' önemsenmiyor. İnsan hakları güçlülerin zayıfların iç işlerine karışma gerekçesi olarak görülüyor. Bunun yanında, istiklal savaşından kalma bir refleksle dış dünyaya ve özellikle Batı'ya bir türlü dost gözüyle bakamıyoruz. Bu da 'dünyaya karşı süper güç Türkiye' nazariyelerini ciddiye almamızın başka bir nedeni.

Şimdi önemli olan Obama'nın Türkiye'yi 'demokratik ve Batı'ya dönük stratejik ortak' olarak görme iradesinin dış dünyaya bu dar bakışımızda bir değişikliğe yol açıp açmayacağı. Obama'nın 'ahlaki' unsurlara, demokratik değerlere ve insan haklarına ağırlık vermesinin Türk dış politikasını nasıl etkileyeceği. Demokratikleşme sürecinde ne ölçüde olumlu rol oynayacağı. Türkiye'nin Batı'yla ilişkileri hakkındaki tereddütlerin silinmesi için hükümetin ABD'nin açıklamalarını nasıl değerlendireceği, özellikle AB reformları konusunda ciddi ve köklü adımlar atıp atmayacağı.

Anahtar Kıbrıs

Temel İskit 17.03.2009

Avrupa Parlamentosu'nun son raporunun ana teması beklendiği gibi AB üyelik sürecinin kalbini teşkil eden siyasi reformların yavaşlaması. Bir kaç olumlu nokta hariç, rapor demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan hakları, fikir ve ifade özgürlüğü, azınlıkların korunması alanlarında reform iradesinin üç yıldır zayıflamış olduğuna işaret ediyor. Gelişme kaydedilmeyen konuların listesi uzun ve çoğu bilinen eksikliklerin tekrarı şeklinde.

Geneline bakıldığında rapor, sürecin duraklamasında Türkiye'nin sorumluluğunu öne çıkarıyor. AB üye ülkeleri hükümetlerine sadece iki konuda çağrı var: Konseyin açılış kriterleri yerine getirilen fasılların açılmasında ilerleme sağlanması ve enerji faslının açılması konusunda Konsey'de mutabakata varılması.

Bunun dışında, bazı AB ülkelerinin Türkiye'nin üyeliğini hâlâ tartışma konusu yapmalarının, ortalıkta hâlâ imtiyazlı ortaklık laflarının dolaşmasının, bazı müzakere fasıllarının keyfi şekilde askıda tutulmasının Türkiye kamuoyunda ve hükümette yarattığı tepki ve isteksizliğe böyle bir raporda yer verilmesi ise tabii ki beklenemezdi.

Ancak, esas yükümlülük doğal olarak Türkiye tarafında olmakla birlikte, AB'nin caydırıcılık sınırındaki tutumu da üyelik sürecinin topallamasına katkıda bulunuyor kuşkusuz. Karşılıklı olumsuzluklar birbirini besliyor. Taraflar isteksizliklerine bahane arıyorlar sanki. AB'nin dışlayıcı tavırlarının Türk kamuoyunu üyelikten soğutması Ak Parti hükümetine reformlar konusunda zoraki ve eksik adımlar atmak için gerekçe sağlıyor. Buna karşı Türkiye'nin ağır aksak değişmesi AB'nin ipe un sermesini mazur gösteriyor.

Bu kısır döngü kırılmadıkça üyelik sürecinin hızlanması zor. Aslında bu kilidi açıp üyeliği rayına oturtabilecek kadar önemli bir anahtar var. O da Kıbrıs. Ada'da yıl sonuna kadar bir çözüme ulaşılmıyla bir kalemde Güney Kıbrıs ve engellemeleri tarih olacak. Bazı üye ülkelerin keyfi yavaşlatmaları daha az savunulabilir hale gelecek. Türkiye'nin üyeliğinin önü açılacak. Buna paralel olarak, Türkiye'de kamuoyunun havası değişecek, hükümetin reformlarda ayak sürümek için bahanesi kalmayacak. Bu defa olumlu gelişmeler karşılıklı olarak birbirini destekleyecek.

Çözüm gelene kadar, limanlar meselesinin halli bile müzakereleri hızlandırabilir. AB-Türkiye ilişkilerinde bir ölçüde ferahlama yaratabilir. Bizim için yararlarına rağmen bunu tek taraflı olarak yapamayacağımız anlaşılıyor. Karşılığında KKTC'ye izolasyonların kalkması şartını koşarak –aslında farklı mahiyetteki- bu iki konuyu birbirine bağladık bir kere. Bu nedenle bu meselenin halli ve sekiz faslın serbest kalması için izolasyonlarda ilerleme beklenecek.

Ada'daki ve Türkiye'deki iç dinamiklere bakıldığında çözüm olasılığı açısından durum fazla iç açıcı değil. Talat-Hristofyas müzakereleri pek iyi gitmiyor. İlkesel ayrılıklar sürüyor. Türk ve Rum toplumlarında çözüm yandaşları mesafe kaybediyor gibi. Türkiye'de 'çözumsuzlük çözümdür' taraftarları en ufak uzlaşuya dahi karşı çıkmaya hazırlanıyor. KKTC'de 19 nisanda yapılacak milletvekili seçimlerini çözüm karşıtlarının kazanması ve Mehmet Ali Talat'ın zayıflaması olasılığı var.

Galiba tek umut, Obama ABD'sinin dünyasında uluslararası sorunların uzlaşılı yoluyla çözümü olasılığının artmasında. Kıbrıs özelinde bu umut çok da boş değil. Obama başkan olmadan önce seçim bildirgesinde,

Kıbrıs sorununa taraflar arasında müzakere yoluyla adil ve kalıcı bir çözüm getirilmesi için uğraşacağını vaat etmiş, Kıbrıs'ta çözümün Türkiye'de demokrasiyi güçlendireceğini ve Türkiye'nin AB üyeliği önünde önemli bir engeli kaldıracağını vurgulamıştı. Hillary Clinton ziyaretinde Kıbrıs Türklerinin tecridinin kalkması gereğinin ve Kıbrıs'ta çözüm desteğinin ortak bildiride yer alması, yeni yönetimin Kıbrıs'ta bir şeyler yapma iradesi taşıdığının diğer bir göstergesi.

Obama şimdilik sözlerini bir bir tutacağı ümidini veriyor. En azından Kıbrıs'ta henüz kaybolmamış olan çözüm ümitlerini yeniden yeşertecek adımlar atabilir. Çözüm yolu gözükür, müzakerelerin önü açılır, Türkiye'de de reformlar hızlanırsa arkası gelebilecektir. Örneğin, ABD başkanının giderek daha fazla Atlantikçi politikalara yönelen ve NATO askerî kanadına dönen bir Sarkozy'yi 'demokratik, laik ve Batı'ya dönük stratejik ortak ülke' olarak görmek istediği Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemeye ikna etmesi bile zor olmayabilecektir.

Umarız Obama geldiğinde, geleceğimiz için örneğin Ortadoğu'da oynayacağımız rolden çok daha önemli olan AB üyeliğimizin önündeki Kıbrıs engeli konusu gündemin en üst sırasında yer alır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fırat ve Dicle

Temel İskit 24.03.2009

İstanbul Dünya Su Forumu büyük ilgi topladı. Yirmi beş bin katılımcının su etrafında biraraya gelmesi gerçekten etkileyici. Dikkat çekici bir nokta da Türkiye'nin 'havza yönetimi ve sınır aşan sularla işbirliği' temasının da görüşüldüğü bir uluslararası toplantıya ev sahipliği yapması. Bu, Fırat ve Dicle suları konusunda Suriye ve Irak'la uyuşmazlığımız nedeniyle sınır aşan sular meselesinin uluslararası platformlarda görüşülmesine karşı yıllarca sürdürdüğümüz savunmacı tutuma bir istisna.

1960'larda Keban barajı, daha sonra GAP nedeniyle güney komşularımızın Fırat –ve Dicle- sularından yararlanmalarının kısıtlanacağını ileri sürmeleri ve uzun dönemli su gereksinmelerini garanti altına alacak bir anlaşma istemeleri, buna karşı bu ülkelerin taleplerini bizim aşırı bulmamız yıllardır süren bir ihtilaf konusu oldu. Üçlü komisyonlar kurulması, Türkiye'nin suların ihtiyaçlara göre hakça kullanılması için veri tespiti öngören bir plan önermesi şimdiye kadar sonuç vermedi. Bu alanda tek yürüyen anlaşma 1987'de Suriye ile imzaladığımız ve ayda ortalama saniyede 500 metre küp su bırakmamızı öngören Protokol. Yüklenimimizi genellikle yerine getirdik. Ancak, yakında bu miktar düşebilecek.

Fırat-Dicle uyuşmazlığı komşularımızla siyasi ilişkilerin durumuna göre zaman zaman alevlendi, bazen küllendi. Özellikle 1990'larda Suriye ile PKK nedeniyle zirvesine çıkan siyasi gerginlik sırasında Suriye uluslararası forumlarda bizi su silahını kullanmakla itham etti. Irak da Suriye ile birlikte bizi sıkıştırmaya çalıştı.

Tam da o yıllarda sınır aşan sular konusunda uluslararası hukuk oluşturma faaliyeti hızlanmıştı. Daha çok mansab (aşağı havza) ülkelerinin suların menba (yukarı havza) ülkelerince kendilerine zarar vermeyecek biçimde kullanılmasını sağlama çabaları sonucu 1991 Espoo, 1992 Helsinki ve 1998 Aarhus sözleşmeleri

yapıldı. Bunlarda sınır aşan suların kullanım paylaşımıyla ilgili kurallar da öngörüldü.

Türkiye hep Fırat ve Dicle sorununda koz verme endişesiyle bu sözleşmelere katılmadı. Nerede sular konulu bir uluslararası görüşme olsa ya dışında kalmayı veya rezerv koymayı tercih etti. 103 ülkenin imzaladığı 1997 B.M. Sınır Aşan Sular Konvansiyonu’nu reddeden üç ülkeden biri oldu.

Şimdi kendimizi daha rahat hissettiğimiz anlaşıyor. Bunun nedeni, Suriye ile ilişkilerde bahar havası yaşarken ve Irak başka büyük dertleriyle uğraşırken bu ülkelerin bu sorunu fazla gündeme getirmeyeceklerine güvenmemiz herhalde. Nitekim, Su Forumu liderler bildirisinde “sınır aşan sular konusunda diyalog ve işbirliği çağrısı” gibi sulandırılmış bir ifadeyle yetinilmesi de bu güveni haklı çıkarıyor.

Ancak sorun buharlaşıp yok olmuş değil. Fırat ve Dicle’nin tarafımızdan kullanımına sınırlar getirilmesi yönünde uluslararası baskılar artabilir. Uluslararası hukuk aşağı havza ülkelerinin lehine geliyor. Bizim gibi yukarı havza ülkelerinin yükümlüklerinin artırılmasına ve bağlayıcı hale getirilmesine çalışılıyor.

İleride Ortadoğu sorununa global bir çözüm çerçevesinde bizden su konusunda ‘fedakârlık’ beklenmesi bile söz konusu olabilir. AB Komisyonu’nun 2004 tarihli bir belgesinde bu konuda bir uyarı yer alıyor: “Ortadoğu’da su önümüzdeki yıllarda giderek artan biçimde stratejik bir konu haline gelecektir. AB’ye katılımıyla beraber Türkiye’nin su kaynakları ve altyapılarının uluslararası yönetiminin AB için önemli bir mesele haline gelmesi beklenebilir.” Bu arada Katılım Ortaklığı belgelerinde Türkiye’nin sınır aşan sular konusunda işbirliğinin AB’nin Su Çerçeve Direktifi ve taraf olduğu uluslararası anlaşmalar çerçevesinde geliştirilmesinden söz ediliyor.

Şimdilik tutumumuzun uluslararası anlaşmalara katılma konusunu AB üyeliğimize kadar ötelemek olduğu anlaşıyor. Halbuki daha yakın bir gelecekte bazı baskılarla karşılaşabiliriz. Siyasi saiklı de olsa bu baskılar uluslararası hukuka dayandırılacağından haksız duruma düşmemiz olasılığı büyük. Bu nedenlerle bir yandan Fırat ve Dicle üzerindeki projelerimizi hızla tamamlarken, diğer yandan Suriye ve Irak’la şimdiki elverişli ortamdan istifadeyle ileride daha ağır koşulların dayatılmasını önleyebilecek –uluslararası ilkelere uygun- uzun vadeli anlaşmalar akdinin düşünülmesinde yarar var.

Bugün uluslararası hukuku arkasına alan ülkeler kazançlı çıkıyor. Biz ise hukuku önemseme alışkanlığına pek sahip değiliz. Haklı da olsak hukuki konularda dikkatsizliğimiz –bazen de bilgisizliğimiz- yüzünden kayıplara uğrayabiliyoruz. Diğer birçok sorunumuz yanında su konusunda da başımızın ağrıması hukukun öneminin bilincine varmamıza bağlı gözüküyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış sorunlar kapıda

Temel İskit 31.03.2009

Seçimler nihayet yapıldı. Ama iç politika bir süre daha tahtından inmeyecek. Oy yüzdeleri, nerede kimin seçildiği, iktidar ve muhalefetin performansları tekrar tekrar didiklenecek. ‘Halkın sesi’ halk adına yorumlanacak. Sonuçlara görüş açısına göre bazen taban tabana zıt anlamlar yüklenecek.

Böyle bir zamanda, seçimlerden henüz iki gün sonra dış politika konularına ilgi çekmek zor. Üstelik bu

dönemde dış sorunlar o kadar fazla değişkene bağlı ki, bazı gelişmeleri beklemeden bunlar hakkında öngörülerde bulunmak da kolay değil. Şimdilik galiba en iyisi sorular sormakla yetinmek ve gelişmeleri beklemek. Önümüzdeki günlerde art arda üzerimize gelecek dış sorunlarla ilgili soruları sadece saymak bile bir yazının boyunu aşar ama kabaca bir liste denemesi yapabiliriz belki:

- Dünyanın gündemi ekonomik kriz. Krizden nasıl ve ne zaman çıkılacağı belirsiz. Bize etkisinin boyutları hâlâ bilinmiyor. Öbür günkü Londra G-20 toplantısı ne kadar başarılı olacak? Para piyasalarının istikrara kavuşması ve durgunluğun atlatılması için gerekli önlemler kararlaştırılabilecek mi? Küresel finansal ve ekonomik sistemi tekrar güvenli hale getirecek şekilde güçlendirecek adımlar atılabilecek mi?
- Obama geliyor. Bu ziyaretin önemini vurgulamaya gerek yok. 'Stratejik ortaklığın canlandırılması' genel başlığı altında pek çok konu ele alınacak. Ziyaret politikalarımıza nasıl bir ivme verecek? Kürt sorununun çözümünde, PKK'nın etkisizleştirilmesinde ABD'nin işbirliği ne şekilde ortaya çıkacak? AB üyeliğimize desteğinin bir anlamı olacak mı? ABD Kıbrıs'ta çözüm arayışlarına faal biçimde katılacak mı? KKTC'nin tecridinin kalkması için bir şeyler yapabilecek mi? Buna karşı ABD'nin Irak'tan çekilmede, Afganistan ve Pakistan'da Taliban'la mücadelede bizden beklentileri ne ölçüde karşılanacak? Obama'nın Ortadoğu ve İran konularında bizden hangi istekleri olacak?
- Seçimlerin ardından hükümetin AB üyeliği sürecine yeni bir ivme vermesi beklentisi büyük. Son dönemde bazı kımıldamalar olmadı değil. Örneğin, müstakil başmüzakereci bakan atanması olumlu bir adım. Egemen Bağış'ın yeni görevine ciddiyet ve bilinç ile yaklaştığı görülüyor. Ama her şey siyasi iradeye bağlı. Hükümet reformlara ne ölçüde sarılacak? Yeni bir anayasa ne yazık ki şimdilik gündemde gözüküyor. Ama hiç olmazsa özgürlükler yönünde bazı değişiklikler yapılabilecek mi? Yargı reformu alanında atılımlar olacak mı? Ombudsmanlık kabul edilecek mi? Siyasi partiler yasası ne zaman değiştirilecek? Askerin sivil kontrolü alanında adımlar atılabilecek mi? Bürokrasinin reform uygulamalarını aksatması nasıl önlenecek?
- Daha önemlisi Kıbrıs'taki gelişmeler. Nisandaki KKTC seçimlerinin sonuçları ne olacak? Tahmin edildiği gibi UBP kazanırsa bunun Talat'ı zayıflatması ve çözüm müzakerelerinin bu defa Türk tarafınca zora sokulduğu kanısını yaygınlaştırması beklenebilir. O zaman, hükümet Türkiye ve KKTC'deki 'çözumsuzlük çözümdür' cephesiyle nasıl baş edebilecek? Yoksa Ak Parti de mi o saflara katılacak? KKTC'nin tanınması hayalinin peşinde mi koşulacak? Kıbrıs'taki görüşmeler çıkmaza girerse, AB ile müzakereleri sürdürebilmek için limanları açma adımı atılabilecek mi? Kıbrıs sorunu Türkiye'nin sadece AB üyeliğini değil dış politikasının bütününü esir almaya devam mı edecek?
- Irak ve özellikle Kuzey Irak Kürt Yönetimi'yle ilişkilerimizin iyileşmesi Kürt sorununun çözümünü ne ölçüde hızlandıracak? Kürt Konferansı ne kadar başarılı olacak? Hükümet PKK'ya af ve kültürel haklar konularında gerekli açılımları yapabilecek mi?
- Yeni İsrail hükümeti Ortadoğu'da barış umutlarını söndürecek mi? ABD-Suriye ilişkileri ne yönde gelişecek? Hamas-FKÖ uzlaşısı mümkün olacak mı? Bu gelişmelere bağlı olarak, Ortadoğu'daki rolümüz daha gerçekçi bir şekilde ele alınabilecek mi? Arabuluculuk iddialarımız yerini, 'kolaylaştırıcılık' ile yetinmemize bırakabilecek mi? Bölgedeki politikalarımızı dinî renkler taşıdığı endişesi uyandırmadan uygulayabilecek miyiz?
- Ermenistan ile ilişkileri normalleştirme süreci hızlanabilecek mi? Obama ziyareti sonrası sınır açılabilir mi? Obama veya ABD Temsilciler Meclisi'nden soykırım konusunda gelebilecek olumsuz adımlar ABD ve Ermenistan ile ilişkilere nasıl yansıtılabilir?

...

Bu liste daha da uzatılabilir tabii. Ama iç politikaya gömülmüş bir gün için bu kadarı bile fazla galiba. Başbakanın artık seçim havasından çıkıp AB gündemine sarılmasını ve dış sorunların hakkını vermesini beklemekten başka yapılacak şey yok şimdilik. Ak Parti'nin kendi başarı ve bekasının bir anlamda buna bağlı olduğunu anlamasını umarak...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rasmussen ve NATO'daki rolümüz

Temel İskit 07.04.2009

Yazı günüm Obama ziyaretinin ortasına düştü. Değerlendirme haftaya artık...

Bu arada, NATO Genel Sekreterliği krizi, sonunda tarafları görünürde tatmin edici biçimde çözümlendi. Ancak ağızlarda biraz buruk bir tat bıraktı sanki. İleriye dönük bazı endişeler de yok olmuş değil.

Krizin doğmasının başlıca sorumluluğu AB'ye ve özellikle Merkel'e ait. Kararlar için oy birliği kuralı geçerli olan NATO'da tüm

üyeler arasında önceden konsensüs sağlanması geleneğini bozdular. AB olarak Rasmussen'in tek adaylığında anlaşınca, ABD ile AB'nin el sıkışmasının yeterli olduğunu sandılar. Üstelik Türkiye'nin itirazları önceden belliyken Rasmussen'in adaylığının resmen açıklanmasına imkân verdiler.

Krizin yönetiminde de hatalar oldu. İhtilafın fazla aleniyete dökülmesi hem uzlaşmayı zorlaştırdı hem tarafları istemedikleri durumlara düşürdü. Türkiye'nin itiraz gerekçelerden ilki, yani karikatür krizindeki duyarsızlığı dolayısıyla Rasmussen'in genel sekreterliğe getirilmesinin NATO'nun Afganistan'daki işini zora sokacağı tespiti yerindeydi. Ankara'nın bu şekilde üyelerin ortak çıkarını yani NATO'nun etkinliğinin ve imajının korunmasını savunmasına karşı çıkmak kolay değildi.

Ancak bu itiraz –biraz da Erdoğan'ın erken çıkışı ve üslubu nedeniyle- saptırıldı. Ak Parti'nin 'İslamcılığı' öne çıkarılarak Türkiye'nin İslam dünyasının sözcülüğünü yaptığı ileri sürüldü. Karikatür krizi tartışması canlandırıldı, dinî hassasiyetlerin korunmasının Avrupa hukukunda yer almasına rağmen, ifade özgürlüğünün öncelik taşıdığı, Türkiye'nin de 'zaten' bu özgürlüğü sindiremediği iddia edildi. Türkiye'nin 'özel meselesi' olarak görülen Roj TV gerekçeli itiraz da ifade özgürlüğü savunmasıyla yıpratıldı.

AB'den gelen baskıların tarzı hoş değildi. Hele hele Türkiye'yi aileye kabul etmemek için 'imtiyazlı ortaklık' formülünü üreten Merkel'in ve Sarkozy'nin NATO ve AB'yi karıştırarak, Türkiye'yi ikna için AB üyeliğini zımnen bir nevi şantaj konusu yapmaları, AB'yle dayanışma beklemeleri diplomatik nezaketten uzak olduğu gibi fazlasıyla ironikti. Bu arada, şimdiye kadar en sağlam savunucularımızdan olan Olli Rehn'in, Rasmussen'e karşı çıkmamızın ifade özgürlüğüne saygımız konusunda kuşku uyandıracağı ve AB ile ilişkilerimizi etkileyebileceği

şeklindeki çıkışı şaşırtıcı, hatta üzüntü vericiydi. Böylece Rasmussen krizi Türkiye-AB ilişkilerinde de bir rahatsızlık yaratmış oldu.

Krizin yönetilmesi sırasında belki de yegâne puan alan Obama oldu. Ağırlığını gerekli zamanda ve şekilde koydu. Uzlaşmacı görüntüsünü güçlendirirken, 'patronluğunun' gereğini de yaptı. Bu arada, rızamız karşılığında önerilen vaatler paketini ancak Obama'nın güvencesi üzerine kabul etmemiz, diğer NATO ve özellikle AB üyesi partönerlerimizle aramızdaki güven düzeyi hakkında ilginç bir ipucu vermedi değil.

Sonuçta direnmesi karşılığında Türkiye'nin bazı kazançlar sağladığı anlaşıyor. Genel Sekreter yardımcılıklarından birini, silahsızlanmadan sorumlu Genel Sekreter Yardımcı Vekilliği'ni, bazı askerî görevleri almamız NATO'daki nüfuzumuzu arttıracak şüphesiz. Afganistan Özel Temsilciği de önemli. Buna karşı Roj TV'nin kapatılması sözü yine terörle ilişkisine dair kesin delillerin bulunmasına ve yargı kararına bağlanmış gözüküyor.

Ama en önemlisi, Rasmussen'in NATO'nun İslam dünyasındaki imajını bozacağı ve Afganistan'da Taliban ve El Kaide'ye karşı propaganda fırsatı vereceği itirazımızın haklı gerekçelerinin ortadan kalkmamış olması.

Aslında, bize verilen sözler arasında Rasmussen'in İslam âlemiyle ilişkilerin düzeltilmesi için olağanüstü bir çaba göstereceği de var. Yeni Genel Sekreter dün İstanbul'da Medeniyetler İttifakı toplantısında bu çerçevede kısa bir konuşma yapıp 'dinî hassasiyetlere saygılı olduğunu' belirtti ama –beklentinin aksine- özür dilemedi. Her halükârda İslam çevrelerinin Rasmussen alerjisinin nasıl tedavi edileceği ve bunun NATO'nun Afganistan'daki –hatta Kosova gibi Müslüman ağırlıklı ülkelerdeki- operasyonlarını etkilemesinin nasıl önleneceği hâlâ şüpheli.

Evet, NATO'daki etkinliğimizin artması ve Afganistan Özel Temsilciliği'ni üstlenmemiz önemli. Ancak, Rasmussen'in Genel Sekreterliği'nin NATO için İslam ülkelerinde ve Afganistan'da neden olacağı olumsuzlukları dengeleme sorumluluğu da bu ek etkinlik ve görevler yoluyla Türkiye'ye yüklenecek sanki. Ayrıca Afganistan'a ilave güç ve personel göndermemiz ihtimali de var. Anlaşılan Rasmussen krizinden kazancımız NATO'nun 'yeni stratejisi' çerçevesinde radikal İslam'a karşı mücadelesinde bir üst role terfi etmemizle sınırlı kalacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama'nın AB desteği

Temel İskit 14.04.2009

Obama'nın AB üyeliğimize 'güçlü' desteğinin anlamı açık. Yeni ABD başkanı hem küresel hem bölgesel politikalarını uygulamak için demokratik, laik, Batı'nın parçası bir Türkiye'nin ideal bir işbirliği ortağı olduğunu düşünüyor. Ama böyle bir ortaklığın hakkını verebilmemiz için daha katedilecek yolumuz olduğunun da farkında. Demokrasi, insan hakları, özgürlükler, hukukun üstünlüğü, azınlıkların korunması alanlarında gerekli adımları atabilmemizin ise AB sürecinin başarısına bağlı olduğu kanısında. AB üyeliğimiz ABD için "örnek ortak Türkiye"nin tamamıyla güvenilir olması için bir araç aslında.

Obama bu beklentisini dile getirdiği sırada, tam da AB üyeliğimizin hem dışta hem içte önemli güçlük ve engellerle karşı karşıya olduğu bir dönem yaşıyoruz.

Dışta, Almanya-Fransa ikilisi başta olmak üzere, AB çevrelerinde üyeliğimize itirazlar dorukta. Obama'nın desteğine Sarkozy ve Merkel tepkisi, Rasmussen krizinin istismarı, Olli Rehn'in çıkışı, Kuchner'in artık üyeliğimize karşı olduğunu ilan etmesi, Fransız ve Alman medyasının Türkiye karşıtlığını günlük malzeme haline getirmesi AB'yle ilişkilerimizi dip noktasına yaklaştırdı.

AB'den gelen olumsuz seslerin artmasını, yaklaşan Avrupa Parlamentosu ve Almanya seçimlerine, bu arada değişecek AB Komisyonu'nda yer kapma mücadelesine bağlayanlar var. Ancak umarız Türkiye karşıtlığının bu siyasi yarışlarda bu kadar büyük prim yapması hem Avrupa hem Türkiye kamuoylarında kapanmaz yaralar bırakmaz.

Üyeliğimiz önündeki en büyük engel Kıbrıs sorunun da durum belirsiz. Kıbrıslı Türkler arasında çözüm konusunda kötümserler artıyor. Ergenekon'un KKTC'de de su yüzüne çıkartılması hayırlı. Ama 19 Nisan seçimlerini nasıl etkileyeceği bilinmiyor. Seçim sonrası çözümsüzlük cephesinin güç kazanmasıyla Talat'ın işi daha zorlaşabilir.

İçte vesayetçi güçlerle Ak Parti'nin uzlaşısı sürüyor gibi. Erdoğan'ın reformları sürdürme vaatlerini ne ölçüde tutabileceği şüpheli. Herhalde parti kapatılmasını zorlaştıran değişikliklere öncelik verecek. Ama bunun ve birkaç yasa değişikliğinin dışında adım atmayıp değişim karşıtlarının Kürt sorunu, azınlıklar ve ideolojik laiklik anlayışındaki kırmızı çizgilerine dokunmamayı da tercih edebilir pekala.

Obama'nın çağrıları da kısa vadede pek etki yapmayacak anlaşılan. Erdoğan'ın vakit geçirmeksizin "Heybeliada Ruhban Okulu konusunda çalışmamız yok" demesi bir örnek. "Karabağ çözülmeden sınır açılmaz" beyanı da Ermeni sorununu daha karmaşıklaştırabilir.

Zaten değişim karşıtları Kopenhag siyasi kriterleri yetmezmiş gibi şimdi de ABD'nin aynı değerleri öne çıkartmasından kaygıya düşüp hemen harekete geçtiler. Obama'nın Türkiye'nin de çıkarına olan her değişim önerisini 'dayatma' diye damgaladılar. Ermeni konusunda safları sıklaştırdılar. Meclis'te CHP ve MHP Ermenistan sınırının açılmasına karşı bildiri önerdi. Günlerdir protestolar organize ediliyor, imzalar toplanıyor. MHP Kürt sorunu ve Kuzey Irak konusundaki tutumunu iyice sertleştirdi. Kıbrıs konusunda da çözümsüzlük yanlısı propaganda arttı. Tabii AB ile son sürtüşmeler de bu çevrelerin ekmeğine yağ sürdü. Bu durumda reformlarda ve temel sorunlarımızda ilerleme sağlamak istese dahi –ki bu da pek kesin değil- Erdoğan'ın işi daha zorlaşmış görünüyor.

Önümüzdeki dönemde Türkiye'nin AB'den uzaklaşması, demokratikleşmenin yavaşlaması, vesayetçi güçlerin Kürt, Ermeni, azınlık sorunlarında ilerlemeleri engellemesi ve Kıbrıs'ta çözümün Türk tarafında asıl söz sahibi Ankara'nın uzlaşmazlığı yüzünden suya düşmesi halinde ABD ile açılan yeni sayfa da kapanabilir. Zira AB'den –ve değerlerinden- kopmamız aynı zamanda Obama için 'örnek ortak' değerini yitirmemiz anlamını da taşıyacak. AB'yi bırakıp ABD'ye yönelmek gibi bir seçenek de artık kalmadı.

Bu arada, ABD'nin desteğinin AB üzerinde etkisi sınırlı tabii. Sarkozy ve Merkel'in "bu bizim işimiz" tepkisi doğru. Ancak Obama'nın açıklamaları *The Economist*'in yazdığı gibi taktik hata da değil. Bu destek kamuoyu önündeki bütün aksi beyanlarına rağmen AB liderlerini bir ölçüde etkileyebilir. Örneğin gümrük birliğinin kabulü sırasında Bill Clinton'ın AB'ye baskısının hiç umursanmadığı söylenemez.

Zaten bugünkü açmazlarımızdan kurtulmamızın anahtarı hep bizim elimizde. Değişim karşıtlarının kendi imtiyazlarını sürdürme dışında topluma sunduğu proje yok. Onlar yüzünden giderek istikrarsızlaşan ve etkisini

kaybeden bir Ortadoğu ülkesine dönüşmek istemiyorsak önümüzdeki tek yol AB üyeliği ve Obama vizyonunun çizdiği –ve AB veya ABD istediği için değil kendi halkımızın geleceği için izleyeceğimiz- yol.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan'ın Kıbrıs yol ayrımı

Temel İskit 21.04.2009

KKTC seçimlerinde sürpriz olmadı. Tahminler tuttu. UBP birinci parti oldu. Derviş Eroğlu tek başına iktidara gelecek sayıda sandalyeyi sağladı. Ama sadece bir vekillik çoğunluğunu yeterli bulmayıp küçük partilerden takviye arayabilir.

CTP'nin kaybetmesinde çözüm umutlarının karşılanmamasının rolü büyük. Ama asıl neden Soyer hükümetinin yönetim hataları ve ekonominin ciddi ölçüde bozulmasından sorumlu tutulması. Seçimler ilk kez çözüm eksenli olmadı. Halkın öncelikli kaygısı ekonomi. Rant ve 'taşınma su' ekonomisinin nefesi kesilmiş. Gelirler düşüyor, bütün sektörlerde çöküntü var. Aslında UBP'nin vaatleri de KKTC'nin kronik hastalıklarına çare olmaktan uzak. Ama sırf muhalefette olması bile Eroğlu'nun seçimleri kazanmasına yetti.

Şimdi soru UBP iktidarının Talat-Hristofyas müzakerelerini nasıl etkileyeceği. Eroğlu 'çözumsuzlük çözümdür' anlayışına uzak değil. Geçen hafta benim de dahil olduğum bir gazeteci grubuyla söyleşisindeki ifadeleri bu görüşünün değişmediğini gösteriyor. Halen –ve çok uzun zamandır- benimsenmiş olan siyasi eşitliğe dayalı iki kesimli, iki toplumlu federasyon parametrelerini tartışmaya açıyor. Bir yandan çözüm yanlısıym derken diğer yandan görüşmeleri çıkmaza sokacak iki devlet, iki eşit egemenlik, konfederasyon kavramlarından bahsediyor. UBP seçim bildirisindeki çözümle ilgili çelişkili pek çok öneri de fazla ümit vermiyor.

Aslında KKTC'de hükümetin müzakerelerdeki rolü ikinci derecede. Asıl yetki baş müzakereci olarak cumhurbaşkanında. Eroğlu meclisten Talat'ın yetkisinin içeriğini değiştirecek bir adım atmayacağını söylüyor. Buna karşı müzakere masasında temsil edilmeye istekli. Hatta temsilcisinin liderlerin baş başa görüşmelerine katılmasından bile bahsediyor. Bu arada, müzakerelerde hiçbir konuda ilerleme olmadığını ileri sürüyor.

Mehmet Ali Talat ise iyimser gözüküyor. Müzakere başlıklarının hemen hepsinde anlaşmaya yaklaşıldığını söylüyor. Haziranda tamamlanacak ilk turdan sonra al-ver sürecinin de iki üç ayda bitirilip yılsonundan önce referanduma gidilebileceği umudunda. Bu arada Hristofyas'ın –muhalefetin baskısı altında olmakla birlikte- iyi niyetli olduğuna, siyasi geleceğini çözüme bağladığına inanıyor. Ancak, UBP iktidarının işini kolaylaştırmayacağını da farkında gibi.

Sonuçta, çözüm açısından seçimlerin ardında KKTC'de manzara pek iç açıcı değil: Yetki dayanağı sarsılmış bir baş müzakereci, çözümü yokuşa süren bir hükümet ve geçim gailesinde bir toplum. Üstelik bu toplumun çoğunluğu alıştığı rant ve hazır yeme düzeninin çözüm halinde AB koşullarına uyum sağlanana kadar uzunca bir süre bozulacağını hissediyor gibi. Bu da çözumsuzlük yanlısı kitleyi büyütüyor.

Aslında gönül Kıbrıslı Türkün kendi kaderini kendisinin tayin etmesini istiyor. Ancak bugün varılan noktada, dar görüşlü politikaların hâkim gelmesi halinde sadece Kıbrıs Türk toplumunun değil Türkiye'nin de geleceği tehlikeye düşecek. İki devletli çözüm sürdürülebilir değil. Çözumsuzluk bölgede istikrarı sarsacağı için ABD ve AB'nin de yararına değil. Yani çözüm yine dış aktörlerin irade ve çabalarına bağlı görünüyor.

En önemli aktör Türkiye tabii. KKTC'de hiçbir iktidarın Ankara'nın çizgisinin dışına çıkması mümkün değil. Erdoğan'ın önünde iki yol var. Birincisi şimdiki çözüm yanlısı yaklaşımını sürdürmek. Hatta, 'bir adım önde olma' sözü çerçevesinde Rum tarafına moral üstünlük sağlayacak inisiyatifler almak.

Ama Ak Parti hükümeti içteki değişiklik karşıtı güçlerle uzlaşısı nedeniyle veya bu güçlere direnemediği için diğer bir yola da sapabilir. Talat'a desteğini giderek çekebilir. Tutumunu katılaştırabilir. Son kararı zaten bir noktadan geri gitmemek istemeyen TSK'ya bırakmaya razı olabilir.

Erdoğan'ın birinci yolu seçmesi halinde mesele yok. Diğer dış aktörlerden ABD'nin, hatta AB'nin Güney Kıbrıs dışındaki üyelerinin desteği ile çözüm yolunda ilerlenebilir. Yaklaşan İsveç dönem başkanlığının bu yönde katkısı önemli. Bu durumda baskı altında kalacak olan Rum tarafı da uzlaşmaya çekilebilir.

İkinci yolun çıkmaz olduğu şüphesiz. Müzakerelerin Ankara yüzünden tıkanması Talat'ın istifasına ve KKTC'nin yine çalkalanmasına götürür. Türkiye tekrar uzlaşmazlık damgasını yer. Kıbrıs sorunu AB sürecini ve tüm dış politikamızı tekrar ipotek altına alır. Türkiye'nin eski hastalıkları nükseder.

Ak Parti'nin hangi yolu seçeceğini yakında göreceğiz. Yılsonundan önce görüşmelerin kaderi belirlenecek. Ankara'nın çözüm için gerekli çabayı gösterdiğine dünyayı ikna etmek için önünde sadece birkaç ay var. Aksi halde Kıbrıs'ın gölgesi Türkiye'nin ufkunu karartabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cesur adım

Temel İskit 28.04.2009

Türkiye ve Ermenistan'ın ilişkilerinin normalleştirilmesi için bir yol haritası belirlemeleri son dönemlerin en cesur dış politika adımı. Özellikle Ak Parti hükümetinin, Azerbaycan'ın son günlerdeki bu mutabakatı tehlikeye düşürebilecek baskısına ve içteki Azeri yanlısı-Ermeni karşıtı muhalefete rağmen bu dönemeci dönebilmesi takdire şayan.

Bu noktaya gelinmesinde ABD'nin katkısı var belli ki. 'Yol haritası' ortak açıklamasının Obama'nın 24 Nisan mesajından bir gün önce yapılması rastlantı değil elbet. ABD başkanının 'soykırım' sözcüğünü kullanmamasının bu mutabakata bağlı olduğunu tahmin etmek zor değil. ABD'deki Ermeni diasporasının bütün bağırıp çağırımlarına rağmen Ermenistan'ın da bunu zımnen kabul ettiği anlaşılıyor.

Obama'nın mesajı ne Türkiye'yi ne Ermenileri memnun etti. Ama en iyi formül de bu 'olumsuz denge' idi galiba. Zira taraflardan sadece biri tatmin olsaydı uzlaşma zora girebilecekti. ABD başkanının çözümü beğenilmese de açılan yolda devamı engellemeyecek. Özellikle Türkiye'den çıkan 'kabul edilemez' sesleri İsviçre mutabakatının uygulanmasını etkilemeyecek gibi. Soykırım şimdilik paranteze alınmışa benziyor.

Zaten mesajın önemli bir bölümü Türkiye-Ermenistan yakınlaşmasını teşvike ayrılmış. Hatta ABD başkanı iki ülkeyi 'sözlerini yerine getirmeye' davet ederek bir nevi gözetim rolü üstlenmiş gözüküyor. Öte yandan Obama mesajında Ankara'da ustalıkla ifade ettiği soykırım inancını yine aynı ustalıkla yineleyerek kendine karşı dürüst de kalmış oldu.

Yol haritasının unsurları ortak açıklamada yer almasa da hemen hemen belli. Kademeli ve olanak ölçüsünde eş zamanlı olarak atılacak adımlar, kara sınırının açılması, diplomatik ilişkilerin kurulması, Ermenistan'ın Kars anlaşmasını, dolayısıyla Türkiye ile şimdiki sınırını tanıması, tarihçiler ortak komisyonunun kurulması şeklinde özetlenebilir. Büyük olasılıkla bu pakette Azerbaycan'ı tatmin için Ermenistan'ın Azeri topraklarında işgal ettiği yedi 'reyon'un beşinden çekilmesi de yer alıyor.

Buna karşı farklı nitelikteki Karabağ sorunu paketin dışında. Zira Minsk grubunun on yedi yıldır çözemediği bu karmaşık sorun Türkiye'yi aşıyor. Ancak dolaylı bir irtibattan bahsedilebilir. Türkiye-Ermenistan normalleşmesinin bölgedeki aktörleri daha uzlaşmacı tutumlara yöneltmesi, bu arada Karabağ sorununu da olumlu etkilemesi umuluyor.

Gerçekleştiği takdirde yol haritası herkesin çıkarına. Türkiye'nin üzerindeki soykırım baskısı bir süre hafifleyecek, Ermenistan'ın zımni toprak iddiası düşecek. Güney Kafkasya'daki 'yumuşak gücümüz' artacak. Ermenistan ise Türkiye üzerinden dünyaya açılıp nefes alacak. Karşılıklı ekonomik yararlar da var tabii. Azerbaycan ise işgal altındaki topraklarını kurtaracak. Karabağ sorunu tekrar gündeme yerleşecek.

Bu arada, Türkiye-Ermenistan mutabakatı olasılığının belirmeye başladığı günlerde Azerbaycan'ın yoğun bir karşı kampanya başlatması zihinleri karıştırdı. Hatta Erdoğan'ı 'Karabağ meselesi halledilmeden sınır açılmaz' gibi normalleşmeyi çıkmaza sokabilecek bir beyana bile zorladı. İsviçre görüşmelerinin, Azerbaycan'ın tarafımızdan bilgilendirmeden yürütülmesinin mümkün olmaması nedeniyle, bu 'on ikiye beş kala' tepkisinin nedeni tam olarak anlaşılamadı. Aliyev'in Moskova'ya gitmesi, Ruslarla doğalgaz ön anlaşması yapması bu tepkiye bir tehdit havası da vermedi değil. Halen, Gül ve Erdoğan'ın da çabalarıyla Azeri tarafı teskin edilmiş gözüküyor. Ancak bilmece çözülmüş değil. Bir olasılık, Azerbaycan'ın son dakikada Karabağ meselesini de pakete dahil ettirerek Türk-Ermeni pazarlığından kendilerine daha büyük pay elde etmek için bahisleri arttırmaya çalışması.

Yol haritasının hayata geçirilmesi kolay olmayacak. Türkiye-Ermenistan-Azerbaycan üçgenindeki ulusalcı çevreler direnecek. Hükümetlerin kararlılığı devamlı sınanacak. Bu arada, ABD ve Rusya'nın tutumları belirleyici olacak. Özellikle Rusya'nın Ermenistan'ı ne kadar serbest bırakmaya niyeti olduğunu, Karabağ sorununun çözümünü gerçekten isteyip istemediğini göreceğiz. Putin-Medvedev ikilisinin enerji satrancında –Nabucco'ya imkân vererek- pata kalmayı mı yoksa Azerbaycan kalesini kuşatmayı mı tercih ettiğini anlayacağız.

Ne olursa olsun Erdoğan'ın bu cesareti göstermesi başlıbaşına önem taşıyor. Türkiye'nin kemikleşmiş sorunlarında değişim karşıtı güçlere karşı durabileceği umudunu veriyor. KKTC seçimlerinden sonra Talat'a tam destek belirterek attığı olumlu adımı da unutmamak gerek. Darısı Kürt sorununun başına. Sıra Erdoğan'ın bu yaşamsal konuda girdiği yanlış yoldan en kısa zamanda dönerek samimi çözüm arayışlarına girmesinde.

Dış politikada berraklık zamanı

Temel İskit 05.05.2009

Ak Parti iktidarı süresince Prof. Davutoğlu'nun hükümetin dış politikasında giderek belirleyici bir rol oynadığı biliniyor, görülüyordu. Önceleri kulak verilen bir teorisyen iken, daha sonra sıkça başvurulanan bir akıl hocası, son sıralarda ise sadece politika oluşturulmasına değil uygulamasına da doğrudan katılan geniş yetkili bir icracı-danışman konumuna gelmişti. Dışişleri bakanı olarak atanması fiili durumu resmîleştirdi. Ali Babacan'ın bu makamda nispeten tutuk ve renksiz performansının da Davutoğlu'nun öne çıkışıyla ilgisi yok denemez. Babacan'ın asıl uzmanlık alanı ve tecrübesiyle ilişkili yeni görevinde kendini Dışişleri'ne nazaran daha rahat hissedeceği tahmin edilebilir.

Son yıllarda Davutoğlu'nun ilhamı ve katkısıyla güdülen aktif dış politikaların Türkiye'nin görünürlüğüne arttırdığı muhakkak. Ancak bu 'görünürlüğün' 'etkinliğe' dönüştüğünü söylemek güç.

Evet, BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmemiz gibi bazı somut başarılar var. Bağdat ve Erbil ile dengeli yakınlaşma adımları olumlu. Irak'taki bütün gruplarla ilişki geliştirme politikası da. Ama Ortadoğu'daki kolaylaştırıcılık çabalarımız elle tutulur bir ürün vermedi. Filistin meselesi yine çıkmazda. İsrail-Hamas ateşkesinin kredisi bize yazılmadı, üstelik her gün ihlal ediliyor. Suriye-İsrail görüşmeleri yeniden başlasa bile bu defa bize ihtiyaç duyulacağı kuşku. Yeni İsrail hükümetinin uzlaşmazlığı karşısında bizim katkımızın fazla etkili olamayacağı meydanda. ABD-İran ilişkilerinin de doğrudan temaslarla yürütülmesi olasılığı daha fazla.

Bölgemizde attığımız bazı başka tohumların sonuç vermesi ise bölge dışı aktörlere bağlı. Kafkaslarda Ermenistan'la ilişkileri normalleştirme çabamız cesur bir girişim. Ama düğüm ancak ABD ve Rusya arasında nüfuz dengesinin bulunmasıyla çözülebilecek gibi. Şimdilik Rusya'dan hem Karabağ meselesinde Azerbaycan'ı tatmin edecek bir çözümü desteklemesini hem Nabucco'yu sineye çekerek enerji hâkimiyetinden ödün vermesini beklemek zor gözüküyor.

Son dönemlerde 'çok yönlülük' uğruna bölgemizdeki neredeyse her soruna müdahil oldukça dış politikamızın giderek dağınık bir görünüm aldığı eleştirileri yaygınlaşmıştı. Hatta Türkiye'nin Batı merkezli dış politikasından sapma başladığı sesleri yükselmekteydi. O sıralarda 'danışman' Davutoğlu böyle bir sapma olmadığını, bilakis bölgemizde nüfuzumuzu arttırmamızın Batılı partönerlerimiz gözünde değerimize değer katacağını dile getirirse de tereddütler giderilemiyordu.

Şimdi 'bakan' Davutoğlu'nun dış politikamızın ana ekseninin başta AB üyeliği olmak üzere Batı camiası olduğunun uygulamada da gösterilmesine öncelik vermesi önemli. Obama'nın 'Batı'nın parçası, demokratik örnek ortak' kavramı içinin doldurulmasını bekliyor. Yeni dışişleri bakanının özen göstereceğine inandığımız bir nokta da AB Başmüzakerecisi Egemen Bağış'ı gölgede bırakmaktan sakınmak, onun görevini tam etkinlikle yerine getirmesini sağlayacak elverişli ortamı yaratmak. 'Ritmik diplomasi', 'bölgesel güç', 'merkez ülke' derken dış ilişkilerimizin odağını kaybedip bulanık görmeye başlamamızı önlemek herhalde bizzat Davutoğlu'nun baş kaygısı olmalı.

Ak Parti iktidarı döneminde Dışişleri'nin kurumsal bilgi ve tecrübe birikiminden gereği gibi yararlanılmadığı, bakanlığın çok kez devre dışı kaldığı izleniminin silinmesi de umarız yeni bakanın hedefleri arasındadır. Prof.

Davutoğlu'nun 'danışmanlığa' nazaran yükü daha ağır ve farklı olan 'yöneticiliği' nasıl yürüteceğini zaman gösterecek.

Yeni bakanı sadece dışta zorlu bir görev beklemiyor. Karşısına onlarca iç engel ve sorun da çıkacak.

Bunların arasında, parlamento içi veya dışı muhalefetin dış politikaya popülizm karıştırma eğilimine iktidarın da zaman zaman esir olması var. Başbakan ulusalcı veya dinsel duyguların köpürtülmesi tuzağına sık sık düşüyor. İçteki kadar dış ilişkilerde de bir adım ileri bir adım geri atıyor. Azerilerin baskısına dayanamayıp "Karabağ çözülmeden sınır açılmaz" diyerek Ermenistan açılımını zora sokması örneğindeki gibi riskli ayaküstü beyanatları verebiliyor. Bunları frenlemek veya sonradan 'hasar kontrolü' yapmak bir dışişleri bakanı için yeterli meşgale.

Tabii asıl TSK'nın dış politika üzerindeki sadece Davutoğlu'nun değil bütünüyle siyasi iktidarın hareket serbestliğini sınırlayıcı etkisini unutmamak gerek. Askerin dış ilişkilerdeki gölgesi ayrı bir yazı konusu. Ancak Başbuğ'un 29 nisan basın toplantısında dış politika konularına değinmesi ve bu konularda belirttiği görüşler bu etkinin ne ölçüde sürdüğünü göstermeye yetiyor zaten.

Ne diyelim, kolay gelsin...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta iyi ve kötü haberler

Temel İskit 12.05.2009

9 Mayıs Avrupa Günü'nde Gül, Erdoğan, Davutoğlu ve Bağış AB üyeliğimiz hakkında iman tazeleyen beyanatlar verdiler. Buna karşı AB cenahında Sarkozy-Merkel düetinin kesin ret açıklamaları pek az olumlu mesajla dengeleniyor. Avrupa Parlamentosu ve Alman seçimlerinden önce teşvik edici sözler beklememiz zaten hayal. Davutoğlu'nun AB büyükelçilerine uyarısına rağmen bu seçimlerde Türkiye'nin iç politika malzemesi yapılması kaçınılmaz gözüküyor.

Bu arada katılım müzakerelerinde eziyet haline gelen yavaşlık sürüyor. İçte ise seçim sonrasına atılan reform vaatleri henüz havada. Yeni anayasa umutları kırık. İktidarın gündeme getirdiği kısmî değişiklikler bile muhalefetin mızıkçılığı yüzünden şimdiden çıkmaza girmekte. Yapısal değişiklikler öngören diğer kanun tasarıları henüz ele alınamadı.

Bu durağanlığın aşılması için görünürdeki tek umut Kıbrıs'ta çözüm. Bu yıl sonuna veya en geç 2010'daki KKTC cumhurbaşkanlığı seçimine kadar bir anlaşmaya varılması ve her iki tarafta referandumlarla kabul edilmesi halinde üyeliğimiz üzerindeki en önemli ipotek kalkacak. AB süreci yeni bir ivme kazanarak nihayet kendi rayında ilerlemeye devam edebilecek.

Halen Kıbrıs müzakereleriyle ilişkili hem iyi hem kötü haberler var.

Tabii en son kötü haber Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)'nın Orams davası ile ilgili yorum kararı. Bu karara göre KKTC'deki taşınmaz mallarla ilgili olsa dahi 'Kıbrıs Cumhuriyeti' mahkemelerinin kararları diğer AB üyesi ülkelerde uygulanabilecek. Bu yorum Rumlara kuzeydeki mallarının tazmini konusunda yeni bir hukuki imkân sağlamış oluyor. Bu yüzden AB vatandaşlarının KKTC'de emlak edinmeleri ve yatırımları da büyük ölçüde duracak. Ama karar Talat'ın ifadesiyle asıl 'siyasi' sonuçlara yol açabilecek, 'Hristofyas istese dahi müzakerelerdeki emlak başlığında eli kolu bağlanacak.'

Bu konuyla ilgili iyi haber ise Talat ve Hristofyas'ın Orams yorumu sonrası biraraya gelerek, ABAD kararı gibi dış etkenlere bakılmaksızın, emlak konusu dahil her türlü çözümün mahkemelerde değil ancak müzakerelerle sağlanabileceği hususunda mutabakata varmaları. Zaten Rumların Kıbrıs'ta nihai çözümün 'siyasi' bir anlaşmaya bağlı olduğunu unutup 'hukuki' yollarla sonuca gidebileceklerini sanmaları halinde işlerin çıkmaza gireceğinde şüphe yok.

Diğer bir kötüce haber UBP'nin iktidara gelmesinin Kıbrıs Türklerinin çözümden ümidi kestiklerinin işareti olarak algılanması. Ancak, Erdoğan'ın seçimden hemen sonra Eroğlu'ndan Mehmet Ali Talat'a destek olmasını beklediğini kesin bir dille ifade etmesi iyi haber. Bu uyarı üzerine yeni UBP hükümetinin müzakereleri tehlikeye düşürecek adımlar atması pek beklenemez.

Talat'ın müzakereler için koyduğu hedefin tutturulacağına hâlâ inanması da iyi haber. Ona göre, 'ikinci okuma'nın temmuz sonuna kadar bitirilmesiyle eylül ayıyla birlikte al-ver sürecine girilmesi, yıl sonuna doğru ya da 2010 başında referanduma gidilmesi mümkün. Ancak Hristofyas kendini bir takvimle bağlamamakta ısrarlı. Ayrıca Talat'ın en sonda uzlaşılmayan noktalar için bir aracıya –veya hakeme– başvurma yaklaşımına da karşı çıkıyor.

Çözüm hakkında Ada'nın her iki tarafına hâkim umutsuzluk kötü haber. Brüksel'deki saygın siyaset araştırmacısı kuruluşlarından CEPS'in yaptırdığı bir kamuoyu incelemesine göre Kıbrıslı Türklerin sadece yüzde 13'ü Rumların ise yüzde 18'i çözüme ulaşılabileceğine inanıyor. Buna karşı iyi haber Kıbrıslı Türklerin yüzde 65'inin, Rumların ise yüzde 64'ünün çözüm istemeleri. Bu da liderlerin bir anlaşmaya varmaları halinde bunun iki taraftaki referandumlarda onaylanacağı ümidini veriyor.

Sonuçta, iyi ve kötü haberlerin bilançosu şimdilik ne fazla iyimser ne de fazla kötümser olmayı gerektirmekte. Ancak, görüşmelerde iş dikenli sorunlara gelince Kıbrıs'ta çözümsüzlük yanlılarının seslerini yükseltecekleri unutulmamalı. Dahası Türkiye'de –bölünme ve irtica korkutmacaları yanında- Kıbrıs'ı 'vermemeyi' bayrak yapmış olan değişim karşıtı güçler koalisyonunun çözüme set çekmek için yine cansiperane bir mücadeleye girişeceği muhakkak.

Talat-Hristofyas ikilisi ile Erdoğan'ın işi hiç kolay değil. Her birinin kendi iç muhalifleriyle mücadelesi giderek sertleşecek gibi. Ancak, önemli bir müttefikleri var bu defa. O da gerginliğe, diyalogsuzluğa, sorunların sürüncemede bırakılmasına daha az hoşgörülü bir uluslararası ilişkiler ortamı.

Ermenistan'la ilişkilerin normalleştirilmesi cesaretini göstererek Kafkaslar'da barış ve işbirliği sürecinin ilk kıvılcımını çakan Türkiye'den kendi kaderi için daha önemli olan Kıbrıs'ta da cesur adımlar atmasını beklemek fazla mı hayalcilik?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kronik sorunlar

Temel İskit 19.05.2009

Başbakan Erdoğan Türkiye'nin kronik sorunlarının çözümünü istiyor. "30, 40, 50 yıldır tartıştığımız meseleleri, Allah korusun, bir 50 yıl daha tartışmak istemiyoruz" diyor. Siyasetin tüm aktörlerini bütün bu sorunları akılla, sağduyuyla, soğukkanlılıkla tartışmaya davet ediyor. Bunlar gerçekten alkışlanmaya değer güzel sözler.

Bu sözleri işitince Başbakan'ın kronik sorunlarımızın çözümü için gerekli siyasi iradeyi göstermeye hazır olduğu umudu da doğuyor doğal olarak.

Ama bu umut ne kadar yerinde?

Ermeni kronik sorunundan başlarsak, bu konuda son aylarda önemli bir fırsat yakalandığı kanısı yaygındı. Cenevre'deki Türk-Ermeni görüşmeleri meyvesini vermişti. Ortada artık bir yol haritası vardı. Kara sınırının açılması, diplomatik ilişkilerin kurulması, Ermenistan'ın Kars anlaşmasını tanınması, tarihçiler ortak komisyonunun kurulması öngörülüyordu. Azerbaycan'ı tatmin için Ermenistan'ın Azeri topraklarında işgal ettiği yedi 'reyon'un beşinden çekilmesi de söz konusu idi. ABD ve AB cenahından da destek tamdı.

Derken, her şey tersine döndü. Başbakan Azerbaycan'ın koparttığı gürültüye dayanamadı. İçteki ulusalcı muhalefete direnme cesaretini gösteremedi. "Karabağ çözülmeden sınır açılmaz" çizgisine geri çekildi. Yol haritasını Karabağ'a bağlamakla Türk-Ermeni yakınlaşmasını çıkmaza soktu. Cengiz Çandar'ın son iki yazısında isabetle vurguladığı gibi Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan toprağı ile çok daha gerilere giden Karabağ sorununu bilerek, bilmeyerek birbirine karıştırdı. Sınır kapısının Karabağ dolayısıyla değil 1992'deki Ermeni işgal ve katliamlarından sonra kapatıldığını unuttu. Dahası "Azerbaycan milli davamız" diyerek dış politikamızı kısıp alan 'milli davalarımıza' yepyeni bir ilavede bulundu.

Kısacası kronik Ermeni sorununu galiba daha da bir kronikleştirdi.

Erdoğan Kıbrıs kronik sorununun çözümünü ister görünüyor. KKTC seçimlerinden hemen sonra Derviş Eroğlu'ndan Mehmet Ali Talat'a destek olmasını beklediğini kesin bir dille ifade etmesi önemli. Bununla beraber, Ankara'nın çözüme elverişli bir zemin hazırlamak için fazla çaba gösterdiği de söylenemez. Cenevre'deki Türk-Ermeni görüşmeleri tarzında bir gizli temas sürecini ümit etmek fazla iyimserlik olur. Ama en azından asıl çözüm isteyen tarafın Türkiye ve Kıbrıslı Türkler olduğu algısını yaratmak yolunda bile bir diplomatik faaliyet gözüküyor.

Öte yandan, nihai çözümü beklerken, hükümet limanlar-doğrudan ticaret düğümünün çözülmesi yönünde de bir inisiyatif alacağı benzemiyor. Erdoğan 'Kıbrıslı Türkler referandumda evet demekle üzerine düşeni yaptı, top AB'de' tutumunda ısrarlı gibi. Ancak bu yaklaşım ne kadar haklı olursa olsun bize yakın vadede bir yarar sağlamıyor.

Erdoğan'ın asıl sınavı Talat-Hristofyas görüşmelerinde al-ver süreci aşamasına gelindiğinde ortaya çıkacak. Başbakan'ın pazar günü Bursa'da "Kıbrıs'ta neyi verdik?" diyerek adeta savunmaya geçmesi, o aşamada 'çözumsuzlük çözümdür' yanlılarının kulakları sağır edeceği muhakkak 'Kıbrıs satılıyor' çığlıklarını duymazlıktan gelebileceği hakkında fazla umut vermiyor.

Kronik sorunlarımızın Cumhurbaşkanının ifadesiyle 'en önemlisi' Kürt sorununda bir fırsat dönemine girildiği havası var. Ancak yine Gül'ün deyimiyle 'iyi şeyler' olması beklenirken gelişmeler ters yönde. Seçimlerden sonra DTP'ye baskılar artıyor, partililer tutuklanıyor. DTP milletvekilleri polis zoruyla mahkemeye celp edilmekle tehdit edilebiliyor. Başbakan herkesi sorunları tartışmaya çağırırken DTP'yi 'herkes' saymıyor, el sıkıyor, hâlâ randevu vermiyor. Erbil konferansı gündemden düşüyor, şiddet politikaları yine uç veriyor. Kürt sorununun kalıcı ve kapsamlı çözümünün siyasi iktidar-asker uzlaşısına kurban edileceği ve kronikleşmenin süreceği kuşkusu giderek artıyor.

Nihayet, kronik siyasi sorunlarımızın temelindeki –ve son 83. ve 14. madde irtibatı tartışması örneğinin de gösterdiği gibi her yanından su alan- 1982 Anayasası'nın değiştirilmesi konusu da çıkmazda. İktidar gerçek demokratik bir anayasa için adım atma cesaretini gösteremedi. Kısmi değişiklik önerilerine muhalefetin şiddetle karşı koymasına ne kadar direnebileceği şüpheli.

Bütün bu kronik sorunlarda miyop siyasi muhalefete ve statükocu sivil-askerî bürokrasiye göğüs germek tabii ki kolay değil. Ancak bunları çözme gereğine sadece lafta değil gerçekten inanıyorsanız bunun için kendi payınıza düşen cesareti de göstermeniz hele hele daha da kronikleştirecek adımlardan kaçınmanız gerekir. Yoksa bu sorunları bir 50 yıl daha tartışmaktan 'Allah korumaz'.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikada aşk ve sadakat

Temel İskit 26.05.2009

Yirminci yüzyılın en önemli uluslararası ilişkiler düşünürlerinden Hans J.Morgenthau'ya (*) göre dış politikada yapılabilecek en büyük hata bir doktrine esir olmaktır. Diplomasiye dinsel veya etnik kökene dayalı ideoloji renklerinin bulaştırılması savaş ve bunalımları kaçınılmaz kılar.

Morgenthau'nun işaret ettiği diğer bir hata ise sizden zayıf bir müttefikinizin sizin için karar vermesine müsaade etmektir. İlgi alanı daha geniş ve çeşitli olan bir ülke hareket serbestliğini dostu da olsa diğer bir ülkenin kısıtlı çıkarlarının ipoteği altına sokmamalıdır.

Kafkasya politikamız bu her iki hatayı da işleme yolunda.

Son dönemlerin en cesur dış politika adımı olarak alkışlanan Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesi girişimi aradan bir ay bile geçmeden hayal kırıklığına dönüşüyor. Bunda Azerbaycan'ın baskısı yanında içteki Azeri yanlısı-Ermeni karşıtı (düşmanı mı demeli) çevrelerin rolü büyük.

Çoğunluğunu ulusalcıların oluşturduğu bu kesim için Türkiye-Ermenistan yakınlaşmasının Kafkasya'da Azerbaycan'ın da çıkarına olacak yeni bir istikrar ve barış dönemi açması önemli değil. Türk-Ermeni yol haritasının unsurlarından birinin Ermenistan'ın işgal ettiği yedi 'reyon'un beşinden çıkması da fazla önem taşıyor. Asıl amaçları bu aşamada bizi aşan Karabağ sorununun çözümünün Azerbaycan'ın isteği doğrultusunda ön koşul haline getirilmesiyle Ermenistan açılımını öldürmek. Bu amaç için de en önemli cephaneleri 'tek millet iki devlet' edebiyatı. En büyük kozları Azeri kardeşlerimizi 'küstürmemek'.

'Tek millet' temasının işlenmesinin tipik bir örneği Mümtaz'er Türköne'nin geçen cuma günü *Zaman* gazetesindeki "Azerbaycan Türkiye'nin nesidir?" başlıklı yazısı. Türköne "Azerbaycan sevgisi Türkiye'de o kadar doğal o kadar köklüdür ki," diye başladığı bu yazısında, "Bakü'de veya Mingeçevir'de yaşayan bir Azeri Türkü ile, İstanbul'da veya Trabzon'da yaşayan bir Türkiye Türkü aynı milletin ferdidir" önermesinde bulunduktan sonra, "tek bir milletin fertleri arasında farklı çıkarlar olamaz" diyor. Kafkasya'da statükonun değişmesi gerektiğini kabul etmekle beraber bu yöndeki adımların 'ortak milli çıkarlar' doğrultusunda olması gerektiğini vurguluyor Yazarın en ilginç yorumu Türkiye'nin Azerbaycan'ı destekleyen kamu diplomasisi gücünün arkasında cemaatlerin durduğu. Dahası bu cemaatlerin 'Türkiye'de devlet katında (maazallah) bir yanlışlık akıllardan geçse', düzeltmek için tetikte bekledikleri. Kısacası yazar 'ırkdaşlık' unsurunu ve 'cemaat baskısı' kullanarak Türk dış politikasını Azerbaycan'a bağımlı kılıyor.

Hükümeti geri adım atmaya, en azından duraklamaya zorlayan –ve ırkdaşlık-kardeşlik etkisinden fazla uzak olmayan- diğer bir gerekçe 'Azerbaycan'ı kaybetme' endişesi. Başbakan Erdoğan'ın 13 Mayıs ziyaretinde Baku'da tekrarladığı 'Karabağ sorunu çözülmeden Ermenistan sınırı açılmaz' güvencesinin Azerilere verilmesinin nisan sonundaki Milli Güvenlik Kurulu toplantısında uygun bulunduğu anlaşılıyor.

Ermeni açılımını epeyce ileri bir tarihe savuran, hatta belirsizleştiren bu güvence aslında bir anlamda diplomamızın yeteri kadar etkili olmadığını gösteriyor. 'Yol haritası'nın Kafkasların istikrarına ve Karabağ sorununun çözülmesi için daha elverişli bir iklim yaratılmasına katkıda bulunacağına İlham Aliyev'i ikna edemediğimize işaret ediyor. Üstelik, 'tek milletin' bir devleti Azerbaycan'ın diğer devleti Türkiye'ye hiç mi hiç güvenmediğini ortaya koyuyor. Ortak milli çıkarların Azeriler açısından o kadar da ortak olmadığını, Türkiye'nin 'aşkının' fazla karşılıklı olmadığını –birçok önceki örneği yanında bir kez daha- gösteriyor.

Türk dış politikası Cumhuriyet döneminde şimdiye kadar din, ırk, cemaatçilik ve hissiyata dayandırılmamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra heyecanla sarılınan 'Türki Cumhuriyetler topluluğu' rüyamızdan gerçekler karşısında nasıl uyandığımız ortadadır. Batılılaşma temel parametresine bağlı kalan ancak dünya konjonktürüne göre değişimler gösterebilen politikalarımızın iki Morgenthau kuralına birden kurban edilmesi yanlına düşmeyeceğimizi umuyoruz.

Evet, Azerbaycan dostumuz ama bu dostluk uğruna onun da yararına olacak politikalarımıza ipotek mi koymalıyız? Evet, Azerbaycan dostumuz ama bu dostluk uğruna bölgemizde barış ve istikrar girişimlerimizi feda mı etmeliyiz?

Bakalım Bakan Davutoğlu'nun 'stratejik derinliği'nin gerçekçiliği ile kardeşlik duygusallığının hangisi üstün gelecek?

(*) 1915 yılında İstanbul'da görev yapan 'Ermeni muhibbi' ABD Büyükelçisi Henry Morgenthau ile sadece isim benzerliği var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer haydut

Temel İskit 02.06.2009

Bush'un dünyaya –ve tabii ki Obama'ya- ağırlaştırarak miras bıraktığı sorunlardan biri de Kuzey Kore.

Dünyanın en baskıcı, zalim ve kapalı rejimine sahip bu ülke son günlerde barışı tehdit eden girişimlerini yoğunlaştırdı. Geçtiğimiz hafta başında –2006 yılındakinden sonra- ikinci yeraltı nükleer bomba denemesini gerçekleştirdi. Uzun menzilli füze denemelerine de başladı. Nisan ayında Japonya'nın üzerinden Pasifik Okyanusu'na fırlattığı füzeden sonra iki gün önce de benzer bir füzeyi rampasına yerleştirdiği tespit edildi.

Tüm dünyada tepki büyük. ABD, Rusya, Çin başta olmak üzere kınamalar birbirini izledi. BM Güvenlik Konseyi halen yaptırımlar da içeren bir karar tasarısını görüşüyor. Buna karşı, BM gözlemcilerini kovan Kuzey Kore, 'BM tahriklerinden vazgeçmez ise' başka önlemlere de başvuracağını ilan etti. Kore yarımadasının nükleer silahlardan arındırılması konusundaki Altı Ülke müzakerelerinden çekildiğini açıkladı. Güney Kore ile 1953'ten kalma ateşkes anlaşmasını yok saydığını bildirdi.

Kuzey Kore'nin nükleer silaha sahip olmasının hikâyesi uzun ve inişli çıkışlı. Bu ülkenin şimdiki diktatör Kim Jong Il'in babası Kim Il Sung zamanında başlattığı uranyum zenginleştirme programından vazgeçmesi için ABD ile Clinton döneminde yapılan müzakereler 1994 yılında anlaşmayla sonuçlanmıştı. Ama sonra Bush yönetiminin sorunu neredeyse çözülmez hale soktuğu bugün anlaşıyor.

Bush 1994 anlaşmasını ihlale başlayan Kim Jong Il rejimiyle görüşmeleri kesiyor. Yaptırımlar yoluyla rejimin kısa zamanda düşeceği hesabını yapıyor. Bu arada dikkati zaten Irak'a yoğunlaşmış durumda. Bunu fırsat bilen Kuzey Koreliler bir yandan mevcut nükleer reaktörlerinin kullanılmış yakıtından plütonyum elde ederken, diğer yandan Pakistan nükleer bombasının babası A. Q. Khan'dan el altından bomba teknolojisi satın alıyor. Tehdit oluşturabilecek kadar nükleer silahı olunca da 'dişini göstermeye' başlıyor. 2003'te Atom Enerjisi Kurumu gözlemcilerini sınır dışı ediyor, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Sözleşmesi'nden çekiliyor. 2006'da ilk yeraltı nükleer denemesini yapıyor.

Bunun üzerine Bush sertlik politikasını değiştiriyor ve müzakerelere yanaşiyor. 2007'de yine bir anlaşma sağlanıyor ve Pyonyang'ın ana nükleer tesisini kapatmasıyla ABD Kuzey Kore'yi terörü destekleyen devletler listesinden çıkarıyor. Böylece sorun halledildi sanılıyor. Ama varılan anlaşma Kuzey Kore'nin ne plütonyumunun ne de silahlarının mutlak kontrolüne imkân veriyor.

Zaten artık çok geç. Kim Jong Il'in rejimi çökmediği gibi artık nükleer 'caydırıcılığa' sahip. Üstelik elinde başka bir tehdit aracı daha var. O da silah teknolojisini ve de plütonyumunu açık arttırmaya çıkartmak. Arttırmanın Bin Ladin'in üzerinde kalmayacağı ne malum? Nitekim Suriye'nin 2007 yılında İsrail uçaklarınca tahrip edilen nükleer tesisindeki bomba malzemesinin Kuzey Kore kaynaklı olduğu biliniyor.

Şimdi Obama bir çıkmazla karşı karşıya. Kuzey Kore'nin plütonyum ve silahlarını müzakere yoluyla elinden alamaz ise bu ülkenin bu 'mallarını' her an herhangi birine satması tehlikesi sürecektir. Alabilse bile, bu defa nükleer şantajı boyun eğmekle suçlanacak. Ayrıca, Kuzey Kore'nin tüm nükleer olanaklarını verip vermediğini hiçbir zaman bilemeyecektir.

ABD Savunma Bakanı Gates geçen gün Kuzey Kore'nin davranışlarının 'kabul edilemez' olduğunu söyledi. İyi de, Kim Jong Il'i nasıl yola getireceğini açıklamadı. Galiba tek ümit bu defa Kuzey Kore'nin dünyadaki yegâne – zoraki- desteği Çin'in de Pyongyang rejimine baskı yapmasında.

Aslında Kim Jong Il sınırlı cephaneliğindeki nükleer bombalardan birini kullandığı anda iki gün bile yaşayamayacağını biliyor. Başlıca isteği rejimini –ve hanedanını–sürdürebilmek. Bu amaçla dünyada nükleer bir güç olarak tanınmak ve ihtiyacı olan yakıt ve gıdayı sağlamak için oynadığı tehlikeli oyuna ne kadar devam edeceğini göreceğiz.

Türkiye de Kuzey Kore'yi güçlü ifadelerle kınadı, 'bölgesinde barışı bozmakla' suçladı. İyi de etti. Ama aklı hemen İran geldi. Tabi İran'ın durumu epeyce farklı. Kuzey Kore gibi vahim bir rejime sahip değil. Fakat nükleer silaha sahip olursa petrol ve doğalgaz zenginliği yanında tüm Ortadoğu'yu ateşe verme potansiyeli nedeniyle Kuzey Kore'den çok daha etkili olabileceği açık.

Kuzey Kore'yi rahatlıkla kınayabilen ve Güvenlik Konseyi geçici üyesi olarak Pyongyang'a yaptırımlara kolaylıkla oy verebilecek olan Türkiye konu İran'a geldiğinde iki kere düşünmek durumunda.

Aslında ideali, bölgemizde başta İsrail hiçbir ülkenin nükleer silah gücüne sahip olmaması. Ama ideal bir dünyada yaşamıyoruz ne yazık ki...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vizyon ve vizyonsuzluk

Temel İskit 09.06.2009

Ankara ve Kahire'deki konuşmalarında Obama dış dünyaya yepyeni bir vizyonla yaklaşma sözünü verdi. Tek bir hâkiminin olmadığı, diyalog ve karşılıklı dayanışmanın geçerli olduğu bir dünya vizyonu. Bireysel hak ve özgürlüklerin, hukukun üstünlüğü, adalette eşitlik, azınlıkların korunması ilkelerinin bütün insanlık tarafından benimsendiği küresel bir vizyon.

Obama bu vizyonun gerçekleşmesi için sadece bir işbirliği çağrısında bulundu aslında. Bunu bir süper gücün bile tek başına ve de kısa zamanda yapamayacağını bilincinde olduğunu vurguladı. Ancak bu küresel ve kucaklayıcı yaklaşımı ortaya koyması bile başlıbaşına çığır açıcı ve değişimi zorlama habercisi. Ayrıca, bu sözler boş değil arkasında ABD'nin gücü var. Değişim karşıtlarının ve ezeli kuşkucuların "Bakalım bu sözler ne ölçüde gerçekleşecek, ABD politikaları fiiliyatta ne kadar değişecek" soruları meşru gibi gözükse de, yeni ve iyimser bir

rüzgâr esmeye başladı bile.

Obama'nın yarattığı umut ve heyecan ile AB'de gözlenen içe dönüklük ve duraganlık arasında çarpıcı bir tezat var. ABD Başkanı'nın konuşmalarında 'evrensel' nitelemesiyle zikrettiği bütün değerlerin mucidi aslında Avrupa. Ama bugün AB hükümetleri ve toplumlarında bu değerlerden sapma ya da bu değerleri kucaklamak için değil dışlamak için kullanma eğilimleri giderek artıyor. Avrupa bütünleşme hareketi ruhunu yitirdi sanki. Ekonomik krizin de darbesiyle AB'nin 1970'lerde geçirdiği, o zamanlar 'Eurosclerosis' adı verilen 'damar sertliği' hastalığı nüksetti. Ama bu defa yeni hastalıklar da var: Yabancı düşmanlığı gibi, Müslüman azınlıkları aşağılamak gibi, ırkçılık gibi, genellikle 'ötekine' tahammülsüzlük gibi. Genişleme karşıtı popülist sağ siyasi güçlerin zemin kazandığı Avrupa Parlamentosu seçim sonuçları bu gidişin bir göstergesi.

Şimdiye kadar lokomotif işlevi yapan büyük ülkelerin yeteneği sınırlı liderleri bu hastalıkları tedavi etmek yerine ateşi yükseltiyor. Sarkozy ve Merkel'in vizyonsuzluğu (çapsızlığı mı demeli), Brown ve Berlusconi'nin iç politika dertleri AB'yi gittikçe kendi mahallesine hapsediyor.

Obama ve Sarkozy'nin Caen görüşmesinde aralarındaki en belirgin görüş ayrılığının Türkiye'nin AB üyeliği konusunda olması rastlantı değil. Obama küresel vizyonunda kilit ülkelerden biri saydığı Türkiye'nin tam anlamıyla güvenilebilir bir 'Batı'ya dönük örnek ortak' olabilmesi için AB üyeliğimizi bir araç olarak görüyor. Sarkozy ise Türkiye'nin AB'nin etkin bir küresel oyuncu olabilmesi için şart olan katkısını sezemiyor. Hatta AB için böyle bir vizyonu da yok zaten. Kendi çizeceği 'sınırları' belli bir Avrupa istiyor. Bu sınırların AB'nin sadece coğrafyasını değil aynı zamanda ufkunu, dünya görüşünü ve zihniyetini de kısıtlayacağını farkında değil.

Türkiye'nin de sadece AB üyesi olmak için değil aynı zamanda Obama dünyasına uyum sağlamak için gerekli çabayı gösterip gösteremeyeceği hâlâ şüpheli. Kopenhag siyasi kriterlerinin –ve Obama vizyonunun– gerektirdiği reformlarda hâlâ ayak sürüyor. Kürt sorununda kâh Gül'ün ümit verici ve barışçıl çözüm 'fırsatı'na, kâh Başbuğ'un kan ve gözyaşlı PKK'yi yok etme 'fırsatı'na meylediyor. Dinî azınlıkların haklarını almaları konusunda hâlâ aldatmacalar sürüyor. Hem AB hem Türk toplumu açısından gerekli motivasyonu sağlayacak siyasi reformlar yanında müzakerelere ilişkin teknik reformlara da el atılmıyor.

Ama Obama'nın gösterdiği yolun hem fikrî temelleri güçlü hem çekiciliği fazla. Bu yolda yürüyenler başarılı olduğu ölçüde yürümeyenler marjinalleşecek gibi.

Avrupa bütünleşmesi projesi sağlam bir proje. Avrupa Birliği, tarihindeki çeşitli krizleri atlattığı gibi bunu da atlatacak. Yeni oluşan küresel iklimde mucidi olduğu değerlere geri dönecek. Vizyon sahibi yeni liderler muhakkak yetişecek. Üyelik koşullarını yerine getirmiş bir Türkiye'nin üyeliği tüm üyelerce arzu edilir olacak.

Türkiye de yeni küreselleşmenin çağrısına kayıtsız kalamayacak. AB siyasi kriterleri yanında bir de Obama'nın aynı kriterleri öne çıkartmasıyla büsbütün kaygıya düşen değişim karşıtlarının direnci mutlaka kırılacak. Daha barışçıl ve adil bir dünyada Kürt sorununa mutlaka barışçıl çözüm bulunacak, Ergenekon mutlaka tasfiye edilecek, askerî ve sivil bürokrasinin siyaset üzerindeki vesayeti sona erecek, bir kısım yargıçların değil hukukun üstünlüğü hâkim olacak, her türlü azınlık huzur bulacak, din ve vicdan özgürlüğü gerçek anlamına kavuşacak, toplum tarihiyle yüzleşip barışacak.

Ve bu yolda en önemli koşul olan yepyeni bir demokratik anayasa mutlaka oluşturulup hayata geçirilecek...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahut belge ve AB

Temel İskit 30.06.2009

Geçen hafta 'belge' tartışmaları arasında AB konusu kendisine az da olsa yer buldu. AB Büyükelçilerine yemeğinde, Brüksel'deki konuşmalarında Erdoğan, Olli Rehn ile buluşmalarında Davutoğlu ve Bağış Türkiye'nin üyeliğe verdiği önemi –belki yüzüncü defa-tekrarladılar. Bu arada, imtiyazlı ortaklığı –belki doksanınıc kez-reddettiler. Reformları sürdüreceğimize dair –yine- güvence verdiler.

Başbakan bununla da kalmadı AB'nin 'reformlarımızın hızına yetişemediğini' söyleyiverdi. Ama Ulusal Program'da öngörülen yüzü aşkın mevzuat değişikliğinin kaçının gerçekleştiğini belirtmedi. İlgili fasılların açılması için gerekli olan sendikalar kanunu ile devlet yardımlarına ilişkin düzenlemelerin niçin ertelendiğini anlatmadı. Bazı uluslararası sözleşmelerin imzasının veya onayının niye bekletildiğini açıklamadı.

AB diplomasi trafiğinin yoğunlaşması tabii ki iyi bir şey. Ancak üyelik süreci etrafındaki sıkışmışlık, hatta çaresizlik hissinin azalmasına yetmiyor. Sürecin takıldığı üç ana engelin yani Türkiye'deki siyasi ve yapısal reformlardaki tikanıklığın, Kıbrıs sorununun ve bazı 'vizyon fakiri' AB lider ve çevrelerinden gelen muhalefetin aşılması kararlılık ifadelerinden fazlasına ihtiyaç gösteriyor.

Türkiye'deki siyasi reform sürecinin tekrar hızlandırılması görevi tabii ki başta iktidara düşüyor. Ancak son üç yıla kadarki çok önemli atılımlarına karşın, malum, Ak Parti'nin değişim karşıtı güçlerle mücadele iradesi şimdi yeteri kadar güçlü değil. Partinin iç yapısı da fazla reformcu değil zaten. İpotekli de olsa iktidar evinde kalmak için statükoyla ittifaktan kaçınmıyor. Demokratikleşme için yaşamsal olan Kürt sorunundaki tutumu buna örnek. Bunda geçen yılki yargı darbesinden ucu ucuna kurtulmasının ve Anayasa Mahkemesi'nin –belki de pek yakında tekrar düşebilecek- Damokles'in kılıcının elini kolunu bağlamasının rolü var tabii.

Buna ilaveten tutucu-ulusalcı muhalefet etkinliğini koruyor. Vesayet güçlerinin desteği CHP tüm köklü reformlarda iktidarın nefesini kesiyor. En başta yeni anayasaya ilişkin taviz vermez tutumu bu 'reformların anası' konusunda en ufak gelişmeyi önlüyor. Bu arada bir yandan 12 Eylül darbesinin ürünü 1982 Anayasası'nı savunurken 12 Eylül darbecilerini yargılama fikrini ortaya atmak gibi bir çelişkiyi hiç mi hiç umursamıyor. Bu duvar karşısında Başbakan son olarak bütüncül bir anayasa değişimi konusunda havlu attı, 'perakende' değişiklikleri denemekle yetineceklerini söyledi.

Her şeye rağmen, demokratikleşme ve siyasi reformlar alanında bazı ümit ışıkları yok değil.

Ergenekon davasının kopartılan bütün patırtıya rağmen büyük ölçüde rayında gidiyor olması ve hükümetin, demokrasinin önündeki tüm mayınların ortaya çıkarılması –ve her türlü çeteleşmeyle mücadele- kararlılığını sürdürmesi iyimserlik nedenlerinden biri. Dava geliştikçe toplumun rahatlayacağı ve kendi kaderine sahip olma bilincine kavuşacağı muhakkak.

Diğer bir ümit verici gelişmeyi bugünlerde yaşıyoruz. 'Belge' tartışmasının demokratikleşme sürecine ne kadar

önemli katkıda bulunduğu giderek daha fazla anlaşılıyor. Tartışma adım adım vesayet rejiminin daha yüksek sesle sorgulanmasına yol açıyor. Hukuk sistemimizle AB standartları arasındaki uçurumu ortaya koyuyor. Askerin siyasetten elini çekmesinin demokrasi için ne kadar yaşamsal olduğunu şimdiye kadar anlamamış olanların zihninde bir şimşek çaktıyor. Hükümetin ve sivil yargının ipin ucunu bırakmayacağı yönündeki işaretler sivil-asker ilişkisinin nihayet sağlığa kavuşmasının yolunu açacak gibi görünüyor. Tabii bunda askerî darbeyi anakronikleştiren iç ve dış koşulların büyük rolü var. Bu arada askerin ayrıcalıklı konumunu korumak için siperler kazmaya çalışırken siyasetle iç içe konumunu bizzat –ve fazla da farkında olmadan- açık ederek inanırlığını kaybetmesi işi kolaylaştırıyor.

Nihayet ‘belge’ sayesinde CHP’nin içgüdülerinin ne yönde olduğu da bir kere daha anlaşıldı. Son olarak kabul edilen ve ağır ceza davalarında askerlerin sivil mahkemelerde yargılanmasının önünü açan kanun değişikliği bu parti tarafından ‘aldatıldık’ nidalarıyla ve Anayasa Mahkemesi’ne gitme tehditleriyle karşılandı. Baykal’ın gösterdiği tepki ‘sivilleşmeye’ karşı olduğunun açık delili.

Sonuçta, ‘belge’ tartışmaları Türkiye’nin komplo iddialarıyla lüzumundan fazla zaman ve enerji sarf ettiği, bu yüzden reformları ihmal ettiği iddiasının hiç de yerinde olmadığını gösteriyor. Tam tersine Başbuğ’un ‘kâğıt parçası’ AB siyasi reformlarının temelini oluşturan vesayetsiz demokrasi harcının karılmasına önemli katkı sağlayacak gibi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizsiz AB olmaz

Temel İskit 07.07.2009

Birkaç haftadır vesayet rejiminin kökünden sarsıldığını gösteren gelişmeler AB siyasi reformlarındaki duraganlığın yarattığı bezginlik havasını dağıtacak kadar önemli.

Askerin ağır cezalı suçlarda sivil mahkemelerde yargılanmasının önünü açan kanun değişikliği askerin sivil kontrolü konusunu beklenmedik bir anda gündeme soktu. Hükümetin de en hassas AB reform alanlarından biri olarak gördüğü bu konuya Ulusal Program’da bile ancak muğlak ifadelerle ve takvim belirtilmeden değiniliyordu. Ama, mahut ‘Çiçek belgesi’ ve CMK değişiklikleri cini şişeden çıkarıverdi.

Kanun hangi hukuki süreçten geçerse geçsin *The Economist*’in deyimiyle ‘çığır açıcı’ nitelikte. Artık çift başlı yargı garipliğinin düzeltilmesinden başlayarak askerin siyasetten tamamen elini çekmesine kadar giden yola geriye dönülmeyecek şekilde girildi gibi.

Bu adım tek başına yeterli değil elbet. Bekleyen reform ve yapısal değişiklikler saymakla bitmez. Ancak askerin siyasetteki etkinliğinin giderek azalması reformlara yeni bir ivme verebilecek. Hükümetin Kürt sorunu, Ermenistan’la ilişkiler, dinî azınlıkların haklarına saygı, hatta Kıbrıs sorunu gibi konularda daha cesur davranmasının önü açılacak.

Reformların hızlanması tabii AB'den gelecek teşvike de bağlı. Üyelik sürecinin bu ayağının da son yıllarda topal kaldığı malum. Evet, AB Komisyonu iyi niyetli. Evet, üye ülkelerin çoğunluğu üyeliğimizi destekliyor. Ancak, Fransa ve Almanya'nın engelleyici tutumlarının heves kırmaması mümkün değil. Bizdeki AB karşıtlarının ve 'sözde' AB yanlılarının baş cephanesi olmaması da.

Sarkozy ve Merkel'in her fırsatta üyeliğimize karşı çıkıp 'imtiyazlı ortaklık' safatasını dile getirmeleri bu iki ülkenin resmî görüşü haline geldi. Sarkozy Alman partönerinden epeyi önde. İş sözde bırakmıyor 'üyeliğe götürür' diye beş müzakere faslını tamamen keyfi şekilde bloke ediyor. Son olarak üyeliğimize verdiği destekten dolayı ertelediği yeni dönem başkanı İsveç'i ziyaretinde de mahut görüşlerini tekrarladı. Zaten, *Le Figaro*'nun da yazdığı gibi Türkiye'nin üyeliği meselesi İsveç başkanlığı sırasında iki ülke arasındaki en önemli ihtilaf konusu olmaya aday.

1 temmuzda başlayan İsveç başkanlığı bizim için gerçekten avantajlı bir dönem. İsveç hükümeti bu dönem için açıkladığı programda Türkiye'nin katılma sürecini geliştirmeyi amaçladığını belirtti. Zaten Başbakan Reinfeldt ve özellikle Dışişleri Bakanı Bildt AB'de üyeliğimize en güçlü destek veren şahsiyetler.

Önümüzdeki altı ay içinde yeni müzakere başlıklarının açılması önemli tabii. Ama İsveç'in desteği bununla sınırlanmamalı. Üyelik sürecinin amacı üzerinde Fransa ve Almanya'nın yaratmaya çalıştığı şaibeyle mücadeleyi daha etkinleştirmek için de kullanılmalı.

3 Ekim 2005 Müzakere Çerçeve Belgesi açıkça müzakerelerin 'paylaşılan' amacının tam üyelik olduğunu öngörüyor. Belgede –diğer adaylar için olduğu gibi- sürecin ucunun açık olduğu belirtilmekle beraber üye olamamak için tek koşul aday ülkenin Kopenhag Kriterleri'ni tamamen yerine getiremeyecek olması. Diğer bir deyişle 'tüm koşulları yerine getirdiğinde' Türkiye'nin tam üye olması taahhüt altında.

Halbuki Sarkozy müzakerelerin henüz sürmekte olduğu bir aşamada 'Türkiye değil Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmek ağzı ile kuş tutsa AB'ye tam üye olamaz' tutumunda ısrar etmekle Fransa'nın AB hukukunun parçası olan bu belgedeki imzasını açıkça inkâr ediyor. Evet, müzakereler sonuçta aday ülkeler açısından siyasi bir süreç, Türkiye'nin hukuki yaptırım imkânı yok. Buna mukabil Birlik hukukunun ihlali üye ülkeler veya Komisyon tarafından AB Adalet Divanı'na götürülebiliyor.

Tabii ki Komisyon'un veya İsveç'in Sarkozy'yi ABAD'a şikâyet etmesini beklemek saflık olur. Ancak, AB'nin inanırlığını sarsan bu sorumsuz tutum karşısında birkaç 'kabul edilemez' beyanından fazlası yapılabilir. Örneğin, Komisyona ve İsveç Başkanlığına yazılı girişimlerde bulunup tutumunun hukuksuzluğunun Sarkozy'ye hatırlatılması istenebilir. Bu talebin hukuki gerekçeleriyle de birlikte sürekli olarak gündemde tutulması ve medyada yer alması sağlanabilir. Bu arada Fransa'nın bloke ettiği başlıklardan en azından birinde gerekli ön koşullar yerine getirilerek başlığın açılması zorlanabilir. Reddi halinde bunun keyfiliği ve haksızlığı afişe edilebilir.

İsveç dönem başkanlığında zaten Kıbrıs'la ilgili bir kriz bizi bekliyor. O krizde elimiz fazla güçlü değil. Fakat bir Sarkozy krizi çıkartmak için yeterli haklı gerekçemiz var. Böyle bir krizin AB'de yaratacağı tartışma ortamından çekinmememiz gerek. Kaldı ki AB süreci ancak krizlerle yürüyebilen bir süreç galiba...

Bağımsız KKTC

Temel İskit 14.07.2009

Geçen hafta Güney Kıbrıs'ı ziyareti sırasında Filistin lideri Mahmud Abbas'ın Rum tezlerini desteklediği haberi Türkiye'de ciddi rahatsızlık yarattı.

GKRY Basın Ajansı, Hristofyas'ın Abbas'la görüşmesinin ardından Filistin liderine Kıbrıs Rumlarının mücadelesine desteği ve İKÖ'de ve genellikle Arap dünyasında Rum tezlerini savunduğu için teşekkür ettiğini bildirmişti. Rum basını da ziyareti, "Rum yönetimi Türklerin, Filistin ise İsrail'in işgaline son verilmesi için birbirini karşılıklı destekliyor" tarzında aktarmıştı.

Abbas'a atfedilen ifadeler Filistin Büyükelçisince hızla yalanlandı. Büyükelçi Nabil Maruf, Abbas'ın böyle bir açıklamasının kesinlikle olmadığını bildirdi ve bu haberlerin Türkiye-Filistin ilişkilerini bozmaya çalışanların manipülasyonu olduğunu söyledi.

Doğrudur, olabilir. Rum basınının bu tarz çarpıtmalara başvurusu pek alışılmadık değil. Rum yetkililerin kendi söylediklerini muhataplarına mâletmeye çalıştıklarının görülmediği de söylenemez.

Rum basınının bu vesileyle Kıbrıs ile Filistin arasında kader birliği kurarak 'işgal' temasını işlemesi de bir ilk sayılmaz. Gerçekten 1974 sonrasında Rum tarafının kendi tezlerini desteklemekteki en büyük gücü 'işgal altında olma' propagandasıydı. Yetmişli yıllarda uluslararası düzeyde en 'kutsal' kavram bağımsızlıktı. Yeni bağımsızlığını kazanmış ülkelerin çoğunluğa ulaştığı BM'de 'işgal' sözcüğü 'cinayet' ile eş anlamdaydı. Hele hele Makarios'un liderlerinden olduğu Bağlantısızlar hareketi 'işgalci Türkiye'ye' karşı tam bir blok oluştuyordu.

Bu nedenle o sıralarda BM'den büyük çoğunlukla aleyhimize kararlar çıkıyordu. Kendimizi savunmak için 'Barış Harekâtını' soydaşlarımızın katliamını önlemek için yaptığımızı ne kadar tekrarlırsak tekrarlayalım boşunaydı. 'İşgal'in hiçbir geçerli gerekçesi olamazdı.

Müzakere yıllarında Türkiye'nin 'işgalciliği' daha az iştilir oldu. Ancak 'askerlerin çekilmesi' gündemden düşmedi. Annan Planı 6.000'i aşmayan Türk ve Yunan birliklerinin karşılıklı kesimlerde konuşlanmasını öngörüyordu. Planın Rumlarca reddi Ada'daki askerimizin propaganda konusu yapılmasını biraz daha engelledi. Şimdi konu 'Güvenlik ve Garantiler' başlığı altında tam da bu günlerde Talat-Hristofyas görüşmelerinde ele alınıyor.

Görüşmeler anlaşmayla sonuçlanırsa mesele yok. Tarihin en önemli başarılarından biri olur. Büyük sevinçle kutlanır. 'Yabancı asker' konusu da varılan mutabakat çerçevesinde çözümlenmiş olur.

Ama bu fırsat da kaçırılırsa 'işgal' konusunun yine ön plana çıkmasını beklemek lazım. Başarısızlık halinde Türkiye'de 'Kosova çözümü' taraftarlarının sesleri yükselecek mutlaka. Hükümetin KKTC'nin bağımsız ülke olarak kabulü için harekete geçmesi istenecek. BM ve AB tarafından tanınmasının hayal olduğu kısa zamanda anlaşılınca hiç olmazsa 'dost ülkelerin' tanınması için girişimler yapılması talep edilecek. Ne yapsın hükümet, 'haydi bir deneyelim' diyecek.

Ama diğerk ülkelerden bu istekte bulunurken en başta açıklamak zorunda olduğumuz 'ufak' bir nokta var. Evet, bildiniz: Topraklarında kırk bin 'yabancı asker' bulunan bir ülkenin nasıl bağımsız olabileceğı. Bu durum 'özel ilişkiler' 'soydaşlık' gibi gerekçelerle kolay izah edilebileceğı benzemiyor. Kıbrıs Türklerinin güvenliğinin topu topu kırk mil ötedeki NATO'nun ikinci büyük askerî gücü tarafından değil de illaki Ada'da konuşlandırılmış bir kolordu tarafından sağlanabileceğı de pek ikna edici sayılmaz. Hele bağımsızlığını savunduğunuz bir ülkedeki askerî mevcudiyetinizi kendi stratejik çıkarlarınıza bağlamanız hiç ciddi görülemez. KKTC bütçesinin önemli bir bölümünü karşıladığımızı ve polisin kolordu komutanlığına bağılı olduğunu hatırlatmaya bile gerek yok.

Türkiye'nin hemen her sorununda olduğu gibi Kıbrıs konusunda da TSK'nın kilit konumda olduğu malum. Bu konum en geç gelecek yıl kaçınılmaz bir sınavdan geçecek.

Askerden beklenen, güvenlik meselesini çözümü engelleyecek bir bahane haline getirmemesi. Nihai anlaşmada son sözü siyasi otoriteye bırakması. Bu arada, sağlayacağı moral üstünlük nedeniyle gerekirse bir miktar asker çekmeye itiraz etmemesi.

Çözumsuzlük halinde de askerimizi azaltmanın KKTC'nin hacir altındaki görünümünü düzeltmenin her halükârda şart olduğunu idrak etmesi. Yirmi birinci yüzyılda –düşünülmesi zor KKTC'yi ilhak şıkkı dışında- Kuzey Kıbrıs'ta bu çapta bir askerî güç bulundurmanın olanaksızlığını anlaması.

Kısacası, askerî vesayet rejiminin en sağlam ayaklarından biri daha sallanmanın eşiğinde. Bakalım Kuzey Kıbrıs kaynaklı yerleşik çıkarları TSK'nın siyaset alanını terk etmesi zorunluluğuna ne kadar direnebilecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir laikçi Lellouche eksikti!

Temel İskit 21.07.2009

"Türkiye Avrupa ile olmalı ama Avrupa'da olmamalı." Fransa'nın yeni Avrupa Bakanı Pierre Lellouche'un *l'Express* dergisine verdiği mülakatın başlığı bu.

AB üyeliğimizden yana ender Fransız sağ siyasetçilerinden olan, bu nedenle de 'Türk dostu' bilinen Lellouche fikir değiştirmiş. 'Dost acı söyler' kıvamında bunun gerekçelerini sıralıyor. Eleştirilerinin bazıları haksız değil. Reformların nefesinin kesildiğini söylüyor. Ermenistan'la başlatılan 'ürkek diplomasinin' arkasının gelmediğini vurguluyor. Ermeni soykırımı konusunda Türk entellektüellerinin iyi niyetli yaklaşımlarının bile mahkûm edildiğine değiniyor.

Yeni bakanın Türkiye'yi AB üyesi görme fikrinden asıl vazgeçiren hususun ise Ak Parti döneminde din faktörünün öne çıktığı kanısına varmasının olduğu anlaşılıyor. Lellouche 'türban meselesini' Atatürk'ün mirasından geri dönme işareti sayıyor. NATO zirvesinde Rasmussen'in genel sekreterliğe seçilmesine Erdoğan'ın itirazını 'dini baskı aracı olarak kullandı' şeklinde yorumluyor.

Burgiba ekolü Tunus asıllı Lellouche'un Fransız katı laiklik anlayışını taşıması şaşırtıcı değil. Türban hakkındaki sözleri bunu anlatıyor. Rasmussen olayı ise –daha önce yazdığım gibi- AB'nin konsensüs usullerini ihlal ederek dayattığı sakıncalı bir seçime haklı itirazımızın 'İslam sözcülüğünü yaptığımız' şeklinde çarpıtılmasından başka bir şey değil. Her halükârda Fransız bakanın artık din farkı argümanını benimsediği ortada. Bu 'son kale' gerekçeyi herhalde Fransa'dan daha sık işiteceğiz.

Aslında Sarkozy'nin kabinesinde yer alan birinin kendi ifadesiyle 'hükümetin çizgisinden' çıkması beklenemez. Nitekim Lellouche değerlendirmelerinin sonunda adını koyamasa bile 'imtiyazlı ortaklık' fikrini mırıldanıyor. "Türkiye Fransa'nın ve Avrupa'nın çıkarları açısından vazgeçilmez büyük bir ülke, bu nedenle görüşmelere devam etmemiz ve işbirliğimizi arttırmamız lazım" diyor. "Fakat," diye ekliyor "tam üyeliğe gitmiyoruz, başka birşeye gidiyoruz. Bunu (her neyse) beraberce inşa edelim: Türkiye Avrupa ile olmalı ama Avrupa'da olmamalı."

Lellouche mülakatı, AB'deki Türkiye karşıtlarının, siyasi reformların yavaşlaması, dış politikadaki tutarsızlıklar gibi yerden göğe haklı eleştiriler dışında üyeliğimize karşı geçerli argüman bulmakta zorluk çekmelerinin sadece bir örneği. Nüfus diyorlar olmuyor, ekonomi diyorlar tutmuyor. Elde kalıyor din ve kültür farkı.

Dikkat çeken diğer bir nokta bu tutumdakilerin 'ne yardan ne serden geçebilmeleri'. Ancak bir sorun var: 'Türkiye aileye girmesin ama sıkıca Avrupa'ya bağlı kalsın' düşüncesi iyi de bunun nasıl hayata geçirileceği belli değil. Lellouche'un 'başka birşey'ini, 'imtiyazlı ortaklığı' doğru dürüst tarif edebilen yok.

Tarif etmeye yeltenenler, ya zaten AB ile bugünkü ilişkilerimizden ileri bir formül sunamıyor ya da 'nalıncı keseri' misali sadece AB'nin çıkarlarını pekiştiren ama bize karar masasına oturma hakkı vermeyen öneriler ileri sürüyor.

Nitekim Brüksel merkezli saygın düşünce kuruluşu Uluslararası Kriz Grubu "İmtiyazlı ortaklık Türkiye'ye ne imtiyaz sunuyor ne ortaklık" başlıklı raporunda bu tarz önerilerin sadece AB'nin inanılabilirliğini sarstığını, entellektüel namusundan kuşku uyandırdığını ve uzun dönemli çıkarlarını tehlikeye soktuğunu vurguluyor.

Türkiye'nin üyeliğine karşı olmakla beraber el altında tutmak isteyenlerin asıl derdi jeostratejik konumumuzun sağladığı güvenlikten vazgeçememek. Bu nedenle en çok ortak savunma ve güvenlik politikasında, göç kontrolünde, adalet ve içişleri konularında işbirliğinden bahsediyorlar.

Ne var ki Türkiye'yi üye yapmadan jeostratejik öneminden yararlanmayı sürdürme amacının gerçekleşmesi hem kendi içinde çelişkili hem de pek zor.

Böyle düşüncelerin sahipleri üyelik sürecinin aslında Türkiye'nin demokratikleşerek kalıcı istikrara ulaşmasını öngören dinamik bir süreç olduğunu unutuyorlar. Üyelik amacının yok olması halinde Türkiye'nin nerelere savrulabileceğinin farkında değiller. 2005'ten bu yana AB motivasyonunun azalmasının olumsuz etkilerini göremiyorlar. Ankara kriterlerinin yeterli olmadığını anlamıyorlar.

Vesayet rejimine karşı AB kriterlerine uyum gereğinin sağladığı araçlarla zaten zar zor mücadele edilebilirken bu dinamiğin zayıflaması ulusalcı akımları daha da güçlendirebilecek. Avrupa'dan ve evrensel değerlerinden hızla uzaklaşmaya başlanacak. Toplumun özgürlük ve refahı yine geri plana itilecek. AB dışında büyük güç olmak gibi hayali emeller peşinde koşulacak. Sonuçta Türkiye Ortadoğulaşacak, istikrarsızlığı Avrupa'nın kapisına getirecek.

O zaman AB hem 'yardan' olacak hem 'serden'.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD-Rusya: Eski hamam eski tas mı?

Temel İskit 28.07.2009

Obama dış gezilerinde yaptığı konuşmalarda hep işbirliği, anlayış, diyalog ve karşılıklı bağımlılığa dayanan bir uluslararası sistem yaratılması çağrısını yapıyor. Bu çağrısını bu ay başında Moskova'da da tekrarladı. Bu çerçevede ABD'nin Rusya ile –Gürcistan savaşıyla dibe vuran- ilişkilerinde yeni bir başlangıç yapmak isteğini vurguladı.

Ancak, Hillary Clinton'ın terimiyle bu ilişkileri 'reset' etmek pek kolay değil. Soğuk Savaş dönemi geride kalsa da Rusya'nın hâlâ eski Sovyet Cumhuriyetlerini nüfuz sahası içinde görmesinin yarattığı rahatsızlık fazlasıyla güncel. 'Putin doktrini'nin Gürcistan'daki işgale kadar giden uygulaması unutulacak gibi değil.

Nitekim Obama Moskova'daki konuşmalarında Rusların komşularına baskı yaptığından da yakındı, Ukrayna ve Gürcistan'ın egemenlik haklarını vurguladı.

Ne var ki, ABD'nin Rusya ile 'yakınlaşma' kapısını aralaması sadece bu iki ülke yönetimlerini değil AB'nin Orta ve Doğu Avrupalı üyelerini de hiç memnun etmedi. Obama'nın ziyaretinden sonra bu ülkelerden aralarında Havel ve Walesa'nın da bulunduğu 22 eski lider ve entelektüel bir açık mektup yayınlayarak Obama yönetiminin bölge için el'an bir tehdit oluşturan Rusya'ya karşı daha kararlı ve ilkeli bir politika izlemesini istediler. ABD'ye Yalta'daki gibi 'realist' politikalar gütmeye hatasına düşmemesi uyarısını yaptılar. Rusya'nın çevresinde nüfuz bölgesi kurma çabalarından ne kadar ürküklerini dışa vurdular.

Bu mektubun da etkisi var mı bilinmez ama Obama geçen hafta yardımcısı Joe Biden'ı ABD desteğinin sürdüğünü teyid amacıyla Ukrayna ve Gürcistan'a yolladı. Biden Kiev'de ABD'nin Rusya ile yakınlaşmasının Ukrayna'nın çıkarlarını feda anlamına gelmeyeceğini vurguladı. NATO üyeliği konusunda ülke içindeki görüş ayrılığı nedeniyle Ukrayna'nın 'isterse' NATO'ya üye olabileceğini söyledi. Rusya'nın bölgede nüfuz sahası oluşturmasını kabul etmeyeceklerini ifade etti.

Tiflis'de de Gürcistan'ın NATO üyeliğini 'tamamen' desteklediğini söyledi. Buna karşı Saakaşvili'nin silah talebini geçiştirdi. Ama ziyaretinin sonunda Gürcü liderin kumarını unuttu. "Rusya ekonominizi çökertmek ve halkınıza demokrasinin bir şeye yaramadığını göstermek amacıyla ülkenizi işgal için bahane yarattı" deyiverdi.

'Şahin'liğiyle olduğu kadar düşüncelerini 'pat' diye söylemekle tanınan Biden bununla da kalmadı. Döner dönmez verdiği bir mülakatta Rusya'ya yüklendi. Rusya'nın bölgesine ilişkin iddialarını tekrar reddettiği gibi şimdiki durumunu yerden yere vurdu. Nüfusunun azaldığını, ekonomisinin çökmekte olduğunu, dünya değişirken geçmişine yapışıp kaldığını söyledi. ABD'nin Rusya ile pazarlığa hiç ihtiyacı olmadığını, bilakis

Rusya'nın ABD ile iyi geçinmek zorunda olduğunu ekledi.

Bu sözler Rusları bayağı şaşırttı. Tam da Obama yakınlaşma lafı ederken yardımcısının hücumlarını anlayamadılar. ABD yönetiminde kimin söz sahibi olduğunu sorguladılar. Bir yandan da Gürcistan'a silah verene yaptırım tehdidinde bulundular. Gürcistan'ın silahlandırılmasını NATO üyeliğinden daha vahim gördüklerini açıkladılar.

ABD'nin geri adım atmaması ve Beyaz Ev sözcüsünün "Başkan ve Başkan Yardımcısı Rusya'nın bizimle zayıf olduğu için değil ulusal çıkarları için işbirliği yapacağına inanıyor" demesi Obama yönetiminin Rusya konusunda bir sıcak bir soğuk esmeyi sürdüreceğini gösteriyor.

Biden fazla haksız değil. Rusya'nın süper güç günleri geride kaldı. Ekonomisi sarsıntıda. Dünyanın en büyük petro-devleti olması, avantaj yanında zaaf da içeriyor. Nitekim petrol fiyatlarının düşmesiyle dünya mali krizinde en büyük darbeyi yiyen ülke Rusya oldu. Bugün dev görüntüsüne rağmen ekonomisi Fransa'ninkinden bile küçük.

Rusya'nın global sorunlarda diplomatik ağırlığı sıfıra yakın. Yine de Gürcistan örneğinin gösterdiği gibi bölgesinde 'baş ağrısı yaratma' potansiyeli ise yerli yerinde. Bu nedendir ki Ukrayna ve Güney Kafkasya kırıma ve sürtüşme noktası olmayı sürdürecektir.

Batı-Rusya fay hattındaki Türkiye'nin özellikle Kafkasya'nın istikrarına verdiği önem malum. Dış politika amaçlarımızdan biri de bu. Ancak Davutoğlu'nun *The Economist*'in övdüğü maharetinin bu amaca katkı yapmamıza yetip yetmeyeceği henüz belli değil. Rusya'daki çıkarlarımızla Batı aidiyetimizi şimdiye kadar dengeleyebildik sayılır. Ama bölgedeki taraflara aynı mesafede yaklaşmamamız önemli bir engel. Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu girişimimizin yerinde saymasının bir nedeni de bu. Politikalarımızı iç siyaset kaygılarına, bu arada 'kardeş' Azerbaycan'a endekslediğimiz sürece bölgede seyircilikten öteye gidemememiz olasılığı büyük.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer İran ve Ortadoğu

Temel İskit 04.08.2009

Obama yönetimi geçen hafta Ortadoğu'da barış arayışlarını canlandırma amacıyla Ortadoğu Özel Temsilcisi Mitchell, Savunma Bakanı Gates, Ulusal Güvenlik Danışmanı Jones ve özel danışmanı Ross'u bölgeye göndererek yoğun bir girişim başlattı. ABD yetkililerinin bölge başkentleri durakları arasında tabii ki Tahran yok. Ama İran görüşmelerin odağında.

Her şeyden önce, nükleer silahlara sahip bir İran endişesi İsrail'in dış politika gündeminin bir numaralı maddesi. Netanyahu hükümeti Obama'nın İran açılımından da hiç hoşnut değil.

Gates Kudüs'te ABD'nin İran'ın nükleer silahlanmasına izin vermeyeceğini vurguladı. Buna rağmen İsraili muhatabı Barak askerî müdahale dahil her türlü seçeneği masada tuttuklarını söylemekten geri durmadı.

Bu konu İsrail için o kadar önemli ki İran'ın nükleer programının durdurulması Kudüs'ün Filistin konusunda taviz vermesiyle doğrudan irtibatlı görünüyor.

Nitekim ABD İran üzerindeki baskıyı arttırmaya niyetli. Gates Obama'nın İran açılımının 'açık uçlu' olmadığını söyledi. İran'a müzakereye oturması için verdikleri eylül mühletini hatırlattı. Bu açılım işe yaramaz ise ABD'nin BM'den daha ağır yaptırımlar isteyeceğini ilave etti.

Obama'nın şimdilik eylülü bekleyeceği anlaşılıyor. Bu arada, bir ikinci mühlet daha verdi, İranlıların yıl sonuna kadar bu konuda somut adımlar atmalarını istedi.

Ancak İran'ın ekonomik yaptırımlar korkusuyla nükleer silah programını durdurması olasılığı az. Her şeyden önce bunun için Güvenlik Konseyi'nin onayı gerek. Halbuki geçen yazımda değindiğim gibi Rusya'nın Obama yönetimiyle arası şeker renk. Özellikle Biden'ın küçümseyici sözleri Medvedev'i İran konusunda ABD'yle işbirliğine pek de teşvik etmiyor.

Bunun yanında sekiz yıl Irak savaşına katlanabilmiş İran halkını ekonomik yaptırım sopasıyla korkutmak zor. Daha da önemlisi İran'da sadece muhafazakâr mollaların değil tüm kesimlerin nükleer silaha sahip olmaya hakları olduğuna inanması. İsrail'e göz yumulması ve Nükleer Silahların Önlenmesi Sözleşmesi'nin eşitsiz niteliği İranlıların uluslararası düzene güvencini yıkmış durumda.

Bugün nükleer programı neredeyse İran'ın ulusal benliğinin bir parçası. Övünç kaynağı. Nükleer enerji başarılarını kutlayan posta pulları bile var. Ayrıca, nükleer program geliştikçe ulusal prestij meraklısı siyasiler ve programdan çıkarı olan bürokrasi, süreci geriye dönülmez hale getirmekte. İçteki güç mücadelesi bunu değiştirmeyecek.

Nihayet, İran'ı yönetenlerin –Hindistan, Pakistan, hatta Kuzey Kore örneklerine bakarak- nükleer bomba edinirlerse dünyanın başta ayağa kalkacağını ama sonra İran'ın statüsünü sindireceğini hesapladıkları da anlaşılıyor.

İran, çıkarlarının ancak bağımsız bir nükleer güçle korunacağına inanmış bir kere. Bu inanç somut stratejik endişelere dayanabiliyor olabilir. İran, nükleer eşiği aşmasına gerekçe olarak İsrail'den, istikrarsız bir Pakistan'dan ve de ABD'den gelecek tehditleri kolaylıkla ileri sürebilir.

Halen İran'ın nükleer silah edinme çabasının ne aşamada olduğu kesin olarak bilinmiyor. Tahminler en fazla iki üç yıla kadar bunu başaracağı yolunda. Uluslararası baskıya rağmen Narantz'daki uranyum zenginleştirme santrifüj tesisleri genişliyor. Hatta İranlılar programın artık kendine yeterli noktaya ulaştığını bile söylüyorlar.

Peki, yaptırım tehdidi umursanmaz ise ne olacak? Herhalde ABD başta yine de İran'ı müzakerelere çekmek için tüm diplomatik ve ekonomik gücünü kullanacak. Hatta askerî müdahale tehdidinde de bulunabilecek. Asıl soru İran'ın sırf üstündeki baskıyı azaltmak için müzakerelere yanaşıp sonra da bildiğini okuyunca ne olacağı.

O zaman ABD, Bush dönemindeki sertlik ve diyalogsuzluk politikasına mı geri dönecek? Daha önemlisi İran'ı vurmayı veya İsrail'in vurmasına müsaade etmeyi göze alabilecek mi? Yoksa büyük sopa yanında büyük havuç

politikaları mı deneyecek? İran'ı düşman görüp yalnızlaştırmak yerine Ortadoğu barışına katkıda bulunan 'normal' bir ülke olması için gerekli somut teşvikler kullanabilecek mi?

Türkiye 'barış' seçeneğini ayakta alkışlayacak ülkelerin en başında. Ancak gelişmeleri etkileyecek fazla bir ağırlığımızın olmadığı da ortada. Başlardaki ABD ile İran arasında aracılık yapma hevesimizin kursağımızda kalması sürpriz değildi. İsrail-İran aracılığı ise İsrail'in bize karşı süren serinliği nedeniyle zaten mümkün görünmüyor. Güvenlik Konseyi geçici üyeliğimiz de bu konuda avantajdan ziyade risk taşıyor. Kötü senaryoların gerçekleşmemesini ve İran sorunsalını badiresiz atlatmayı ummaktan başka yapacak bir şeyimiz yok gibi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'nin doğuya koşusu ve Türkiye

Temel İskit 11.08.2009

"AB ekonomik bir dev ama politik bir cücedir" sözü sıkça kullanılır. Birliğin ekonomik gücünü stratejik alana yansıtamadığı neredeyse genel bir kabuldür. Ama farklı düşünenler de var. Bunlar, AB'nin aslında ABD veya Çin gibi hegemon bir güç olduğunu, ancak nüfuzunu askerî kudreti ile değil barış ve ekonomik refah umudu yoluyla yaydığını söylüyorlar.

Bu tezlere göre AB'nin genişleme ve komşuluk politikalarının başarısı Prof. Joseph Nye'in 'yumuşak güç' kavramıyla ilgili. AB nüfuz alanını zor kullanarak değil, siyasi idealleri ile kültürünün cazibesi sayesinde genişletiyor. Aslında bu 'yumuşak güç' daha çok bir vaat: 'Bize benzerseniz bizim gibi olursunuz, hatta bizden olursunuz'. AB hükmetmiyor, disipline davet ediyor. Kopenhag kriterleri dayatma değil. Tam tersine Brüksel 'Avrupalı' olmak isteyen ülkelerin lobi faaliyetlerinden bunalıyor.

AB'nin gücü üye ülkelerin tek tek ağırlığının toplamından daha fazla. Ama bu gücün kalıcılığının koşulu AB'nin genişlemeyi ve nüfuzunu yaymayı sürdürmesi. Birliğin dış politikası iç değil dış taleplerle şekilleniyor. AB durursa düşebilir.

İşte bu noktada AB'nin hiç bir zaman küresel bir oyuncu olamayacağını iddia edenlerin sesleri iştiliyor. Onlara göre Birliğin karar alma sistemi ve hükümetlerin bencilliği tek sesle konuşmasını ve proaktif dış politikalar gütmesini daima engelleyecek.

Aslında AB'nin global aktör olmakla bölgesel oyuncu kalması arasında fark yaratacak unsurların başında Türkiye'nin geldiğini tekrara gerek yok.

AB neredeyse dünyanın bütün ülkeleriyle çeşitli bağlar ağının ortasında oturuyor. Ama asıl açılma yönü muhakkak ki doğusu. 2004 ve 2007 genişlemeleri ile doğal alanının önemli bir kısmına yayıldı. Ama Türkiye –ve Hırvatistan- dışında kuzey doğusunda, Balkanlar ve Kafkasya'da yörüngesine girmeye hevesli bir seri ülke daha var. Rusya hariç, eski Sovyetler Birliği'nin parçası veya nüfuz alanındaki bütün Avrupa Konseyi üyesi ülkeler AB'ye bakıyor. Bu ülkeler 'Avrupalı' kimliğini seviyorlar. Avrupa Futbol Şampiyonasına, Eurovision'a katılmaktan

şeref duyuyorlar. Ve tabii AB'nin yatırımlarının, yapısal değişimlerine desteğinin peşindeler.

Ancak AB'nin ve bu ülkelerin işi kolay değil. Hem kendi aralarındaki ihtilaflar hem de eski cumhuriyetlerini ve uydularını kaptıran Moskova'nın kâh uzlaşıcı kâh sertleşen hatta saldırganlaşabilen politikaları bölgede 'Pax Europea'nın oluşmasına engel.

Türkiye kendi hesabına özellikle Güney Kafkasya'da barış ve istikrar için elinden gelen çabayı gösteriyor. Ancak bunu çoğunlukla 'kendi kafamıza göre' bazen de gücümüzü isabetle değerlendirmeden yapıyoruz. 'Ya tutarsa' diye bir yıl önce başlattığımız 'Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu' girişimi 'tutmadı' gibi. Platform ne Rusya ile Gürcistan'ı ne de Azerbaycan ile Ermenistan'ı buluşturabildi. Herhangi bir ekonomik işbirliği dinamiği de yaratamadı. Öte yandan Ermenistan açılımımız da Azerbaycan'ın şantajı yüzünden ölü doğdu.

Buna karşı Rusya ile yakın ilişkilerimiz gibi önemli bir karta sahibiz. Geçen hafta Putin ile imzalanan yirmi belge sadece iki tarafın çıkarına değil. Rusya ile AB'nin karşılıklı bağımlılığının artmasına da katkıda bulunabilir. Bu yolla Rusya'nın gerginlik yerine işbirliği politikalarına yöneltilmesi hayal olmayabilir. Zaten Rusya'nın petrol ve gaz silahıyla Avrupa'yı esir aldığı sık sık söylene de bu çok doğru değil. Rusya da Avrupa pazarına muhtaç. Gelişebilmek için AB sermayesine gereksinim duyuyor. Her sektöründe Avrupa parası ve teknolojsi var.

Rusya ile ilişkilerimizi AB ile bir rekabet konusuna dönüştürmemiz yanlış olur. Nabucco'yla Güney Akımı'nı yarıştırmak yarar getirmez. Türkiye'nin artan jeostratejik kozlarını 'yalnız kovboy' olarak kullanması bölgenin istikrar ve kalkınmasına ancak sınırlı katkı yapabilir. Buna karşı bu avantajımızı AB'nin yumuşak gücüyle birleştiren etkimiz çok daha fazla olur.

AB-Türkiye tandemi Kafkasya'da Rusya'yı da ırkiltmeyecek hatta ortak edecek yeni bir rüzgar estirebilir. Bu arada, AB'nin Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'yı kapsayan 'Doğu Ortaklığı' bizim –ve Rusya'nın- katılımımızla ivme kazanabilir.

Başta ABD'yle ve şimdi de Rusya dahil pek çok ülkeyle 'stratejik' sıfatını takmayı sevdiğimiz yakın ilişkiler içindeyiz. Ancak bu ilişkilere gerçek değerini veren asıl faktör AB üyeliğimiz perspektifi. Buna karşı üye olmadan önce bile AB'yle dış politikada tam bir güç birliği yapmamız Birliğe stratejik sınıf atlatır.

Ah bir kere buna başlıca engel Kıbrıs sorunu çözümlense kim tutar AB-Türkiye ortak 'yumuşak gücünü'!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

72 yaşındaki bir 'beyaz Türk'ün düşünceleri

Temel İskit 18.08.2009

Benim neslim ve çevrem uzun süre 'sorunsuz' bir Türkiye'de yaşadı. Kürt sorunu yoktu. Ermeni soykırımı sorunu hiç yoktu. Dış dünya ile tek sorunumuz bizi fesli göstermeleriydi. Doğu'yu küçümser Batı'yı önemserdik. En büyük korkumuz irtica ve komünizmdi.

Yıllarca aldatıldık. Önce eğitim aldattı. Sonra da Soğuk Savaş.

Gözlerimizdeki perde sonraki nesillere göre çok geç kalkmaya başladı.

Önce bizden bazı şeylerin saklandığını sezmeye başladık. Ama neyin saklandığını bilemedik.

Türkiye'nin sorunsuz değil tam tersine bol sorunlu bir ülke olduğunu anlamamız zaman aldı. Çözümler üzerinde kafa yormaya başlamamız da.

Bir kısmımız ideolojilerin cazibesine kapıldı. Asıl sorunlarımızın ideolojilerle maskelendiğini anlayamadı. Çoğumuz da gözlerimizi kapayıp vazifemizi yaptık.

Dünya değişip de gerçek sorunlarımızla yüzleşince şaşırdık. Eski şablonlar hiçbir şeyi çözümüyordu. Kemalizm, sosyalizm, milliyetçilik dertlerimize deva değildi.

Birçoğumuz kolayı seçti. Sorunlar alıştığımız aletlerle çözülemeyince, aletleri değiştirmek yerine sorunlarla yaşamayı yeğledi. Zaten zaman daralıyordu. Bütün bir ömür aldandığını kabullenmek kolay değildi elbet.

Bizim nesil iç sorunlarımızın sık sık kılık değiştirmesine de tanık oldu. Şaşkınlığımızın nedeni biraz da bu.

Ermeni sorunu başta hiç yoktu. Sonra Batılı düşmanlarımız hiç yoktan bir soykırım uydurdu. Daha sonra mesele Ermenilerin bizi arkadan vurmasına dönüştü, oradan savaş koşullarında meşru müdafaaya, oradan mukateleye. Şimdilerde ise tarihin 'photo shop'lanmamış sayfaları açıldıkça hayretten hayrete düşüyoruz.

Ama bir kısmımız aldatıldığını kızarken çoğumuz inkârın rahatlığına sığınıyor hâlâ.

İrtica sorununda tersini yaşadık. İçimize salınan 'şeriat' korkusunun temelini çok da sağlam olmadığını görmeye başladık. Öğretilenin aksine Müslümanlığın bir tehlike olmadığını, toplumumuzun ortak değeri olduğunu anladık. Laikliğin kolay kolay elden gitmediğini, 'İslamcı' denilen bir partinin yedi yıllık iktidarından sonra bile İran olmadığımızı gördük. İrticayla mücadelenin özgürlüklerin kısıtlanması için nasıl bahane edildiğini farkettiler.

Ama bir kısmımız aldatıldığını kızarken hâlâ çoğumuz için irtica ha geldi ha gelecek.

Bizim nesli en çok Kürt sorunu sarstı. Onun da yıllarca bilincinde değildik. Tarih Türk tarihiydi. Türkiye Türklerindi. Kırklarımızdayken bile bizim için Kürt yoktu. Bölücü terör vardı. Sonra 'kart kurt sesi çıkaranlar' Kürtler olarak ortaya çıktı. Önceleri kendi lisanları yoktu. Sonra öğrendik ki varmış. Hatta Anadolu'da Türklerden önce yaşamışlar. Şimdi de ikinci sınıf muamelesi görmeyi reddediyorlarmış. Demokratik bir Türkiye'de eşit vatandaşlar olarak yaşamak istiyorlarmış.

Bir kısmımız bu sorunun ülkemizin bekası için yaşamsallığının bilincine vardı. Çözüm için silahın, ekonomik önlemlerin yeterli olmadığını anladı. Kimlik konusunun, anayasal ve fiilî eşitliğin önemini idrak etti. Ama çoğunluğumuz ezberini bozamadı. 'PKK'yı yok edersek, sorun çözülür' demeyi sürdürdü. En önemlisi Türkiye'nin sahibinin Türkler olduğuna dair sarsılmaz inancında gedik açılmasını şiddetle reddetti.

Benim neslim toplumun en fazla koşullandırılmış kesimi. Hatta kendisini sonraki nesilleri koşullandırmakla görevli saymış bir nesiliz biz. Kutsal devlet, ideolojik laiklik, imtiyazsız sınıfsız kitle, bölünmez bütünlük, Türkün özelliği ve üstünlüğü kavramları benliğimizin parçası olmuş.

Bizim tüm bu kavramları gerçek değerlerine oturtmak için gerekli zihinsel devrimi yapmamız kolay değil. Nitekim Kürt sorusunda kuantum sıçrayışının eşiğinde olduğumuz bu günlerde direncin önemlice bir kısmı biz yaşlardaki Türklerden ve Kürtlerden geliyor gibi.

'Kürt açılımı' özellikle Başbakan'ın 11 ağustos konuşmasıyla ciddi bir aşamaya girdi.

Bu kadar karmaşık, bu kadar kan ve gözyaşına mal olmuş, sırtında bu kadar tarihsel yük bulunan bir sorun elbette yarın çözülmeyecek.

Ama ilk defa tünelin sonunda ışık var. Çözüm sürecine her kesimden katkı önemli.

Fakat direnenler de var tabii. Çoğunu anlayamıyorum.

CHP, MHP ve ulusalcılardan çok ötekileri anlamıyorum. Çözümün geleceklerini nasıl parlatacağını algılayamayanları anlamıyorum. "Nasıl olsa çözülmez", "beklentileri yükseltmeyin", "çözüm derken Türk sorunu yaratmayın" diyerek süreci baltalamaya çalışanları anlamıyorum. Sırf 'ben demiştim' diyebilmek için felaket tellallığı yapanları anlamıyorum. Konuyu Ak Parti'ye muhalefet basitliğine indirgeyenleri anlamıyorum.

Benim neslim çözüm aramaktan çok sorunu sürdürmeye çalıştı.

Çözüm bizden sonrakilerin, sizlerin elinde artık.

Biz ettik siz etmeyin Türkiye'ye.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılım

Temel İskit 01.09.2009

Kürt açılımı süreci devam edecek, ediyor...

Açılımın toplumun özgürlük refah ve huzur arayışını somutlaştırdığı fark edildiği için süreci durdurmak kimsenin harcı değil artık.

Açılım CHP'nin, MHP'nin, değişim karşıtlarının direnmesine rağmen devam ediyor.

Açılım TSK'nın CHP ve MHP'nin zoruyla 'sınır çizme' çabalarına rağmen sınır tanımadan devam ediyor.

Açılım etrafındaki tartışmalar Başbuğ'un fikir ve ifade özgürlüğüne kendince koyduğu ambargoyu umursamadan devam ediyor.

Tartışma şimdiye kadar düşünülmeden kabul edilen tüm kavramları deşiyor. 21. yüzyılda ulus-devlet, üniter devlet, egemenlik kavramlarının anlamı enine boyuna irdeleniyor. Bu kavramların Türkiye'nin şimdiki aşırı merkezîyetçi ve vesayetçi yapısına bahane olamayacağı idrak ediliyor. Süreç sadece Kürt sorununun çözümüne götürmüyor, katılımcı demokrasinin temeli olan açık ve özgür ortamın oluşmasını hızlandırıyor.

Süreç bütün vatandaşların kendini özgür ve eşit hissedecekleri bir çerçeveye oturuncaya kadar devam edecek. Bu çerçeve Parlamento'da Anayasa ve yasa değişiklikleriyle vücut bulacak. Ama sürecin asıl önemi, somut adımlar yanında köklü bir zihniyet değişikliğinin gerçekleştirilmesi olacak.

Türkler ülkenin sahibi olmadıklarını içine sindirecek.

Türkiye'nin ve vatandaşlarının sahîbe ihtiyacı olmadığını bilincine varılacak.

Türkiye ve Cumhuriyet nihayet geri alınabilecek 'emanetler' değil milletin iradesinin ürünü olacak.

Kürtler de Türkiye'de eşit ve özgür vatandaş olma koşullarının Kürt milliyetçiliği zihniyetiyle bağdaşmayacağını anlayacak.

(Bu hafta Kürt cenahının önemli aktörlerinin –eninde sonunda varılacak- bu anlayışa ne kadar yakın olduğunun işaretlerini alacağız.)

Bu gelişmeler yarın olmayacak tabii. Sürecin başarısı da başta siyasi aktörler olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin tartışmaya katılımına bağlı.

İlk adımları atan hükümet Başbakan'ın son günlerdeki güçlü taahhüt ifade eden beyanlarıyla artık dönüşü olmayan bir yolda. Erdoğan siyasi geleceğini sürecin başarısına bağladı. Başta muhalefetle giriştiği gereksiz sert polemik dışında şimdilerde oldukça iyi bir biçimde yürütüyor. "Gelin birlikte çözelim" çağrısı çok yerinde.

İçişleri Bakanı'nın dünkü açıklamaları da umut verici ve yapıcı ama fazlaca ihtiyatlı. Bu aşamada anayasa değişikliğinden bahsedememesi belki normal. Ancak bu konunun etrafından dolaşmanın mümkün olmadığını herkes biliyor. 1982 Anayasası'nın lafzı ve ruhuyla hiçbir açılım olmaz. Bu ve benzeri cesaret isteyen adımlar süreç geliştikçe kendini dayatacak kaçınılmaz olarak. Yoksa girişim geride sadece derin bir hayal kırıklığı bırakmakla kalmaz derin olumsuz siyasi sonuçlara da yol açar.

CHP'nin direniş nedeni tam anlaşılabilmiş değilse de, günlük dar görüşlü siyasi kaygılarla hareket ettiği kanısı yaygın. 'Aman Ak Parti oy kazanmasın' telaşı içinde. Bu uğurda açılımın TSK'nın tutumuna endekslenmesine razı. Baykal bir yandan da 1999'dan beri lafını etmemiş olduğu CHP Kürt raporuyla puan kazanmak istiyor. Ama raporun içeriğini üstlenmediği için inandırıcı olamıyor. Kısacası CHP'nin tutumu konjonktürel olduğu ölçüde süreci fazla etkilemeyecek gibi.

Buna karşı MHP'nin duruşu sahici ve ilkesel. Bahçeli'nin üslubunun sertliği, Kürt açılımının, partisi ve zihniyeti için ne kadar ölümcül olduğunu fark etmesinin delili. Zira, MHP lideri sürecin aşırı milliyetçi söylemini ne kadar

boşlukta bıraktığını görüyor. Anayasadaki, yasalardaki, marşlar ve destanlardaki 'Türk' sözcüğünün etnik anlamı olmayan bir ortak kimliği ifade ettiği iddiasını sürdürmenin giderek zorlaştığını anlıyor. Kürt sorununun sadece bir terör sorunu olduğu iddiasında ne kadar yalnız kaldığının farkına varıyor. Toplumun 'sonuna kadar savaş' çağrılarından, kandan, gözyaşından bıktığını görmezlikten gelemiyor. Kürt sorununun tamamen dış kaynaklı olduğunu, şimdi de çözümün dıştan dayatıldığını savunmanın inandırıcılığını yitirdiğini seziyor.

Cumartesi günü 'konferansındaki' ifadelerinden de görüldüğü gibi Bahçeli daha da sertleşecek. Ayakta kalabilmek için "Türkiye çözülüyor" diyecek. "İhanet" diyecek. "Mondoros, Sevr" diyecek. Ama hiçbir zaman diyalog ve uzlaşya yaşanamayacak. Sürece katılmasının partisinin sonu olacağını biliyor çünkü. MHP artık ulusalcılıkla özdeşleşmiş olan benliğini yitirmemek için daha radikalleşme yolunda. Sonunda MHP ve muhtemelen bir Kürtçü partinin AB ülkelerindeki marjinal aşırı sağcı siyasi oluşumlara indirgenmesi olası. Zaten siyaset yelpazemizde öyle partilerin de bulunması Türkiye demokrasisinin ileri bir aşamaya ulaştığının göstergesi olacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diğer donmuş sorun

Temel İskit 08.09.2009

Kürt açılımı ve Ermenistan protokolleri Türkiye'nin donmuş bu iki sorununun çözülebileceği umutlarını yeşertti. Her ikisini de zorlu birer süreç bekliyor tabii. Ama iç ve dış dinamikler çözümde yana. Statükocu güçlerin bu adımları engellemek için kullandıkları gerekçeler ise giderek 'istemezük' anlamsızlığına bürünüyor.

Ama diğer bir donmuş sorununuzda, Kıbrıs sorununda durum farklı. Geçen yıl Talat-Hristofyas görüşmelerinin başladığı dönemdeki iyimserliği muhafaza etmek güçleşti. İlk turun sonunda ortaya çıkan karşılıklı görüşler envanteri hiç de iç açıcı değil. 10 eylülde başlayacak al-ver turu öncesinde en temel konularda bile derin görüş ayrılıkları var.

Daha da önemlisi Rum tarafında çözüm iradesinin sezilmemesi. Hristofyas'ın karşısındaki Papadopoulos mirası muhalefetin bunda etkisi büyük tabii. Fakat asıl neden AB üyeliğinin verdiği rahatlık. Bu avantajlarını sonuna kadar kullanmaktan, hatta şantaj aracı yapmaktan kendilerini alamıyorlar.

İçimiz yanmadan hatırlamamak mümkün mü? Bu avantajı biz sağladık Rumlara tabii. Denktaş'ın önce 2002 AB Kopenhag zirvesinde sonra da 2003 baharında Lahey'de Annan Planı'nı müzakereyi dahi reddetmesiyle Rumlar üyeliği garantiledi. Kaybedecek bir şeyleri olmadığı için de referandumda "hayır" dediler. Böylece, bir anlamda Eryugur ve arkadaşlarının akim kalan darbe teşebbüsünün amaçlarından biri gerçekleşmiş, Kıbrıs'ta çözümsüzlük bugüne kadar sürmüş oldu.

Türk tarafı hâlâ çözüm istiyor. Rumlarla birlikte yaşama fikrinden yavaş yavaş uzaklaşıyorlar da Kıbrıslı Türkler dünyadan tecrit edilmişlikten bir şekilde sıyrılma özleminde. Türkiye'de ise hükümet AB yolundaki bu en büyük engelden ve dış politikamızdaki ipotekten kurtulma arzusunda.

Dış ve iç dinamiklerin lehte işlediği Kürt ve Ermeni sorunlarının aksine Ak Parti hükümetinin Kıbrıs sorununu çözme olanakları sınırlı. İçteki 'çözumsuzlük' korosunu umursamayıp belirli açılımlar yapsa bile yeterli olmayabilir. Rum tarafını da çözüme ikna için başta diğer AB üyeleri olmak üzere dış dünyanın müdahalesine ihtiyaç var.

Davutoğlu'nun geçen haftaki KKTC temasları ardından yaptığı açıklama bu tesbiti yansıtıyor. Dışişleri Bakanı – oldukça dramatik tondaki- beyanında önce Kıbrıs Türk toplumuna Türkiye'nin desteğini vurguluyor ve Rumlara uyarıda bulunuyor. Sonra şöyle diyor: "AB'ye hatırlatıyorum: Kıbrıs'ın uzun dönemli stratejik çıkarlarınızı zedelemesine izin vermeyin. Bir kez daha Türk tarafını düş kırıklığına uğratmayın, sonucu iyi olmaz. BM ve diğer tüm uluslararası örgütlere hatırlatıyorum: Kıbrıs Türkü'nün hak etmediği bedeller ödemesinin de bir dayanma sınırı var."

Geçen gün de Mehmet Ali Talat uluslararası toplumun katkıda bulunmamasından şikâyet etti ve Rumlar çözüm istemezse "alternatifimiz var" dedi. Bu iki çıkışı birlikte okuyunca Türk tarafının stratejisinin çözumsuzlük halinde bunun günahını AB, ABD ve BM'e yükleyerek KKTC'nin tanınmasının yolunu açmak olduğu anlaşıyor.

Aslında uluslararası çevrelerde bu sorunda bıçağın kemiğe dayandığı idrak ediliyor gibi. Herkes 'son şans' lafı ediyor. Son olarak, 'Akil Adamlar' olarak bilinen Bağımsız Türkiye Komisyonu dün yayınlanan raporunda çözumsuzlüğün AB içinde ciddi bölünmelere yol açacağı ve Türkiye-AB müzakerelerinin duracağı uyarısında bulunuldu. "AB Ada'daki adaletsiz ve kabul edilemez durumun sorumluluğunu yüklenmeli" denerek AB liderlerinin çözüm için daha aktif olmaları istendi.

İsveç ve İngiltere ile bazı AB üyeleri bu mesaja kulak kabartacak muhakkak. Buna rağmen Fransa ve Almanya gibi ülkelerin aymazlığı sürecektir gibi. Sarkozy'nin olumsuz tutumu her gün daha katılaşıyor. Önümüzdeki Alman seçimleri sonucunda favori Merkel Sosyal Demokratlar yerine Liberal Demokratlarla koalisyon yaparsa karşıtlığını daha da arttırabilir.

Kısacası AB iradesinin çözüm için devreye girmesi pek ufukta gözükmüyor. Çözumsuzlük halinde ise Türkiye'nin KKTC'nin tanınması stratejisinin başarısı için yine AB'nin desteği gerektiğine göre, o yönden de pek ümit yok. Bütün sorumluluk Rumların olsa dahi AB'nin 'iki devlet' çözümünü kabul etmesi hayal. Kosova tipi güdük bir tanınma da Kıbrıslı Türklerin dertlerine derman olmaz.

O zaman Türkiye KKTC'yi ilhak gibi bir uluslararası siyasi intiharı düşünmüyorsa geriye pek fazla bir şey kalmıyor. (Ermenistan Protokolü benzeri bir güzel sürpriz mucize olur.)

Veya belki de AB ile ciddi bir kriz gerekiyor... Bundan kaçınılmaz ise Kürt sorununu halletme ve Ermenistan ile ilişkilerini normalleştirme yolundaki bir Türkiye'nin Kıbrıs nedeniyle çıkacak bir krizde daha güçlü kartlara sahip olacağı muhakkak.

Nükleer satranç

Temel İskit 15.09.2009

ABD-İran nükleer satrancında karşılıklı birer hamle daha yapıldı.

İran, Obama'nın nükleer programı konusunda masaya oturması için verdiği mühlet dolmadan "Görüşürüm ama başka konularda" dedi. Kendi programına değinmeden 'bölgesel barış ve istikrar' amacıyla nükleer silahların yayılmasının önlenmesini de içeren genel bir diyalog önerdi.

ABD ise bu yanıtın 'ipe un sermek' olduğunu bile bile Tahran ile ilk defa –İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya ve Çin'le birlikte (5+1 Grubu)- doğrudan görüşmeyi kabul etti.

Amerikan yönetiminin, fazla umut beslememekle beraber, İran'ın 'niyetlerini' bu defa yüz yüze sınamak istediği anlaşıyor. Asıl –Obama'nın söz verdiği gibi- diyalogdan kaçmamakla İran'ın olumsuz tutumunu sürdürmesi halinde ağır yaptırım talebinde daha haklı olmayı hesaplıyor şüphesiz.

Zaten İran'ın müzakereler yoluyla ikna edilmesini neredeyse kimse beklemiyor. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bir ara parlayan umutlar Ahmedinejad'ın tekrar seçilmesiyle sönüverdi. O da "nükleer tartışma bitmiştir" diyerek meydan okumakta gecikmedi. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı da çıkmazda olduğunu itiraf etti.

İran, programının salt barışçıl amaçlı olduğunu savunmakta ısrarlı. Gerçekten de şimdiye kadar askerî amaç kesin şekilde kanıtlanamadı. Ama kuşkular yeteri kadar güçlü.

Peki, ne olacak? Askerî opsiyonu İsrail dışında kimse telaffuz etmiyor. Yaptırımlardan sonuç alınabilmesi ise çok şüpheli. Her şeyden önce Güvenlik Konseyi'nden bu yönde bir karar çıkması çok zor. Çin soğuk. Rus Dışişleri Bakanı Lavrov daha geçenlerde yeni yaptırım olasılığını reddetti. Fransa ve seçimlerden sonra Tahran'la arası iyice bozulan İngiltere'nin sertlikten yana olması fazla bir şey ifade etmiyor.

Kaldı ki, yeni yaptırımlar gelse de İran bu tarz önlemlerin etrafından dolaşmanın ustası. Canını en çok acıtabilecek olan petrol ihracına ve benzin ithaline engelleri aşmak için Çin'e ve Hindistan'a dönmekte. Venezuela da İran'a dayanışma gösterisi olarak günde 20 bin varil benzin satacağını açıkladı.

Batı'nın seçenekleri giderek azalıyor. Bu durumda en geç gelecek yıl İran ile ciddi bir hesaplaşma olasılığı büyük. Zira nükleer bir İran'ın bölgedeki dengeleri altüst edeceği gerçeğinden kaçmak zor. Hesaplaşmanın şekli henüz belirsiz ama özellikle bölgedeki bütün aktörleri kesin pozisyonlar almaya itecek muhakkak.

O zaman Davutoğlu'nun belirli ölçüde başarıyla yürüten stratejik derinlik ve komşularla sıfır sorun politikalarının İran kanadı –hatta belki de tamamı- kaçınılmaz şekilde tehlikeye düşecek.

Yine Davutoğlu'nun *Stratejik Derinlik* kitabındaki ifadeleriyle, Türkiye İran ile ilişkilerini şimdiye kadar küresel ve bölgesel tercihleri arasında bir denge kurmak suretiyle ve ihtiyatlı bir biçimde yürüttü. Hiçbir zaman sıcak olmasa da iki ülke ilişkileri 'düzgün' bir iyi komşuluk çerçevesinde cereyan etti. Günümüzde de enerji ve ticaret geliştirmekte olan bu ilişkilerin ana eksenini.

'Küresel tercihimiz' AB-Atlantik perspektifi şimdiye kadar İran'la ilişkilerimizi fazla zorlamadı. Üstelik hem

komşumuzu hem ABD'yi 'idare edebildik'. ABD'ye rağmen İran ile doğalgaz anlaşması yapmamız, İran-Irak savaşında tarafsız kalabilmemiz, İsrail ve İran ile ilişkilerimizi her iki tarafı rahatsız etmeden yürütmemiz bunun örnekleri.

Nükleer konuda da politikamız bugüne kadar 'hem nalına hem mihına' şeklinde oldu. Bir yandan ilke olarak nükleer silahların yayılmasına karşıyız ve bu konudaki uluslararası sözleşmelere tarafız. Diğer yandan Başbakan "İran'a nükleer silah yapma diyenlerin de nükleer silahının olması lazım" diyerek Tahran'a –ummadığı- bir destek verebiliyor. Son olarak Muttaki "Nükleer enerji konusunda Türkiye'yi daima yanımızda hissettik" dedi. Bir ara ABD ile İran arasında arabuluculuk hayali kurduk. Obama geldi bu suya düştü. Yılmaz'dık şimdi de 5+1 Grubu-İran toplantısına ev sahipliği yapmayı öneriyor, 'kolaylaştırıcılık' rolü üstlenmeyi istiyoruz. Ancak galiba ne yapsak esas itibarıyla 'endişeli seyirci' konumumuz değişmeyecek.

BM Güvenlik Konseyi'nin 24 eylüldeki nükleer silahlar liderler toplantısında da muhtemelen orta yol çizgisini sürdürebileceğiz.

Ama sonunda 'tarafını seç' ânı gelirse umarız Ankara fazla tereddüt geçirmez. 'Küresel' Batı tercihimiz ağır basar. Belki İran ile sıfır sorun hedefimiz ertelenir ama nükleer silahsız bir komşuyla bu amaca daha kolay ulaşırız herhalde.

Not: İran'a karşı olduğu ileri sürülen sekiz milyar dolarlık Patriot füzeleri alımının –ekonomimizi sarsabilecek bu müthiş harcama göze alınıp da gerçekleşirse- Batı-İran denklemimizi etkileyeceği muhakkak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtirazı var!..

Temel İskit 22.09.2009

Baykal'ın itirazı var...

Zaten her konuda var. Ama bu defaki Ermenistan ile normalleşme protokolleri ile ilgili.

Baykal haklı...

Zaten her konuda haklı. Ama bu defa Davutoğlu'nun kendisini ziyaret ederek Ermenistan açılımı hakkında verdiği izahattan sonra büsbütün haklı olduğunu anlamış. Zira Dışişleri Bakanı'nın verdiği bilgiler protokollerle bize tuzak kurulduğu konusundaki kuşkularını teyit etmiş.

Baykal'ın itirazları sadece Ermenistan konusunda değil herhangi bir dış ve iç sorunda açılım yapılmasına 'peşinen' karşı aktörler tarafından paylaşıyor tabii ki.

Bunlara bir kez daha bakalım...

Ermenistan ile normalleşmeyi engelleyen sorunların üç ana başlığı var. Sınırlar, soykırım, Azerbaycan'la irtibatlı konular.

Baykal protokollerde bu üç konuda da Ermenistan'ın bir taahhüde girmediğini, bizim ise tek taraflı taviz verdiğimizi ileri sürüyor.

İlk konuda protokollerde Ermenistan'ın 1921 Kars Antlaşması'nı tanıdığı açıkça belirtilmediği için hukuki zemin kaybettiğimizi iddia ediyor. Bunu temel bir konu görüyor. Günün birinde Ermenistan'ın 'tanımıyorum' diyebileceğinden kuşkulaniyor.

Malum bu konunun kaynağı 'Batı Ermenistan'dan bahseden 1990 tarihli Bağımsızlık Bildirgesi'ne Ermenistan Anayasası'nda yapılan atıf. Aslında 'sınırların değişmezliğini' garanti eden AGİT Sözleşmesi'ne taraf olan Ermenistan'ın 1921 sınırlarını tanımaması söz konusu değil. Üstelik birçok Ermeni yetkili çeşitli vesilelerle mevcut sınırın geçerliliğini kabul etti. Ama normalleşme karşıtları bu bahane-gerekçeyi ileri sürüp dururlar. Şimdi diplomatik ilişkilerin kurulmasına dair parafe edilmiş protokolde açıkça iki ülkenin toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı ilkesi tekrarlanıyor ve aralarındaki sınırın mevcut anlaşmalara göre tanındığı belirtiliyor. Dolayısıyla protokollerin yürürlüğe girip sınırın açılmasıyla bu sorun düşecektir. Zaten açılacak farklı sınır mı var ki?

İkinci konu 'soykırım'. Baykal "Protokollerde Ermenistan'ın soykırım iddiasından vazgeçtiğine ilişkin bir hüküm yok" diyor. CHP Genel Başkanı'nın Ermenistan'ın iki aya kadar yürürlüğe girebilecek bir anlaşmayla birden soykırımı unutacağını düşünmesi en azından inandırıcı değil. Nasıl olur da soykırımı neredeyse yer çekimi kadar tartışmasız bir gerçek gören Ermeniler için 'Tarihçiler Komisyonu'nu kabul etmenin ne kadar önemli bir taviz olduğunun farkında olmaz?

Azerbaycan irtibatına gelince... Baykal Azerbaycan'ın tatminini Ermenistan'la normalleşme için ön koşul haline getirerek bu açılımı öldürmek isteyenlerin temel argümanını tekrarlıyor. Protokollerde 'reyonların' işgalinde Ermenistan'ı yükümlülük altına sokan hükümlerin olmamasını itiraz konusu yapıyor.

Evet, keşke ön koşul haline getirilmeseydi ama Azerbaycan'ın bir şekilde tatmin edilmesi bu açılımın başarısı için gerekli. Tabii iki ülke arasındaki anlaşmalarda taraflardan birinin üçüncü bir ülkeyle sorunundan bahsedilmemesi normal. Buna karşı Ermenistan, protokollerin TBMM'den geçebilmesi için bu alanda 'bazı' adımlar atmasının gerektiğini pekâlâ biliyor.

Önemli olan bu adımların nasıl ve ne zaman somutlaşacağı. Nisan ayında saptanan 'yol haritası' ile ilgili tahminlerde ağırlık Ermenistan'ın işgal ettiği yedi 'reyon'dan çekilmesindeydi. Karabağ sorunuyla ancak dolaylı bir irtibat olduğu varsayılıyordu. Sonradan Başbakan'ın –sınırı Karabağ değil de işgal nedeniyle kapattığımızı unutup– "Karabağ çözülmeden sınır açılmaz" demesiyle de bir kötümserlik havası oluşmuştu.

Başbakan geçen haftaki bir konuşmasında –işgal altında topraklar ile Karabağ sorunu arasında bir ayırım yapmadan– Karabağ'da çözüm olmaz ise sınırı açmayacağımızı tekrar söyledi. Ancak "Bu konuda çözüme çok daha yakın noktadayız" diye ekledi. Umarız bu sözler 'Ermenistan'a baskı-Azerbaycan'ı tatmin' amacıyla taktik icabı söylenmemiştir. Umarız çözüm beklentisi protokollerin 13 ekimde imzalanmasına imkân verecek kadar gerçekçidir.

Sonuçta parafe edilen protokoller tarafları belki tam olarak tatmin etmiyor. Özellikle Ermenistan'ın iç politika sıkıntılarının bazı maddelerin kaleme alınış biçimine yansıdığı görülüyor. Ama bu belgelerin ortaya çıkması bile başlı başına iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesine ve bölgede barış ve istikrarın güçlenilmesine bir şans tanınması iradesini ortaya koyuyor.

Baykal ise bizim çıkarımıza olan şeylerde bile tuzak görerek, açılıştan endişe duyup daha gerçekleşmiş bir şey yokken bu endişelerinde 'haklı çıkarak', vara yoğa itiraz ederek bu şansı tanımamaya çabalıyor.

Aynen en başta Kürt açılımı, tüm açılım ve değişim girişimlerinde yaptığı gibi...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta B Planları

Temel İskit 29.09.2009

Kıbrıslı Rum ve Türk liderler ile Başbakan Erdoğan'ın New York açıklamaları cesaret kırıcıydı. Özellikle Hristofyas'ın Türkiye eleştirileri ve katı ifadeleri rahatsız ediciydi. Bunlara bakarsanız tarafların görüşlerini bağdaştırmak olanaksız gibi. Sanki müzakerelerin amacı 'Birleşik Kıbrıs'tan ümit kesilmiş. Sanki şimdiden başarısızlığın günahını karşıya yükleme yarışına girilmiş.

Acaba gerçekten ümit kalmadı mı?

Geçen hafta Türk-Yunan Forumu (*) toplantısı için Lefkoşa'daydım. Türkler, Yunanlılar, Kıbrıslı Türk ve Rumlar iki gün süreyle Kıbrıs sorununu pek çok yönüyle tartıştık. Bu arada baş müzakerecilerle de görüşme fırsatını bulduk.

En azından bu foruma katılanların, evet, hâlâ ümidi var.

En başta, Türk ve Rum taraflarından hiçbirinin müzakere masasından kalkmayı göze alamayacağı görülüyor. Kalkan kaybedecek. Bu, başlı başına görüşmelerin başarısına bir şans tanıyor. Zaten Türk ve Rum baş müzakerecilerin ikisi de "Görüşmeler başarısız olursa ne olacak" sorusuna aynı yanıtı veriyor: "Bir B Planı yok."

Yani iniş çıkışlar olsa da pazarlığın sürmesi ve 'son dakika'da anlaşmaya varılması ihtimali az değil.

'Son dakika'nın tanımına gelince. Hristofyas bir takvimi reddetse de müzakerelerin sonsuza kadar sürdürülemeyeceği konusunda genel bir anlayış var. KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimi, AB ve BM takvimleri 'son dakika' için 2010 ilkbaharını işaret ediyor.

Tabii görüşmeler sonucu bir anlaşma ortaya çıksa bile iş yine bitmiyor. Referandum gerekli. Referandumun sonucu hakkında Ada'daki hava pek olumlu değil. Çoğunluğun tahmini 'çifte hayır'. Ortaya çıkacak metin ne olursa olsun iki toplumun endişelerini tamamen gidermenin mümkün olmayacağı söyleniyor.

Korkular simetrik değil. Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumlardan ve asimile edilmekten, Kıbrıslı Rumlar ise Türk ordusundan ve Türkiye Türklerinin istilasından korkuyor.

Şimdiki olumsuz ortamı, her iki tarafta bu endişeleri vurgulayanların 'negatif' propagandası besliyor. 'Birleşik Kıbrıs'ın Türk ve Rumlara 'kazandıracaklarını' anlatanların 'pozitif' sesleri işitilmiyor.

Buna rağmen, referandumun olumsuz sonuçlanması kader değil. Anahtar liderlerin elinde. Hristofyas ve Mehmet Ali Talat ağırlıklarını –ve heyecanlarını- ortaya koyarlarsa toplumlarını 'evet'e götürebilirler.

Bu arada Kıbrıs'taki müzakerelerin kaderi belli olana kadar limanlar ve KKTC'nin izolasyonu gibi konular ikinci plana düşmüş durumda. Örneğin, aralık AB zirvesinde Türkiye'nin limanlarını GKRY'ye hâlâ açmadığı gerekçesiyle ek müzakere başlıklarının askıya alınması, hele müzakerelerin tamamen durdurulması söz konusu değil.

Ada'daki görüşmeleri olumsuz etkilememek için AB Komisyonu'nun sadece Türkiye'nin bu yükümlülüğünü yerine getirmediğini tespitle yetinmesi bekleniyor. Rumlar muhtemelen yine ek yaptırımlarda ısrar edecek. Fakat –Fransa ve Almanya gibi mahutlar hariç- diğer üyeleri ikna etmeleri güç. Bir neden de Lizbon Antlaşması nedeniyle o sıralarda AB'nin kendi derdinin kendine yetmesi. Kısacası aralıkta kriz filan yok.

Ama bu ileride kriz olmayacak demek de değil. 'Birleşik Kıbrıs' suya düşerse Türkiye ile AB arasında ciddi bir sürtüşme kaçınılmaz. O zaman 'kabahat onda' oyunu ciddileşiyor. Zira çözümsüzlüğün sorumlusu –daha doğrusu sorumlu görüleni- ağır bir bedel ödeyecek mutlaka.

Ankara'nın bu olasılığa ilişkin politikası belli. 8 eylül tarihli yazımda Davutoğlu ve Mehmet Ali Talat'ın beyanlarına dayanarak belirttiğim gibi temel strateji, çözümsüzlük halinde bunun günahını Rumlara, AB, ABD ve BM'ye yükleyerek KKTC'nin tanınmasının yolunu açmak. Erdoğan'ın New York'ta 'gelecek ilkbahara kadar anlaşma olmazsa KKTC'nin uluslararası alandaki statüsünün normalleştirilmesinin zorunlu hale geleceğini' vurgulaması bu stratejinin tekrarı.

Tabii bu politikanın başarısı sorumluluğun karşıda olduğunun uluslararası topluma kabul ettirilmesine bağlı. Ne var ki görüşmeler kesilirse bu kadar karmaşık bir sorunda günahın kimde olduğunun anlatılması pek zor. Referandum yapılır da yine Türkler 'evet' Rumlar 'hayır' derse KKTC'nin tanınma gerekçesi daha güçlü olur. Ama o zaman bile başta –üyeyi Güney Kıbrıs olan- AB olmak üzere büyük ülkeleri ikna etmek neredeyse imkânsız.

Kısacası bizim B planımız hiç de iç ferahlatıcı değil. Yine en iyisi sonuna kadar çözüme asılmak. Olmazsa – KKTC'yi tanıtmaya peşinden koşmaktan çok- AB ile patlayacak ciddi krize iyi hazırlanmak.

(*) Forum, 1997 yılında Türkiye ve Yunanistan'dan akademisyen, emekli diplomat ve işadamlarının iki ülke arasında yakınlaşmaya katkı için oluşturduğu bir grup. Üç yıldır Kıbrıslı Türk ve Rumlar da forumun parçası.

İran'a kefil olmak

Temel İskit 06.10.2009

Hükümetin dış politikası hem ilkeleri hem uygulaması yönünden büyük ölçüde desteği hak ediyor. Bölgemizde barış ve işbirliği eksikli girişimlerimiz –Batı aidiyetimiz ve AB hedefimizle de uyumlu- tutarlı bir bütünlük gösteriyor.

Bu olumlu tabloda belki de yegâne gri nokta İran'ın nükleer programına ilişkin tutumumuz.

Malum, geçen hafta Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ve Almanya (5+1 Grubu) ile İran arasında Cenevre'de yapılan görüşmelerde bu sorunda 'şimdilik' belirli bir gelişme sağlandı. İran, Kom şehrinde yeni 'keşfedilen' ikinci nükleer tesisini iki hafta içinde Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA)'nın teftişine açmayı kabul etti. Bundan iki hafta sonra da 5+1 Grubu ve İran tekrar buluşup durumu değerlendirecek.

Şimdi mesele İran'ın BM müfettişlerinin istedikleri gibi inceleme yapmalarına gerçekten izin verip vermeyeceği. Zira Tahran'ın daha önce bu durumlarda işbirliği yapar gibi yapıp oyalamalara gittiği biliniyor. Ancak bu defa iş ciddi. Evvelce İran'la çatışma istemeyen ülkelerin bu oyalamaları sineye çekmelerine karşın, şimdi bunlara kanılmayacak gibi. Nitekim Obama, Cenevre'de başlayan süreci ipe un sermek için kullanması halinde İran'ın yeni yaptırımlarla karşılaşacağı tehdidini güçlü bir şekilde vurguladı. ABD önceleri mütereddit olan Almanya ve Fransa yanında Rusya'nın da desteğini almış görünüyor.

Sonuçta çok uzun süredir sürüncemedeki bu sorunda bir kımıldama oldu. Ancak kriz atlatılmadı sadece kısa bir süre ertelendi. Zaten nihai çözümün aylar, hatta yıllar alacağı biliniyor. Zira ortada uzlaştırılması zor yaklaşımlar var: ABD'nin asıl amacı İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetini durdurmak. İran ise hiçbir zaman buna razı olmayacağını söylüyor.

ABD'nin tutumunun özünde Tahran'a güvensizlik var. Washington İran'ın nükleer programının silaha dönüşmeyeceğine inanmıyor. Kom'un gizlenmesi gibi örnekler kuşkusunu artırıyor. İsrail'in rolü de önemli. ABD'nin kararları büyük ölçüde İran'ın vereceği garantilerin bu ülkeyi tatmin edip etmeyeceğine endeksli.

Bize gelince... Politikamız görünürde açık: Nükleer silahlara sahip bir İran istemiyoruz. Ama ekonomik çıkarlarımız nedeniyle de İran'a ciddi ve kapsamlı yaptırımlar uygulanmasına karşıyız. Türkiye'nin bu amaçlar yönünde bir yandan ABD-İran diyalogunu teşvik ederken diğer yandan İran'ı uluslararası denetimi kabule iknaya çalışması tabii ki çok yerinde.

Ancak bu konuda etkimizin sınırlı olduğunu görmek durumundayız. ABD ve İran arasında arabuluculuk hayali geride kaldı. Doğrudan görüşmeler başladı. Belki perde arkasında yapabileceklerimiz var. Ama sürecin tarafı değiliz. 'Hariçten gazel okuyan' durumuna düşmemek için girişimlerimizin dozunu ve dengesini ayarlamak önemli.

Bu çerçevede, Başbakan'ın ABD'de ve dönüşünde sarf ettiği sözlerin politikalarımıza ne kadar hizmet ettiği şüpheli. Erdoğan, Ahmedinejad'ın İran'ın programının nükleer silaha değil, barışçıl amaçlara yönelik olduğu söylemini üstlenir şekilde konuştu. İsrail'in nükleer silaha sahip olmasını eleştirirken zımnen İran'ın silah hakkını

savundu. İsrail'in Gazze katliamını yine İran'a arka çıkmak için kullandı.

Başbakan'ın sözlerinde doğruluk payı var tabii. İsrail'in politikalarının meşruiyetini giderek kaybettiği ortada. Nükleer silahlanma konusunda adaletsizlik olduğu açık. Türkiye'nin İran'ın uluslararası sisteme dahil edilmesinden yarar sağlayacağı da muhakkak.

Ne var ki, konu bu 'doğrular' değil, İran'a bu ölçüde kefil olmanın ne kadar isabetli olduğu. Ortadoğu'daki koşullarda ve rejiminde dramatik değişiklikler olmazsa İran'ın nükleer silah edinmekten vazgeçeceğini düşünmek zor. ABD ve İsrail odaklı güvenlik endişeleri devam ettiği sürece katı olsun ılımlı olsun tüm İran yönetimleri bu amacı kovalayacaktır.

İran-İsrail düşmanlığında bu kadar yanlılığın ne kadar doğru olduğu sorusu da ayrı tabii. Bu aktörler arasında olası bir yumuşamada rol almaya şimdiden veda ettik sayılır.

Nihayet Güvenlik Konseyi geçici üyesi olarak daha sorumlu bir politika gütmemiz zaruretini hatırlatmaya bile gerek yok.

Özetle İran'ın Batı ve dünya düzeniyle barışık –UAEA kurallarına da uyan- 'normal' bir ülke haline gelmesine katkıda bulunmaya çalışmak başkadır, sicili hiç de parlak olmayan bu ülkeyi peşinen aklayarak cesaretlendirmek başka.

Bu arada, umarız 5+1 -İran görüşmeleri için İstanbul yerine Cenevre'nin seçilmesi Türkiye'nin sessiz diplomasiyle oynayabileceği sınırlı ama yapıcı rolü dahi elinden çıkarmakta olduğunun kanıtı değildir.

Bu kritik dönemde bizim için galiba en iyisi keskin tavırlarla ortaya atılmak yerine biraz susup gelişmeleri izlemek...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Normalleşme

Temel İskit 13.10.2009

Zürih'teki imza krizi bile başlı başına Türkiye ile Ermenistan arasındaki 'normalleşmenin' yolunun ne kadar dikenli olduğunu gösterdi. Erdoğan ve Sarkisyan'ın aldıkları riskin büyüklüğünü bir kere daha kanıtladı.

Diplomatik ilişkilerin kurulması ve ilişkilerin geliştirilmesine dair protokollerin parlamentolardan geçip yürürlüğe girmesinin önündeki asıl büyük engeller her iki taraf hükümetleri için de dış kaynaklı. Ermenistan için diaspora. Türkiye için Azerbaycan.

Sarkisyan ülkesindeki Taşnak muhalefetini bastıracak prestije ve parlamento çoğunluğuna sahip. Muhaliflerin sesinin yüksek çıkmasına rağmen kamuoyu yoklamaları Ermenistan halkının çoğunluğunun Türkiye'ye

açılımdan yana olduğunu gösteriyor. Ancak asıl sorun, malum, ABD ve bir ölçüde Avrupa diaspora çevrelerinin baskısı. Bunlar için 'Tarihçiler Komisyonu'nu kabul etmek kendi kimliklerini inkârla eş anlamda. Sarkisyan'ın diaspora turu bu denli derin köklere dayanan tepkilerin hiç de kolay teskin edilemeyeceğini gösteriyor.

Aslında 'Komisyon' ne yaparsa yapsın Ermenilerin 'soykırım' iddiasından –veya kendilerine göre 'gerçeğinden'– vazgeçeceklerini düşünmek zor. Bunun tartışma konusu yapılmasını bile başlı başına ihanet gören pek çok Ermeni daima olacak.

Başbakan Erdoğan'ın da işi kolay değil tabii. Onun da 'diasporası' Azerbaycan. Evet, Ermenistan ile normalleşmenin bir ölçüde Azerbaycan'ın Ermenistan ile ihtilafında tatmin edilmesi koşuluna bağlı olması makul sayılabilir. Ancak bu koşulu "Karabağ sorunu çözülmeden Ermenistan ile sınır açılmaz" diyerek bizzat Başbakan ağırlaştırdı. Sınırın çok daha eskiye dayanan Karabağ sorunu nedeniyle değil 1993'te Ermenistan'ın Azerbaycan'ın 'öz' topraklarını işgal etmesi üzerine kapatıldığı unutuldu. Bu iki konu birbirine karıştırıldı.

Azerbaycan Ermenistan ile normalleşmenin üzerindeki ambargosunu kaldırmayı mutlaka Karabağ'ın çözümüne mi bağlıyor ? Yoksa Ermeni güçlerinin işgal ettikleri yedi Azeri 'reyonundan' beşini terk etmeleri Bakü'nün rızası için yeterli mi? Bunu tam olarak bilmiyoruz. Ama her halde Türkiye'nin, Aliyev'i, halli daha zor olan Karabağ sorununun çözümünü beklerken şimdilik işgal altındaki topraklarının bir kısmını kurtarmasının daha akılcı olduğuna ikna etmesinde yarar var. 'Normalleşme kaldıraç' reyon işgalinin kalkmasına yetebilir ama Karabağ'ı çözmeye yetmeyebilir.

Sonuçta bu dikenli yolda mesafe alınabilmesi yine de Ermenistan'a bağlı görünüyor. Ne kadar 'ön koşulsuz'lukta ısrar ederse etsin, Erivan'ın, en azından işgal ettiği topraklardan çekilmeye başlaması gerekiyor. Bu işgalin savunulacak bir yanı yok.

Bu cenahtaki bir kımıldamanın ardından Protokollerin onaylanması, sınırın açılması, karşılıklı Büyükelçiliklerin kurulması işin diplomatik yönü. Ama bunun Türkiye ve Ermenistan toplumları açısından çok daha derin bir anlamı var: Birbirine karşı tarihî önyargıları olan iki toplumun yakınlaşma ve birbirini anlama sürecinde dev bir adım söz konusu.

Bu önyargılar Davutoğlu'nun sözleriyle, Protokollerin üç hedefi olan 'diyalogun başlatılması, ekonomik bağımlılığın yaratılması ve kültürel etkileşimin sağlanması' sayesinde kırılmaya başlayacak. 'Normalleşme'den asıl kasıt bu...

Ermenilerin tarihî travmalarını paranteze alıp bugünün Türkiye'si ile barışması mutlaka çok ama çok zor. Ancak Türkiye toplumunun da 'soykırım' teriminin tuzaklarına düşmeden kendi tarihi ile barışma adımını atması aynı derecede güç.

On yıllarca sessizliğe terk edilen 'Ermeni sorunu'nun salt yabancı güçlerin dayattığı bir 'dış politika sorunu' değil de tarihsel bir iç sorunumuz olduğunu sindirmek kolay değil. İttihat ve Terakki politikalarının trajik sonuçlarını 'geçmişteki üzücü olaylar' diye geçiştirmekle yetinemeyeceğimizi kabullenmek hiç değil.

Bu yönüyle Ermenistan ile normalleşme toplumumuzun normalleşmesiyle de doğrudan irtibatlı. Halen Azerbaycan'a verdiğimiz önceliğin başlıca kaynağı etnik köken ortaklığımız. 'Kardeşlik' söylemi toplumun etnik 'Türk' damarının benimsediği ve siyasetçilere benimsettiği bir söylem. Azerbaycan yanlılığı ulusalcı, hatta ırkçı yüzümüzü yansıtıyor.

Buna karşı Ermenistan ve Ermenilerle 'normalleşme' çoğulculuğu ve çeşitliliği sindirmemizi gerektiriyor. Geçmişimizi paylaştığımız 'Türk' dışı etnik kökenlileri 'öteki' olarak görmekten kurtulmamızı gerektiriyor. Türkiye toplumunu 'monolitik' hale getirmek için yıllarca uygulanmış politikaların etkisinden sıyrılmamızı gerektiriyor.

Kısacası Ermenistan ile normalleşme Türkiye'nin demokratikleşmesine ve çeşitlilikleriyle barışık yaşamaya alışmasına katkısı yönünden de büyük önem taşıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikada 'vox populi' ve ahlak

Temel İskit 20.10.2009

Dış politikamızda son bir yıldır yaşanan gelişmelerin çok büyük bir bölümünü içten destekliyorum. 'Komşularla sıfır sorun politikası'nın teoride kalmayıp adım adım hayata geçmesini büyük bir memnuniyetle izliyorum. Barışçıl açılımlarımız sayesinde uluslararası düzeyde giderek daha fazla ağırlık kazanmamıza seviniyorum. Dış politika tabuları sarsıldıkça heyecanlanıyorum. Eski bir diplomat olarak, bu önemli atılımlarda bilfiil rol alan meslektaşlarıma gıpta ediyorum. 'Keşke şimdi görevde olsaydım' diyorum.

Suriye ile neredeyse entegrasyon hedefli bir işbirliği sürecinin başlatılması, Irak ile geniş kapsamlı bir stratejik ortaklığın kurulması Türkiye'de zaten genel kabul gören inisiyatifler. Balkanlardaki girişimlerimiz de öyle.

Ancak hükümetin üzerinde mutabakat olmayan açılımları da var tabii.

Bunların başında Ermenistan ile normalleşme geliyor. Daha önce de yazdım, hükümetin bu cesur adımı sonuna kadar desteklenmeyi hak ediyor. Normalleşme, Kafkasya'da istikrar ve işbirliğine katkısı ve dış politikamızdan bir yükü kaldırması yanında belki de asıl Türkiye toplumunun geçmişiyle yüzleşip 'katarsis'ini sağlaması yönünden çok önemli. Bu arada Azerbaycan'ın bu sürecin kendi yararına da olduğunu idrak etmesini diliyorum. Bakü'nün son günlerdeki 'bayrak indirme', 'gaz fiyatını arttırma' gibi tepkilerinin pek hoş karşılanmadığını, en azından KKTC konusundaki tutumlarını hatırlattığını görmelerini umuyorum.

Ermeni açılımına Türkiye'de karşı çıkanların çoğunluğunun 'Azeri dostu' olmaktan çok 'Türkçü' ideolojik saiklerle hareket ettiğini düşünüyorum. 'Milliyetçi' MHP ile milliyetçilerin oyunun peşindeki CHP'nin Ermeni açılımına muhalefeti bu tabandan güç buluyor. Baykal ve bazı CHP yetkililerinin 'Zürih protokolleri çıkarlarımıza aykırı' iddialarının dayanaksızlığı da asıl amacın bu 'etnik' oy kaynağına olta atmak olduğunu gösteriyor.

Hükümetin üzerinde görüş birliği olmayan bir diğer dış politikası İsrail ile ilgili. Bu kez 'açılım' değil, 'kapanım' söz konusu. İsrail ile ilişkilerimizde Hamas desteğimiz nedeniyle başlayan, 'one minute' ile krize dönüşen, Başbakan'ın Washington gezisinde biraz soğutulan, ancak halen doruğa ulaşan bozulma son günlerin önde gelen tartışma konusu.

'Anadolu Kartalı' tatbikatına katılmasını istemeyişimize ve 'Ayrılık' dizisine gösterdiği resmî, gayri resmî tepkiler İsrail'in bu bozulmadan ne kadar rahatsız olduğunu gösteriyor. İsrail basını işi 'Atatürk'ü mezarında ters döndürmemize' kadar vardırdı.

Bizim medya ise bölünmüş durumda. Bir tarafta kayıtsız şartsız İsrail karşıtları var. Sıklıkla Gazze katliamını da hatırlatarak İsrail'in artık 'yola getirilmesinin' zamanının geldiğini, Türkiye'nin de bunda görev alması gerektiğini savunuyorlar.

Karşı köşede ise İsrail'in gayri insani şiddet politikalarını reddedememekle birlikte hükümetin İsrail karşıtlığını Ak Parti'nin İslamcılığına bağlayanlar yer alıyor. Bu yorumcular İsrail ile bozuşmamızı İslâm ve Arap dünyasına yakınlaşmamızın sonucu olarak görüyor. Erdoğan'ın asıl amacının Ortadoğu'nun liderliği olduğunu ileri sürüyor.

Bana gelince... Gazze trajedisini unutmak ve İsrail'in ABD'nin desteğiyle Ortadoğu'da sürdürdüğü fütursuz politikaları tasvip etmek mümkün değil tabii. Bu ülke yöneticilerinin –antisemitizm kartını da kullanarak- dokunulmazlık istemeleri de kabul edilemez. Nitekim İsrail giderek sıkışıyor.

Dolayısıyla, hükümetin tatbikatı ertelerken ileri sürdüğü gerekçelerin bir kısmını anlıyorum. Davutoğlu'nun "Gazze'de trajedi sürerken biz İsrail ile askerî bir görüntü içinde yer almayız" demesi hükümetin yetkisinde 'siyasi' bir tercih (Ayrıca eskiden TSK'nın 'hükümranlığında' olan bu tarz bir kararı hükümetin alması memnuniyet verici.).

Buna karşı Başbakan'ın gerekçeleri rahatsız edici. Erdoğan İsrail'in tatbikata katılmasını Türk halkının istemediğini söylüyor. "Türkiye hiçbir zaman zalimlerin yanında olamaz. Mazlumların yanında olacaktır" diyor. 'Tarih boyunca böyle olmuştur bundan sonra da böyle olacaktır' diye bir iddiada da bulunuyor.

Böylece Başbakan hem –dış politikada sakıncaları kanıtlanmış- popülizme kendini kaptırıyor. Hem ahlakilik kavramını hiçbir ülkenin uygulayamayacağı kadar genişleterek içini boşaltıyor. Hem de pek de bağdaşmayan iki kavram olan 'vox populi' ile ahlakiliği aynı karara gerekçe olarak kullanıyor. Bu zorlamalar da İsrail ile aramızın bozulmasında 'İslamcılığın' rol oynadığı kuşkusunu destekliyor.

Ama sonuçta, bu tarz söylemler genel felsefesi hakkında bazen içime kurt düşürse de, bence dış politikamızın parlak bir dönem yaşadığı muhakkak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu defa Batı'ya 'one minute'

Temel İskit 27.10.2009

Başbakan Erdoğan bugün başlayan İran ziyareti öncesinde İngiliz *Guardian* gazetesine mülakat vermiş. *BBC*'nin "Türkiye Batı'yı İran konusunda azarladı" başlığıyla verdiği haberine göre ne demiş Başbakan? "Batı'nın İran'ın atom bombası istediği yolundaki endişeleri 'dedikodu'dan ibaret" demiş. "Batı İrana çifte standart uyguluyor" demiş. "Başta BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri olmak üzere İran'ın nükleer silah sahibi olmasına itiraz eden ülkelerin kendileri bu silaha sahip. Bu hiç de adil değil" demiş.

Başbakan'ın İran ziyareti dünyanın gözünün bu ülke üstünde olduğu bir zamana denk geldi. Gerçekten şu sıralarda İran'ın nükleer silah niyetlerinin sınanması bakımından kritik bir dönem yaşanıyor.

Geçen hafta, İran ile BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi artı Almanya (5+1 Grubu) arasında Cenevre'de varılan mutabakat gereği Viyana'da yapılan görüşmelerde İranlı müzakerecilerle bir anlaşmaya varılmıştı. Buna göre İran elindeki zenginleştirilmiş uranyum stokunun üçte ikisinin Rusya'da nükleer silah imalinde kullanılmayacak biçime dönüştürülmesini kabul ediyordu. Bu şekilde İran'ın silah edinme potansiyeli en az bir yıl ileriye atılmış olacak, bu arada daha kapsamlı bir denetim anlaşması müzakere edilebilecekti.

Böylece Obama'nın başlattığı İran'la diyalog politikası meyve veriyor gibiydi. Ancak önce Viyana anlaşmasının Tahran'ın onayına bağlı olduğu ortaya çıktı. Sonra İran yönetimi kararını geçen cuma günü bildireceğini açıkladı. Daha sonra kararın açıklanması bu haftaya ertelendi.

Şimdi herkes beklemede. Halen İran yönetimi içinde yoğun bir tartışma yaşandığının işaretleri var. Kısacası Viyana anlaşması tehlikede gözüküyor.

Öte yandan, İran yeni ortaya çıkarılan Kom şehri civarındaki ikinci nükleer tesisini Cenevre'de söz verdiği gibi UAEA'nın incelemesine açtı. Ajans müfettişleri geçen pazar günü Tahran'a geldi.

Tabii bu konuda da şüpheler mevcut. Batılı uzmanlar bu tesisin İranlıların söylediği gibi enerji üretimi amacı için çok küçük fakat yılda bir veya iki nükleer başlığa yetecek nükleer materyal sağlamak için yeterli olduğunu ileri sürüyorlar. Ayrıca tesisin bir askerî üste mağaralarda konuşlandırılmış olması yanında mevcudiyetinin ancak Batılı istihbaratçıların tesbitinin ardından kabullenilmesi kuşku uyandırıyor. UAEA müfettişlerinin zaten pek bir şey bulamayacaklarını, aradan geçen bir ayın delillerin silinmesi için fazlasıyla yeterli olduğunu ileri sürenler de yok değil.

Viyana mutabakatının akıbeti ve Kom tesisinin niteliği hakkında oluşacak kanı Obama'nın diyalog politikasının ne kadar geçerli olduğunu gösterecek. Aslında ABD yönetimindeki hâkim kanı en azından bugünkü İran iktidarının nükleer silah amacından vazgeçmeyeceği yolunda. İran'ın nasıl olsa sözlerini tutmayacağına inanıyorlar. Böylece BM Güvenlik Konseyi'nden İran'a daha ağır yaptırım kararı çıkmasını sağlamak için Rusya ve Çin'in de ikna edileceğini umuyorlar. Fransa ve İngiltere'nin de aynı düşünceleri paylaştığı biliniyor.

Başbakan Erdoğan'ın İran ziyaretinin ağırlık noktası ikili ilişkiler gibi gözüküyordu. Buna karşı klasik 'bölgesel ve uluslararası konularda görüş alışverişi' gündem maddesi altında bu defa Türkiye'nin Batı ile İran arasında arabuluculuğundan söz edilmesi beklenmiyordu. Zaten İran Dışişleri Bakanı ziyaret öncesi açık konuştu, "Türkiye'nin nükleer konuda arabuluculuğu söz konusu değil" dedi.

Ama tam da İran'ın nükleer programı konusunda kritik önem taşıyan bir haftada Başbakan'ın Tahran ziyaretinde söyleyecekleri Washington ve Batı başkentlerinde, hele hele İsrail'de muhakkak ki merak konusuydu.

Devlet ziyaretlerinde kamuoyu önünde ev sahibi ülkenin görüşlerine biraz daha yakın durulduğu, o ülke için hassas konularda tavır almaktan imkân ölçüsünde kaçınıldığı bilinir. Bu nedenle Erdoğan'ın Tahran'da nükleer konusu açıldığında İranlılara Viyana anlaşmasını onaylamaları uyarısında bulunması beklenmiyordu elbette.

Ama *Guardian* mülakatındaki İran'a kayıtsız şartsız kefil olan ve Batı'ya 'one minute' tavrı koyan tarzda ifadelerde bulunması da hiç mi hiç beklenmiyordu. Başbakan'ın bu sözleri Tahran'da tekrar edip etmeyeceğini göreceğiz.

Her halükârda daha sağlıklı değerlendirmeler yapabilmek ve Başbakan'ın bu açık meydan okumasının ne gibi bir politikayı yansıttığını anlayabilmek için ziyaretin sonunu ve iç ve dış yankılarını beklemek gerekiyor elbet. Ancak şimdiden bu gezinin Türkiye-İran ilişkilerinin çerçevesini aştığı, Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşıp uzaklaşmadığı tartışmasına oldukça yüklü bir malzeme sağladığı muhakkak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Eksen' ve İran

Temel İskit 03.11.2009

İran yine şaşırtmadı... Viyana'da müzakerecilerinin kabul ettiği, zenginleştirilmiş uranyum stokunun üçte ikisinin nükleer silah için kullanılmayacak biçime dönüştürülmesini öngören anlaşmadan çark etti. Şimdi Rusya'ya bu amaçla göndereceği uranyumu taksitle yollamayı, aynı zamanda da gönderdiği miktar kadarını ithal etmeyi öneriyor. Kısacası –nükleer silah amacıyla da kullanılabilir- uranyum stokunu aynı tutmak istiyor. Böylece Viyana mutabakatının içini boşaltıyor.

Üstelik bu U dönüşü sırf Ahmedinejad ve şahinlerin işi değil. 'İlımlı' Musavi ve muhalefet de Viyana anlaşmasına karşı çıkıyor. Dışarıya gönderilen uranyumun iade edilmeyebileceğini ileri sürüyor. Bu da, nükleer silah edinmenin sadece bu yönetimin politikası değil İran'ın ulusal hedefi olduğu kuşkusunu doğruluyor.

Şimdi tekrar oyunun başına dönüldü. ABD yine yaptırımları ağırlaştırma kozunu elde hazır tutmak istiyor. Güvenlik Konseyi üyeleriyle sıkı temasta. Rusya'yı İran'a baskı gereği konusunda ikna etmek üzere olduğu iddiaları var. Bu arada ABD Kongre ve Senatosu art arda Beyaz Ev'in İran'a daha ağır yaptırımlar uygulamasına imkân verecek kararlar alıyor.

Başbakan Erdoğan Tahran ziyaretinde –Guardian söyleşisindeki aşırı ifadelerini tekrarlamasa da- İran yönetiminin nükleer programının 'barışçıl amaçlı' olduğunu vurgulamaktan geri kalmadı. İran'a 'kefaletini' yineledi. Ayrılmasından bir gün sonra da Ahmedinejad'ın Batı ile işbirliğinden bahseden ılımlı bir konuşma yapmasını Erdoğan'ın İran'ı Viyana anlaşmasını kabule ikna çabasına bağlayan –iyimser- yorumlar yapıldı.

Ancak sonra İran'ın eski taktiklerini sürdürdüğünün ortaya çıkması Türkiye'nin İran'a desteğinin bu ülkenin uluslararası düzenle barıştırılmasına yardımcı olacağı umudunu tekrar kırdı. 'Yüzümüzün Batı'ya olduğu kadar Doğu'ya dönük' olmasının ABD-İran gerginliğinin giderilmesinde bir rol alabilmemize pek de katkı yapmadığı görüldü. Tam tersine bu desteğimizin Tahran'ı daha uzlaşmaz bir tutuma iteceğini savunanlar puan kazandı.

Geçtiğimiz günlerde Batı medyasında Türkiye'nin 'eksen kaymasından' bahseden soru yüklü yorumların

izlenemeyecek kadar çoğalmasa bizim medyamızda da aynı yoğunlukta yoruma neden oldu.

Batı'nın bu yayılım ateşinin kaynağının aslında Türkiye'deki Ak Parti muhalifleri olduğu iddialarını bir yana bırakalım. Zaten Batı'dan uzaklaşmamıza sevinecek olanların kasıtlı yayınlarını da bir kenara koyalım. Ama yine de dış politikamız konusunda ciddiye alınması gereken bazı tereddütlerin arttığı inkâr edilemez.

Bu tereddütlere bakıldığında, Türkiye'nin açılım politikalarına itiraz eden hemen hemen yok. Suriye ile yakınlaşmamız, Irak'la, Kuzey Irak Kürdistan Yönetimi ile ilişkileri geliştirmemiz de rahatsızlık yaratmıyor. Tam tersine herkes bu açılımların bölgede barış ve istikrara katkısından bahsediyor. ABD'nin desteği de ortada.

Öte yandan, Batı'da Ermenistan açılımı da alkışlanıyor. "Azerbaycan bayrağı bizim bayrağımızdır", "72 milyon Türk o bayrak için ölmeye hazırdır" gibi abartılar raydan çıkarmaz ise bu politikamız doğru yolda.

Peki, o zaman bu kadar tepkinin nedeni ne? Eksen kayması lafları nereden çıkıyor?

Galiba geriye –bazı üslup aşırılıkları yanında- kala kala İran politikamız kalıyor.

Sadece İran yanlılığı değil Batı'da kaşları kaldırtan. Asıl rahatsızlık nedeni İran yanlılığı ile İsrail karşıtlığını bir tutan bir tutum izlendiği görüntüsü. İsrail'in Gazze katliamı üzerinden İran'ı aklayan bir söylemde ısrar edilmesi. İsrail'in fosfor bombası kitle imha silahıdır diyerek İran'ın nükleer silah sahibi olmasının mazur gösterilmesi. Yoksa kimse Doğu komşumuzla ticaretimizi, hatta enerji işbirliğini geliştirmemize itiraz etmiyor. Ama zaten karşılıklı çıkarımıza olan bu ikili ilişkileri geliştirmek için nükleer tartışmada taraf tutmaya niye gerek duyduğumuz anlaşılmıyor.

Davutoğlu'nun Ortadoğu vizyonu desteklenmeye layık. Bölge ülkelerinin işbirliği yoluyla ortak sorunlarını çözerek barış ve huzur içinde yeni bir Ortadoğu'yu inşa etmesi amacına diyecek yok. Avrupa Birliği modelinin bu bölgeye uygulanmasına da kim itiraz edebilir ki?

Ama bütün mesele bunun nasıl gerçekleşeceğinde. En azından böyle bir amaç için 'oyun kurucu' rolüne soyunurken İran gibi 'kendi oyunlarını kurmakta' iddialı diğer bölge aktörleriyle ilişkileri doğru ayarlamak önem taşıyor.

En başta da İran'a kefaletimize ağır bir bedel ödemememiz için nükleer konusuna giderek daha az karışmamızda ve İran-İsrail denkleminde kaybolmaktan kaçınmamızda yarar var. Dış politikamızın başarılı yolculuğuna gereksiz sakarlıklarla gölge düşerse yazık olur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Üslubu beyan aynıyla insan'

Temel İskit 10.11.2009

Yabancı medyadaki yayınların da büyük ölçüde körüklediği 'eksen kayması' tartışmaları alevlenerek devam ediyor.

Bir tarafta Batı'dan koptuğumuzdan kuşkusu olmayanlar var. Ak Parti'nin 'İslâmcılığına' inanmış karşıtları için

'kayma'nın yönü İslâm ülkeleri tabii. Onlara göre, hükümet Türkiye'yi dinsel kuralların hâkim olduğu bir Ortadoğu ülkesi yapma amacını adım adım gerçekleştiriyor.

Buna karşı, bazı tereddütlere rağmen hükümetin dış politikasında son yıllardaki hareketliliği, 'komşularla sıfır sorun' politikasını, 'dört bir yana' açılımları destekleyenler çoğunlukta.

Bu arada, bazıları dış politikamızın eskiden beri Batı çizgisinden taşan bir 'özerk alana' sahip olduğunu, şimdi de bu çerçevede kalındığını ileri sürüyor. Ayrıca Türkiye'nin dış politikasının her zaman bu kadar hareketli olduğunu söyleyenler de var.

Bu görüşlerde bir ölçüde doğruluk payı var tabii. Türkiye gibi çok boyutlu coğrafyası ve tarihi olan bir ülkenin tek boyutlu politika izlemesi mümkün değil. Eskiden de pek değildi. Türkiye en katı Soğuk Savaş yıllarında bile Batı çizgisini zaman zaman zorladı. Blok tesanüdünü bozmadığı ölçüde de bunlara göz yumuldu. Tek istisna Kıbrıs harekâtı ise şiddetle cezalandırıldı.

Ancak bugünkü dış politikalar ile eski dönemlerdekililer arasında temel farklılıklar var.

Cumhuriyet'in dış politikasını son zamanlara kadar belirleyen temel etken dışa karşı güvensizlikti. Bunun bir sonucu dış ilişkilerde savunmacılığın öne çıkmasıydı. Bir diğeri de dış politikamızı tamamen güç kavramına dayandırmamız, yabancı ülkelerle işbirliği ve dayanışma kavramlarını benimsemekte sıkıntı çekmemizdi. Bu yaklaşımlar nedeniyledir ki dış sorunlarımız hep kalıcı oldu. Etrafımız hep düşmanlarla sarılı kaldı. Öyle dönemler oldu ki kavgalı olmadığımız komşumuz kalmadı. Dış politikamız enerjisini sadece başka ülkelerle sorunlarımızla boğuşmakta değil, insan hakları, azınlıklar, Kürt meselesi, Ermeni soykırımı gibi konularda kendimizi savunmakta da harcıyordu.

Şimdi ise Türk dış politikası güvensizlikten özgüvene –hatta bazen fazla özgüvene- sıçrama yaptı. Savunmadan inisiyatif almaya, pasiflikten proaktifliğe geçti. Çatışmacılıktan uzaklaşıp işbirliği yoluyla ortak çıkar arayışı yöntemini benimsedi.

Ak Parti bunu kendiliğinden yapamazdı elbet. Dünyada yükselen demokratik değerler, barış ve özgürleşme iştiağı, uluslararası dayanışma ve işbirliği dalgası Türkiye'yi de önüne katmıştı. Erdoğan'ın ve Gül'ün meziyeti bu dalgaya direnmemek, zamanın ruhuna uymak oldu.

Türkiye'nin Batı'dan uzaklaştığı iddiasının bir kaynağı bu paradigma değişikliği. Dünyayı hala soğuk savaş zihniyetiyle değerlendirenler için bu değişiklik başlı başına ürkütücü. Toplumda yıllarca yerleştirilmiş korkuların ve bu korkulardan güç alan askerî ve sivil bürokrasinin direnişi var.

Hâlâ her yerde düşman gören bu 'hastalıklı' yaklaşımlar giderek marjinalleşiyor. Ama dış politikamızın yeni yüzünü destekleyenlerin de içi çok rahat değil doğrusu. Nitekim benim geçenlerdeki bir yazımda dış politikamızı başarılı bulurken aynı zamanda 'içime düşen kurttan' bahsetmem buna örnek.

Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı Batı'dan uzaklaştığımızı şiddetle reddediyor. Gül'ün AB üyeliği hedefimizi, Batı değerlerine bağlılığımızı vurgulaması, Davutoğlu'nun Batı ile kurumsal bağlarımızın yerini tutan herhangi başka bir ilişkimizin olmadığına işaret etmesi 'eksenimizin kaymadığı' konusunda iknaya yeterli olmalı. Ama olmuyor...

Bunun başlıca nedeni Başbakan'ın artık tevil edilmesi gittikçe zorlaşan söylemi. Dış politika konuşmalarında 'ahlak ve din' referanslarına başvurmayı adet edinmesi. Popülizm yapması. İslâm dini veya Müslümanlar lehine çifte standartlı bir dil kullanması.

Son olarak Erdoğan'ın TRT'de pazar günü bazı soruları yanıtlarken "Darfur'da soykırım yok. Gazze ile Darfur karıştırılmamalı" demesi ve "Bir Müslüman soykırım yapmaz" diye eklemesi konuyu basit bir 'üslup kayması' çerçevesinden çıkıyor.

"Üslubu beyan ayniyle insan" denir. Erdoğan'ın üslubunun 'ayniyle' hükümetin politikası olmadığını kanıtlamak her gün daha zorlaşıyor.

Ve ne yazık ki başarılı giden dış politikamız bizzat hükümetin başından çelme yemeye devam ediyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sarkozy'nin hevesi

Temel İskit 17.11.2009

Kürt açılımı bütün muhalefete ve engellemelere rağmen geri dönülmez bir noktada. Hükümetin açıkladığı yol haritası ne kadar eleştirilirse eleştirilsin Kürt sorununun çözümüyle birlikte Türkiye'nin demokratikleşmesine önemli katkı yapacak. Atılacak idari adımların ve mevzuat değişikliklerinin sadece Kürt vatandaşların değil tüm toplumun hak ve özgürlüklerini genişletmesi söz konusu. Hele hele açılım demokratik bir anayasa ile taçlandırılabilirse yepyeni bir demokratik Türkiye doğacak.

Kürt açılımı yanında yine sancılı ama köklü başka değişimler de oluyor. Askerî vesayet sarsılıyor. Devlet bürokrasisi saydamlaşıkça kendi kendini besleyen gücünü ve seçilmişlere yapay üstünlüğünü yitiriyor.

Yargı erkinde büyük çalkantı var. Yargı bağımsızlığını hukuktan değil devlet ve statükodan yana kullanma alışkanlığı darbe üstüne darbe yiyor. 'Devletin hukuku' yerine 'hukuk devleti'ne inanan yargıçlar ve savcılar her gün daha fazla güvenilirlik kazanıyor.

Tüm bu gelişmeler aslında Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerine uyum için yerine getirmesi gereken koşullarla bire bir örtüşüyor. AB Komisyonu İlerleme Raporlarında değinilen ev ödevlerinin çerçevesine giriyor.

Ancak bir tuhaflık var. Türkiye bu önemli adımları sanki AB üyeliğinden bağımsız olarak atıyor. Evet, dış dinamiklerin Kürt açılımı başta olmak üzere bu cesur hamleleri teşvik ettiği muhakkak. Dünyanın çıkarları bu bölgede istikrarını demokrasininin gücünden alan bir Türkiye'den yana.

Ama bu dış dinamiğin asıl motoru olması gereken AB'nin katkısı neredeyse hiç hissedilmiyor. Aslında AB Komisyonu ile üye hükümetlerin çoğundan Türkiye'nin üyeliğine hâlâ destek var. Ayrıca Avrupa'daki vizyon sahibi çevrelerde de üyeliğimizi AB'nin geleceği için zaruri görenler eksik değil. Ne var ki bunlar Türkiye'deki

siyasi aktörlere ve kamuoyuna AB üyeliği için motivasyon sağlamakta yetersiz kalıyor. Zira Avrupa'daki üyeliğimiz karşıtlarının sesleri hem daha yüksek çıkıyor hem de incitici oluyor.

İncitici oluyor, zira bu sesler artık iyice 'Sen bizim ailemize girmeye layık değilsin ama senden çıkarım var' tonuna büründü. 'Üyeliği unutun ama işbirliği yapalım' söylemi yaygınlaştı.

Türkiye'nin dışta sesi giderek fazla çıktıkça, ekonomik ağırlığı arttıkça, Avrupa'nın enerji ikmalinde rol sahibi oldukça öne çıkan bu yaklaşımın iki yüzölçümü büsbütün sırtıyor tabii.

Bunun en çarpıcı örneği Sarkozy Fransası'nın tutumu muhakkak ki. Cumhurbaşkanı'nın son Paris ziyaretinde yaşananlar ve Fransız AB Bakanı Lellouche'un açıklamaları bu ülkeyle ilişkilerin ağızımızdaki buruk tadını daha acılaştırdı.

Lellouche'un Fransız Meclisi Dışişleri Komisyonu'nda Gül'ün ziyareti sırasında Sarkozy ile vardığı 'zımni' mutabakat hakkındaki açıklamaları şaşırtıcıydı doğrusu. Fransız bakana göre, Fransa'nın AB üyeliğimize karşıtlığı kabullenilmek kaydıyla müzakerelerin devamında ve ikili ilişkilerimizin geliştirilmesinde görüş birliği oluşmuşmuşt!

Le Monde gazetesinin deyişiyle bir nevi 'üyelik amacı olmayan katılım süreci' öngören bu 'mutabakat' neyse ki önce Köşk çevrelerince gayriresmî olarak, sonra Dışişleri sözcüsü tarafından resmen yalanlandı. Sözcü Fransa ile ikili ilişkilerin AB üyeliğimizden bağımsız olduğu şeklindeki yorumların –dolayısıyla Lellouche'unünün- kesinlikle doğru olmadığını vurguladı.

Fransa'nın Türkiye'nin AB üyeliğine karşıtlıktan taviz vermeden ekonomik ilişkilerde, enerji ve savunma sanayii projelerinde öncelik kazanma hevesinin kursağında kalıp kalmayacağını göreceğiz.

'Türkiye Avrupa ile olmalı ama Avrupa'da olmamalı' formülünün mucidi Lellouche'ın son Kıbrıs ziyaretinde en aşırı Rum tezlerini desteklemesi, Paris'in Yunanistan ve Güney Kıbrıs'a 'imtiyazlı ortaklık' formülünü kabul ettirmeye çalışması, öte yandan, Fransız iktidar partisi milletvekillerinin Türkiye'ye katılım öncesi destek kredilerini bloke etmeye uğraşması bu hevesle ne kadar bağdaşacak onu da göreceğiz.

Fransa'nın nalıncı keseri politikası sadece ikili ilişkilerimize zarar vermiyor. Sarkozy AB hukukunun parçası olan Müzakere Çerçeve Belgesindeki imzasını inkâr edip beş müzakere faslını keyfi şekilde bloke ederek AB'nin temeli olan hukuku sarsıyor. Birliğin güvenilirliğini yok ediyor.

Batı'nın hukuk sistemini ve ilkelerini yeni yeni sindirmeye çalışan Türkiye'de bu sisteme güveni sarsmaya çalışan Batı karşıtlarının ellerini güçlendiriyor. Sonunda Türkiye'yi AB'den uzaklaştırıp Avrupa'nın ufkunu da kapatacak tehlikeli bir oyun oynuyor.

Türkiye bu oyuna gelmeyip –daha önce de yazdığım gibi (*Taraf*, 07.07.09)- gerekirse bir 'Sarkozy krizi' çıkartmaktan çekinmemeli.

AB hangi ellerde

Temel İskit 24.11.2009

AB Başkanlığı için Van Rompuy, Dışışleri Temsilciliği için Ashton, herhalde, Avrupa entegrasyon hareketinin 'kurucu babaları' Schumann, Adenauer, Monnet ve arkadaşları için birinci tercihler olmazdı.

AB'nin temeli 1957 Roma Anlaşması'yla atılırken hedef hükümetler üstü bir 'federal' Avrupa devleti kurmaktı. 'Federalizm' hep varoldu.

Aslında AB projesinin bugüne kadarki başarısının arkasında, 'federalizmin' esas olan üye ülkelerin egemenlik paylaşımı ilkesi var. Üye ülkeler bugünkü refah ve istikrarlarını, büyük ölçüde, belirli alanlarda egemenliklerini Brüksel'e devretmekle sağladılar. Yaşamın hemen her alanını kapsayan 'ortak politikalar' üyelerin bu iradesinin eseri.

Ancak 'Federal Avrupa' amacı özellikle İngiltere ve Kuzey ülkelerinin katılımından sonra giderek sulandı. Bugün ise üye ülkeler 'artık bundan fazla egemenlik paylaşmaya hazır değilim' noktasına varmış görünüyorlar. Başta dış politika ve güvenlik konuları olmak üzere AB'nin 'merkezî' bir güce sahip olması iradesi can çekiyor.

Federalizme son önemli darbe, Fransa ve Hollanda'nın 2005'te 'AB Anayasası'nı reddetmesiyle vurulmuştu. Bunun yerine yeni kabul edilen 'light anayasa' Lizbon Anlaşması da aslında üye hükümetlerin iradesini pek de sınırlamayan ve 'uluslarüstü Avrupa' vizyonunun çok uzağında bir belge.

Ancak anlaşmada, AB Başkanı ve AB Dışışleri Yüksek Temsilcisi görevlerinin öngörülmesi Avrupa birleşmesini savunanlar için bir teselli idi. Onlara göre bu görevlere güçlü şahsiyetlerin getirilmesi halinde AB'nin dünya siyasetindeki ağırlığı artabilecekti.

Ama 'renksizliği' üzerinde görüş birliği olan Van Rompuy ile 'tecrübesizliği' su götürmez Lady Ashton'un seçilmesi bu ümidi besleyenler için büyük bir hayal kırıklığı yarattı doğal olarak.

Aslında 'federalist'lerin, 'AB'nin tek ve güçlü temsili' hayalleri kurması için de fazla neden yoktu doğrusu.

Her şeyden önce Lizbon Anlaşması'na göre AB Başkanı'nın yetkileri oldukça kısıtlı. Unvanının şatafatına rağmen Başkan'ın işlevi esas itibariyle idari. AB Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi'nin çalışmalarını koordine edecek, toplantılarını düzenleyecek. İcracı yetkileri yok. Konseyi içte temsil edip Avrupa Parlamentosu'na rapor verecek. Dışta da AB'yi Dış Politika Yüksek Temsilcisi ile birlikte temsil edecek.

Bir de tuhaflık var. Bu iki görev AB'nin zaten ağır ve karmaşık karar mekanizmasını basitleştirmiyor. Mevcut sisteme ekleniyor. AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu Başkanları, Van Rompuy'e yetkilerinden bir katresini dahi feda etmeyeceklerini açıkladılar bile. 'Dönem Başkanlığı' sistemi de kalkmadı. Dış temsile gelince, Van Rompuy ile Ashton arasındaki yetki çakışması bir yana, bu ikiliye Barroso'yu ve dönem başkanı ülke hükümetini de eklersek AB'yi temsil edenlerinin sayısı dörde çıkıyor.

'Federalist'lerin hayallerinin boş olduğunu görmek için AB'nin şimdiki lider ve hükümetlerine bir göz atmak da

yeterliydi zaten. Merkel ve Sarkozy gelmiş geçmiş en az Avrupa vizyonu sahibi liderler. Kuzey ve Doğu'daki küçük üyeler de Benelüks tipi federalist eğilimleri zaten hiç paylaşmadılar.

Bu koşullarda AB Başkanlığına güçlü bir şahsiyetin seçilmesi şansı zaten azdı. Sonuçta, AB'nin alışıldık 'asgari müşterekte buluşma' sistemi işledi. Büyük-küçük ülkeler, sağcı-solcu eğilimli hükümetler, entegrasyon yanlısı-karşıtı olanlar 'asgarinin asgarisinde' buluştular. AB bir lider-temsilci yerine bir uzlaştırmacı-kolaylaştırıcı edildi. Van Rompuy'un şahsiyeti bunun için biçilmiş kaftandı. Zaten seçilir seçilmez ilk sözü "her ülkeyi dinleyeceğim ve her ülkenin her müzakereden kazançlı çıkmasına çalışacağım" oldu.

Bu arada, federalist olarak tanınan Van Rompuy'un "her üye ülkenin AB yolculuğuna kendi birikimiyle devam edeceğini" belirterek federalist düşüncüyü reddetmesi de yeni rolüne hemen uyuverdiğini gösteriyor.

Sonuçta, yeni Avrupa Başkanı ve Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi'nin sahneye çıkması, AB dışı dünyanın Birlik'le geleneksel ikili ilişkilerinde pek bir değişiklik yaratmayacak gibi. Olsa olsa AB, ABD ve Asya'ya karşı mesafe kaybetmekte devam edecek.

Türkiye için de durum aynı. Üyelik süreci bakımından fazla değişen bir şey yok. Van Rompuy'un yetkilerine ve görevine yaklaşımına bakılınca, geçmişte dile getirdiği üyeliğimiz karşıtlığının da bugün fazla kıymeti harbiyesi olmayacağı anlaşılıyor.

Sonuçta, AB'nin dünya sahnesinde gerçekten söz sahibi olması için stratejik görüş sahibi lider bekleyişi devam edecek. Bu arada Türkiye'nin katılmasının AB'ye kazandıracakları ağırlığı görecek önderlerin yolunun gözlenmesi sürecek.

Kısacası Avrupa'nın 'kurucu babaları'na özlem dinmeyecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ın önceliği

Temel İskit 01.12.2009

"Kıbrıslı Türkler ve Rumların ortak bir devlet çatısı altında yaşama arzuları güçlü değil. Ufukta çözüm gözüküyor."

Geçen hafta yine Türk-Yunan Forumu toplantısı için –iki ay arayla- gittiğim Lefkoşa'da KKTC Cumhurbaşkanı Talat ile Rum Başmüzakerecisi Yakovou'yu dinledikten ve Forum üyesi Türkler, Yunanlılar, Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasındaki görüş değişimine katıldıktan sonra yukarıdaki hükme varmam zor değil.

Aslında dıştan bakıldığında liderler arası müzakereler yolunda gidiyor gibi. Hatta Nisan 2010'daki KKTC Cumhurbaşkanlığı seçiminin dayattığı fiili zaman sınırı Rumlar tarafından da kabullenilmiş. Yılbaşından itibaren Talat-Hristofyas görüşmelerinin haftada art arda üç gün yapılması kararlaştırılmış.

Ancak mesele Mehmet Ali Talat ve Hristofyas dışında çözüm iradesinin giderek azalması. Liderlerin arkasında yeterli siyasi güç ve kamuoyu desteği gözükmüyor. Türk tarafında Eroğlu hükümetinin tutumu malum. Hristofyas'ın hem iktidar koalisyonundan hem muhalefetten desteği sağlam değil.

Güvenilir Kıbrıslı Türk ve Rum araştırmacıların yakında yayınlanacak olan bir kamuoyu araştırmasının sonuçları fazla iç açıcı değil. İki toplumun mülkiyet, yönetim ve özellikle güvenlik konularında neredeyse taban tabana zıt görüşler taşıdığı anlaşılıyor.

Bir yandan Rumların KKTC'nin dışta tanınması, diğer yandan Kıbrıslı Türklerin GKRY'nin Türkiye tarafından muhatap alınması konusundaki korkularının yol açtığı paranoyak tepkiler de karşılıklı güveni zedelemeye devam ediyor. Bu arada, her iki tarafın 'çözumsuzlük halinde kusuru karşı tarafa yükleme oyunu'nun ilk hamlelerini yapmaya başladıkları da görülüyor.

Her iki topluma 'çözumsuzlük dünyanın sonu değil' rehabeti çökmekte. Kıbrıslı Rumlarda malum 'tuzu kuruluk' hissi hep var. AB üyeliği sayesinde er veya geç mülkiyet ve toprak sorunlarının kendi lehlerine hallolacağına, eninde sonunda dünya kamuoyunun Türk askerinin Ada'da kalmasına izin vermeyeceğine inananlar az değil.

Buna karşı Kıbrıslı Türklerin ortak çözüme desteği yine de Rumlardan fazla. Ancak onlar arasında da, çözüm olmazsa Türkiye'nin desteğiyle ilânihaye bugünkü gibi yaşamayı sürdüreceklerine inanlar çoğalıyor. KKTC'nin bağımsız bir devlet olarak tanınmasının gerçekçi olmadığı daha çok intikal ediliyor gibi. Buna karşı 'Türkiye'nin seksen birinci vilayeti olma' şakası sanki daha sık tekrarlanıyor.

Bu ortamda çözüm çabaları tamamen iki liderin omuzlarına yüklenmiş durumda. Ancak malum, sorun Talat ve Hristofyas'ın politik geleceklerini aşıyor, Ada'nın ötesinde bölgeyi ve dünyayı ilgilendiriyor. Ne var ki dış dünyanın çözüm desteği halen asgari düzeyde.

Bir çözümden nispeten daha fazla yararlanacak olan Türkiye'de Kıbrıs sorunu eskisi kadar gündemde değil. Hükümet arada sırada çözüm isteğini dile getiriyor ama sesi biraz heyecansız gibi. Bunun bir nedeni galiba Türkiye'nin dış politikasındaki hareketlilik. Kıbrıs dış politikadaki 'kalabalıkta' daha az göze çarpıyor.

Kıbrıs'ın önceliğini yitirmesinin diğer bir nedeni, yine bu dış politika açılımlarının hükümete –ve Türkiye'ye– önemli bir özgüven kazandırması. AB'den gelen olumsuz sinyaller de eklenince bu özgüven hissi AB üyeliğimizi vazgeçilebilir kılmaya kadar gidiyor. Bu düşünce tarzıyla da AB üyeliğimiz için kaçınılmaz koşul olan Kıbrıs'ta çözüm müstaceliyetini kaybediyor.

Çözümle ilgili diğer aktörlere gelince, Papandreou Karamanlis'ten daha yapıcı olabilir. Ancak Rumlar üzerindeki etkisi sınırlı. Zaten niçin Türkiye'den daha aktif olsun ki? AB zaten Güney Kıbrıs demek. Komisyonun ise eli kolu bağlı. Nihayet Annan Planı'ndan bu yana BM de yoğunlukla üfleyerek yiyor.

Şimdiki durumda, iki toplum başta olmak üzere tüm tarafların hem çözumsuzlüğü herkes için zararlı, hem de çözümün herkes için yararlı olduğunu idrak etmemeleri halinde en geç Nisan 2010'da Kıbrıs sorununun bütün olumsuz sonuçlarıyla tam bir boşluğa düşmesi kaçınılmaz gözüküyor.

Yine de bir 'en son şans' yakalanabilir. Türkiye yeni özgüvenini Kıbrıs sorununda yapıcı bir biçimde kullanabilir. AB üyeliğine bağlı olsun olmasın Kıbrıs'ta çözümü 'bölgede sıfır sorun' politikasının en seçkin hedefi haline

getirebilir. Yunanistan da Türkiye ile birlikte dıştan gerekli desteği verebilir. Dahası her iki garantör ülke çetrefilli 'güvenlik ve garantiler' konusunda beraberce yaratıcı çözümler üretebilir.

Bu dış ivme Talat ve Hristofyas'ın –yetkilerini aşan güvenlik ve garantiler hariç- ortak devletin parametrelerine 'Kıbrıslı' bir çözüm oluşturmalarını kolaylaştırabilir.

Bütün Kıbrıslıların parlak bir ortak geleceği paylaşmaları hayali hâlâ gerçeğe dönüşebilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Model Ortaklık' süreci

Temel İskit 08.12.2009

Erdoğan'ın Obama ile Washington buluşmasının ayrıntıları ve sonuçları önümüzdeki günlerde enine boyuna tartışılacak elbette. Ancak Başbakan daha 'Oval Ofis'e adımı atmadan önce hem görüşmelere hâkim olacak anlayış, hem de ön plana çıkacak konular hemen hemen belliydi.

Biraraya gelen iki liderin dış dünyaya bakışı benzerlik gösteriyor. Obama uluslararası ilişkilerde işbirliğine ve dayanışmaya inanıyor. Diğer ülkeleri eşit partnerler olarak görüyor. Zaten sırf bu görüşleri için Nobel Barış Ödülü almış olan bir ABD lideri Obama. Erdoğan ise eski dış karşı güvensiz ve savunmacı politikalarını geride bırakmış, bölgesinde sorunları işbirliği yoluyla en aza indirmeye uğraşan, özgüven kazanmış bir Türkiye'nin başbakanı.

Bu nedenle dünkü Washington görüşmesinin ABD'yi hâlâ dünyanın eli sopalı patronu gibi görenlerin ve Türkiye liderlerinin Washington'u ancak talimat almak için ziyaret ettiğine inananların tasavvurlarından tamamen farklı biçimde cereyan ettiği muhakkak. Tam tersine iki ülke arasında yaklaşım farkı olan konularda bile Obama-Erdoğan diyaloguna 'dayatma-direnme' gerginliğinin değil, ortak çözüm arayışı esnekliğinin hâkim olduğu şüphesiz.

Görüşmelerdeki öncelikli konuları kestirmek de zor değildi tabii. Son günlerdeki Türkiye ve ABD medyasını izleyen bir kişi iki liderin 'konuşma notlarını' galiba liderlerin danışmanları kadar kolay kaleme alabilirdi.

Evet, Afganistan savaşı Obama'nın birinci önceliği. Müttefiklerinin asker desteğine de ihtiyacı var. Ama Türkiye'ye muharip güç için baskı yapmadığı anlaşılıyor. Kesin tutumumuzu biliyor. Bize uygun gelen bölgede ve görevle bir miktar personel arttırabileceğimizi söyledik muhtemelen.

Irak bahsinde, ABD'nin ardında istikrarlı bir Irak bırakmak amacı ile Türkiye'nin Kuzey Irak'ın PKK'dan arındırılması amacı çelişmiyor. Herhalde bu alanda işbirliğinin nasıl geliştirileceği gözden geçirildi. Bu arada, Kürt açılımını başlatmış bir Erdoğan'ın, ABD'den PKK ile mücadeleye katkısını arttırmasını istemek için kendisinde daha fazla hak gördüğü açık.

Ermenistan konusunda, Obama, Protokolleri onaylamamızı istemekle beraber Erdoğan'ın Azerbaycan dolayısıyla içinde bulunduğu zor durumu anlayışla karşılama durumunda. Erdoğan da herhalde Obama'dan Ermenistan'ı adım atmaya teşvik etmesini istedi.

Gelelim daha çetrefilli konulara... Başta İran. ABD, İran ile ikili ilişkilerimizi geliştirmemize karşı tavır almıyor. Ama sorun İran'ın nükleer programının barışçıl olduğuna kefil olmamızda. İran'ın nükleer silah edinmeyi hedeflediği şüphesi bu kadar yayginken Tahran'ın avukatlığını yapmamızda.

Tam da bu sıralarda ABD ilk defa Rusya ve Çin'i dahi İran'a karşı daha sağlam durmaya ikna etmiş görünüyor. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın Tahran'a son uyarısında bu iki ülke olumlu oy kullandı. Buna mukabil Türkiye'nin oyu çekimser. İran Dışışleri Bakanı'ndan teşekkür bile aldık!

Şimdi İran'ın yıl sonundan önce nükleer silah yapımına imkân vermeyecek bir uranyum zenginleştirme formülüne razı olması bekleniyor. Aksi halde Güvenlik Konseyi'nin ek yaptırımları gündeme gelebilecek. Bu arada İsrail'in hava saldırısına başvurma tehdidi bölgenin üzerinde Damokles'in kılıcı gibi duruyor.

Bu ortamda Obama'nın Erdoğan'dan, Türkiye'nin, İran'ın uluslararası toplumun uyarılarını dikkate almasına yardımcı olması isteğini dile getirmesi beklenir. Buna karşı Erdoğan'ın, bizim de İran'ın nükleer silah edinmesini istemediğimizi belirtmekle yetindiği ve Tahran'ın programının barışçıl olduğuna kefaletini yinelemediği umulur.

İsrail'e gelince, herhalde Obama bu ülkeden daha çok Ortadoğu sorununda işbirliği bağlamında söz etmiş, Erdoğan'ın İsrail ile ilgili bazı söylemlerine değinmeme inceliğini göstermiştir.

Her halükârda kanımca İran ve İsrail konularındaki yaklaşım farkları dahi ABD ve Türkiye'nin bölgemizde barış ve istikrarın oluşturulması için birlikte ne yapabilecekleri geniş çerçevesinde ele alınmış, büyütülmemeye çalışılmıştır.

Zira bu ziyareti ABD-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası, kritik bir dönemeçten çok bir yıl önce Obama'nın Türkiye ziyaretiyle başlayan 'model ortaklığın' içini doldurma sürecinde bir etap olarak görmek galiba daha doğru.

Dünkü Washington görüşmelerinden yakın vadeli ve somut sonuçlar beklememek gerek. Bu görüşmeler iki eşit ortağın yapıcı bir işbirliği için çıkarlarını nasıl bağdaştıracaklarını gözden geçirmelerine yaradı başlıca.

Türkiye-ABD ilişkileri –bir tarafta bazı Bush kalıntılarının, diğer tarafta bazı çağdışı anti-amerikancı ulusalcıların gürültüsüne rağmen- giderek sağlıklı hale geliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İyimserlik, nereye kadar

Temel İskit 15.12.2009

AB Genel İşler Konseyi'nin 10-11 Aralık Zirvesinde onaylanan kararları, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinin Kıbrıs sorununun ipoteği altında olduğunu bir kere daha gösterdi.

Daha kötüsü, Kıbrıslı Rumların Brüksel'de sergilediği –Dışışleri'nin açıklamasında kullandığı tabirle- 'ufuksuzluk' Ada'daki çözüm umutlarını biraz daha sarstı.

Evet, 'gün kurtarıldı'. AB resmî kararında limanlar meselesi nedeniyle Türkiye'ye üç yıl önce askıya alınan sekiz

başlık dışında ek yaptırımlar getirmedi. Konunun izlenmesine ve gelecek yılki Komisyon İlerleme Raporu'nun beklenmesine karar vermekle yetindi. Bu sonuç hem Türkiye'nin AB sürecinin hem Ada'daki müzakerelerin 'yol kazasına' uğramamasına çalışan İsveç başkanlığının ve AB üyelerinin çoğunluluğunun çabalarıyla alındı.

Buna karşı, ironik bir biçimde, olumsuz etkilenmemesine çalışılan Kıbrıs müzakerelerinin taraflarından biri tam da bunun tersine kürek çekti. Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs sorununun çözümünde önemli rolü olan Türkiye'yi köşeye sıkıştırmaya uğraştı. Bir bütün olarak AB'ye ek yaptırım kararı aldirtamayınca tek taraflı olarak altı başlığın daha açılmasını veto edeceğini ilan etti. Bu tutumunu da Türkiye'nin 'Kıbrıs' ile ilişkilerini 'normalleştirme' yolunda atacağı adımlarla ilişkilendirdi.

Kıbrıslı Rumların bu yaklaşımlarını çözüm iradeleriyle bağdaştırmak gittikçe zorlaşıyor. Limanlar konusundaki – AB'nin de paylaştığı- tutumlarının belki bir ölçüde dayanağı var. Buna karşı Türkiye'nin Rum yönetimiyle ilişkilerini 'normalleştirme' ısrarları anlaşılabilir gibi değil. Bir çözüm olmadan limanlarını bile açmayan bir Türkiye'nin KKTC'yi gözden çıkarıp Güney Kıbrıs'la normal ilişkiye geçmesinin, Rumları şu veya bu şekilde muhatap almasının mümkün olmadığını Hristofyas bilmez mi?

Ada'daki müzakereler kritik bir dönemece girmişken Kıbrıslı Rumların bu tarz gerçekleşmesi imkânsız beklentilerle Türkiye'nin AB sürecini şantaj konusu yapma politikalarına ara vermemeleri pek hayra alamet değil.

Rumlar AB sürecinin Türkiye'nin hem içteki hem dıştaki ağır gündeminde nispi ağırlığını kaybettiği bir dönemde Ankara'yı AB manivelasını kullanarak 'dize getireceklerini' beklemiyorlar herhalde. Eğer böyle bir hesap hatası yapmıyorlar ise, geriye kendi görüşleri yönünde bir çözüme ulaşma umudunu yitirdikleri ve müzakere sonrası dönem için siper kazmaya başladıkları ihtimali kalıyor.

Ancak son AB kararı alınırken gösterdikleri katı olumsuz tutum, müzakerelerin akamete uğraması halinde dünya kamuoyu önünde başlayacak olan 'sorumluluğu karşı tarafa yükleme' oyununda Rumlara puan kazandırmayacak. Büyük ölçüde tarafların iyi niyeti ve karşılıklı güvenine dayanacak olan bir nihai anlaşmanın çökmesi halinde Brüksel'deki saplantılı yaklaşımlarının olumsuz etkileri hatırlanacak, hatırlatılacak.

Bu arada, yine 'karşı tarafı suçlama' hazırlıkları babında, Hristofyas *The Economist*'e verdiği bir mülakatta "Kıbrıs'ta bir çözümün Başbakan Erdoğan ile generaller arasındaki güç mücadelesine kurban gidebileceğini" ima etmiş.

TSK'nın Ada'da çözüm için çok da istekli olmadığı bilinen bir şey. 2003-2004 darbe hazırlıklarının Kıbrıs'la irtibatı da neredeyse kanıtlandı. Bununla beraber, bugünkü koşullarda hem Kıbrıslı Türkleri hem Türkiye siyasi iktidarını tatmin edecek adil bir uzlaşının tek başına TSK tarafından suya düşürülebileceğini düşünmek için bir neden yok.

Kaldı ki, TSK'nın söz sahibi olabileceği başlıca alan olan güvenlik ve garantiler konusu Hristofyas'ı aşıyor. Bu konu sonuçta garantörler arasında ve muhtemelen Türkiye, BM ve AB arasında çözümlenebilecek. Bu nedenle halen Kıbrıslı Rum lidere düşen öncelikle müzakerelerin güvenlik ve garantiler dışındaki diğer tüm parametrelerinde uzlaşma aramaya çalışmak. Bu parametreler üzerindeki görüşmeler sürerken, Erdoğan-TSK mücadelesinden bahsetmek iyi niyetle bağdaşmıyor. Bu ifadeleri Hristofyas'ın olası bir başarısızlığın sorumluluğunu Türkiye'ye yıkmak için şimdiden bahane aradığından başka anlam taşıyor.

Her halükârda, son AB zirvesi sonrasında benim gibi iyimserlik hastalığından mustarip olanların bile içini karartan bir tablo ile karşı karşıyayız: Bir yanda, çoğunlukla siyasi nedenlerle askıya alına alına açılacak başlık sayısı beşe düşürülmüş, can çekişen bir üyelik müzakere süreci; diğer yanda, Rum tarafının güven arttırıcı değil güven sarsıcı hamlelerinin izlendiği bir Kıbrıs müzakere süreci.

Ne dersiniz, yoksa iyimserlik hastalığım şifa mı bulmakta?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çarmıh

Temel İskit 22.12.2009

Son günlerde ülkemizde yaşayan dinî azınlık mensuplarının 'yüzde yüz eşit vatandaş' olduklarını kanıtlayan bazı çok sevindirici gelişmeler yaşandı.

Bunlardan ilki Ermeni cemaati mensubu Leo Süren Halepli adlı vatandaşımızın AB Genel Sekreterliği'nin uzmanlık sınavını kazanması. Halepli mülakatta başarılı olur 'rutin' MİT tahkikatını da atlatırsa devlet hizmetine girecek. Sayın Egemen Bağış kendi ifadesiyle 'Ermeni vatandaşımız olduğunu gizlemeyen' bir kişiyi istihdam etme kararıyla ne kadar övünse azdır.

Göğsümüzü kabartan ikinci olay 'İstiklal marşını en iyi okuyan kız Rum' manşetiyle verildi. İlköğretim öğrencisi Rum vatandaşımız Marina 'milli birlik ve beraberliğimizin' sembolü İstiklal Marşımızı 'Türk' arkadaşlarından daha içten ve heyecanlı okumuş. Böylece dinî azınlıklarımızın 'Türklerin Türkiyesinde' Türklerden bile daha Türk olduklarını ele güne karşı göstermiş.

Bu iki örnek varken Dışişleri Bakanı Sayın Davutoğlu'nun Fener Rum Patriği Bartholomeos'un Amerikan CBS Televizyonu muhabirine söylediği ileri sürülen "Kendimi Türkiye'de çarmıha gerilmiş hissediyorum" sözlerine gösterdiği tepki az bile. Davutoğlu Patriğin bu ifadelerini "hak etmediğimizi" söylemiş. "Türk milletinin tarihi dinî tolerans üzerine inşa edilmiştir" demiş. "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını dinî kimlikleriyle değerlendirmez. Bütün vatandaşlarımız eşit vatandaşlarımızdır" diye eklemiş. Bütün bunları söylerken herhalde ilhamını Leo Süren ile Marina'dan almış.

İroni bir yana, Sayın Davutoğlu sadece yirmi birinci yüzyılda kamu hizmetine bir Ermeni vatandaşımızın ilk defa alınmasının ve Marina isimli bir öğrencinin İstiklal Marşı okuma yarışını kazanmasının medyada ilk haber olması garipliğinin yaşandığı bir ülkenin bakanı değil.

Sadece son AB İlerleme Raporu'nda "Azınlıklara karşı hoşgörünün arttırılması ve azınlıkların topluma dahil edilmesinin teşvik edilmesi için kısıtlı bir çaba harcandığının", "misyonerlerin ülke bütünlüğüne tehdit olarak görüldüğünün" kaydedildiği bir aday ülkenin bakanı da değil.

Sadece dinî azınlıkların öğrenim ve mülk edinme güçlükleriyle karşılaştıkları, azınlık din adamlarının eğitim ve çalışmasına kısıtlamaların sürdüğü, Heybeliada Rum Ruhban Okulu'nun hâlâ kapalı olduğu, Rum Ortodoks Patriği'nin salt dinî bir sıfat olan 'Ekümenik' unvanını kullanamadığı bir ülkenin bakanı da değil.

Sadece dinî azınlıkların 'yabancı' olduğunun yer aldığı Yargıtay kararlarının bulunduğu, haklarını alabilmeleri

için 'mütekabiliyet' istenen bir ülkenin bakanı da değil.

Sayın Ahmet Davutoğlu aynı zamanda bakan olduğundan bugüne kadar gerek söylemleri gerek eylemleriyle Türkiye'de ve dışarıda saygı kazanmış bir kişi. Uluslararası temaslarında ve arabuluculuk faaliyetlerinde güvenilirliğin esas olduğunu ve bunun ancak 'gerçeklerden hareket ederek' sağlanacağını en iyi bilen bir kişi. Daha da önemlisi hakkaniyet sahibi olduğu intibainı vermiş bir kişi.

Bu nedenledir ki Sayın Dışişleri Bakanı'nın tarihî gerçeklere ve Türkiye'deki mevcut duruma uymayan ifadeleri kolay anlaşılabilir değil. Davutoğlu "Beş yüz yıl önce İspanya'dan sürülen Musevilere kucak açan ve bütün dinler mensuplarının barış içinde yaşadığı Osmanlı İmparatorluğu" söylemiyle sürdürülmeye çalışılan dinî tolerans efsanesiyle, Cumhuriyet dönemindeki azınlıkları asimile etmek veya sürgüne mecbur etmek politikasını gizlemenin cazibesine kendini kaptırması beklenen belki de son kişiydi.

Bu arada, Davutoğlu'nun Patriğin söylediği ileri sürülen "çarmıha gerilmiş gibi hissetmek" sözüne itiraz ederken "bizim geleneklerimizde çarmıh hiç olmamıştır, olmayacaktır" demesini de anlamak zor. Sayın Bakan'ın engin kültürü ve lisan bilgisi muhakkak ki Hristiyan kültürüne sahip toplumların lisanlarında 'çarmıha gerilmenin' manevi ıstırap çekme anlamında mecazi bir ifade olduğunu bilmeye fazlasıyla yeterlidir. Dolayısıyla Bakan'ın, Patriğin Türk, Osmanlı veya İslâm geleneğinde insanların çarmıha gerilerek işkence edildiğini ima ettiğini sandığı tabii ki düşünülemez. Bir dil sürçmesi olsa olsa burada söz konusu herhalde.

Her halükârda, Patrik 'sözlerinin yanlış anlaşılması için' gelecek hafta bir açıklama yapacakmış. Bartholomeos'un ılımlı kişiliğiyle uyumlu olacağını beklediğim bu açıklama büyük olasılıkla hükümet ile Patriklik arasında olası bir gerginliği önleyecek. Ancak Ak Parti hükümeti Türkiye'nin pek çok sorununda tabuları yıkarken, hükümetin en güvenilir üyelerinden birinin böyle bir 'dil sürçmesi' yapması en azından azınlıklar konusundaki reform gereğinin ne kadar içselleştirildiği hakkında tereddüt doğurmuyor değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni yıla girerken

Temel İskit 29.12.2009

Türkiye'nin dış ilişkilerinde nefes nefese bir hareketliliğin yaşandığı 2009 yılı geride kaldı. Geçen on iki ay içinde açılımdan açılıma koştuk. Komşularımızla kucaklaştık. Eski dostlukları tazeledik. Yeni ufuklara yelken açtık.

Genel bilanço olumlu. Uluslararası düzeyde profilimiz yükseldi. Dünyada ve bölgemizde adı ve sözü sıklıkla geçen oyunculardan biri haline geldik.

Ancak 2010 bu bilançonun sürdürülebilirliğinin test edileceği bir yıl olacak gibi. İçte olduğu kadar dışta da pek çok şey bıçak sırtında. Açılımlarımızdan bazıları tıkanma tehlikesiyle karşı karşıya. Umutların hayal kırıklığına dönüşme olasılığının arttığı endişe dolu bir döneme giriyoruz.

Geçen yılın belki en cesur adımı olan Ermenistan açılımı askıda. Başbakan'ın, Protokollerin TBMM'den geçirilmesini fiilen Karabağ ön şartına bağlamasının yarattığı tıkanmanın nasıl aşılabacağı belli değil. İç kamuoyunun bir kesimini de arkasına alan Azerbaycan şantajı etkinliğini koruyor. Protokolleri imzalayarak kendisi açısından riske girmiş olan Ermenistan yönetimi ise halkına ve diasporaya karşı zor durumda. Biz

yakında onaylamaz isek anlaşmayı yok saymaktan bahsediyor.

Bahara kadar bir ilerleme olmaz ise ABD Başkanı'nın mahut 24 Nisan beyanı ve Kongre'deki soykırım tasarısı fırtınası tekrar esecek. ABD yönetimi ile ilişkilerde sıkıntılı bir döneme girilecek. O arada tabii ki Kafkasya'da barış ve işbirliği öncülüğü iddiamıza da veda edeceğiz.

Batı ile İran arasındaki nükleer kriz sürüyor. İran'a BM önerisine uyması için verilen mühlet yıl sonunda bitiyor. Tahran, nükleer programının barışçıl amaçlı olduğuna Batı'yı inandıramıyor. Nükleer silah yolunda önemli bir mesafe katettiği hakkında güçlü şüpheler mevcut. Aslında yaygın kanıya göre nükleer silah edinmek veya en azından silah teknolojisinin son aşamasına gelerek stratejik bir kart sahibi olmak İran için ulusal bir amaç. Bu ülkedeki son çatışmaların ardından reformcuların etkisi artsa dahi İran'ın bu amaçtan vazgeçme ihtimali az.

Ak Parti hükümeti geçen yıl boyunca Tahran ile Batı'nın arasını bulmaya çalıştı. Daha çok Batı'yı İran'ın programının barışçıl olduğuna iknaa uğraştı. İran ise son günlere kadar Türkiye'ye fazla minnettar gözükmedi. 5+1 Grubu-İran toplantısının İstanbul'da yapılmasını istemedi. Arabuluculuğumuza ihtiyacı olmadığını açıkladı. Geçen ay Baradei'nin uranyumun Türkiye'de mübadele edilmesi önerisini reddetti.

Derken son olarak İran Dışişleri Bakanı zenginleştirilmiş uranyum ile silah imaline uygun olmayan nükleer yakıt çubuklarının Türkiye topraklarında takasına bu defa itirazlarının olmadığını açıkladı. Davutoğlu da hemen memnuniyetini ve krizin hafiflemesi için elimizden geleni yapacağımızı belirtti. Ne var ki, İran'ın bu beyanının Batı'nın önerisini ne ölçüde karşıladığı belirsiz. Her halükârda önümüzdeki bir iki ay içinde İran'ın ayak sürüme oyununa bu defa da bizi alet edip etmediği anlaşılacak. O zaman ABD'nin de sabrının taşması ve ek yaptırımlar için Güvenlik Konseyi'ne gitmesi olası. ABD'nin Rusya ve Çin'in en azından veto etmemelerini sağlaması halinde Konsey geçici üyesi olarak Türkiye iyice zor duruma düşebilecek. Batı ile İran arasına sıkışacak.

Ve Kıbrıs... Talat-Hristofyas görüşmelerinde tahmin edildiği gibi yıl sonunda bir anlaşmaya ulaşılamadı. Taraflar ocaktaki hızlandırılmış al-ver sürecinin de sonuç vereceğinden umutlu gözüküyorlar. Son olarak Talat KKTC başkanlık seçim kampanyası döneminde görüşmelerin durdurulmasından bahsetti. Buna göre sürecin tekrar başlaması neredeyse yıl ortasını bulur. Hele Eroğlu Cumhurbaşkanı –dolayısıyla müzakereci- olursa büsbütün ipe un serilebilir. Bu yavaşlamalar zaten Hristofyas'ın da işine gelir.

Ada'da çözümsüzlüğün ucunun nereye varacağı malum. Hükümet AB üyeliği yolundaki kararlılığını göstermeye çalışıyor. Gerçekten de özellikle ülkenin önünü kapamaya yeminli muhalefetimizin engellemesi yüzünden köklü reformlara el atılamamasına rağmen AB müktesebatına uyum konusunda bazı somut çabalar var.

Ne var ki Kıbrıs düğümü çözülmediği sürece biz ne yaparsak yapalım AB süreci tökezlemeye devam edecek. Ada'daki görüşmeler yavaşladıkça Güney Kıbrıs'ın AB'deki aleyhimize baskısının artacağı muhakkak. Rumlar her vesile ile limanlar ve 'normalleşme' taleplerini önümüze çıkartacak, müzakere sürecini baltalayacak. Bir kriz kaçınılmaz hale gelecek.

Kısacası, başta Kıbrıs olmak üzere bu üç yakıcı sorunda olumlu gelişmeler olmaması halinde 2010 yılının bilançosu geçtiğimiz yıla nazaran çok daha kötü kapanacağı benziyor.

Yine de bu karanlık senaryonun gerçekleşmemesi umuduyla yeni yılınızı kutlarım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dönüş yazısı

Temel İskit 19.01.2010

Iguazu, Recoleta, San Telmo, Pao de Açucar, Aguada, Caminito, Ibirapuera...

Bunlar Brezilya, Arjantin ve Uruguay'a eşimle birlikte yaptığımız iki haftalık zevkli ve renkli bir gezinin duraklarından bir kaçı.

Ama bu çok farklı iklimlerin, insanların, kültürlerin dünyasında, bu egzotik isimli yerlerde bile Türkiye'den tam olarak kopmak mümkün olamadı tabii. Nedeni malum: Internet! Diz üstü bilgisayarımızı yanımıza almış olmamız dünyanın bu öbür ucunda da Türkiye'de olup bitenleri günü gününe yaşamaya mecbur etti bizi.

En başta, İsrail'le 'alçak koltuk' krizini izlerken İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Ayalon'un Büyükelçi Çelikkol'un şahsında Türkiye'yi aşağılama girişiminin zavallılığına acıdım. Diplomasi tarihinde diğer bir ülkeye husumet ifadesi için Büyükelçilere kasten kötü muamele edilmesinin, hapsedilmesinin, hatta idam edilmesinin örnekleri aklıma geldi, ama 'aldatma yoluyla üstünlük taslama' şeklinde bir gülünç olay hatırlamadım. Ayalon'un akliselim sahibi İsraillileri utandıran bu davranışının İsrail'in giderek yalnızlaşmasının ürettiği paranoyak siyasi yönetim tarzının bir örneği olduğunu düşündüm. Öte yandan, Gül ve Erdoğan ile Dışişlerimizin krizi başarı ile yönettiğini gördüm. Gereken yerde kararlılık gösterip özür diletme amacı sağlanınca vakur davranılmasını, 'zafer' çığlıklarından uzak durulmasını takdire şayan buldum.

Ancak bu özür ile İsrail ile ilişkilerin tekrar rayına gireceğine hiç inanmadım. Son bir yıldır İsrail'in Gazze vahşeti ve Türkiye-İran yakınlaşmasıyla beslenen ve 'one minute' olayından, Anadolu Kartalı ortak tatbikatının iptaline, Erdoğan'ın beyanlarından, *Ayrılık* ve *Kurtlar Vadisi* dizilerine kadar uzanan gerginleşme sürecine bu şekilde nokta konulabileceğine aklım yatmadı. Zira artık Ak Parti hükümetinin İsrail ile gerginliği Ortadoğu'da ağırlığımızı arttırmanın manivelası olarak görme eğilimine girdiğini düşünmeye başladım. Erdoğan'ın İsrail'in kendi taviz vermez ve ceberut politikaları yüzünden etkinlik ve prestij kaybetmesini Türkiye için fırsat addettiği kanaatini edinmeye başladım. Böylece, gerginliğin bir süre daha devam edeceği sonucuna vardım. Bu arada, Ayalon'un tekrar saçmalayarak "diziler İsrail eleştirisini kesmez ise belki Türk Büyükelçisi'ni sınır dışı ederiz" demesinin hükümete bu gerginlikte ek puanlar kazandırdığını not ettim.

Kıbrıs'ta yoğunlaştırılmış müzakereler öncesinde Türk tarafının 'Yönetim ve Güç Paylaşımı' konusunda bir öneriler paketi sunmasını çok yerinde gördüm. Rum tarafının her zamanki tutumları doğrultusunda bu önerileri toptan reddetmesine şaşırmadım. Önerilerin iki bölge, iki toplumlu federasyon formülünden saptığını ileri süren Rumların ne gibi sapmaların söz konusu olduğunu izah etmeden, yine 'işgalci Türkiye'nin tutumunda ısrar ettiğinden' söz etmesini müzakerelerin kaderi yönünden cesaret verici bulmadım. Hristofyas'ın her şeye rağmen 'Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin adilane güç paylaşımı yapacağı, tekrar birleşmiş, özgür, federal bir Kıbrıs için elinden gelen her şeyi yapacağını' beyan etmesi de içime fazla su serpmedi. Yaklaşan KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimi de gözönünde tutulduğunda önümüzdeki bir kaç ay içinde bir çözüme ulaşıma ümidinin giderek azalması canımı sıktı.

Deniz Baykal'ın Brezilya'daki askerî diktatörlük döneminin araştırılmasına karşı çıkan Brezilyalı generalleri TSK komutanlarına örnek gösterip istifa etmelerini salık verdiğini de internetten öğrendim. Fazla da şaşırmadım. 27 Nisan muhtırasının altına imzasını atan bir partinin Ergenekon avukatı liderinin darbe girişimi araştırmalarına karşı askerin tavrı almasını istemesi kadar normal bir şey olmadığına karar verdim. Sadece Baykal'ın bu

sözlerini darbe dönemleri ile yüzleşmeyi başarmış Arjantin ve buna çalışan Brezilya'da okumak beni daha bir acı gülümsetti.

Başka bir sürü haber ve gelişme arasında Türkiye'de bir sivil diktatörlük tehlikesinin baş gösterdiğini de dehşetle öğrendim. Ama bu 'tehlikenin' yeminli Ak Parti karşıtı bazı bilinen medya ve siyaset çevreleri tarafından keşfedildiğini anlayınca rahatladım.

Nihayet, hükümet yetkililerinin yeni Anayasa veya Anayasa'da köklü değişiklik niyet beyanlarının arttığını görünce evvela sevindim. Ama bu beyanların yine bir sürü şarta bağlanması ve gerçekleştirilmesinin belirsiz bir zamana bırakılması yine hevesimi kursağımda bıraktı.

Sonuçta, belki gezimizde Güney Amerika renk, tat ve kokuları ile Türkiye'nin gündemi birbirine karıştı. Ama bu gündemin ne kadar dolu ve heyecan verici olduğunun bir kere daha bilincine varmak da gezinin başka bir zevkiydi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazık oluyor

Temel İskit 26.01.2010

Herhangi bir hukuki metin gibi devletlerarası anlaşmaların lafzı kadar ruhu da önemlidir. Lafzın yorumu anlaşmaya götüren ruhun ışığında yapılır. Bu ruhta değişiklik olduğunda ise en sarıh metinler bile farklı yorumların kurbanı olabilir.

Geçen yıl Zürih'te imzalanan Türkiye-Ermenistan Protokollerinin ruhunun çekirdeği tarafların ilişkilerini normalleştirme iradesiydi.

Bu ruha zarar gelmemesi için de protokoller kaleme alınırken aradaki anlaşmazlıkların ön plana çıkarılmamasına, bir anlamda 'paranteze alınmasına' özen gösterilmişti. Diplomasinin 'yapıcı muğlâklık' yöntemi benimsenmişti.

Protokollerin esas amacı ise aradaki anlaşmazlıkları çözmek değil bunların çözümü veya hafiflemesi için gerekli ortamı oluşturmaktı.

Zaten protokollerin iki ülkenin parlamentolarından geçmesi de ancak anlaşmazlıkların çözümünün ön koşul haline getirilmemesiyle mümkün olabilirdi.

Ama protokollerin ruhu daha imzasının mürekkebi kurumadan darbe yemeğe başladı. Başbakan Erdoğan "Karabağ sorunu çözülmeden Ermenistan ile sınır açılmaz" deyiverdi. Azerbaycan'ın sanki Ermenistan ile müzakerelerden haberi yokmuşçasına kopardığı patırtının ve içindeki çoğunlukla 'ulusalcı' kamuoyunun etkisiyle takındığı bu tavrı sonra defalarca yineledi. Normalleşmenin Azerbaycan-Ermenistan ihtilafının çözümüne katkı

yapması beklentisini tersine çevirdi. İhtilafın çözümünü normalleşme için ön koşul yaptı. Protokollerin imzasında gösterdiği cesareti sürdürmedi.

Derken Ermenistan'ın iç mevzuatı gereği onayının alınması gereken Anayasa Mahkemesi geçen hafta protokolleri uygun bulduğunu açıkladı. Ankara'nın bu kararın gerekçesine gösterdiği tepki ise protokollere hâkim olan uzlaşma ruhunun geçerliliğini koruduğu konusundaki kuşkuları arttırdı.

Önce Dışişleri bir açıklama yaptı. Ermeni Anayasa Mahkemesi'nin gerekçesinde 'protokollerin lafzına ve ruhuna aykırı ön koşullar ve kısıtlayıcı hükümler' tesbit edildiğini bildirdi. Protokollerin 'temel amacının' sakatlandığını vurguladı. Ardından Başbakan konuştu. Ermenistan'ın metinler üzerinde operasyon yaptığını ileri sürdü. "Bu düzeltilmez ise süreç zedelenmiş olur" dedi. Protokolleri Ermenistan-Azerbaycan ilişkisiyle irtibatlandırmayı da yine ihmal etmedi.

Ardından Ak Parti –ve tabii ki muhalefet- sözcüleri protokollerin TBMM'den geçme olasılığının kalmadığını ifade eden sözler söylediler. Davutoğlu Ermenistan'ı Clinton'a şikâyet etti. Bu arada, medyanın hemen hemen tamamı Ermenistan mahkemesinin soykırımı, sınırların tanınmamasını, protokollerin Karabağ'la irtibatlandırılmamasını ön koşul haline getirdiğini –gerekçe metnine doğru dürüst atıfta bulunmadan- tekrarladı.

Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin protokolleri uygun görmesine rağmen karar gerekçesinde zaten malum olan bazı hususlara işaret etmesi, dayanmak zorunda olduğu tek metin olan anayasaya atıfta bulunması acaba neden bu fırtınaya yol açtı?

Yoksa hükümet protokolleri imzalarken Ermenistan'ın anayasasını, bu arada 1990 Bağımsızlık Bildirgesi'nin 11. maddesine gönderme yapan Giriş Bölümü'nü bilmiyor muydu? Yoksa Ermenistan'ın imzasıyla birlikte hemen anayasasını değiştirip soykırım iddiasından vazgeçmesini mi bekliyorduk? Yoksa sınırlar konusunda Bildirge'deki "Batı Ermenistan" ifadesinin bugünkü uluslararası kurallar çerçevesinde bir anlam taşımadığına ikna olmamış, Protokollerde bu konuda Ermenistan'ın girdiği taahhütleri yeterli görmemiş miydik? Yoksa ikili anlaşmalarda üçüncü ülkeleri 'işin içine sokan' hükümlerin bulunmaması uluslararası bir kural değil mi?

Kısacası, yoksa Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeleri protokollerin imzasındaki ruhla yorumlansaydı bu kadar ağır tepkilere gerek olur muydu?

Anlaşılan zaten Azerbaycan ve iç kamuoyunun baskısıyla Karabağ'ı ön koşul yaparak süreci zora sokan Ak Parti hükümeti Zürih ruhunu kaybetti, kaybediyor. Ama bu arada normalleşme girişiminin sekteye uğramasının sorumluluğunun bir kısmını Ermenistan'a yıkmak fırsatını da kaçırmamak istiyor.

Türk diplomasisinin son yıllarda attığı en cesur ve yapıcı adıma yazık oluyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnce çizgi

Temel İskit 02.02.2010

Türkiye'nin dış politikasındaki dinamik değişimde pek çok unsur rol oynuyor.

En başta dünya değişiyor elbet. Artık politikaları siyah-beyaz yapan Soğuk Savaş yok. Globalizasyon var. Batı hâkimiyetine Doğu dengesi geliyor. Bush çatışmacılığı yerini Obama işbirliği ve karşılıklı bağımlılık yaklaşımına bırakıyor. Türkiye, dış politikasını yeni koşullara uyarlamak durumunda.

En önemli iç etkenlerden birisi ise Türkiye'nin demokratikleşmesiyle birlikte dış politikasının da demokratikleşmesi. Dış politika yakın zamanlara kadar bir iki istisna dışında devlet-merkezliydi. Bu alan esas olarak hâkim elitlerin tekelindeydi. Kararlar toplumun eğilimlerinden bağımsız olarak 'tepeden' alınırdı (Bkz. mahut Milli Güvenlik Siyaset Belgesi). Toplumun söz hakkı ancak bu kararları desteklediği ölçüde vardı.

Sonra tekel yavaş yavaş kırıldı. Seçkinler yerine seçilmişlerin etkinliği arttı. Ak Parti'nin iktidara gelmesi ve AB süreciyle de dış politikanın demokratikleşmesi hız kazandı. Toplumdaki tercihler bu alana yansımaya başladı.

Bugün dış politikamızın oluşturulmasında ve uygulamasında muhakkak ki Batı aidiyetimiz, bu arada AB üyelik hedefimiz gibi temel ilkeler gözetilmekte. Ama bir yandan da siyasi iktidarın birçok kararında öncelikle seçmenin eğilimlerini hesaba kattığı, hatta bu eğilimlerle kendisini bağladığı da görülüyor.

Davutoğlu'nun artık slogan haline gelen 'stratejik derinlik', 'komşularla sıfır sorun' kavramlarıyla teorik çerçevesini çizdiği politikaların arkasında önemli ölçüde kamuoyu desteği var. Son yayınlanan iki kamuoyu araştırmasına göre Ahmet Davutoğlu'nun 'en başarılı bakan' görülmesi, hükümetin –sosyal yardım konusunun ardından- en başarılı olduğu ikinci alanın dış politika olması buna işaret ediyor.

Bu destek toplumun çoğunluğunun ve Ak Parti seçmeninin muhafazakâr yapısıyla da ilgili. Dinî ve etnik yakınlıklar bu seçmenin dış dünyaya bakışında önemli bir etken. Son açılımların onaylanmasında bir faktör de ağırlıklı olarak İslam coğrafyasındaki ülkelerle yakınlaşmayı içermesi veya en azından algının bu yönde olması. Başbakan Erdoğan'ın dış politika konularında bazen Müslümanlığı fazlaca vurgulayarak ölçüyü kaçırması bile alkış alıyor.

Dış politikanın demokratikleşmesi iyi bir şey. Demokratik bir ülke için doğal. Dış ilişkileri yürütürken halkın desteğini hissetmek hükümetlere –ve dolayısıyla ülkelere- güç verir. Yabancı ülkelerle müzakerelerde önemli bir diplomatik koz olarak kullanılır. Daha önemlisi kamuoyu desteği hükümetlere 'çatışmacı politikalar' yerine uygulaması daha karmaşık olan 'anlaşmazlıkların işbirliği yoluyla çözümü' politikalarını izleme cesaretini verir.

Ancak demokrasilerde kamuoyu eğilimlerinin dış politikaya yansıtılmasının sınırları da var. Churchill'e atfedilen "Dış politika kararları halka sorularak alınmaz. Ama bu kararlar için halka hesap verilir" sözü doğru. Hükümetlerin en zor görevleri de koşulların dayatmasıyla yürüttükleri popüler olmayan politikaların isabetine toplumu ikna etmek zaten. Bu nedenle demokratik dış politika ile popülist dış politika arasındaki çizgi çok ince.

Ak Parti hükümeti de bazen seçmeni ile paylaştığı dinî ve etnik yakınlık unsurunu dış tercihlerine yansıtmaktan kendini alamıyor. Özellikle Başbakan, Ortadoğu'da başrol oynama çabaları, İran'la yakınlaşma, İsrail ile kavgaya gibi adımların yol açtığı eksen kayması eleştirilerine malzeme taşıyor.

Buna karşı, Davutoğlu yeni açılımların dinî veya etnik renkler taşımadığını savunuyor. Başka coğrafyalara da

açıldığına işaret ediyor. Bu savunmada gerçeklik payı var. Ama bir yandan da Türkiye'nin önünü açacak olan fakat kamuoyu desteği az açılımlardan bazılarında hükümetin hevesinin kaçtığı görülüyor. Örneğin, Ermenistan'la normalleşmenin duraklamasında Azeri baskısının rolü büyük elbet. Ama Erdoğan'ın son günlerdeki inandırıcılığı az yan çizme teşebbüslerinde toplumdaki Azeri yanlılığı-Ermeni karşıtı damarın katkısı da inkâr edilemez.

Kısacası, önünde Kıbrıs gibi başka sınavlar da bulunan hükümetin, dış politikanın demokratikleşmesini doğru okuyup okumadığı henüz belli değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niyet faktörü

Temel İskit 09.02.2010

Uluslararası müzakerelerde tarafların niyetleri, sonucu tayin edici en önemli faktör. Kıbrıs müzakerelerinde de 'niyet' unsuru hep önemli rol oynadı. Örneğin baştan itibaren Denktaş'ın daha sonra da Papadopoulos'un hiç bir şekilde 'beraber yaşamaya' dayanan bir çözüme niyetli olmamalarının Annan Planı sürecinin başarısızlığının temel nedeni olduğu artık tartışma konusu bile değil.

Bugün de tarafların gerçek niyetleri gündemde. "İki toplumlu iki kesimli, siyasi eşitliğe dayanan federasyon" formülü görünürde benimseniyor. Ama acaba bu esaslar üzerinden adil bir sonuca ulaşmaya taraflar aynı ölçüde niyetli mi? Niyet okumak kolay değildir ama bir deneme yapabiliriz.

Rum tarafında Hristofyas çözüm istediğini, hatta bunun için elinden geleni yapacağını sık sık söylüyor. Ama ters çıkışları hiç eksik değil. Asıl sorun galiba Rum lideri 'niyetini bozmaya' zorlayan etkenlerin olması. AB üyeliğinin verdiği rahatlık yanında Güney'deki siyasi ortam Hristofyas'ı samimiyetinden kuşku duyulacak bir çizgiye itiyor.

Rumların AB üyeliklerini sürekli istismar ederek Türkiye üyelik müzakerelerinde engeller çıkartması Hristofyas'ın tamamen kontrolü dışında mı? Bu aralarda, Rumların çözümsüzlük halinde sorumluluğu Türklere yükleme girişimlerine şimdiden başlamaları Hristofyas'ı hiç mi rahatsız etmiyor? Bu davranışların çözümü zorlaştırdığının hiç mi bilincinde değil? Bunlara Hristofyas'ın -Rum kesimi başkanlık seçimleri ancak 2013'te olacağı için- zamana oynadığı kanısının yaygın olduğunu da eklersek Rum liderin 'niyeti' iyice sorgulanabilir hale gelmiyor mu?

Buna karşı Mehmet Ali Talat'ın niyetinden şüphe duyan yok gibi. Sadece sözleriyle değil tutumuyla da mevcut parametreler üzerinden çözüme odaklandığı görülüyor. "Kendimi Kıbrıs sorununu çözmeye adadım" diyor. Türk tarafının çözüm iradesini kendi ifadeleriyle "aktif olarak, öneri yaparak, bir adım önde olarak" tartışmasız biçimde ortaya koyuyor.

Buna karşı Kıbrıs Türk tarafının bir blok halinde Talat'ın çözüm niyetini paylaştığını söylemek zor. İktidardaki

Ulusal Birlik Partisi son seçimleri kazanırken sadece ekonomik çöküntüden değil AB ve Rumlara duyulan hayal kırıklığından da yararlandı. Seçim platformu ulusalcılık ve dolaylı olarak çözümsüzlük temalarından oluşuyordu. Programında bir yandan müzakerelerin sürdürülmesinden bahsedilirken bunları çıkmaza sokacak tezler ileri sürülüyordu.

Şimdi UBP lideri Başbakan Eroğlu 18 Nisan seçimlerinde cumhurbaşkanlığına –dolayısıyla baş müzakereciliğe– aday. Seçimi kazanırsa ne olacağı günün tartışması. Şimdiye kadar pek çok çevrede –aralarındaki karşıtlığa rağmen– Denktaş ekolünden olduğu, temelde ‘iki devlet’ çözümüne inandığı, bu nedenle de müzakereci olursa görüşmelerin çıkmaza gireceği yolunda ciddi tereddütler dile getiriliyor. Seçilmesi olasılığı müzakerelerin 18 Nisan’a kadar bitirilmesine gerekçe olarak kullanılıyor.

Buna karşı Eroğlu seçilse bile son sözün Türkiye’de olduğu, Ankara ile ters düşmeyi, özellikle Türk tarafını tekrar uzlaşmaz taraf durumuna düşürmeyi göze alamayacağı, bu nedenlerle de müzakerelerin hasar görmeyeceği yönünde görüşler de var.

Bu son görüşlerde bir ölçüde haklılık payı var elbet. Erdoğan hükümeti henüz Kıbrıs’ta çözümü destekleme iradesini kaybetmedi. Buna karşı Eroğlu’nun müzakereleri ‘zoraki’ götürmesinin süreci aksatması hiç olasılık dışı değil. Sonuçta Eroğlu ‘sahadaki oyuncu’. Olası isteksizlik belirtilerinin veya gerekçesi sağlam olmayan direnişlerinin Rumlarca istismarını önlemek kolay olmayabilir. Nitekim şimdiden Rum basınında buna zemin hazırlanıyor gibi. Eroğlu da, uzlaşma mesajları vermeye çalışsa da, ‘niyeti’ hakkında kuşklar uyandırmaya devam ediyor. “Toprakları peşkeş çekmedim” diyor. Rumlara ipleri zorlayacak ölçüde ağır biçimde yükleniyor. Bu arada, “seçimlere giderken müzakerelere devam edilmesi doğru değil” diyerek Talat’ı zor duruma sokuyor.

Her şey bir yana Talat’ın zaman zaman ayak sürüyen Hristofyas’ı çeke çeke müzakereleri bugünkü aşamaya getiren dinamizminin Eroğlu’da olmayacağı kesin.

Kısacası Ankara ne derse desin ‘niyeti’ tereddütlü Eroğlu müzakere masasına sırtında bu yükte oturacak. Her türlü haklı direnişi dahi Rumlar ve belki de genel olarak uluslararası toplum tarafından ‘uzlaşmazlıkla’ damgalanacak. Bu ise tarafların karşılıklı sertleşmesini arttıracak ve sonunda belki Ak Parti hükümetinin de Rumlara karşı sabrını taşıracak. Çözüm iradesini zayıflatacak.

Geleceklerini sonuçları karanlık bir çözümsüzlükte görmeyen Kıbrıslı Türklerin 18 Nisan’da korkulu rüya görmektense uyanık kalacaklarını umuyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer İran forever

Temel İskit 16.02.2010

İran ile Batı arasındaki yedi yıllık nükleer bilek güreşi tırmanarak sürüyor. İran Cumhurbaşkanı geçen hafta yine meydan okudu. İran devriminin yıldönümü kutlaması için toplanan yüzbinlere hitaben “Elimizdeki uranyumu

yüzde yirmi zenginleştirdik. İstersek yüzde seksene kadar zenginleştirip nükleer silah yapabiliriz” diye övündü. Ama yine de “Yaparız ama istemiyoruz” diye ekleyip programlarının barışçıl olduğu iddiasını sürdürdü.

Ahmedinejad daha önce ellerindeki uranyumun yüzde 20 zenginleştirilmesi talimatını verdiğini açıklamış, bu adım Batı’da, hatta Rusya’da endişeli tepkilere yol açmış, ABD BM Güvenlik Konseyi’nden İran’a ağır yaptırımlar kararı çıkarabilmek için Rusya ve Çin’i ikna çabalarını arttırmıştı.

ABD bir yandan da muhtemelen İsrail’i daha da kışkırtmamak için İran’ın son iddialarını fazla ciddiye almaz gözükmeye çalışıyor. Başka çevrelerde de Ahmedinejad’ın kutlamalardaki beyanının inandırıcı olmadığı, nükleer konusunu içteki muhalefeti gizlemek için kullandığı kanısı yaygın.

Bu koşullarda İran’ın şimdiye kadarki politikasından vazgeçmesi söz konusu değil. Belli ki nükleer programını geliştirecek. Sonunda nükleer silaha ulaşmak istemediğini düşünmek safık olur. Bu arada programın amacı hakkındaki kuşkuların verdiği siyasi gücü kullanacak. Ve tabii ki Batı’yı oyalama kumarını sürdürecektir.

İran bu kumarında en başta ABD’nin askerî seçeneği kullanmaktaki isteksizliğine güveniyor. Irak ve Afganistan’da başı dertte olan Obama’nın bir cephe daha açmak istemeyeceğini varsayıyor. İsrail’in de ABD’nin desteği olmadan bir harekâta girişmeyeceğine inanıyor.

Diğer seçenek ‘ağırlaştırılmış yaptırımlar’a gelince. Bu tip önlemlerin genellikle etkisizliği bir yana, uygulanmaları için gerekli ‘ortak cephe’ İran’ın son çıkışlarına rağmen hâlâ ortada yok.

ABD’nin Rusya’yı ikna etmesi pazarlık konusu. Moskova’nın İran’a cephe alması büyük ölçüde kendi nüfuz alanı saydığı bölgelerde ABD’nin elini serbest bırakması taahhüdüne bağlı. Pazarlık henüz bitmemiş gibi.

Çin, ekonomisini etkileyebilecek her türlü gelişmeden ürüyor. Bir yandan ABD’yi kızdırmamak istiyor. Diğer yandan petrol ikmalini tehlikeye sokacak bir savaş veya savaşa yol açabilecek ağırlıkta yaptırımlar istemiyor. Ama bir nükleer yayılmadan da hoşlanmıyor. Bu nedenle İran’ı müzakereye itiyor.

Türkiye’nin şimdiye kadarki görüş açısı Çin’in tıpatıp aynısı. Ne bölgemizde bir savaş istiyoruz ne de İran’ın nükleer silah sahibi olma ihtimalinden fazla memnunuz. İran’a yaptırım uygulamanın sonuç getirmeyeceğine – ayrıca bizi de olumsuz etkileyeceğine- inanıyoruz. Çözümü Batı ile İran’ın diplomasi yoluyla uzlaşmasında görüyoruz.

Ancak Çin ile iki farkımız var. Birincisi, Çin’in nispeten düşük profil tercihinine karşı bizim iki tarafı uzlaştırmak çabası içinde olmamız. Bunu yaparken ölçüyü kaçırıp Batı’ya karşı İran’a kefil gözükmemiz bir yana, ‘kolaylaştırıcılık’ hevesimizin İran tarafından dahi onaylandığı şüpheli.

İkinci fark daha önemli. Bizim Batı aidiyetimiz var. Çin’in yok. Politikalarımızın ailemizle en azından bir ölçüde uyumlu olması gerekli. Ama İran’la ‘dostluğumuzun’ Batı karşıtlığı olarak yorumlanmasına bir adım kaldı. Cengiz Çandar’ın vurguladığı gibi İran ile yakınlaşmamız ABD için kaygı kaynağı ve “Washington için Türkiye-İran ilişkilerinin seyri Türkiye-İsrail ilişkilerinin seyrinden daha öncelikli.” ABD yanında AB’de de aynı endişe seziliyor. Avrupa Parlamentosu’nun son tavsiye kararında Türkiye’ye İran konusunda AB ile politikalarını koordine etme çağrısını yapması bunun bir işareti.

Şimdi İran’ın kendi imkânlarıyla uranyum zenginleştirme operasyonunun ardından uranyumunu dış ülkelerde –

bu arada Türkiye’de- silaha dönüşmeyecek ölçüde zenginleştirip iadesi formülü gündemden düşmüşse benziyor. Gidişat ABD’nin Güvenlik Konseyi gündemine İran’ı ‘çaresiz bırakacak kadar ağır’ yaptırımlar getireceği yolunda. Washington’ın bunu gecikmeden halen Fransa başkan iken yapması olası. Geçen pazar Katar’da Clinton İran’ın nükleer programını kontrol eden Devrim Muhafızları’na ağır yaptırımlar peşinde olduğunu söyledi. İran artık sabırları zorlamanın sınırına yaklaşmış gibi.

Böyle bir ortamda Türkiye’nin, şimdiye kadarki politikasını ve etkisi pek şüpheli arabuluculuk çabalarını sürdürmek yerine, artık ‘ortak cephede’ yerini almayı düşünmesinin zamanı gelmişe benziyor.

Umulur ki Davutoğlu’nun bugüne ertelenen Tahran ziyareti sonrasında yeniden bir değerlendirme yapılır. İranlıların yine başvurmaları olası bildik oyalama oyunlarını sürdürmelerine katkıda bulunmaktan vazgeçilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Soğuk Savaş mantığı

Temel İskit 23.02.2010

Kıbrıs Rum Meclisi geçen hafta “AB’ye üye bir devlet olan Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti’nde garantiler ve garantörler düşünülemez” şeklinde bir karar aldı. Doğal olarak bu karar Türk tarafında tepkiyle karşılandı. Garanti ve İttifak Antlaşmalarının Kıbrıslı Türkler için hayati önem taşıdığı ve bundan vazgeçilmesinin söz konusu olmadığı vurgulandı.

Böylece Kıbrıs müzakerelerinde iki liderin güçlerini aşan ve her konuda anlaşmalar dahi önünde sonunda yüzleşmek zorunda kalınacak olan güvenlik konusu yine gündeme geldi. Tarafların tamamen zıt pozisyonları bir kez daha yinelendi.

Aslında müzakerelerde mesafe kaydedildiği, en önemli başlıklardan ‘Yönetim ve Güç Paylaşımı’ konusunda hemen hemen uzlaşmaya varıldığı anlaşılıyor. Tabiatıyla her iki taraftaki çözüm karşıtları kendi liderlerini fazla taviz vermekle ithamdan geri kalmıyor. Ama bu ithamlar bile bir denge bulunduğunun delili.

Bu gidişe rağmen bir heyula gibi son dönemeçte bekleyen güvenlik ve garantiler sorunundan geçen hafta – benim de üyesi olduğum- Türk-Yunan Forumu heyetinin Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nu ziyaretinde de söz edildi.

Ziyarette sadece bu konu konuşulmadı elbet. Davutoğlu geniş bir dış politika tahlili yaptı. Türkiye’nin dış dünyaya bakışındaki değişimi vurguladı. Soğuk Savaş döneminin korkulara dayalı bunalım politikalarının yerini diyalog ve işbirliğine dönük bir vizyonun aldığından bahsetti. Komşularla sıfır sorun politikamızı anlattı. Türkiye ve Yunanistan’ın elbirliğinin Yunan yarımadası ile Anadolu’yu bir merkez bölge haline getireceğini söyledi.

Davutoğlu, Kıbrıs konusunda hükümet olarak risk aldıklarını ama bunun karşılığını görmediklerini belirtip bu konudaki bilinen şikâyetlerimizi sıraladı. Referandumda kabul oyu veren Kıbrıs Türk toplumunun

cezalandırıldığını, izolasyonların verilen sözlere rağmen kalkmadığını söyledi. Hükümetin Kıbrıs'taki süreci tamamiyle desteklediğini, müzakerelerin hızlandırılmasını istediğini ekledi.

Dışişleri Bakanı'nın Kıbrıslı Rumların Türkiye'den korkması ile Kıbrıslı Türklerin Rumlarca ezilmekten çekinmeleri arasında paralellik kurması ve bu endişelerin Soğuk Savaş mantığının eseri olduğu yolundaki ifadeleri ilgi çekiciydi. Böylece garantiler konusuna dolaylı olarak giren Davutoğlu, birleşik Kıbrıs için Türkiye'nin hiçbir zaman tehdit olmadığını, tam tersine başta Rumlar tüm Kıbrıslıların refahı için büyük fırsatlar sunduğunu anlattı.

Türk-Yunan Forumu'nun Yunanlı ve Kıbrıslı Rum üyelerinin Davutoğlu'nun hem ikna edici görüş ve tahlillerinden hem Yunan ve Kıbrıs dosyalarına hâkimiyetinden etkilendiklerine şüphe yok. Bunu ziyaret sonrasında dile de getirdiler zaten.

Öte yandan güvenlik ve garantiler konusu biraz ortada kaldı sanki. Toplantıda Ada'daki her iki toplumda yapılmış olan geniş kapsamlı bir kamuoyu araştırmasının Kıbrıslı Türkler ve Rumların güvenlik algılarıyla ilgili sonuçlarının Davutoğlu'nu teyit ettiği dile getirildi. Türklerin Rumlarca ezilme endişelerinin ve Rumların Türkiye'den ve Türk askerinden korkularının çok yüksek yüzdelerde olduğu aktarıldı. Rumların yüzde doksan sekizinin Garanti Anlaşmalarının devamına karşı çıktığı, Türkiye'nin yakınlığı ve gücüne karşı Yunanistan'ın uzaklığı ve nispi güçsüzlüğü nedeniyle bu Anlaşmaları zaten dengeli görmedikleri belirtildi. Sonuçta bu konunun Rum toplumu için vazgeçilmez bir koşul gibi görüldüğü söylendi. Davutoğlu ise konuya tekrar değinmeden müzakerelerin hızlandırılması gerektiğini vurgulamakla yetindi.

Davutoğlu'nun Soğuk Savaş mantığından çıkma yaklaşımı son derece isabetli. Dış politikamızın başarılarında bu yeni anlayışın büyük rolü var. Ama bunun sınındığı alanlar az değil. Bunların başında da Kıbrıs geliyor. Rumlara Soğuk Savaş mantığından çıkmalarını salık vermek güzel. Ancak Türk tarafını –özellikle Türkiye'de Kıbrıs'ın 'stratejik önemi' nedeniyle hiçbir zaman 'verilemeyeceğini' savunan zihniyeti- bu mantıktan vazgeçirmek en az aynı derecede zor.

Soğuk Savaş'ın hayaleti hâlâ Kıbrıs'ta ve galiba ancak bu sorun çözülürse gerçekten dünyadan uçup gidecek...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazık oldu

Temel İskit 09.03.2010

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşme süreci zaten bitkisel hayata girmişti. Şimdi yaşam desteklerinin fişinin çekilmesine ramak kalmışa benziyor. Zürih Protokollerinin her iki tarafta da onaylanması yakın bir gelecekte mümkün görünmüyor.

Bizim tarafta, Protokollerin imzasının hemen ardından Azerbaycan'ın baskısıyla hükümetin iradesi zayıflayıp Başbakan Erdoğan sınırın açılmasını Karabağ sorununun haline bağlayınca TBMM'nin onayı belirsiz bir tarihe

atılivermişti. Ardından Ermeni Anayasa Mahkemesi kararının Ermeni tarafının Protokolleri sakatladığı iddiası, erteleme için yeni bir gerekçe yarattı. Nihayet ABD Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komisyonu son gerekçeyi sağladı. Başbakan ve Dışişleri Bakanı başta olmak üzere tüm resmî beyanlarda ABD'den gelen ve gelebilecek her türlü bu tarz müdahalenin normalleşmeyi engellediği ilan edildi. Kamuoyu, sanki Anayasa Mahkemesi kararının içeriği böyle olmasa ve ABD Komitesi tasarımı reddetseydi TBMM'nin Protokolleri onaylayacağına inandırılmak istendi. Asıl engelin Azerbaycan'ın ve içteki katı milliyetçi damarın baskısı olduğu unutturulmaya çalışıldı.

Kısacası Ak Parti hükümeti cesaretini yitirdi. Türkiye'nin Zürih ruhu öldü.

Peki, Ermeni tarafında durum ne? Geçen hafta ABD'de soykırım tasarısı fırtınası eserken Erivan'daydım, henüz döndüm. İki ülke arasında sivil toplum düzeyinde diyalogu geliştirmek üzere TESEV ve Ermeni Kafkasya Enstitüsü'nün ortaklaşa düzenlediği bir faaliyete katıldım. Bu çerçevede Türkiye heyeti olarak Ermenistan Meclisi'nde temsil edilen bütün partilerin yetkilileriyle biraraya geldik. Dışişleri'nde ayrıntılı bir görüşme yaptık.

Bu temaslarda bana en çarpıcı gelen, Ermeni siyasi yelpazesinin her kanadının, hatta Erivan'da temas ettiğimiz bütün çevrelerin aynı görüşleri paylaşması oldu. Hepsi Protokollerin ön koşulsuz imzalandığı, sınırın açılmasının ve diplomatik ilişkilerin kurulmasının şu veya bu koşula bağlanamayacağı fikrinde. Özellikle Karabağ sorunuyla ilişki kurulmasına şiddetle itiraz ediyorlar. Erdoğan'ın Karabağ beyanı hemen gündeme getiriliyor. Türkiye'yi Karabağ sorununda taraf olarak görüyorlar.

"Azerbaycan'a silah ve siyasi destek verdiniz" hatırlatmasını yapıyorlar. Zaten Karabağ sorununu tartışmaya bile açmıyorlar. Azeri reyonlarından çekilmelerini Karabağ sorununun çözümüne bağlı görüyorlar.

Asıl tabuları malum: 'Soykırım gerçekliği'. Protokollerin imzası için soykırımı tanımamızı ön şart koşmamalarını büyük taviz görüyorlar. Buna mukabil ön şart demeseler de soykırımın tanınması çabalarından vazgeçmeyeceklerinin bilindiğini söylüyorlar. Sarkisyan'ın Zürih'teki imzadan hemen önce soykırımın pazarlık konusu olmayacağı konusundaki beyanını hatırlatıyorlar.

Anayasa Mahkemelerinin yeşil ışık yakdığı Protokollerin halen Meclis Komisyonu'na sevk edildiğini, ancak Türkiye onaylamadan Meclis'ten geçmeyeceğini belirtiyorlar. Topun Türkiye'de olduğu görüşündeler. Ermeni toplumunun havasının giderek olumsuzla döndüğü, bizim onayımız uzarsa Sarkisyan'ın imzasını geri çekebileceği görüşündeler. "İki ülke arasına kimse girmemeli" tezleri çerçevesinde ABD Temsilciler Meclisi Komitesi'ndeki müzakerelere fazla önem vermez gözüktüler. "Bu, ABD'nin iç işi, Protokollerle ilgisi yok" diyenler de var, "Zaten Türkiye ABD'nin en yakın dostu, biz araya giremeyiz" diyenler de. Bütün bu söyleme karşın tavsiye kararı Komiteden geçince kamuoyu ve medyadaki memnuniyet açıktı.

Sonuçta, normalleşmeye, temel sorunları şimdilik paranteze alarak bir başlangıç yapmayı amaçlayan Protokollerin 'yapıcı belirsizliği' Ermenistan tarafında da işe yaramamış görünüyor. Ermenistan yöneticileri "ön şartsız ilişki istiyoruz" diye iddia etse de soykırım travması resmî ilişkilerin önünde hâlâ en büyük engel. Bu konuda Türkiye'de ufak ufak tomurcuklanan tartışma ve özeleştirici havasının orada karşılığı yok.

Resmî düzeyde bir hareket beklemek uzun bir süre gerçekçi değil. Protokoller TBMM'de bekleyip duracak. Ermenistan Meclisi'nde de. İmza çekme tehdidinde bulunsalar da Türkiye'nin ve Ermenistan'ın bunu göze almaları olasılığı fazla değil. Soykırım tasarısı da Kongre'ye büyük olasılıkla sevk edilmeyecek. Stratejik değer kozumuz her derde deva. Soğuk Savaş döneminde bu kozumuzla darbeleri ve insan hakları ihlallerini satın alıyorduk şimdi tarih bile satın alıyoruz.

Bu arada sivil toplumlar arasında ve kişiden kişiye temaslara sürmesi bu iki toplumun aslında iki karşıt yüzünü paylaştıkları tek bir travmayla baş edebilmeleri için yaşamsal önemde. Galiba da tek yol bu. Erivan'da bunu

güçlü biçimde hissettim. tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeni meselesi 'dış sorun' mu

Temel İskit 16.03.2010

ABD Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi ve İsveç Parlamentosu soykırım kararlarına verilen tepkilerde ölçü kaçtı. Son yıllardaki açılım eksenli, diyalog ve işbirliğine dayalı dış politikalarımızın estirdiği olumlu havayı zedeleyecek boyutlara vardı. Neredeyse Soğuk Savaş kalıntısı çatışmacı, dış dünyayı düşman gören paranoyak anlayışa geri dönüldüğü endişesi yarattı.

Bir yandan 'parlamentolar tarih yazamaz' haklı iddiasını sürdürürken, diğer yandan 'tarihin istediğimiz gibi yazılması için' her türlü siyasi ve ekonomik baskı aracının seferber edilmesi. Başarısız olunca devletlerarası ilişkilerin etik kurallarını zorlayan tepkiler gösterilmesi. Bu kararların 'gülünç', 'komedi' olarak nitelenmesi. Üstü kapalı tehditler. Obama'dan ve İsveç hükümetinden kendi yasama organlarının 'hatasını' –içeriği meçhul- telafi talepleri.

Washington ve Stockholm Büyükelçilerimizin –kime zarar verdiği tartışmalı bir 'önlem' olarak belirsiz bir süre için Ankara'ya çağırılması. Bu ülkelere yüksek düzeyli resmî ziyaretlerin iptali.

Bütün bunlar pek normal değil. Hele geçmişte yine ABD Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nin aldığı üç karar dahil, yirmiyi aşkın ülke parlamentosunun aldığı kararlara tepkilerle karşılaştırıldığında hiç değil. Bu şiddetli tepki ve gözdağlarının bir nebze yakında benzer soykırım tasarılarının gündeme gelebileceği İngiltere ve Almanya'ya ön uyarı olması da akla geliyor.

Ancak Ermeni sorunu üzerinden bütün bu dış dünyaya meydan okumalarda asıl popülist bir renk, içte puan kazanma hevesi seziliyor.

Şimdiden başlamışa benzeyen genel seçimlere hazırlık döneminde iktidar partisi milliyetçilik kozunu bu konuda muhalefete kaptırmama çabası içinde sanki. CHP ve MHP'nin Protokollerin geri çekilmesi, hatta Ermenistan'a 'unutamayacağı bir ders verilmesi' talepleriyle yükselttiği açık arttırmada pey sürmekten geri kalmamak istiyor gibi.

Ama Ermeni meselesiyle ilgili en cesur adım olan 'normalleşme' amaçlı Protokoller, milliyetçilik sunağında kurban edilmişti zaten.

İki yıllık diplomatik çabanın inşa ettiği bina 'tek milleti paylaştığımız' Azerbaycan'ın bir fiskesiyle yıkılıvermişti. Başbakan Erdoğan'ın "Karabağ meselesi çözülmeden sınır açılmaz" beyanı Protokollerin bu açılıma baştan ısınmamış olan TBMM'den geçmesini imkânsızlaştırmıştı. Yan çizmek için sonradan üretilen gerekçeler ve şimdi de ABD ve İsveç yasama organlarının müdahalesi normalleşmeyi engelliyor bahanesi bu gerçeği maskeleyemiyor.

Aslında Ak Parti iktidarının cesaretinin kırılmasına değil başta bu adımı nasıl atabildiğine şaşmak gerek. Ermeni meselesinin dış ilişkilerimiz üzerindeki yükünü Ermenistan ile anlaşarak hafifletmeye kalkmak iyi niyetli bir hareketti elbet. Ancak sadece hükümet değil bu girişimi destekleyen hepimiz de kendimizi aldattık galiba. Türkiye'nin bu meseleyi kendi iç sorunu olmasına rağmen içselleştiremediğini, hâlâ dış dünyanın bize dayattığı bir dış politika sorunu sandığını unuttuk.

Son gelişmeler meselenin dış politika hamleleriyle halledilemeyeceğini bir kez daha gösterdi. Büyükelçi çekmelerin, meydan okumaların, sözüm ona 'ders vermelerin', 'kabul edilemez'lerin çözüm olmadığı, anlamsız kaldığı, son tahlilde kendimize zarar verdiği gerçeğinden kaçmak güç. Hatta belki hükümet de artık bunu görmekte. Ancak iç tüketime popülist tavizler vermekten kaçınmamakta. Popülizmin yakın vadede getirisinin toplumun mevcut travma ve yaralarını derinleştirdiğini unutarak.

Gerçekten de Türkiye artık toplumunun etnik ve dinî çeşitliliğinin 'milli birlik ve beraberlik' tornasında öğütülmesinin yarattığı travmalarla yüzleşmeden ne sağlıklı bir demokrasiye ne de tutarlı bir dış politikaya kavuşabileceğini idrak etmenin eşiğine geldi. Bu çeşitliliğin Ermeni meselesinde olduğu gibi daha önce yok edilip sonra yok sayılmasının, Kürt sorununda olduğu gibi önce yok sayılıp sonra yok edilmeye çalışılmasının yarattığı vicdan yaraları sarılmadan Türkiye'nin dünyada layık olduğu ağırlığa ve daha da önemlisi saygınlığa kavuşmasının mümkün olmadığı artık anlaşılıyor gibi.

Ermeni meselesini Ermenistan için değil kendi sağlığımız için çözmemiz gerek. Bunun için yakın tarihimizin unutturulan, yırtılan sayfalarını ne kadar can yakıcı olurlarsa olsunlar yerine koymak gerek. Hangi ad verilirse verilsin 1915 trajedisi ve sonuçlarıyla yüzleşmemiz gerek.

Ermenileri, tarihlerini, kültürlerini, eserlerini yok saymaktan, bugün Türkiye'deki bir avuç Ermeni vatandaşımızı hâlâ yabancı görmekten vazgeçmek, inkârın rehabetinden sıyrılmak gerek.

İş zor, yol uzun ama galiba başka çare de yok.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikanın popülizmle imtihanı

Temel İskit 23.03.2010

Bundan bir süre önceki bir yazımda dış politikamızda son dönemde yaşanan olumlu gelişmeleri överken, eski bir diplomat olarak bu önemli adımlarda rol alan meslektaşlarıma gıpta ettiğimden, "keşke şimdi görevde olsaydım" dediğimden bahsetmiştim.

Şimdi o kadar emin değilim.

Çünkü bugün kendimi bakanlıkta bizzat bu hükümetin heyecan verici dış politika açılımlarını hayata geçirmek için hevesle çalışan bir meslek memurunun yerine koyduğumda çabalarımın bir anda boşa çıkıp çıkmayacağını kestiremezdim. Arkadaşlarımla beraber geceyi gündüze katarak yazdığımız konuşma notlarının, anlaşma taslaklarının, yaptığımız sayısız diplomatik temasın başbakanın bir beyanı ile bir anda geçersiz kalması olasılığını zihnimden silemezdim. En çok da Ak Parti iktidarının da katıldığı milliyetçilik yarışı yüzünden diplomatlar olarak görevimizin açılımları uygulamaktan çok popülizmin dış politikada yaptığı hasarları sınırlandırmaya çabalamaktan ibaret kalacağından endişe ederdim.

Bu endişelerimi tetikleyen en çarpıcı örnek Ermeni meselesinde hükümetin sergilediği son tutum ve Başbakan Erdoğan'ın Türkiye'de kaçak olarak çalışan Ermenistan vatandaşlarının sınır dışı edilebileceğinden bahsetmesi olurdu tabii ki.

ABD Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nin ve İsveç Parlamentosu'nun soykırım kararlarına verilen aşırı tepkilerin dış politikamızın yeni barışçıl yüzünü kararttığını tekrara gerek yok. Soykırım tezini siyasi ve

ekonomik şantajla bastırmaya çalışmanın anlamsızlığını hatırlatmaya da. Bu tehdit politikasının ancak yakın çıkarlarını gözeten yabancı hükümetler üzerinde –o da şimdilik- etkili olduğuna işaret etmeye de. Asıl kazanılması gereken kamuoyları ve parlamentoları hiç de ikna edemediğimizi, inkâr politikalarımızın bize uluslararası düzeyde giderek zemin kaybettirdiğini vurgulamaya da.

“Ermenileri sınır dışı etme” sözlerinin siyaseten ve ahlaken kabul edilemezliği üzerine yazılanlara ve söylenenlere eklenecek fazla bir şey kalmadı. Başbakan’ın tevil götürmeyen bu sözlerini tevil etmek amacıyla yaptığı beyanlar tuz biber ekti. Hele köşe yazarlarına “siz kimin avukatısınız” sesleniş en milliyetçi siyasetçinin bile tekelinde görmediği bir şoven zihniyeti yansıtıyordu. Bu irkiltici beyanların medyada neredeyse ittifak halinde eleştirilmesi aslında memnuniyet verici. Bana gelince, pek çok köşe yazarı yanında, bu konuyu ele alan *TARAF* yazarları ve Başbakan’ın vicdan ve hoşgörü hanesindeki olumlu bilançoğu da hatırlatan dengeli iki uyarı ve “özre davet” yazısı ile Cengiz Çandar, düşüncelerimi ustaca kâğıda döktüler zaten.

Sonuçta bu son fırtına arkada az enkaz bırakmadı. Zaten Azerbaycan’ın dümen suyuna giren milliyetçiliğe kurban edilen Ermenistan Zürih protokollerinin üzerine iki kürek toprak daha atıldı. Dahası Türkiye toplumunun tarih ve vicdanıyla yüzleşme yoluyla 1915 travmasından uyanma çabaları da ağır bir darbe yedi. Çanakkale savaşıyla tehcir trajedisi arasında bağ kurma gibi parlak (!) fikirler mevcut yaraları daha da kanattı.

Bir de popülizm tahribatının Ermeni meselesiyle sınırlı kalmaması olasılığı var tabii. Sonuçta bu sorun hâlâ toplum tarafından içselleştirilmediğinden, tam tersine Müslüman dışı azınlıklara karşı peşin hükümler giderilemediğinden dış politikada harcanmaya en elverişli konu. İç siyasette getirisi yok götürüsü çok. Ama hükümet Ermeni sorunundaki tavrının genellikle ABD ve AB ile ilişkilerimize ve dıştaki yeni olumlu imajımıza verdiği hasarı da umursamaz görünüyor.

Aslında Davutoğlu’nun şekil verdiği isabetli dış politikamızın tümü, yaklaşan seçimlerin yarattığı ortamda çetin bir sınavdan geçiyor. Korkarım ki bu yeni politikanın Ak Parti saflarında da kabaran popülizm süzgecine takılan yönleri birer birer törpülenecek. Milliyetçilik testini geçemeyen ilkel tutumlar unutulacak. Davutoğlu’nun – Etyen Mahçupyan’ın adlandırdığı şekilde- ulus-devlet öncesi Osmanlı mirasıyla ulus-devlet ötesi vizyonu harmanlayan bölgesel ve küresel politikalarının ruhu kemirilecek. Açılımlar yerini daha çok Orta Doğu ve Balkanlardaki komşularla ‘Türk’ ve ‘Müslüman’ seçmeni okşayan risksiz ilişkilere bırakacak. Bu arada Türkiye’nin asıl önünü açacak olan Kıbrıs, AB üyeliği gibi konularda ‘bir adım önde’ olma ilkesi unutulacak.

Umarım bu popülizm dalgası dışta daha da fazla yıkım yapmadan atlatılır. Açılımlar için fedakârca mesai yapan Dışişleri memurları günün birinde Başbakan’ın “Kıbrıs Türktür Türk kalacak”, “Ya taksim, ya ölüm”, “AB’ye Türkiye’yi böldürmeyiz” tarzı beyanlarına duçar olmazlar (!)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

18 Nisan

Temel İskit 30.03.2010

Kıbrıs’ta yine bir dönemeç. Yine bir heyecan. KKTC’deki Cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılacağı 18 Nisan tarihine fazla bir zaman kalmadı.

Bu seçimin önemi malum. Eroğlu’nun başmüzakereciliği devralması halinde iki toplum liderleri arasında süren müzakerelerin olumsuz yönde etkilenebileceği endişesi var. Eroğlu seçilirse görüşmelere çözüm anlayışıyla devam etmekte kararlı olduğunu vurguluyor. Ancak federal çözümün esas parametrelerine tam uymadığı bilinen genel tutumunun uzlaşmayı güçleştireceği kanısı oldukça yaygın. Hatta müzakerelerde nispeten

daha katı bir tutum sergilediği takdirde, bunun başarısızlık durumunda oynanacak 'suçu karşı tarafa yükleme' oyununda Rumlarca istismar edilebileceği de tahminler arasında.

Bu nedenlerle KKTC'de olsun, başta Türkiye'de olmak üzere, diğer ilgili ülke ve kuruluşlarda olsun, çözüm yanlılarının açık veya zımni tercihi Talat'ın cumhurbaşkanlığının sürmesi yönünde gözüktüyor. Çözüm için zaten yetersiz olan iç dinamiklerin Eroğlu ile daha da zayıflayacağından korkuluyor.

İçte seçim kampanyası henüz hız kazanmadı. Bir yandan CTP'nin başarısızlıklarının, diğer yandan AB'nin yarattığı hayal kırıklığının ve dış dünyaya güvensizliğin Talat'ın en önemli iç ve dış handikapları olduğu biliniyor. Bunlardan ilkinin olumsuz etkisinin giderilmesi tabii ki mümkün değil. Eroğlu'nun en önemli kozu da bu. Buna karşı, son bir kaç haftada dış faktörde Talat'a dolaylı da olsa destek olabilecek bazı gelişmeler oldu.

Bunlardan ilki AİHM'nin KKTC'deki Taşınmaz Mallar Komisyonu'nu yasal bir hukuk organı olarak tanıması. Bu karar en çetrefil başlıklardan olan 'taşınmaz mallar' konusunda Rumlara çözüm dışı önemli avantaj sağlayan Orams kararını önemli ölçüde dengeledi. Kesin çözüm getirmese de Türk tarafının elini –bir süre için de olsa- rahatlatmış. 'Taşınmaz mallar' dosyasının tekrar müzakerelerin global çözüm çerçevesine çekilmesi seçilirse Eroğlu'nun da işine yarayacak elbet. Ama Kıbrıslı Türklere çözümün olabilirliği yönünde yeni bir moral verdiği ve çözümü daha çok temsil eden Talat lehine bir hava yarattığı da anlaşılıyor.

İkinci gelişme AB Komisyonu'nun KKTC ile doğrudan ticaret tüzüğünü onaylanmak üzere Avrupa Parlamentosu'na göndererek Güney Kıbrıs'ın vetosuna maruz kalmadan Konsey'den üçte iki oyla geçmesinin yolunu açması. Bu adım da yine AB'ye güvensizliği azaltarak çözüm yanlılarını yüreklendirebilecek. Zaten Komisyon'un bu girişiminin seçim öncesi yapılması Talat'a destek olarak değerlendiriliyor. (Tüzüğün kabulünün Türkiye'nin limanlarını Rumlara açması, dolayısıyla da AB ile müzakerelerde dondurulmuş sekiz faslın açılması gibi çok önemli bir sonucu da olabilecek.)

Nihayet, Hristofyas'ın o zamana kadar çözüm olmaz ise 2013 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olmayacağını açıklaması da Talat'a bir destek olarak görülebilir. Rum liderin bu şekilde çözüme samimi şekilde istekli olduğunu kanıtlamak istemesi Türk tarafındaki çözüm yanlılarını cesaretlendirmiş olmalı.

Aslında Mehmet Ali Talat için 18 Nisan öncesi en önemli destek müzakerelerin ulaştığı nokta hakkında Hristofyas ile ortak bir açıklama yapmaları olacak. Bu açıklamada, güç paylaşımı ve yönetim ile AB ile ilişkiler ve ekonomi dosyalarında kaydedildiği bilinen belirli ilerlemeye genel ifadelerle de olsa değinmeleri önem taşıyacak. 'Her şey üzerinde anlaşma olmadan hiçbir şey üzerinde anlaşma yoktur' ilkesi gereğince bir taahhüt ifade etmeyeceği vurgulansa dahi –önce bugün için planlanan ama ertelenmesi olası- böyle bir açıklama Eroğlu'nun 'müzakerelerde en ufak bir ilerleme yok' iddiasını sarsacaktır.

Benim de üyesi olduğum –ve faaliyetlerine yazılarımda zaman zaman değindiğim- Türk-Yunan Forumu'nun Atina'da geçen hafta yaptığı toplantıda da KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimleri konusu önemli bir yer tuttu. İntibaima göre, amacı gereği çözüm yanlısı olan Forum üyelerinin gönlü de Talat'ın yeniden seçilmesinden yana. Ancak Eroğlu'nun seçilmesi halinde de çözümü destekleyen çabalarını gevşetmemekte kararlılar.

Forumun toplantısındaki görüşmelerde tabiatıyla Türk-Yunan ilişkileri de geniş ölçüde ele alındı. Yer sınırı nedeniyle bu konuyu ve Yunanistan'ın Kıbrıs sorununa yaklaşımını ayrı bir yazıda ele almaya çalışacağım.

Not: Yazılarımda yepyeni demokratik bir anayasa yapılması gerekliliği üzerinde defalarca durdum. Bununla beraber, demokratikleşme yönünde önümüze gelen her türlü fırsata sarılmanın önemli olduğunu da

düşünüyorum. Bu nedenle –Prof. Özbudun ve Prof. Yazıcı’nın fikirleri gibi yapıcı eleştiriler ışığında gözden geçirileceğini de ümit ederek- anayasa değişikliği paketini kuvvetle destekliyorum.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batı cephesi bulutlu

Temel İskit 06.04.2010

Halen bütün dikkatler anayasa değişikliği paketi üzerinde. Bu da normal. Türkiye’nin demokratikleşme sürecinde çok önemli bir dönemeçteyiz. Paket şimdiye kadarki reform paketlerinden nitelik yönünden farklı. Vesayet rejiminin ana direklerini hedef alıyor. Bunları tam yıkamasa bile silkeleyecek.

İçte böyle bir kritik eşiğin arifesinde iken dışta özellikle Batı ile ilişkilerimizi zorlu sınavlar bekliyor. Kıbrıs sorunu pek yakında bizi AB üyeliği sürecinde daha da ciddi şekilde sıkıştırmaya aday. ABD ile ilişkilerimiz ise İran’a bakışımızın ve bir ölçüde de Ermeni sorununun tehdidi altında.

Kıbrıs’taki tehlike, liderler görüşmelerinin çıkmaza girmesi. Çözüm fırsatının geri gelmeyecek şekilde kaçırılması. Ada’nın nihai olarak bölünmesi. Bunun sonucunda AB ile müzakerelerin tamamen donması. Bunun AB ülkeleriyle ikili ilişkileri olumsuz biçimde etkilemesi. Daha da önemlisi AB üyeliğinde sembolleşen evrensel demokrasi ve insan hakları standartlarına ulaşma motivasyonumuzun zayıflaması.

KKTC’de iki hafta sonra yapılacak cumhurbaşkanlığı seçiminin sonucunun bu riski arttırma olasılığı var. Aslında Talat-Hristofyas görüşmelerinde gelişme sağlandığı 30 martta iki liderin ortak açıklamasında ilan edildi. Yönetim ve güç paylaşımı ile AB konuları ve ekonomi başlıklarındaki ‘önemli’ ilerlemeler vurgulandı.

Bize ilaveten AB ve ABD’nin de memnuniyetle karşıladığı bu açıklamanın Talat’ı destekleyen çözüm yanlılarına şevk vermesi beklenir. Ancak seçimler öncesinde Talat’ın pek de lehine esmediği anlaşılan rüzgârı ne kadar tersine çevireceği şüpheli. Son kamuoyu araştırmaları Başbakan Eroğlu’nu oldukça önde gösteriyor.

Öteden beri görüşmelerde havanda su dövüldüğünü iddia eden Eroğlu 30 Mart açıklamasından rahatsız. Öte yandan Eroğlu’nu destekleyen Serdar Denktaş açıklamayı 1 Nisan şakası diye niteledi. Bu tutumlara bakılırsa Eroğlu’nun seçilmesi bir anlamda ‘ret cephesinin’ zaferi olacak. Buna rağmen Eroğlu çözüm istediğini en azından Ankara’ya karşı teyide çalışacak. Ama mesele, ne kadar inandırıcı olabileceğinde ve görüşmeleri ne kadar etkinlikle ve samimiyetle yürütebileceğinde.

Seçilmesi halinde Eroğlu’nun müzakerelerdeki ilerlemeyi, Ankara’nın rağmına, tersine çeviremeyeceği düşüncesi de yok değil. Buna göre gönlünde ne kadar konfederasyon yatarsa yatsın, ne kadar ‘tek egemenlik, tek vatandaşlık’ kavramını kabul etmezse etmesin Eroğlu Türkiye’nin sözünden çıkamayacak. Şimdiye kadar mutabık kalınan BM parametrelerinin ve 30 Mart ortak açıklamasının çerçevesini bozmayacak.

Bu düşünce sanki biraz fazla iyimser. Bunu ileri sürenler Ankara’nın fiiliyatta görüşmeleri günü gününe izleyemeyeceğini, Eroğlu’nun olası isteksizliğinin olumsuz etkilerinin kolaylıkla teşhis edilemeyeceğini, bu arada Eroğlu’nun en ufak direnişinin dahi Rumlarca istismar edilebileceğini, Talat’ın Hristofyas’ı da sürükleyen motor gücünün yitirileceğini hesaba katmıyorlar gibi.

Sonuçta 18 Nisan seçimlerinin Kıbrıs müzakerelerinde bir kırılma yaratması daha olası. Bunun AB cephesinde yaratacağı baskıyı bu defa ABD ile iyi ilişkilerimizle dengeleme olanağı da oldukça kısıtlı.

Evet, ABD ile ilişkiler de iyi gitmiyor. Bunun nedenlerinin başında İran'ın nükleer programının barışçılığına kefil olma politikamız geliyor. Washington için Tahran'ın nükleer silah edinmesinin önlenmesi en öncelikli sorunlardan. İran'ı yola getirmek için BM Güvenlik Konseyi'nden çıkartmak istediği ağırlaştırılmış yaptırım kararına direnen veto sahibi son üye Çin de neredeyse ikna edilmek üzere. İran'la enerji bağları nedeniyle yaptırımlara soğuk bakan bu ülkenin şimdi New York'ta bu amaçla yapılacak görüşmelere katılmaya razı olduğu söyleniyor. Ortaya muhtemelen sulandırılmış bir karar tasarısı çıkacak. Ancak yaptırımların etkinliği ne kadar tartışmalı olursa olsun ABD İran'a karşı 'ortak cephede' gedik istemiyor.

Bu durumda en güvenmesi gereken, 'model ortağı' Türkiye'nin açıkça İran yanlısı tutumu Obama yönetimini ciddi ölçüde rahatsız ediyor. Gelecek hafta Washington'a gidecek olan Başbakan Erdoğan'a şüphesiz bu rahatsızlık iletilecek. Önümüzdeki haftalarda BM Güvenlik Konseyi'nde İran'a yaptırım kararı alınırken buna rağmen çekimser kalmamız halinde ABD ile bağlarımız etkilenebilecek. Bu test yanında, Ermeni sorununun yarattığı sıkıntılar ve nihayet İsrail ile aramızın –haklı gerekçelerimiz olsa da- giderek bozulması yüzünden önümüzdeki dönemde bu ülkeyle ilişkiler hükümeti ve diplomamızı zorlayacak.

Yine de Batı ile bağlarımızın –daha önce geçtiği sınavlar gibi- bu sınavlardan da zedelenmeden çıkacak güçte olduğunu ummak gerek.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ege'de karşılıklı güven

Temel İskit 13.04.2010

Dış gündem bir yandan dün Washington'da başlayan nükleer güvenlik zirvesi ve Erdoğan'ın Obama ve Sarkisyan görüşmelerine, diğer yandan 18 Nisan KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimlerine kilitli. Bu nedenle Yunanistan Dışişleri Bakan Vekili Dimitris Druças'ın geçen haftaki Ankara temasları bir ölçüde gölgede kaldı.

Druças'ın gelişi Başbakan Erdoğan'ın mayıstaki Atina ziyaretini hazırlama amaçlıydı. Yunanlı bakan vekili ile Davutoğlu'nun açıklamaları, bu ziyaretle Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir aşama başlatmak istendiğini gösteriyor. İki bakanın mutabakata vardığı hususlar arasında, iki ülkeden onar bakanın katılacağı bir Yüksek Stratejik İstişare Konseyi'nin kurulması dikkat çekiyor. Böylece 'stratejik partöner'lerimize Yunanistan da katılmış oluyor. Bunun yanında dış politika ve ekonomi alanında da karşılıklı destek ve işbirliğinin artırılmasını öngören bir seri karar daha var. İzleme için bakanlıklar arası düzenli istişareler öngörülüyor.

Davutoğlu'na göre bu ilişkiler 'karşılıklı tehdit algısı yerine ortak çıkar anlayışına dayanan yepyeni bir paradigmaya oturtulacak'. Yunan tarafının da paylaştığı anlaşılan bu yaklaşımda anahtar kelimeler 'tehdit algısı'. Zira başta Ege sorunu olmak üzere iki ülke arasındaki sorunların büyük bölümünün bu algıdan kaynaklandığı biliniyor. İsmail Cem ve Papandreu'nun 1999'da başlattığı yakınlaşma süreci de esas olarak bu algıyı kırıp karşılıklı güveni sağlamaya dönük olduğu için başarı sağlamıştı.

Bu açıdan Davutoğlu-Druças mutabakatlarının belki de en önemli yönü iki tarafın silahlı kuvvetleri arasında mevcut 24 güven artırıcı önleme beş yenisinin daha eklenmesi. Bunlar arasında kuvvet komutanlarının karşılıklı ziyaretleri, harp okulları arasında ortak faaliyetler, konferanslar, değişim programı var. En ilginç ülkelerin birer kolordu komutanlıklarına eğitim amacıyla karşılıklı olarak tümen/tugay tahsis etmeleri. İki bakanın açıklamalarında bu önlemlere özel vurgu yapmaları ve ileride iki ülkenin karşılıklı savunma

gereklilerinin ortadan kalkması ümidini belirtmeleri son derece olumlu. Hele içinde bulunduğu ekonomik kriz nedeniyle bunun Yunanistan için ne kadar hayati olduğu malum.

Tabii asıl mesele uygulamada bu karşılıklı güvenin nasıl oluşturulacağı. Bizim medyada fazla ön plana çıkmamakla beraber, özellikle geçtiğimiz yıl içinde Yunan basın ve kamuoyunda Ege’de Türk askerî uçak ve gemilerinin sürekli provokasyon halinde olduğuna dair bir algı var. Ege adaları üzerinde uçaklarımızın sivil halkı korkutan alçak uçuşlar yaptığı, savaş gemilerimizin Akdeniz’e açılırken ‘güvenli geçiş hakkını’ fazla geniş yorumlayıp adalara çok yakın geçen ‘garip’ rotalar izlediği, Türk ve Yunan jetleri arasındaki ‘köpek dalaşlarının’ rutin haline geldiği Yunan medyasında sürekli yer buluyor. Geçen ay AB Genel İşler Konseyi’nde bizzat Druças’ın bu konuyu gündeme getirerek şikâyet konusu yaptığı da biliniyor.

Hava Kuvvetleri’mizin Yunanistan’ı yine telaşlandıran 10 Nisan Bandırma tatbikatının tam da Davutoğlu-Druças görüşmelerinin ve yeni güven artırıcı önlem kararlarının ertesine isabet etmesini bir tesadüf olarak yorumlamak mümkün. Ancak Başbuğ’un “Türkiye Ege’de uluslararası hukuktan doğan haklarını koruyacaktır. Bizim kriz yaratmak gibi bir amacımız yok” şeklindeki –aslında hükümet veya Dışişleri sözcüsünün yapması gereken- beyanının Yunanlıların kuşkularını ne kadar gidereceği ve bu ülkedeki gerginlik yanlılarını ne kadar yatıştıracağı şüpheli. Ama o ülkedeki –‘Balyoz davasının’ da alevlendirdiği- ‘Türkiye’de siyasi iktidar TSK’ya ne kadar hâkim?’ kuşkusunu canlı tutacağı açık.

Sonuçta iki ülke hükümetlerinin Cem-Papandreu’nun başlattığı fakat Karamanlis iktidarında heyecanını kaybeden yakınlaşmaya tekrar hız ve somut bir içerik kazandırma iradesine sahip olduğu anlaşılıyor. Yeter ki bu siyasi iradenin somuta dönüşmesi karşılıklı güveni bozacak siyaset dışı hareketlerle engellenmesin.

Not: İki ülkenin yakınlaşmasında hükümetler ve resmî makamlar dışında sivil toplum örgütlerine de önemli görev düşüyor. Faaliyetlerinden daha önce bahsettiğim ve ‘ikinci kanal diplomasisi’ yürüten Türk-Yunan Forumu da bu amaçla bir program geliştirdi. Şubatta Ankara’da Davutoğlu, iki hafta kadar önce Atina’da Druças ile görüşmelerinde iki bakandan gördüğü teşvikle Forum bir yandan iki ülke arasında 1999’dan bu yana imzalanan otuzu aşkın teknik ve kültürel içerikli anlaşma ile çeşitli güven artırıcı önlemlerin etkisini değerlendirmeye çalışacak, diğer yandan başlatılması tasarlanan yüksek düzeyli işbirliği ve istişare faaliyetlerini yakından izleyecek.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs’ta ‘ertesi gün’

Temel İskit 20.04.2010

Derviş Eroğlu KKTC’nin yeni Cumhurbaşkanı ve Başmüzakerecisi. Mehmet Ali Talat’ın seçimi kaybetmesinin nedenleri malum: Çözüm konusunda özellikle AB’nin tutumundan kaynaklanan umutsuzluk ve içte Talat’ın eski partisi CTP’nin yönetim hataları. Ama artık nedenlerin tahlilinin fazla yararı yok. Şimdi bu değişikliğin doğuracağı sonuçlar önemli.

Bu basit bir nöbet değişimi değil. Bir yandan Kıbrıs sorununun çözüm olasılığı diğer yandan Türkiye’nin AB üyelik süreci üzerinde önemli etkileri olacak.

Her şeyden önce, Eroğlu liderler arası müzakerelere devam edeceğini vaat etse de ‘hiçbir şey eskisi gibi olmayacak’. Hristofyas’ın kendi iç politika frenleri nedeniyle zaten yavaşlatmaya çalıştığı görüşmelerde

Eroğlu'dan Talat gibi bir 'itici güç' rolünü yüklenmesini beklemek mümkün değil. Tam tersine yeni Cumhurbaşkanı'nın, üzerinde mutabık kalınmış BM parametreleri ve 'tek egemenlik, tek vatandaşlık' ilkelerine dayanan 'federal' çözüm konusundaki isteksizliği büyük olasılıkla görüşmelere yansiyacak.

Eroğlu'nun çözüm isteyen Ankara'nın sözünden çıkmayacağı, bu nedenle müzakerelerin aksamayacağı görüşü ise fazla rahatlatıcı değil. Ankara'nın baskısı ancak bir yere kadar etkili olabilir. Gönünde 'Denktaşvari' bir KKTC yattığı sır olmayan Eroğlu, halktan aldığı yetkiye dayanarak Kıbrıs Türklerinin çözüme ve AB'ye güvensizliğini hem Ankara'ya hem Rumlara karşı kullanabilir. Rumlardan daha fazla taviz kazanma iddiası ile tutumumuzu sertleştirebilir. Seçim gecesi vurguladığı 'onurlu pazarlık' vaadi bunun bir işareti. Ayrıca, ayrıntıları günü gününe izlemesi zor olan Ankara'yı herhangi bir noktada müzakerelerde güçlük çıkaran tarafın kendisi değil Rumlar olduğuna ikna edebilir.

Bunun yanında Rum tarafı muhtemelen Eroğlu'nun seçilmesini Türk tarafının çözüm istemediği şeklinde istismar edecektir. Kıbrıs sorununun başından beri dünya kamuoyu önünde oynanan 'çözumsuzlüğün suçunu karşı tarafa yıkmak' oyununda bir adım öne geçmek için Rumlar yeni Başmüzakereci'nin olası her isteksizlik belirtisini veya gerekçesi fazla sağlam olmayan her direnişini abartabilecektir. Talat'ın mızıkçılık yapmasına fazla fırsat vermediği Hristofyas şimdi yan çizmek için bol bol gerekçe bulabilecektir. (Bu arada, lisan bilmeyen Eroğlu'nun görüşmeleri daha çok bir vekili ile yürütmek isteyeceği, bunun da görüşmelerin düzeyinin düşmesine neden olacağı söyleniyor).

Kısacası, Kıbrıslı Türk ve Rumlar masadan ilk kalkan taraf olmayı göze alamayacak olsalar da zaten güçlkle yürüyen Kıbrıs müzakerelerinin hızla buzdolabına girmesi şaşırtıcı olmayacak.

Bunun Türkiye'nin AB üyeliği sürecine olumsuz etkileri de zaten uzun süredir enine boyuna irdeleniyor. İyice yavaşlamış olan AB müzakerelerini de aynı buzdolabı bekliyor gibi. Çözüm olasılığı uzaklaşınca ilk adımda Türkiye üzerindeki 'Kıbrıs müzakerelerinin etkilenmemesi' gerekçesiyle fazla teşvik görmeyen 'limanlar' ve GKRY ile ilişkileri normalleştirme konularındaki baskı artacak. Rumların KKTC'nin izolasyonunun sürdürülmesi tutumu daha da katılaştacak. Taşınmaz mallar konusunda AİHM kararıyla sağlanan nefes alma imkânı süratle yıpratılacak. Bu arada, 'doğrudan ticaret tüzüğü'nün AB Konseyi'nde Rum vetosuna maruz kalmadan onaylanması için Avrupa Parlamentosu'nca kabulü muhtemelen önlenecek. Daha sonra da, liman-izolasyon bağı nedeniyle Türkiye adım atamayacağı için limanlar yüzünden müzakerelerde askıda olan başlıklar sürecek, hatta artacak. Sonuçta belki de Ankara ve Kıbrıs Türk tarafı 2004 referandumundaki 'evet'in kazandırdığı moral üstünlüğü dahi kaybedebilecek.

Kıbrıslı Türkler CTP'ye, ekonomik güçlüklerine, AB'nin menfi tutumuna tepki olarak seçimlerini yaptılar. Çözümün ve Talat'ın dünyada –ve Türkiye'de- sahip olduğu desteği umursamadılar. Hatta 'bize karışmayın' diye meydan okudular. KKTC'nin dünyadan izolasyonunu arttıracak, içe kapanık, tam da işlerine karıştırmak istemedikleri Türkiye'nin eline bakan hayat tarzlarını sürdürmeyi tercih ettiler.

Hristofyas seçildiğinde karamsarlık yayanları 'Kıbrıs Cassandra'ları' başlıklı yazımda eleştirmiş, bu gibi peşin hükümlü yaklaşımların çözüm karşıtlarının ekmeğine yağ sürdüğünden bahsetmiştim. Bugün çözüme hâlâ inansam da, Cassandra rolünü üstlenmek ağır geliyor. Bu arada, Denktaş'ın Kopenhag ve Lahey 'hayır'larının zaten 2004 referandumu öncesinde Rumlara AB üyeliğini altın tepside sunarak çözüm fırsatını kaçırttığını hatırlayıp esef etmekten kendimi alamıyorum. Ayışığı ve Sarıkız darbe planlarının, en azından Kıbrıs'ta çözumsuzlük amacının gerçekleştiği hissinden de kurtulamıyorum.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanal hafıza

Temel İskit 27.04.2010

Başbakan Erdoğan yakınlarda verdiği bir demeçte 'Ermeni sorunu' konusunda kimsenin Türkiye'ye kendi hafızasını dayatamayacağını, Türkiye'nin de başkalarına kendi hafızasını dayatmadığını söylemişti. Bugün 'Türkiye'nin kendi hafızasını' resmî ideolojinin şekillendirdiği giderek daha fazla anlaşılıyor.

Daha çok 'unuturmaya' dayalı bu sanal hafıza inşası Ermeni sorununun toplum tarafından içselleştirilmesini önlemiş, bir dış politika konusuna dönüştürmeyi başarmıştı. Bu sorun hep Türkiye'yi zayıflatmak için dış güçler tarafından dayatılan bir yapay sorun olarak takdim edildi. Resmî politikamız 'soykırım iddialarını inkâr' ve savunma temeline oturtuldu. Bu görev de hemen hemen bütünüyle başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere dış politika aktörlerimize yüklendi.

Hükümetin cesur Ermenistan açılımı ve Erivan ile imzalanan protokoller bu çerçevede kalan fakat yine de soruna yeni bir ufuk kazandıran bir girişimdi. Türkiye'nin bu adımdaki başlıca amacı Ermenistan ile normalleşme sürecini etkilememe gereğine işaret ederek ABD başta olmak üzere dış dünyada soykırım konusunun dış politikamız üzerindeki baskısını hafifletmekti. Ama en azından Türkiye ve Ermenistan toplumları arasında yakınlaşma resmen de teşvik ediliyordu.

Evet, şimdi Protokoller dondu. 'Resmî normalleşme' askıda. Daha Zürih imzası kurumadan Başbakan Erdoğan'ın Azerbaycan'ın ve içte milliyetçi çevrelerin baskısına dayanamayıp Protokolleri Karabağ meselesinin haline bağlamasıyla süreç zaten tökezlemişti. Bir yandan böyle bir ön koşul koyarken diğer taraftan Protokollere bağlılığımızı iddia etmemiz fazla inandırıcı olamadı. Sonunda Ermenistan'ın bizim tutumumuzu ileri sürerek kendi parlamentosundaki onay işlemini askıya alması şimdilik son noktayı koydu.

Kafkasya'daki koşullarda bir değişiklik olmadıkça bir ilerleme beklemek zor. Bir yanda Azerbaycan'ın kâh Batı'ya kâh Rusya'ya selam çakarak, arada da savaş tehditleri savurarak sürdürdüğü politikalar, diğer yanda işgal ettiği Azeri topraklarının bir kısmından dahi olsa çekilmenin lafını ettirmeyen katı Ermeni politikası fazla ümit vermiyor.

Bu arada, kış uykusuna yatsa da Protokoller Türkiye'ye kısa vadeli bir yarar sağlamadı da değil. Obama'nın 24 Nisan'da bu yıl da 'soykırım' değil de 'büyük felaket' ifadesini kullanmasında Türkiye-Ermenistan normalleşmesine öldürücü bir darbe vurmama endişesi de mutlaka rol oynadı. ABD Başkanı'nın asıl saikinin 'stratejik ortağı' Türkiye'yi küstürmemek olduğu açık. Ama son Washington görüşmelerinde Erdoğan'ın kullandığı uzlaşmacı dilin de etkisi olduğu anlaşılıyor. Başbakan'ın bu arada Karabağ ön koşulunu gevşeterek, Ermenistan'ın 'hiç olmazsa' iki Azeri reyonundan çekilmesinden bahsetmesi önemli bir adımdı.

Sonuçta, bu yıl da ABD Başkanı 'soykırım' kelimesini kullanmadı. Dışişleri âdet yerini bulsun kabilinden Obama'nın beyanını esefle karşılarsa da hükümetin memnuniyeti aşıkâr. Başbakan'ın ABD'nin hassasiyetlerimizi göz önüne aldığını belirtmesi bunu gösteriyor zaten.

Ankara avuna dursun, resmî ret politikamızın bugünkü şekliyle sürdürülebilirliği giderek şüpheli hale geliyor. Soykırıma inandığını açıkça söyleyen Obama yanında Temsilciler Meclisi Başkanı Pelosi'nin soykırım ısrarı, Almanya ve başka Avrupa ülkelerindeki hareketlenmeler bu 'bildik' politikalarımızın ne kadar zorlanacağını işaretleri.

Buna karşı 'açılım' etrafında alevlenen tartışmalar asıl başka ve kalıcı bir yarar sağladı. Toplumumuzda bir ölçüde başlamış olan, 1915 trajedisinin bir dış politika sorunu değil de bir tarihimize yüzleşme ve vicdan

sorunu olduğunun farkına varılması sürecini hızlandırdı. Daha da önemlisi 'soykırım' teriminin kısılcı aşıldığında bu yüzleşmenin ve ortak acıyı paylaşmanın aynı hastalıktan mustarip her iki toplumu sağlığına kavuşturabileceği idrake başlandı.

Nihayet Türkiye'de sivil toplumda başlayan bu bilinçlenmenin dış politikamızın bu sorundan özgürleşmesi için ne kadar önem taşıdığını anlamının zamanının geldiğine işaret etti. 2005 Bilgi Üniversitesi Ermeni Konferansı, geçen yılki 'Özür diliyorum' kampanyası, son olarak da İHD'nin Haydarpaşa'da ve 'DurDe!' girişiminin Taksim'de gerçekleştirdiği 24 Nisan'ı anma etkinlikleri ile Ankara'da yapılan 'İnkâr ve Yüzleşme Sempozyumu' gibi gelişmelerin dışta ne kadar olumlu yankılandığı ortada. Bunun en açık örneği Obama'nın 24 Nisan beyanında Türkler ile Ermeniler arasındaki diyalog yanında 'Türkiye içindeki diyalogun' kendisini cesaretlendirdiğini vurgulaması.

Toplumumuzla birlikte dış politikamızın da sağlığı –dolayısıyla etkinliği- tarihimize ve vicdanlarımızla yüzleşmeye bağlı gözüküyor.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Yunan trajedyası'nın ardından

Temel İskit 04.05.2010

'Yunan trajedyası' adının dahi layık görüldüğü Yunanistan krizi şimdilik atlatılmış gözüküyor. Geçen pazar AB maliye bakanlarının onayladıkları üç yılda yüz on milyar avroluk kurtarma paketi sayesinde krizin Avro bölgesinin tümüne sirayeti önlendi sayılır. Piyasalar sakinleşiyor. Avronun istikrarı hemen hemen sağlandı gibi.

Tabii Yunanlılar yirmi yıllık savurganlığın bedelini ödeyecek. IMF'in hazırladığı program gereği kamu harcamalarını önümüzdeki on dört ayda radikal biçimde azaltacak. 24 milyar avroluk bir kemerleri sıkma söz konusu. Ücret ve emekli maaşları biçilecek, yeni ağır vergiler gelecek. Emeklilik yaşı 53'den 67'ye çıkacak, kamu sektöründe maaşlar üç yıl donacak. Bu önlemlerin sosyal tepkiler doğurması şaşırtıcı değil. Ancak, bunların uzun sürmesi beklenmiyor. Yunan toplumu acı ilacı içmekten başka çare olmadığını içine sindirmiş gibi. Başbakan Papandreu'nun sakin ve gerçekçi yaklaşımının da bunda mutlaka katkısı var.

Krizin hem çözümlenmesinde hem bu kadar uzun sürmesinde başrolü Almanya oynadı. Alman iç politikasının AB'nin işleyişinde ne kadar etkili olduğu görüldü. Alman kamuoyunda oluşan, Yunanlıların 'günahının' bedelinin kendi ceplerinden ödenmesine karşı tepki nedeniyle Merkel yardım konusunda devamlı ayak sürüdü. En azından 9 Mayıs yerel seçimlerine kadar zaman kazanmak istedi. Evet, sonunda yardım yükünün en büyük payını yüklenmeye razı oldu ama tereddütlerinin ağır bir bedeli de oldu. İlk işaretleri belirdiğinde yaklaşık yirmi milyar avroluk destekle zamana yayılabilecek krizin şimdiki maliyeti yüz on milyar oldu. Üstelik AB'nin belki de tek başına ulaşabileceği çözüme şimdi IMF'i ortak etmenin utancı eklendi.

Merkel'in davranışı uzun vadeli amaçları kısa vadeli politik çıkarlara feda etmenin tipik bir örneği. Halbuki, Almanya'nın önünde sonunda sorumluluğundan kaçması pek de mümkün değildi. Evet, Almanya AB'nin en büyük ekonomik gücü olarak yıllardır Birliğin zayıf ülkelerinin yükünü üstlenmekte. Ancak bunun karşılığında Alman ekonomisi asıl gücünü AB içi yatırım ve ticaret piyasasına hâkimiyetinden alıyor. Almanya'nın ağırlığı bütünüyle AB'nin ağırlığına bağlı. Merkel iç kamuoyu baskısına dayanamayıp Yunanistan'ı ortada bıraksaydı

bunun faturası çok yüksek olurdu. Avro'nun global para birimi ve AB'nin global oyuncu olması hayali tamamıyla sona ererdi.

Bu nedenle Merkel istemeye istemeye de olsa AB'yi AB olarak ayakta tutmaya mecburdu. Bu aynı zamanda Almanya'nın AB içindeki önder konumunu koruması için de ödemesi gereken bir bedeldi. Bu arada, Berlin'in dizginleri daha çok ele alması şaşırtıcı olmayacak. Nitekim Merkel'in önümüzdeki günlerde –Sarkozy'yi de yedeğine alarak- Avro bölgesinde sıkı gözetim mekanizmaları kurulması ve saydamlığın arttırılması için girişimlere başlaması bekleniyor.

Yunanistan krizi arkasında kalıcı hasarlar bıraktı. AB'nin güvenilirliği bir yara daha aldı. AB liderleri –2008 dünya krizinde olduğu gibi- ulusal çıkarlarının ötesine geçip ortak sorunlarına süratle tutarlı bir çözüm getirmeyi başaramadılar. Bu örnekler çoğaldıkça AB'nin kara günlere direnemeyen bir yapıya sahip olduğu kanısı güçleniyor. Birliğin temelindeki 'dayanışma' ilkesinin geçerliliğinden şüpheye düşülüyor.

Bu durum aslında bizzat AB'nin vizyonsuz liderlerinin eseri. Özellikle Merkel ve Sarkozy ulusal güçlerinden en ufak fedakârlığa yanaşmıyor, güçlü federal AB fikrinin altını oymayı sürdürüyor. İngiltere'nin de işbirliği ile, üyelerin iradesini pek de sınırlamayan ve 'uluslarüstü Avrupa' fikrinin çok uzağında bir Lizbon Anayasası'nı oluşturmalarının, AB Başkanlığı'na ve AB Dışişleri Yüksek Temsilciği'ne kasten hafif sıklet kişilikleri seçtirmelerinin bir bedeli var.

Ancak bugün zayıf AB kurumlarının krizler karşısında esamisinin okunmaması Birliğin geleceğinin karanlık olduğu anlamına gelmez. Üyelerinin çıkarları o kadar iç içe geçmiş ve ortak gelecek duyguları o kadar güçlü ki, AB bu krizi de atlatır. Bugünkü haliyle dahi Avrupa'daki henüz üye olmayan ülkeler için çekim gücünü korur. Ama dünya sahnesinde baş aktörlerden biri olduğu şüpheli artık. Bu iddiasını sürdürebilmesi için başka liderlere ihtiyacı var.

AB'nin, global güç olması için önemi artık tartışma konusu bile olmayan, Türkiye'nin üyeliğinin gerçekleşmesi için –Kıbrıs sorununun çözümüne katkı dahil- gerekli vizyon ve cesareti gösterecek liderlere ihtiyacı var.

Buna karşı, Türkiye'nin kendi geleceği için, demokratikleşme sürecini hızlandırması başta olmak üzere, üyeliğin gerektirdiği reformları sürdürmesi için bu liderleri beklemesine ihtiyacı yok.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devam

Temel İskit 02.11.2010

Altı ay kadar bir aradan sonra köşeme döndüm. Belki kısa bir tesbit gerekiyor.

Bu sürede dış ilişkilerde büyük hareketlilik yaşandı. Ancak dış gündem başta Anayasa değişikliği referandumu olmak üzere iç gelişmelerin gölgesinde kaldı. Halen de toplumun referandum sonuçlarıyla teyit edilen demokratikleşme ve değişim arzusunun somut adımlara nasıl dönüştürüleceği sorusu ön planda. 'Evet' umut yarattı. Ama sıklıkla hayal kırıklıkları da yaşanıyor.

HSYK'nın yeni yapısının çok daha demokratik olduğu gerçeği, 'bakanlık listesi' iddiaları ve bürokrasiden gelen yeni üyeler nedeniyle gereksiz şekilde gölgelendi. Bu konudaki yerli yersiz kuşkuların uygulamada silinmesi

bekleniyor.

Kılıçdaroğlu'nun –ne idüğü belirsiz- açıklamalarıyla alevlenen türban sorunu CHP'nin aslına rücu –etmesiyle tekrar duvara çarptı. YÖK'ün fiili serbesti hamlesine karşı Yargıtay Başsavcısı'nın tehditkâr laiklik hatırlatması –CHP hariç- siyasetten hak ettiği yanıtı aldı. Bu arada 'resepsiyon' vesilesiyle CHP ve TSK kendilerini iyice ofsayda düşürdü.

Sonuçta türban düğümü yine çözülmedi ama hiç olmazsa özgürlüklerin bir bütün olarak ele alınması gereği bir kere daha ortaya çıktı.

En önemlisi Kürt sorununda PKK'nın eylemsizlik kararıyla girilen –ve Taksim saldırısına rağmen dün uzayan- nispi barış döneminden çözüm için yararlanılacağı beklentisi havada. En başta Başbakan'ın söylemi hükümetin bu soruna siyasi ve kültürel eşit haklar düzleminde çözüm arayacağı hakkında umut vermiyor. KCK davasındaki gelişmeler de Ak Parti'nin baskı politikasının oy getireceği sanısına kapıldığı ve Kürt açılımını önümüzdeki seçimlere kurban edeceği kuşkusunu arttırıyor.

Esasen halen her şey genel seçimler perspektifinde cereyan ediyor. Bu da ne yazık ki seçimler sonrasında gündemi oluşturması beklenen yeni anayasaya fikir düzeyinde bile hazırlık yapılmasının önünü tıkkıyor. Seçim harareti arttıkça bireysel hak ve özgürlüklerin genişletilmesi, Kürt sorunu, ideolojik laiklik, zorunlu din dersleri, askerin siyasete etkisi konularında siyasi aktörler arasındaki görüş farklılıkları daha da derinleşeceği benziyor.

İçte toplumun güçlü değişim eğilimi Türkiye'nin önündeki barikatları zorlarken dışta da yaşam durmuyor.

Dünyanın dört bucağına açılım politikamız hızla sürüyor. Artan ekonomik gücümüzün de yardımıyla uluslararası profilimiz yükseldi, prestijimiz arttı. 'Stratejik ortaklarımızın' listesi uzuyor. Ama bu hareketlilik ticari yararlar sağlasa da henüz somut siyasi meyveler vermiş değil. Bilakis, temel dış sorunlarımızda çözülme işaretleri olmadığı gibi yeni sorun alanları ortaya çıkmışa benziyor.

AB üyelik süreci donmak üzere. AB cephesinde üyeliğimiz –başka bahaneler yanında- temelde 'kültür farkı'nın rehinesi. Bizim tarafta ise AB gündemin son sıralarına düştü. Üyeliği en fazla umursayanlar bile bıkkın.

Üyeliğin önündeki diğer büyük engel Kıbrıs sorunu hep aynı yerde. Yaratıcı adımlar atılmazsa 'en uzun süre çözümsüzlük' rekorları kırmaya devam edecek.

Ermenistan açılımı durduğu yerde sayıyor. Ancak ABD Kongresi'nde soykırım tasarısının yeniden canlanması bir işaret bekliyor. Açılımın durması içte Ermeni sorunuyla kolektif vicdanımızda yüzleşip arınmamızı da geciktiriyor.

ABD ile ilişkilerimizin üzerindeki İran ve İsrail gölgesi koyulaşiyor. İsrail ile kan davamıza nasıl çözüm bulunacağı sorusu yanıtsız. BM Güvenlik Konseyi'ndeki 'hayır' oyumuzla perçinlenen İran'ın nükleer politikasına kefil olma görüntümüz Batı ile İran arasında arabuluculuk çabalarımızın etkisini eritiyor. NATO füze kalkışı projesi hükümeti sıkıştırıyor.

Zaten bir de şu malum 'eksen kayması' kuşkusu var. Ben, birçokları gibi, dış politika açılımlarımızı eksen kayması değil, değişen dünyada değişen Türkiye'nin bölgesel ve küresel güç olma arayışları olarak görüyorum. Ancak bunun 'ama'sı yok değil.

Diplomasimiz Prof. Davutoğlu ile bir vizyona ve sistematik çerçeveye kavuşturulmaya çalışılıyor. Bu çerçevede –din, mezhep dâhil- her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmesi ilkesi de yer alıyor.

Ne var ki, Başbakan'ın ve Dışışleri Bakanı'nın bazı söylemleri veya uygulamalar dinî veya etnik saiklerin ön plana çıktığı kuşularını ateşliyor. Politika kararlarında nesnel ilkelerin rolü ile dinsel-ideolojik mülâhazaların katkısını birbirinden ayırmak zorlaşıyor. Bu da dış politikamızın görüntüsünü bulanıklaştırıyor.

Önümüzdeki dönemde hem içte hem dışta pek çok meydan okuyan soruna rağmen Türkiye'nin önü açık. Yeter ki içte toplumun güçlü değişim, özgürlük ve eşitlik taleplerinin önü tıkanmasın, dışta da çizilen isabetli dış politika vizyonunun hakkı verilsin.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlerleme Raporu rekoru bizde

Temel İskit 09.11.2010

AB Komisyonu 2010 Yılı Türkiye İlerleme Raporu bugün resmen açıklanıyor. Her zamanki gibi taslağı önceden basına sızdı. İçeriğı biliniyor, nihai metinde sürpriz beklenmiyor. Kıbrıs ve limanlar paragrafları da katılım müzakereleriyle irtibatlı herhangi bir yaptırım uyarısı içermiyor, Protokolü uygulamadığımızı tespitle yetinip suya sabuna dokunmuyor.

2010 Raporu AB Komisyonu'nun Türkiye hakkındaki tam on üçüncü raporu. 1997 AB Lüksemburg Zirvesi'nde alınan bir karar uyarınca Komisyon 1998 yılından beri aday ülkelerin AB üyeliğı perspektifinde kaydettiğı gelişmeleri bu İlerleme Raporlarında değerlendiriyor. O zamanki diğer aday ülkelerin hepsi üye oldu, yeni adaylar ortaya çıktı. Biz halen hakkında en çok İlerleme Raporu düzenlenen aday ülke olma rekorunu elimizde tutuyoruz.

Son bir kaç yıla kadar bu raporlar merakla beklenir, basında geniş yorumlara, televizyonlarda hararetli tartışmalara konu olurdu. AB reformlarına ciddiyetle girilmeden önce raporlardaki eleştiriler bir ölçüde hükümetler ama özellikle AB karşıtları tarafından külliyen reddedilir, AB içişlerimize karışmakla suçlanırdı. Raporlarda hep bize haksızlık yapıldı. Hâlbuki Türkiye'de işkence sistematik değildi, olsa olsa bireysel vakalar vardı. İnsan hakları hiç mi hiç ihlal edilmezdi. İfade özgürlüğü tamdı. Avrupa kendine baksındı. Askerin siyasetteki etkisinin sorun yapılması kasıtlıydı. Amaç Türkiye'yi zayıflatmaktı. Zaten bizim özel koşullarımız vardı. Hele hele 'Güneydoğu sorunundan' bahsedilmesi AB'nin bizi bölmek isteğinin açık kanıtıydı.

Daha sonraki yıllarda, reformlar hız kazandıkça ve özellikle müzakereler başladıktan sonra, İlerleme Raporlarındaki eleştiriler daha soğukkanlılıkla karşılanmaya başlandı. Politikalarımız ve Ulusal Programlarımız üyelik için bir yol haritası niteliğini taşıyan bu raporlardaki değerlendirmelerle örtüşürölmeye çalışıldı.

Ancak, son bir kaç yıldır AB cenahından esen olumsuz rüzgârlar ve Türkiye'deki heves ve irade kaybı nedeniyle AB'ye ilişkin her türlü konuya olduğu gibi İlerleme Raporlarına da ilgi azaldı. Nitekim, bu yılki rapor da AB konusunda Türkiye kamuoyunda giderek artan kayıtsızlıktan nasibini alacağı benziyor.

Bu kayıtsızlığın galiba paradoksal bir nedeni daha var: Raporlarda asıl önem taşıyan Kopenhag siyasi kriterleri ve bu çerçevede demokrasi ve hukukun üstünlüğü ile insan hakları ve azınlıkların korunması konuları geniş ölçüde AB üyeliğı motivasyonu sayesinde gündemimize girdi. Ama Türkiye bunları artık AB'yi referans almadan tartışabilecek düzeye ulaştı. Toplumda, AB üyeliğı perspektifi olmasa da bu alanlarda ilerlemenin gerekliliğı hakkında görüş birliğı var.

Artık 2010 Raporu'ndaki "demokrasi için sağlam bir temel oluşturacak yeni bir anayasa" çağrısına, yeni anayasanın daha geniş biçimde tartışılması uyarısına fazla gerek yok. Toplum bu hedefe kilitlenmiş zaten.

Artık hükümetin Kürt açılımının eksik kaldığını, yeni çabalar gerektiğini, anti-terör yasasının bölgedeki insan hakları durumunun iyileşmesini sağlayacak şekilde değiştirilmesinin şart olduğunu, bölgedeki mayınların ve köy korucuları sisteminin oluşturduğu sorunu rapor olmadan da biliyor Türkiye kamuoyu. Kürtçe üzerindeki siyasi hayat, eğitim ve kamuyla ilişkilerde sürmekte olan kısıtlamalar AB Komisyonu uyarmadan da gündemde.

Aynı şekilde, ifade ve basın özgürlüğü üzerindeki baskılar rapor olmadan da her gün eleştiriliyor. Yargı reformunun –bu arada yargıya ilişkin son Anayasa değişikliklerinin gerçekten yargı tarafsızlığı ve bağımsızlığı yönünde uygulanmasının- gerekliliği de benimsenmiş durumda. Ergenekon ve diğer davalarda tutukluluk sürelerinin ceza haline gelmesi medyada her gün yer alıyor. Savunma harcamalarının parlamento denetimi dışında kalmaya devam etmesinin sakıncalarına hep dikkat çekiliyor. Raporda yer alan hemen hemen bütün diğer konularda da benzer bir bilinç var.

Bununla beraber, kamuoyunu fazla heyecanlandırmasa da, bilinmeyen hususlar içermese de, 2010 Raporu'ndaki ayrıntılı teşhisler hükümet ve tüm diğer siyaset ve sivil toplum aktörleri ile uygulayıcı bürokrasi için hâlâ değerli bir 'yapılacaklar listesi'.

Örneğin, hayal bu ya, CHP önümüzdeki seçimler için bu listeyi aynen seçim propaganda platformuna aktarsa iktidarı bayağı zorlayabilir. Ne var ki, bazı söylemlerine rağmen Kılıçdaroğlu'nun 'yeni ve iyileştirilmiş' CHP'sinden böyle bir mucize beklemek zor görünüyor. Yani kısacası toplumun değişim ve demokratikleşme arzusunun karşılık veren somut muhalefet işlevini –kendisi gözden düşse de- esasta AB yerine getirmeye devam edecek gibi.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'ye acil şifalar

Temel İskit 16.11.2010

Son İlerleme Raporu vesilesiyle AB konusunda medyada biraz yaprak kımıldadı. Yapılan tahlil ve yorumların ortak noktası yine çoğunlukla üyelik süreci hakkındaki belirsizlik ve bununla ilgili arayışlar.

Ne denirse densin, ulusalcılar ve bazı saplantılı marjinal çevreler bir yana, bugün Türkiye'nin temel yönü hâlâ AB ve genellikle Batı. Ama, asıl tartışma üyelik sürecinin geleceği konusunda. Güney Kıbrıs'ın engellemesi ve Almanya ve Fransa'nın politikaları nedeniyle açılacak fasıl kalmayınca müzakerelerin hukuken değilse bile fiilen donma olasılığı büyük.

Bir görüşe göre, o zaman, üyelik hedefinin sağladığı motivasyon kaybolunca, zaten Ak Parti hükümetinin de pek hevesli olmadığı siyasi ve ekonomik reformlar rafa kalkacak. Sonuçta ekonomik ilişkileri aynı kalsa da Türkiye giderek Batı değerlerinden uzaklaşıp Orta Doğululaşacak. Bu şekilde düşünenler, böyle bir gidişi önlemek için süreci zorlamamız, bu arada Kıbrıs'ta bazı tek taraflı adımlar atmamız gerektiğini ileri sürüyorlar.

Diğer bir kanaate göre, üyelik süreci dursa dahi Türkiye'nin demokratikleşmesi ve ekonomik değişimi artık geriye dönüşü olmayan bir noktaya ulaşmıştır. Türkiye Kopenhag kriterlerini üyelik hedefi olmadan da yerine getirecek, AB'de üyeliğimizi hazmedecek siyasi ortam oluştuğunda üye olup olmamaya kendisi karar

verecektir. Bu nedenle AB üyeliğimiz Kıbrıs sorununa rehin edilmeksizin bu sorunun kendi parametreleri içinde çözülmesini desteklemek yeterlidir.

Bu kanaati savunanlar Türkiye'nin son yıllardaki dış politika açılımlarının ve dünya krizine rağmen ekonomisini güçlendirmesinin sağladığı özgüvenden de güç alıyor. Batı basınında son sıralarda bir yandan ülkemizin kaydettiği gelişmeleri ve dış politika hamlelerini överken diğer yandan Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye sağlayacağı avantajları sayan yazıların artması da bu tarz düşüncelere cesaret veriyor.

Ben yıllardır birinci görüşteyim. Hep AB üyeliği amacının Türkiye'nin ekonomik gelişmesi ve asıl demokratikleşmesi ve evrensel değerlere ulaşması için vazgeçilmez bir dış dinamik olduğuna inandım. Bu çerçevede AB'ye uyum alanında çuvaldızı kendimize batırıp hep asıl sorumluluğun bizde olduğunu savundum. En büyük 'dış engel' olarak gördüğüm Kıbrıs'ta çözüm için Annan Planı'na arka çıktım. Daha sonra fasılların açılmasını engelleyen limanlar sorununda tek taraflı adım atılmasını da savundum (bugünlerde bazı yazarların tekrarladığı "limanların tek taraflı açılması" önerisini üç yıl önce *Tarafa*taki 18 Aralık 2007 tarihli yazımda dile getirmiştım).

Ama artık emin değilim.

Artık toplumumuzun demokratikleşme ve değişim iştiağının kritik noktayı aştığına ve –şimdiye kadar bu noktaya varılmasında oynadığı önemli role rağmen- AB hedefine bağlı olmaksızın devam edeceğine inancım artıyor. Referandumun sonuçları, Ak Parti'nin siyasi oportünizminin sürekli sınanması, CHP'deki düşe kalka zorunlu değişim, yeni anayasanın kaçınılmazlığı, KCK davasındaki direnişe rağmen Kürt sorununa siyasi çözüm arayışlarının güç kazanması gibi işaretler bu inancımı destekliyor.

Fakat asıl, biz bütün üyelik koşullarını tam olarak yerine getirsek, hatta Kıbrıs engeli de şu veya bu şekilde ortadan kalksa dahi AB'nin Türkiye'yi üye olarak kabullenebileceğine dair güvenim gittikçe azalıyor.

AB ülkeleri bugün sağlıklı değil. Ekonomik krizin tahribatı sürüyor. Bunun da etkisiyle ırkçılık ve İslam fobisi sür'atle yayılıyor. AB projesinin temeli olan açık toplum, özgürlük, hoşgörü değerleri yerini faşizan eğilimlere bırakıyor. Çok kültürlülük zenginlik değil sorun görülüyor. Eskiden benzer krizler vizyon sahibi liderlerin önderliğinde atlatılırken artık AB Merkel ve Sarkozy'nin sığ ve bencil dünya görüşüne mahkûm. Buna karşı bazı akliselim sahibi Avrupalılar ve bu arada AB Konsey Başkanı Van Rompuy AB ülkelerini toplumlarını saran 'içteki ve dıştaki düşmanlar' korkusuna karşı uyarıyor. Ancak Van Rompuy'un çılgılığı, "Müslüman göçmenlerin sosyal, kültürel ve entelektüel açıdan geri olduğunu" savunan eski Alman Merkez Bankacı Sarrazin'in kitabının bir milyon sattığı bir ortamda hiç yankı yapmıyor.

Ve böyle bir AB'nin, sağlayacağı tüm stratejik avantajların bilincine dahi varsa Türkiye'nin üyeliğinin büyük kültürel meydan okumasının altından kalkamayacağı açıkça görülüyor.

Öte yandan, Türkiye'nin de AB'nin de kendiliklerinden üyeliğimiz sürecini hukuken durdurma kararını almasının siyaseten mümkün olmadığı da ortada. O zaman, galiba yapılacak şey AB tekrar sağlığını kazanana kadar üyeliği sabit fikir haline getirmeyip AB değerlerine AB'siz sahip çıkarak yolumuza devam etmek.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB-Kıbrıs kısır döngüsü

Kıbrıs geçen hafta iki ayrı vesileyle yine gündemdeydi.

BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Eroğlu ve Hristofyas'ın New York'taki 'son şans' etiketli görüşmesi şaşırtıcı olmayan şekilde yeni bir 'son şans' görüşmesi kararıyla sonuçlandı. Gelecek yıl ocak ayında Cenevre'de tekrar biraraya gelinecek. Genel Sekreter liderlerin 'sonu gelmeyen görüşmeler sürdürmek' yerine nihayet sorumluluklarını yüklenmeleri gerektiğini bu defa daha bir güçlü şekilde vurguladı.

Kıbrıs'ta liderler görüşmelerinin 2008'de Hristofyas ve Talat arasında başladığı zamanki iyimserlik yok artık. Müzakerelerin her iki tarafı tatmin edecek bir uzlaşmayla sonuçlanması umudu kayboldu. Şimdi Kıbrıs sorununun tüm tarihi boyunca kolaylaştırma rolünü üstlenmiş ve Annan Planı gibi 'kazanmaya teğet geçen formüller' bile icat etmiş olan Birleşmiş Milletler'in de nefesi tükeniyor gibi. Her şeyden önce bugünkü BM'nin Kıbrıs sorunu gibi çetrefil bir konuda fark yaratabilecek bir ağırlığı yok.

Ocak sonunda yine bir uzlaşma umudu belirmez ise BM aradan çekilir mi? Bu adım atılırsa zaten BM'nin yaşam destek ünitesine bağlı olarak zoraki yaşatılmaya çalışılan müzakereler ötenazi sonucu ölür. Ancak masayı ilk terk eden olmak ve 'suçu karşı tarafa yükleme' oyunundan vazgeçmek de zor. O zaman Ada bir yandan bölünmeye sürüklenirken diğer yandan –örneğin yeni bir formülle- görüşmeler sürüyormuş gibi yapılması da ihtimal dışı değil.

Bölünme artık güçlü bir olasılık zaten. Yıllardır masada olan ve ancak AB'nin Türkiye'nin üyeliğini isteyip sindirmesiyle gerçekleşebilecek olan eşitliğe dayalı, iki toplumlu, iki kesimli federal çözüm ise uzaklaştıkça uzaklaşıyor.

Esasen Kıbrıs sorunuyla Türkiye'nin AB üyeliği arasındaki kısır döngüye dönen sıkı bağ malum: Kıbrıs sorunu çözülmeden üyelik mümkün değil, üyelik hedefi elle tutulur hale gelmeden de Kıbrıs sorununu çözmek mümkün değil.

Bu kısır döngünün kırılması için Avrupa Birliği'nin Güney Kıbrıs dışındaki üyelerinde ve uluslararası toplumun etkin aktörlerinde gerekli iradenin oluşması ve Türkiye'nin iradesiyle buluşması gerekiyor. Bu mucizeyi beklerken, hem Kıbrıs'ta hem Türkiye-AB ilişkilerinde zorlamalara tanıklık edip duracağız galiba.

Bu zorlamalara bir örnek de –geçen hafta Kıbrıs'ı gündeme getiren diğer vesile olan- Belçika'nın limanlar uzlaşma önerisi. Brüksel'den gelen bir habere göre, Türkiye'nin Güney Kıbrıs'a bir liman ve hava sahasını açması karşılığında AB'nin askıdaki bazı başlıkları müzakereye açmasını ve Hristofyas'ın aralıkta veto kullanmama vaadini içeren bir öneri söz konusuymuş. 'Muş' diyorum, çünkü henüz bu öneri başka kaynaklardan ve de resmen doğrulanmış değil. Daha ziyade Belçika'nın –birçok dönem başkanlığı gibi- dönemi başında 'Türkiye ile ilişkiler' konusunda bir şeyler yapmaya heveslenmesinin ürünü gibi gözüküyor. Çoğunlukla sondaj düzeyinde kalan bu girişimlerin nispeten en ileri noktaya götürüleninin 2006'da Finlandiya'nın önerileri olduğu hatırlanacaktır. Onlar başarısız olmuştu, şimdi Belçika'nın başarılı olması ihtimali de yok gibi.

Her şeyden önce, Rumların AB üyelikleri sayesinde Türkiye'nin müzakere sürecini rehin tutarak Kıbrıs'ta kendi anlayışlarını dayatma isteklerinde bir değişiklik sezilmiyor. O nedenle limanlar sorununun çözülmemesi veya şantajlarını sürdürmelerine imkân verecek ölçüde çözülmesi işlerine geliyor. O zaman da AB'den gelecek ve muhtemelen Hristofyas'ın ön onayına sahip herhangi bir kaçınılmaz şekilde yanlı ve şartlı uzlaşma önerisinin Türkiye'yi tatmin etmeyeceğini tahmin zor değil. Hele seçimler yaklaşırken Ak Parti hükümetinin limanların Güney Kıbrıs'a açılmasını AB'nin KKTC ile doğrudan ticaretine bağlayan resmî tezinden vazgeçmesi için gerçekten önemli tavizler alınması gerekir ki, böyle bir durum yok.

Öte yandan görünürde katılma müzakerelerinin önünü açmayı amaçlayan bu tarz önerilerin Türkiye'yi heyecanlandırması zaten çok zor. Zira, en ideal şekliyle Katma Protokol nedeniyle askıdaki sekiz başlığın tümü açılrsa dahi müzakereler yine suhuletle yürümeyebilir. Fransa'nın beş başlığa koyduğu –ahde vefanın inanılmaz bir ihlali olan- ambargo bir yana bırakılsa bile, yine Güney Kıbrıs'ın şu veya bu bahane ile mızıkçılık yapmayacağını garantiyi yok. Almanya ve Fransa başta olmak üzere AB'nin tam iradesini arkasını almadan düşse kalka ilerleyen bir müzakere süreci kimseyi fazla ilgilendirmiyor artık.

Sonuçta aralıkta bir kaç ek fasıl daha askıya alınsa dahi Türkiye'nin pek de fazla umurunda olmayacak. Biz de AB-Kıbrıs kısır döngüsünü bıkkınlıkla izlemeye devam edeceğiz.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuşku

Temel İskit 30.11.2010

Türkiye'nin dış politikası hakkında hiçbir zaman bu kadar birbirine zıt değerlendirmeler yapılmadı.

Örneğin, Başbakan'ın Lübnan seyahatinin ardından yapılan yorumlara bakıldığında, kimilerine göre Türkiye Orta Doğu'da emperyalist Batı'nın kurduğu adaletsiz düzenin yıkılmasına liderlik edecek. Kimilerine göre ise 'Arap sokağı'nın heyecanlı desteği aldatici. Bölgedeki imajımız yükselse de rolümüz kısıtlı. İsrail karşıtı, İran yanlısı politikalarımız ise ABD ve genellikle Batı ile ilişkilerimizi dinamitliyor. Yakında bu yüzden bedel ödeyebiliriz.

Aynı şekilde bir görüşe göre Lizbon NATO zirvesinde Türkiye bütün istediklerini elde etti. Hem İran'ın zikredilmesini önleyerek komşusundan teşekkür aldı hem ittifaka bağlılığını gösterdi. Başkaları ise farklı kanıda. Zirvede Türkiye'nin burnu sürtüldü, İran'ı hedef alan füze kalkanı projesine imza atmasıyla 'komşularla sıfır sorun' politikası iflas etti.

Aslında bu görüş ve algıların bu ölçüde çelişkili olması fazla şaşırtıcı olmamalı. Hem Türkiye'deki hem dünyadaki köklü ve hızlı değişim dış politikaların oluşturulmasında olduğu kadar değerlendirilmesinde de belirsizliklerin payını arttırıyor. Eski pusulalar fazla işe yaramıyor.

Soğuk Savaş'ın siyah-beyaz konforu nedeniyle Türkiye'de dış politika elli yıl tartışma dışı kaldı. Duvarların yıkıldığı 1990 sonrası koalisyonlar döneminde ise –askerî vesayetinin de dayattığı- güvenlik odaklı politikalarımız aynen sürdü. 1999'da AB adaylığımızla başlayan ve 2002-2007 arası ilk Ak Parti iktidarındaki reformlarla hızlanan içteki değişime paralel olarak dış politikamız da alışılmış kalıpları zorlamaya başladı. Davutoğlu'nun diplomasimize çizmeye çalıştığı kavramsal çerçeve aslında Türkiye ve dünyadaki değişime cevap verme çabasının ürünü.

Şimdi bu yeni çerçevenin, örneğin, 'komşularla sıfır sorun', bütün bölgelerle proaktif barış politikaları izlemek, bölgede ve dünyada adaletin tesisine katkıda bulunmak gibi kavramların uygulanmasının sınıandığı dönemdeyiz.

Sınav bir ölçüde başarılı. Diplomasimiz dinamizm kazandı, profilimiz yükseldi, önemli ticari yararlar sağladık. Buna karşı AB üyelik süreci, Kıbrıs sorunu, Ermenistan'la açılımda başarı yok. İsrail yüzünden ABD ile ilişkilerde gerileme var.

Dikkati çeken husus hükümetin asıl zor sınavının Batı ile ilişkilerimizde verilmesi. Evet, Ak Parti iktidarından önce de bu sorunlar vardı ve çözüm için karşı tarafların da adım atması gerekiyor. Ayrıca İsrail’le bunalımda bizim kusurumuz yok.

Ancak Batı’yla ilişkilerimizde etkisi artan yeni unsur Ak Parti hükümetinin dış politikada dinî-ideolojik saiklerle hareket ettiği kuşkusu. Erdoğan ve Davutoğlu’nun kimi söylemleriyle ateşlenen bu kuşku hükümetin salt nesnel gerekçelere dayanan dış politika girişimlerinin dahi tereddütle değerlendirilmesine yol açabiliyor.

Erdoğan ve Davutoğlu bazı politikalarımızın ‘İslamcı’ olarak algılandığı olgusunu reddediyorlar. Bu tarz yorumları art niyetli buluyorlar. AB hedefinin sürdüğünü, sadece Orta Doğu’ya değil her bölgeye açıldığımızı vurguluyorlar. Hatta Başbakan, ‘eksen kayması ithamının sırf hükümet baskı ve zulme karşı koyduğu için ortaya atıldığı’ inancında.

Ancak tam olarak ikna edici olamıyorlar sanki. Nedenlerden biri, uluslararası ilişkilerde adalet ve hakkaniyet gibi kavramlardan söz ederken referanslarının çoğunlukla dinî olması. Bir başkası, daima hakkaniyetten ve mazlumdansa yana olma sözünü verirken İslami ülkelerle ilişkiler söz konusu olduğunda buralardaki ihlal ve haksızlıkları gözardı etmeleri (örneğin, El-Beşir gibi ‘zalimlerin’ unutulması).

Bir diğer neden galiba Erdoğan ve Davutoğlu’nun –belki de bir anlamda tabii olarak- Osmanlı coğrafyasındaki Müslüman ülkeler ve toplumlarına kendilerini Batı ülke ve toplumlarına nazaran daha yakın hissettikleri intibainı vermeleri. İslam ülkeleri yöneticileri ve halkıyla daha kolaylıkla yakınlık kurdukları algısını yaratmaları. Bu arada Batı ile ilişkilerindeki davranışlarında ise bazen aynı aileden olduklarından, aynı değerleri paylaştıklarından kuşku uyandırmaları.

Dışişleri Bakanı Davutoğlu dün ve evvelsi gün Washington’da yoğun temaslarda bulundu. Büyük olasılıkla bu temaslarda kendisine Türkiye’nin ‘tek boyutlu dış politika’ gütmemesinin istenmediği ancak Orta Doğu başta olmak üzere açılımlarını Batı camiasının bir parçası olarak yürütmesinin beklendiği anlatılmıştır. Buna karşı umarız Davutoğlu da muhataplarının bu konudaki kuşkularını art niyetli olarak nitelememiş ve karşılıklı güvenin tekrar tesisi için bütün ikna kabiliyetini kullanmıştır.

Not: Wikileaks ifşaatından önce yazılmıştır.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dürüst diplomasi

Temel İskit 07.12.2010

Doğu Roma İmparatorluğu’nun tarihi on iki yüzyıla yayılır. Bizans dediğimiz bu imparatorluğun aslında yeterli kaynaklara ve askerî güce sahip olmadığı halde bu kadar uzun süre ayakta kalmasının tek sırrı vardı: Etkin diplomasisi.

İmparatorluğun en önemli diplomatik faaliyeti elçileri vasıtasıyla ve başka yollarla topladığı bilgileri kullanarak tehlikeli olabilecek komşularını bölmektir. Bu amaçla ‘gizli mesajlarla’ komşu ülke ve kavimleri birbirlerine düşürür, kendi aralarında savaşmalarına yol açarak kendisini savaştan kurtarırdı. İmparator VII. Konstantin’in *İmparatorluk Yönetimi Hakkında* adlı eserinde bu yöntem ayrıntılarıyla anlatılır. Örneğin Hazarlara karşı

Peçeneklerin veya Bulgarların kışkırtılabileceği, Peçeneklere karşı ise Macarların veya Rusların kullanılabileceği belirtilir.

Bizans'ın diplomasisinin gizliliğini koruyabilmesinin sağladığı bu sanal güç politikası yine de Fatih Sultan Mehmet'in gerçek gücü karşısında çökmekten kurtulamadı tabii. Öte yandan 'gizlilik' tarih boyunca diplomasinin en önemli gereklerinden biri olmayı sürdürdü.

Gizli diplomasiyi tahtından indirme girişimleri olmadı değil. En bilinen örnek Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD Başkanı Wilson'un ortaya attığı meşhur On İki İlke'de yer alır. Wilson ilk ilkesinde 'açık olarak müzakere edilecek açık anlaşmalar'dan bahseder, diplomasinin her zaman samimi şekilde ve kamuoyunun gözü önünde yürütülmesini ister. Ne var ki, Wilson'un 'ahlaki diplomasi' kavramıyla da desteklediği bu açıklık Paris Barış Müzakereleri dâhil pek uygulama zemini bulamaz.

İkinci örnek, yine Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda 1917'de iktidara gelen Sovyet hükümetinin gizli diplomasinin sona erdiğini açıklaması ve Çarlık arşivlerindeki tüm gizli anlaşmaları yayınlamasıdır. Bolşeviklerin dış ilişkilere bu radikal yaklaşımı komünist devriminin eninde sonunda bütün dünyaya yayılacağı, dolayısıyla 'dış ilişkiler'in ancak geçici bir durum olabileceği inancına dayanmaktaydı. Ancak tabiatıyla gerçeklerin kendisini dayatması uzun sürmedi ve Sovyetler Birliği tedricen geleneksel diplomasinin 'gizlilik' başta olmak üzere tüm kurallarına uydu. Hatta Komintern vasıtasıyla normal diplomasisine paralel bir 'devrimci' dış politika güden Sovyetler için 'gizlilik' en vazgeçilmez ilkeydi.

Günümüzün değişim dünyasında diplomasi de büyük değişim içinde. Toplumlarda olduğu gibi uluslararası ilişkilerde de demokratikleşme klasik güç politikalarını zorluyor. Çatışma yerine işbirliği politikaları yeğleniyor. Aynı zamanda iletişim devrimi diplomasinin kamuoyu boyutunu ön plana çıkarıyor. Bu da diplomasinin giderek saydamlaşmasına götürüyor. Ülkelerin dış ilişkilerinde artık birinci sıraya yerleştirdikleri kamuoyu diplomasisi 'kapalı kapılar ardında' diplomasinin antitezi zaten.

Fakat Harold Nicolson'un deyimiyle 'demokratik diplomasi' çağına girmiş olsak da, diplomaside gizliliğin işlevi daralsa da sürüyor bir yandan. Sağlıklı anlaşmalara ulaşılması hâlâ müzakerelerde belirli bir gizlilik gerektiriyor. Bilgi kaynaklarının gizli tutulması bazen hâlâ kişilerin masuniyeti veya etik nedenleriyle gerekebiliyor. Politikaların pişmeden servis edilmemesi için mutfağa girişin zorlaştırılması hâlâ yararlı olabiliyor.

Amaç ve failerinden bağımsız olarak, WikiLeaks'in diplomasinin gizlilik örtüsünde açtığı gediğin etkileri muhakkak ki uzun süre tartışılacak. Ortaya dökülen belgelerin yorumlardan oluşan büyük bölümü subjektif nitelikleri nedeniyle fazla somut sonuç yaratmayabilir, sadece birer 'kişisel görüştür' diye nispeten kolay tevil edilebilir.

Daha önemlisi, vuku bulmuş gizli 'olayların' ortaya çıkması. Örneğin, bir devlet yetkisinin bilfiil söyleyip rapor edilen sözleri. Bunların gözardı edilmesi daha zor. (İlham Aliyev'in Türkiye'nin enerji alanındaki rolüne dair görüşleri ve Erdoğan hükümeti hakkındaki hisleri bir öpüşmeyle geçirtilirilebilir mi dersiniz?) Yalanlansalar dahi bunların ilgilenenlerce bir tarafa kaydedileceğini, zamanı gelince bir şekilde koz olarak masaya konabileceğini varsayabiliriz.

Fakat WikiLeaks darbesi daha uzun vadeli ve kalıcı bir etki de yapabilecek. Elektronik haberleşme çağında sızıntıların önlenmezliğinin kanıtlanması diplomasiyi sadece daha 'saydam' olmaya değil aynı zamanda daha 'dürüst' olmaya zorlayacak. Arkadan vurma planlarının, gayrimeşru yollarla üstünlük sağlama çabalarının ortaya çıkma olasılığı karşısında uluslararası ilişkiler daha geniş ölçüde karşılıklı güvene dayandırılmaya çalışılacak.

İnsanlık Bizans'ın hilekârlığından Wilson'un idealizmine doğru yol alacak. Dünya barışı için çok da iyi olacak.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta mülkiyet çıkmazı

Temel İskit 14.12.2010

Yıl sonu yaklaşırken Türkiye-AB-Kıbrıs üçgeninde yine hareketlilik yaşanıyor. 2010'un son AB Genel İşler Konseyi ve zirve toplantıları ile Avrupa Parlamentosu'nda Türkiye yine gündeme geliyor. AP'nin Şubat 2011'de oylanacak raporu tartışmaya başlandı bile.

16-17 aralık liderler zirvesi Birliğin ekonomik kriz ile ilgili olarak kuracağı mekanizmalara odaklanacak. Türkiye konusunun ise 13-14 aralıkta Genel İşler Konseyi'nde görüşülüp zirveye bırakılmayacağı anlaşıyordu.

Bu yazı yazıldığında Konsey sonuçları henüz açıklanmamıştı. Ancak toplantıda muhtemelen Güney Kıbrıs'ın yanında Fransa gibi bazı üyeler limanlar konusunu yine gündeme getirip bazı yeni yaptırımlar önerecek. Bloke edilecek fazla fasıl kalmadığından ve müzakere sürecini tamamen durdurma görüntüsü vermek de istenmediğinden sonuç bildirisinde herhalde Türkiye'yi 'yükümlüklerini yerine getirmeye' kuvvetli ifadelerle davet etmekle yetinilecek (tahminde yanılırsam affola).

Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye raporu taslağında da Kıbrıs unutulmuyor. Ankara'dan her raporda olduğu gibi yine Kıbrıs'tan askerlerini çekmek dâhil Kıbrıs'taki müzakerelere olumlu katkıda bulunması isteniyor.

Her halükârda –Türkiye giderek daha az umursasa da- Kıbrıs'ın Türkiye'nin üyelik sürecinin önündeki en büyük engel olduğu gerçeğinde en ufak değişiklik yok.

Değişiklik olması için bir neden de gözükmüyor şimdilik. Ada'daki müzakerelerin Kıbrıslı Türk ve Rum liderlerin BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon ile Ocak 2011 sonu randevusuna kadar hızlanıp umut vermesi çok zor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Davutoğlu'nun bilançosu

Temel İskit 28.12.2010

Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun geçen cumartesi günü dış politikamız hakkında basına yaptığı değerlendirme entelektüel yönden doyurucu ve kavramsal içerik açısından zengin. Değerlendirmenin esas çerçevesi artık "Davutoğlu diplomasisi" olarak klasikleşen şablon. Zaten yaptığı bilançoda ağırlıklı komşularla sıfır sorun, bütün bölgelerle proaktif barış politikaları izlemek, bölgede ve dünyada adaletin tesisine katkıda bulunmak gibi ilkelerin nasıl sadakatle uygulanmaya çalışıldığını anlatmış.

Davutoğlu bu şablon yanında yeni bir kavram olarak Osmanlı'dan başlayarak Türkiye'nin uluslararası koşullara uyum amacıyla üç restorasyon dönemi geçirdiğinden, şimdi de Ak Parti iktidarının başından itibaren "AB

referanslı, özgürlük ağırlıklı" dördüncü döneme girdiğimizden bahsediyor. Bu izah tarzı dış politikamızın sürekliliğinin öne çıkarılması bakımından ilgi çekici.

Bu çerçevede Dışişleri Bakanı'nın "eksen kayması" iddialarına karşı yaptığı oldukça ikna edici savunmanın, bu arada yeni Osmanlılık iddialarını kesin bir dille reddetmesinin Türkiye'de ve Batı'da bu tarz kaygıları taşıyan – veya kasten taşıyormuş görünen- çevrelere yanıt olarak tasarlandığı muhakkak.

Dışişleri Bakanı'na göre hükümetin dış politikasının ana hedefi ise "Türkiye'nin küresel siyaset sahnesinde görünür ve aktif, bölgesinde ise düzen kurucu olması ve sadece Doğu ile Batı'yı değil, Kuzey ile Güney'i buluşturan merkez ülke" haline gelmesi.

Bu kavramlar ve hedefler açısından bakıldığında geçen yıl dâhil son dönemde Türkiye'nin görünürlüğüne arttığına, neredeyse her kıtada, her ülkeyle ilişkilerin geliştirilmeye çalışıldığında, uluslararası forumlarda ön sıralarda gözüktüğünde şüphe yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dilek listesi

Temel İskit 04.01.2011

2011 için Türkiye'nin dış politikasına ilişkin bir dilek listesi yapsam bu listeye neler koyardım?

Yeni yıla Girne'de girdim. Gerçekleşme de hayal etmesi güzel böyle bir listeyi başlatmak için uygun bir yer. Zira herhalde listemin birinci sırasına Kıbrıs sorununun çözüm yoluna girmesini koyardım. Ocak sonunda Eroğlu ve Hristofyas'ın BM Genel Sekreteri ile buluştuğlarında masaya sadece bir iki rötuş gerektiren, dört başı mamur ve iki toplumun referandumda kabul edeceğine muhakkak nazarıyla bakılan ortak bir çözüm planı koymalarını isterdim. Bu planın Türkiye başta olmak üzere tüm ilgili tarafların kabul ve desteğini kazanmış olacağını varsayardım.

O zaman diğer bir dileğimin, AB üyelik sürecinin önünün açılması ve hızlanmasının yerine gelmesi için de hayati bir adım atılmış olurdu. Nihai çözümün yakınlaşmasının yaratacağı karşılıklı güven havası içinde biz limanlarımızı Rumlara açardık, AB de Kuzey Kıbrıs'la doğrudan ticareti ve uluslararası ulaşımı başlatırdı. Bunun üzerine limanlar nedeniyle askıda olan müzakere başlıkları hızla açılmaya başlar, süreç rayına girerdi.

AB üyeliğimize ilişkin dileğimin diğer ayrılmaz parçası olarak, Almanya ve Fransa başta olmak üzere üyeliğimize ters bakan ülkeler katılmamızın AB'ye yaptıracağı kuantum sıçrayışının bilincine varırlardı. Hukuk dışı engellemelerinden vazgeçtikleri gibi müzakereleri hızlandırmak için –daha önce birçok başka adaylar için yaptıkları gibi- bütün iyi niyetlerini ortaya koyarlardı. Böylece, tam üyeliğimiz için 2015 perspektifi gerçekçi gözükmeğe başlardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Âkil ülke'

Temel İskit 11.01.2011

Geçen hafta üçüncüsü yapılan Büyükelçiler Konferansı dış politika uygulayıcılarımızın motivasyonunu yükseltmek, adımlarını daha bilinçli atmalarını, daha etkin olmalarını sağlamak açısından son derece yararlı.

Zaten konferansın kendisi medyada da sadece övgü aldı. Buna karşı asıl dikkatleri Dışişleri Bakanı'nın açılış konuşması topladı. Tartışma konusu oldu. Çoğunlukla da eleştirildi.

Aslında konuşma esas itibarıyla diplomatları motive etmeye yönelikti. Ancak, Davutoğlu'nun bu defa 'vizyonu'nu küresel düzeye genişletmesi ve Türkiye'ye 'küresel olaylarda sözü dinlenen âkil bir ülke' rolünü biçmesi kaşları kaldırdı. "Eğer yeni bir düzen kurulacaksa, o düzenin temel taşı atan ülkelerin başında geleceğiz" demesiyle dudaklar daha bir büküldü.

Ama eleştirilerde bu hedeflerin gerçekçiliğinin sorgulanmasından çok Kıbrıs, AB, İsrail, İran, Ermenistan ile ilişkiler gibi dış sorunlarımız, hatta iç meselelerimiz hatırlatıldı. Bu kadar sorunu olan bir ülkenin 'âkillik' rolünü üstlenip dünyaya düzen verme iddiasında bulunmasının çelişkisi vurgulandı.

Türkiye 21. yüzyılın oluşum halindeki stratejik haritasında kendine tarihi, coğrafyası, sert ve yumuşak gücüyle orantılı bir yer arıyor. Bu arayışta esas itibarıyla Davutoğlu'nun çerçevesini çizip içeri doldurmaya çalıştığı bir şablon da benimsedi. Bu şablonda genel dış politika ilkeleri yanında dış ilişkilerde göz önünde tutulacak bazı ahlaki değerlere de yer verilmesine çalışıldığı görülüyor. Başbakan ve Davutoğlu'nun söylemlerinde sözüne güvenilir ülke olma, mazlumun yanında yer alma, dürüstlük gibi kavramlar sık sık yer buluyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Âkil ülke' –II

Temel İskit 18.01.2011

Geçen yazımda Davutoğlu'nun Türkiye için koyduğu '**küresel olaylarda sözü dinlenen âkil bir ülke**' olma hedefine değinerek, diplomamızın böyle bir felsefi ve ahlaki çerçeveye kavuşturulmasının yararını savunmuştum. Ancak bu hedefin adalet, eşitlik, özgürlük gibi evrensel değerlere dayanması gerektiğine, buna karşı dinî veya etnik referansların esas alınması halinde dış politikamızın tehlikeli sulara gireceğine dikkat çekmeye çalışmıştım.a

Aradan geçen bir hafta içinde neredeyse ironik bir şekilde '**âkil ülke**' ideali ile bağdaştırılması mümkün olmayan bir seri gelişmeye şahit olduk. Heykel yıktırma talimatından TV dizisi kınamasına, içki sınırlamasından içki içenlerin aşağılanmasına kadar uzanan sektör hoşgörüsüzlük ve yasakçılık örneklerini tekrara gerek yok.

Bunlara dış politikamızı doğrudan ilgilendiren, Başbakan Erdoğan'ın İslam ülkelerini kastederek "**biz bize yeteriz**" demesini ve bu şekilde –Erbakan'ın maruf başarısız D-8 girişimini çağrıştırması bir yana- dış ilişkilerimizde dini referans aldığımız intibahı yaratmasını ekleyebiliriz. Aynı çizgiye, Yemen'deki gözyaşları gibi Osmanlı hasretini çağrıştıran duygu tezahürlerini ve bizzat Davutoğlu'nun Sarıkamış konuşmasındaki bazı ifadelerini yerleştirebiliriz. Dışişleri Bakanı –sonradan tavrı ettiği gibi- 90 veya 900 bin yeni şehit vermekten değil, '**günümüzde mahiyeti değişen bir bayrak taşıma mücadelesinden**' bahsetmiş olsa da, kullandığı örnek dâhil, söylemi ciddi dozda milliyetçi renkler taşıyor. Bu arada anlaşılan oradaki duygusal ortamın etkisiyle telaffuz ettiği "**bu aziz milleti dünyanın en güçlü milleti haline getirme**" gibi –gerçekçi olmadığı

aşıkâr- amaç dış politikamız için kendisinin koyduğu barış ve işbirliği ilkeleriyle pek de uyumlu gözüküyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran'ın fendi

Temel İskit 25.01.2011

İran nükleer programı ile ilgili olarak BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri ve Almanya (P5+1) ile İran arasındaki İstanbul toplantısının başarısızlıkla sonuçlanması kimseyi şaşırtmadı.

Zaten büyük beklentilerle oturulmayan masada altılı grubun müzakerecisi AB Yüksek Temsilcisi Lady Ashton ile İran'lı muhatabı Said Celili ayrı tellerden çaldılar ve yeni bir buluşma için randevu bile vermeden ayrıldılar.

Ashton görüşmelerin "İran hem yaptırımlar hem uranyum zenginleştirilmesi konusunda ön koşullar sürdüğü için" kesildiğini ileri sürdü. Celili ise tarafı oldukları Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması uyarınca uranyum zenginleştirmenin zaten hakları olduğunu, haksız yaptırımların kaldırılmasının bir ön koşul değil veri kabul edilmesi gerektiğini söyledi, dünyada nükleer silahsızlanmadan bahsetti ve aynı mantığı paylaşmamaktan şikâyetçi oldu.

Bu ifadeler başlı başına tarafların amaçları arasındaki uçurumu açıklamaya yetiyor zaten.

P5+1 Grubu'nun masaya otururken somut bir amacı var. Bu grup ülkeleri İran'ın nükleer programının barışçıl amaç taşıdığına güvenmiyor ve bu ülkenin nükleer silah edinmesini önlemek veya en azından geciktirmek için silah imaline elverişli zenginleştirilmiş uranyuma sahip olmamasına çalışıyor. Silaha elverişli uranyum ile örneğin tıpta kullanılan uranyum takasını öngören öneriler bu amaca dönük. Ancak İran uranyum zenginleştirme faaliyetine devam ettiği için Grup giderek daha yüksek miktarda askerî amaca uyabilecek uranyum takasını istemek zorunda kalıyor. **İran'ın Türkiye-Brezilya önerisini kabul etmesinin asıl nedeni de galiba o sırada bu anlaşmayla takas konusu yapacağı silaha elverişli uranyum stokundan fazlasına sahip olması.**

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İş 'en en son şans'a kaldı!

Temel İskit 01.02.2011

BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun, Eroğlu ve Hristofyas'ın geçen haftaki buluşması yine elle tutulur bir sonuç vermedi. Bu üçlünün geçen kasım ayındaki **'son şans'** etiketli New York görüşmesinde kararlaştırdıkları Cenevre'deki bu **'en son şans'** toplantısı da havada kaldı. Görüşmeler BM Genel Sekreteri'nin, **'liderler arasındaki müzakerelerin süreceği, olumlu mesafe kaydedilirse, bunu şubat sonundaki raporuna yansıtacağı'** mealindeki açıklamasıyla sona erdi. Yeni bir üçlü görüşme tarihinden bahsedilmediği gibi Eroğlu ve Hristofyas basın toplantısı bile yapmaktan kaçındı.

Bu sonuçta Rumların sadece Türk tarafının esasa ilişkin önerilerini görüşmeyi reddetmesinin değil, görüşmeleri takvime bağlama istemine dahi direnmesinin etkili olduğu anlaşılıyor. **Hristofyas'ın asıl amacının zaman kazanmak olduğu belli.** Hatta Rum basınının Eroğlu'nun mart sonuna kadar bir takvim benimsenmesi çabasının başarısız olduğunu bir zafer edasıyla ilan etmesi artık bu amacın gizlenmesine dahi gerek duyulmadığının delili.

Göründüğü kadarıyla hiçbir taraf oyunbozan gözükmemek için masayı terk etmeyecek, **'sonu gelmeyen görüşmeler' sürdürülecek.** Ancak aslında **Kıbrıs sorununun BM parametreleri çerçevesinde çözümü derin dondurucuya kondu bile.**

Rumlarda çözüm iradesi yok gibi. Üstelik AB'nin Türkiye'nin üyeliğine karşı malum üyelerinin perde arkasında Hristofyas'ın uzlaşmazlığını desteklediği de ortada. Merkel'in sorumluluğu Türk tarafına yüklemeye çalışan son çıkışı bunu beceriksizce açık etti zaten. **Ban Ki-mun'dan da ümit yok.**

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Laik' Türkiye modeli

Temel İskit 08.02.2011

Otuz yıl kadar önce Mısır'da meslek yaşamımın iki yılını geçirmiştım. Enver Sedat'ın öldürüldüğü ve Hüsnü Mübarek'in iktidarı devraldığı sırada Kahire Büyükelçiliğimizde görevliydim. O zamanlar hatıramda en fazla yer eden şey Mısır halkı ile yönetenleri arasındaki kopukluktu.

Yumuşak karakterli, insancıl, hoşgörölü Mısırlılar zaten tarihinin çok uzun bir döneminde yabancılar tarafından yönetilmişti. Firavunlardan sonra modern çağda Emeviler, Abbasiler, Çerkes ve Türk Kölemenler, Osmanlılar, Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Fransızlar ve İngilizlere tevekkülle boyun eğen **Mısırlılar bir tek Cemal Abdül Nasır'ı, bütün zaaflarına ve otoriterliğine rağmen kendi içlerinden çıkan ilk lider olarak bağrına basmıştı.** Buna karşı **Enver Sedat'ı hiç benimsememiş, ABD ve İsrail'in adamı saymıştı.** Öldürüldüğünde Kahire sokaklarında en ufak bir matem belirtisi yoktu. Tanıdığımız halktan bir Mısırlı hanımın **"Ecnebilere çok yazık. Sedat'ın ölümüne çok üzüldüler"** diye samimiyetle hayıflanması genel hissiyatın tercümesiydi.

Halk Mübarek'i de benimsemedi. Kendisinin değil ABD'nin temsilcisi olarak gördü. İçin için Nasır öncesi dönemler gibi yabancılar tarafından yönetildiği hissinde oldu. Otuz yıl boyunca Mübarek'in baskı rejimi Mısır'ının kendi kaderi hakkında söz sahibi olmasını engelledi.

Ta ki bugünlere gelinceye kadar... Halkın özgürlük ve demokrasi özlemi Tahrir Meydanı'na çıkana kadar...

Halen görüldüğü kadarıyla devrimden çok evrime yol açacağı, ancak bölgeyi derinden etkileyeceği anlaşılan Mısır'daki halk hareketi uzun süre tartışılacak.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta politika değişikliği mi

Temel İskit 15.02.2011

KKTC ile patlayan krizi siyasi mantıkla açıklamak kolay değil. "Pankart" densizliğinin –bütün özörlere rağmen- "besleme" ve "sen kim oluyorsun" hakaretleriyle ölçüsüzce büyütölmesini haydi Başbakanın "asabi" karakterine bağlamaya çalışalım. Fakat ardından bazı Ak Partili Bakanların gerginliği arttırıcı beyanlarda bulunmalarına, nihayet, Kuzey Kıbrıs'ta hemen tüm kesimlerce "istenmeyen adam" ilan edilmiş olan Teknik Heyet Başkanı Halil İbrahim Akça'nın, KKTC'de kısa zamanda saygın bir yer edinmiş olan Büyükelçi Kaya Türkmen'in yerine diplomatik prosedüre aykırı biçimde atanmasına ne demeli?

Dışışleri Bakanı'nın sonradan agremanın zamanında istenip verildiğini ileri sürerek atamanın usulüne uygun olarak yapıldığını söylemesi Ada'dan sızan bazı bilgiler ışığında fazla inandırıcı gelmiyor. Daha da önemlisi **Davutoğlu'nun** –bir bakıma Akça'nın tayinine gerekçe olarak- **Kuzey Kıbrıs'ın neredeyse tek sorununu ekonomik disiplinsizlik olarak göstermesi** ise önemli bir teşhis hatasını yansıtıyor. KKTC'nin bugünkü ekonomik sorunlarında en büyük payın geçmiş Türk hükümetlerin politikalarına ait olduğunun unutulması bir yana, **asıl bir yanda Türkiye ile Kıbrıslı Türkler diğer yanda Adalılarla Anadolu'dan gelenler arasında derinleşen psikolojik gerginlik ve kopuş gözardı ediliyor**. Türkiye'de bir kesimin Kuzey Kıbrıs halkını nankörlük ve hazır yiyicilikle itham ettiğinin, Kıbrıslı Türkler arasında ise Türkiye'yi baskıcı bir sömürgeci güç olarak görenlerin arttığının bir "açık sır" olduğu görmezden geliniyor.

Hükümetin geçen haftaki davranışları neredeyse akla yeni bir Kıbrıs politikasının eşliğinde mi olduğumuz sorusunu getiriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta güneş ve kara bulutlar

Temel İskit 22.02.2011

Kıbrıs'a her gittiğimde doğal güzelliğinin etkisinde kalırım. Buna karşı insan eliyle yaratılmış bir huzursuzluk ve kuşatılmışlık hissi duymaktan da kendimi alamam. Bu defa da öyle oldu. **Türk-Yunan Forumu** toplantısı vesilesiyle Lefkoşa'da geçirdiğimiz, şubat ayı ortasında pırl pırl güneşli, ılık, narenciye kokulu günler Ada'nın sorunlarının kara bulutlarıyla kararmaktan kurtulamadı.

Forum daha önce de Kıbrıs'ta toplanmıştı. Ama bu kez Türkiyeli üyeler için yenilik **Hristofyas** ile biraraya gelmek oldu. Doğrusu Güney Kıbrıs lideri ile 'Başkanlık Sarayı'nda görüşmek için Lefkoşa'nın Rum kesimine formalitesiz geçmek ilginçti. Geçişin kolaylığı kadar –Güney'in biraz daha mamur olmasına karşın- aynı şehirde olduğunuz algısı da bölünmüşlüğün yapaylığını bir kere daha hatırlatıyordu.

Forum heyeti olarak daha önce **Eroğlu**'nun görüşlerini kendi 'Başkanlık Sarayı'nda dinlemiştik. Ayrıca, Türk ve Rum Teknik heyet başkanları, **Özersay** ve **Yakovou** ile ayrı ayrı biraraya geldik. BM yetkilileriyle de konuştuk. Tabii ki kendi aramızdaki toplantılarda Türk, Yunanlı, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum üyeler bol bol görüşlerini açıklama fırsatını buldular.

İki günün özetine gelince, nispeten **'iyi haberle'** başlayalım. **Toplumllararası görüşme süreci duraklamış değil, devamda.** Liderler haftada bir, teknik heyetler iki kez biraraya geliyorlar. Ekonomi, AB ile irtibatlı hususlar, hatta yargı ve yasamanın yapısı gibi konularda belirli ilerlemeler var. BM yetkilileri de –görevleri gereği- iyimser gözüküyorlar.

'İyi olmayan haberler' ise alışıldık olanlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

–

Temel İskit 01.03.2011

Yazarımız yurtdışında olduğundan bugünkü yazısını yayımlayamadık.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazı

Temel İskit 08.03.2011

Yazarımız yurtdışında olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB ve basın özgürlüğü

Temel İskit 15.03.2011

Avrupa Birliği neredeyse unutulmaya terk edilmişken Avrupa Parlamentosu'nun son raporu ile gündemin ilk sıralarına çıkıverdi. Ama pek de 'hayırlı' nedenlerle değil. Geçen yıl AB Komisyonu 2010 İlerleme Raporu yayınlandığında, ""eskiden AB raporları hep 'yanlı' bulunup reddedilirken, özellikle müzakereler başladıktan sonra eleştirilerin daha soğukkanlılıkla karşılanmaya başlandığını ve politikalarımızın bu raporlardaki değerlendirmelerle örtüştürülmeye çalışıldığını" yazmıştım.

Meğer bu izlenimim biraz erken ve fazlaca iyimsermiş.

Başbakan bu defaki AP raporunun sadece metnini değil, hazırlayanlarını dahi 'dengesiz' buldu diye damgaladı. Bazı hükümet üyeleri 'bezirgan mantığı'ndan bile bahsettiler. Dışışleri de raporu 'tek taraflı gerçeklerle bağdaşmayan ve kabulü mümkün olmayan unsurlar içeren' bir belge olarak niteledi.

Başbakan'ın 'Rapordaki ifadelerin ülkedeki basın özgürlüğünü anlatmadığı, gazetecilerin hiçbirinin yazdıkları nedeniyle içeri girmediği, salt organize suçlarla ilgili fiilleri için tutuklandıkları' şeklindeki ifadelerinden bu tepkilerin esas hedefinin raporun basın özgürlüğü ile ilgili eleştirileri olduğu aşıkâr.

Halbuki aslında gerek Avrupa Parlamentosu'nun geçen yılki raporunda, gerek AB Komisyonu'nun Kasım 2010'daki son İlerleme Raporu'nda bu konuların hemen hepsi yer alıyor.

Bu raporlarda yine Türkiye'deki mevzuatın ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlamasından ve baskı aracı olarak istismarından şikâyet ediliyordu. Yine gazeteciler hakkında açılan davaların çokluğundan yakınılıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

WikiLeaks

Temel İskit 22.03.2011

WikiLeaks belgelerini yayınlayan **TARAF'ın gazetecilik başarısı ve cesareti** her türlü eleştirinin üstünde. 11 bin gizli ABD belgesinin 'dedikodu tomarı' diye küçümsenmeye çalışılması bu başarıyı gölgeleyemeyecek. Zaten medya dünyası dahil bu yayınları **'herkesin konuşması'** da bunu gösteriyor. **Bunun temel nedeni de TARAF'ın 'gerçeği gizlemeyi' değil 'gerçeği bulmayı' amaçlayan ilkeli gazetecilik yaklaşımının genel kabul görmesi.**

Öte yandan, bu yayınlardan hayal kırıklığına uğrayanlar da var. Bilmedikleri yeni bir şey bulamadıklarını söylüyorlar.

WikiLeaks'den bir Zimmerman telgrafı sızmasını beklemek biraz fazla olur tabii. 1917'de Alman Dışışleri Bakanı'nın Meksiko Büyükelçilerine iletilmek üzere Vaşington Büyükelçilerine yolladığı ve Meksika'nın ABD'ye savaş ilan etmeye ikna olunması talimatını içeren telgrafını İngilizler ele geçirmiş ve Amerikan basınına sızdırmıştı. Bunun üzerine kamuoyunda kopan fırtına ABD'nin Birinci Dünya Savaşına girmesindeki başlıca etken olmuştu.

Bugün böyle bir şey bahis konusu olmasa dahi **WikiLeaks artçı sarsıntıları sürmekte**. Son olarak ABD'nin en önemli komşusu Meksika'daki Büyükelçisi WikiLeaks kurbanı oldu. *New York Times*'in haberine göre, bazı sızan telgraflarda Büyükelçi Carlos Pascual'ın Meksika ordusunun uyuşturucu kartellerine karşı etkin davranmadığını eleştirmesinin yer alması Cumhurbaşkanı Calderon'un şikâyetlerine neden olunca geçen hafta Büyükelçi istifa etmek zorunda kaldı. Daha önce de Kaddafi'nin acaipliklerini anlatan bir telgrafı Wiki sızıntısına uğrayınca ABD'nin Trablus Büyükelçisi merkeze alınmıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Libya ve tutarlılık

Temel İskit 29.03.2011

Libya'da BM Güvenlik Konseyi 1973 sayılı kararının uygulanması sorumluluğunu NATO'nun yüklenmesi isabetli. Şimdiye kadar harekâtı yürüten koalisyonun Fransa'nın bencil saiklerle hareket ettiği kuşkusunu uyandıran acıllığı yüzünden güven kaybına uğraması işleri bu noktaya getirdi. **Şimdi kampanyanın her üç unsurunun, yani uçuşa yasak bölge uygulaması ve silah ambargosu yanında asıl yer hedeflerine havadan saldırı harekâtının komutasının NATO'ya verilmesinde uzlaşa sağlandı.**

Bu çözüme direnen Fransa'ya karşı Türkiye'nin verdiği mücadele dillere destan. Bu ülkeyle sürtüşmelerimizin tarihine yeni bir sayfa daha eklendi. **Aslında diplomamız pek de yalnız değildi. NATO formülü zaten sorumluluktan sıyrılmaya çalışan ABD yanında İngiltere, İtalya ve diğer birçok ülkenin de isteğine uyuyordu.**

Ancak şimdi hâlâ Sarkozy'nin mızıkçılık yaptığı, bu defa harekâtın siyasi karar yetkisinin NATO'da olmamasında ısrar ettiği anlaşılıyor. 'Siyasi koordinasyon' için koalisyonun baş rolde olacağı farklı katılımlı mekanizmalar öneriyor. NATO uzlaşısının siyasi kontrolü içerip içermediğini, bu arada, operasyona katılan bazı Arap ülkelerinin katkısı için ne gibi formüller bulunacağını bugün Londra'da toplanan Libya konferansı sonucunda anlayacağız. Türkiye'nin de NATO yanında şeklen de olsa Arap Birliği, Afrika Birliği ve İKÖ'nün bir şekilde için içine sokulmasını istediği anlaşılıyor.

Libya sorunsalı pek çok tartışmayı gündeme getirdi. Bunlardan biri dış politikadaki tutarsızlıklar. Türkiye ile ilgili en çarpıcı olanı tabii 'Libya'da NATO'nun ne işi var'dan başlayıp Libya harekâtının NATO çerçevesine alınmasının en ateşli savunucusuna dönüşmemiz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Akil ülke' II

Temel İskit 12.04.2011

Libya krizinin silahla çözülemeyeceği hemen hemen belli oldu. NATO Genel Sekreteri Rasmussen'in siyasi çözüme işaret eden beyanı yeterince açık. **Kara harekatı olmadan Kaddafi'yi yerinden kımıldatmak mümkün değil. Buna da ne heves ne cesaret var.**

Arabulucuk girişimlerinin artması da bunu gösteriyor. Dün de Afrika Birliği şemsiyesi altında çarpışmalara derhal son verilmesini, ivedi insani yardımı ve taraflar arasında diyalogu öngören bir plan ortaya çıktı. Bu 'yol haritası'nın Kaddafi tarafından kabul edildiği, şimdi de Bingazi'de isyancılara ulaştırılacağı bildiriliyor. Ama **uzlaşa umudu fazla değil. İsyancılar şimdilik Kaddafi'li bir formüle razı görünmüyor. Şimdiye kadar çok kez ateşkes kabul edip sözünü tutmayan Kaddafi'ye de pek güven yok.**

Malûm, Türkiye'nin de Başbakan Erdoğan'ın daha önce açıkladığı üç aşamalı benzer bir planı var. 'Türk planı' hem Kaddafi tarafına hem isyancılar cenahına iletilmiş durumda. Plan Londra toplantısında oluşturulan uluslararası temas grubunun yarın Katar'da yapılacak toplantısına da götürülecek. Bu toplantının baş meşguliyeti herhalde Afrika Birliği'ninki dahil çeşitli girişimlerin koordine edilmesi olacak. Arap Ligi ve AB'nin de planlarını açıklamaları bekleniyor.

AK Parti iktidarı sadece Libya'da değil Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki her ihtilaf ve gelişmede hep ön planda olmak isteğinde. Gazze'deki atılğanlığımız yanında Tunus ve Mısır'da da adımızı işittirme çabasıındaydık. Erdoğan, Ben Ali ve Mübarek'e önce reform sonra git çağrılarını yaptı. Davutoğlu başkentler

arasında mekik dokudu. Bizim için çok daha yaşamsal önem taşıyan Suriye’de de ‘istikrar içinde değişim’ arzumuz yönünde Erdoğan ve Davutoğlu Beşar Esad’a sürekli reform telkinlerinde bulunuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Popülizmin dayanılmaz çekiciliği

Temel İskit 19.04.2011

Bir yıl kadar önceki bir yazımda Türkiye’nin demokratikleşmesine koşturarak dış politikasının da demokratikleştiği konusunu ele almıştım. Özellikle AB sürecinin etkisiyle ve Ak Parti’nin iktidara gelmesiyle seçkinlerin dış politika üzerindeki tekelinin kırıldığına, toplumdaki tercihlerin bu alana da yansımaya başladığına değinmiştim.

O yazıda dış politikanın demokratikleşmesinin demokratik bir ülke için doğal ve iyi bir şey olduğunu vurgularken, kamuoyu eğilimlerinin dış politikaya yansıtılmasının sınırlarının da bulunduğunu belirtmiştim. Bu çerçevede ‘**demokratik**’ dış politika ile ‘**popülist**’ dış politika arasındaki çizginin inceliğine değinmiştim.

Bu tesbitlerden hareketle yazımın bir amacı da o zamanlar Ak Parti hükümetinin bir yandan –Ermenistan açılımı gibi- Türkiye’nin önünü açacak olan fakat kamuoyu desteği az atılımlarda hevesinin kaçtığına, diğer yandan muhafazakâr ve milliyetçi kesimlerden alkış alan dinî veya etnik renkli girişimlere ağırlık verdiği algısının oluştuğuna dikkat çekmekti.

Şimdi artık seçimlere iki aydan az bir süre kalmışken dış politika alanında iktidarın ‘**popülizmin dayanılmaz çekiciliğine**’ kendini daha fazla kaptırması şaşırtıcı olmazdı. Nitekim Başbakan’ın Strasbourg konuşmasından sonra bazı sorulara verdiği, milliyetçi çevrelerin Batı ve Avrupa kompleksini gıcıklayan yanıtlar genellikle seçim yatırımı olarak yorumlandı.

Ak Parti’nin 2011 Seçim Beyannamesi’nin dış politika bölümünün bazı yönleri de galiba sözünü ettiğim bu ‘demokratik dış politika’ ile ‘popülist dış politika’ arasındaki ince çizgiyi zorluyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

–

Temel İskit 03.05.2011

Yazarımız yıllık iznini kullandığı için yazılarına ara vermiştir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya kriz ya da...

Temel İskit 04.10.2011

Kıbrıs'ta işler yine kötüye gitmekte. Yerinde sayan liderler arası müzakereler şimdi bir de doğalgaz ve petrol ihtilafıyla zehirleniyor.

Geçen hafta Türk-Yunan Forumu'nun Lefkoşa toplantısında dinlediğim Kıbrıs Türk Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü ve Kıbrıs Rum Hükümet Sözcüsü'nün açıklamaları iyimser olmayı pek mümkün kılmıyordu doğrusu. Sözcülerin ifadelerine bakılırsa federal devletin niteliği, siyasi eşitlik gibi temel parametrelerde bile görüş ayrılıkları sürmekte. Dahası taraflar Eroğlu ve Hristofyas'ın Ban Ki-mun ile ekim sonunda yapmaları öngörülen üçlü zirveden ümit kesmişe benziyorlar. Zira başarısızlığın sorumluluğunu karşı tarafa yükleme oyunu başlamış bile.

Tarafların gaz ve petrol sorununa ilişkin tutumları aslında nihai çözüme ilişkin bakışlarının yansıması. Rum tarafı Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs'ın doğal kaynaklarında payı olduğunu teslim ederken, paylaştırmayı Ada'nın tek tanınmış temsilcisi olarak kendisinin yapacağını ileri sürüyor. Böylelikle zımnen Türk tarafını azınlık statüsüne koyuyor. Kıbrıslı Türkler doğal olarak bunu kabul etmeyip kaynakların eşit ortak olarak beraberce değerlendirilmesi gerektiğini savunuyorlar.

Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin sondaj çalışmalarını başlatmasına karşı art arda yaptığı hamleler de sorunun boyutlarını büyütüyor.

KKTC ile kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalanması, GKRY'nin hidrokarbon araştırma ruhsatı verdiği ve sondaj başlattığı bölgeye Piri Reis'in gönderilmesi, Başbakan'ın yabancı şirketleri uyarması, bu arada, "Gemilerimiz Doğu Akdeniz'de kendilerini daha fazla gösterecek" şeklindeki beyanları, Türkiye açısından Kıbrıs sorununu aşan ve tabii ki Filistin meselesi ve İsrail'le ilişkiler dâhil bölge dengelerini de ilgilendiren iddialı bir politika çizgisini yansıtıyor gibi.

Ancak bu adımlar aynı zamanda Türkiye'yi yine uluslararası zeminde siyaseten haklı iken hukuken haksız duruma düştüğü bir konuma sürüklüyor.

Evet, Güney Kıbrıs'ın müzakerelerde belirli bir aşamaya gelinmişken sondajları başlatması iyi niyetle pek bağdaşmıyor. Ancak, salt hukuk açısından GKRY bugün uluslararası alanda egemenliği resmen tanınmış bir ülke. Bu niteliğiyle istediği uluslararası anlaşmaları yapmaya hakkı var. Ayrıca, attığı adımlar tarafı olduğu BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'yle de uyumlu.

Buna karşı bizim KKTC ile yaptığımız anlaşma, Kuzey Kıbrıs'ın statüsü nedeniyle uluslararası geçerliliğe sahip değil. Bayrak göstererek, GKRY'nin sondaj faaliyetlerini engellemenin imasının bile hukuk dışı olduğunu ise belirtmeye gerek yok.

Rumlara desteğini hemen açıklayan Rusya'nın ardından, AB organlarının ve son olarak da ABD'nin, hidrokarbon araştırmalarının GKRY'nin egemenlik hakkına girdiğini belirtmeleri de karşımızda bir 'hukuk' cephesinin oluştuğunu gösteriyor.

Kıbrıs sorununda müzakere edilmedik ayrıntı kalmadı. Ekim sonunda New York'a üçlü zirveye giderken al-ver pazarlığını bitirmek ve yıl sonunda çözüme ulaşmak pekâlâ mümkün. Ama görünen o ki bu olmayacak. Tek neden irade eksikliği.

Bu irade eksikliği belki ancak tarafları çözüme ikna edecek çapta bir ortak çıkar sayesinde veya tam tersine taraflara kaçış kapısı bırakmayacak büyüklükte bir krizin çıkmasıyla aşılabılır.

Başbakan Erdoğan kendi hesabına Kıbrıs'ta bir krizin hazırlıklarını yapıyor sanki. Temmuzda KKTC'deki sert çıkışları, "bıçak kemiğe dayandı" söylemi, GKRY'nin başkanlığı döneminde AB ile ilişkileri dondurmadan bahsetmesi bu yönde adımlar sayılabilir mi? Şimdiki ihtilafta da gerginliği tırmandırması böyle sarsıcı ama sonuç verebilecek bir krize yol açabilir mi?

Aslında bölgede konjonktür Erdoğan'ın lehine. Arap dünyasındaki ağırlığımız, İsrail'e ABD'nin de itiraz edemediği moral üstünlüğümüz, bize oldukça geniş bir hareket imkânı veriyor. Zaten Başbakan'ın Kıbrıs –ve AB– konusunda gerginlik politikası sürdürme cesareti de muhtemelen bu durumun verdiği özgüvene dayanıyor.

Ancak özgüvenle iş bitmiyor. Günümüzde uluslararası hukuku arkasına almayan, zamanın ruhuna uymayan bu gerginlik politikasının Kıbrıs'ta ortak çözümü teşvik etme ihtimali pek uzak. Kılıç şakırdatmaları bugün kimseyi ikna etmiyor.

Çare yine hukuk ve diplomaside. Üstelik bu defa çözüm için ortaya krize alternatif 'ortak çıkar' faktörü çıktı. Doğu Akdeniz doğalgaz ve petrol yatakları iddia edildiği zenginlikte ise enerji nakil merkezi Türkiye dâhil bütün bölge ülkeleri için yeni imkânlar doğabilir. Mesele, Kıbrıs'ta çözüm dâhil, ihtilaf modundan işbirliği moduna geçmeyi bilmekte. Türkiye'nin de çatışmacı söylemini bırakıp uluslararası hukuk düzenine uyum sürecini hızlandırması buna dâhil.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdealizm-pragmatizm dengesi

Temel İskit 11.10.2011

Türkiye'nin dünya sahnesindeki görünürlüğünün artmasında Başbakan'ın ve Davutoğlu'nun vicdan ve ahlak odaklı dış politika söyleminin önemli katkısı var şüphesiz. Erdoğan'ın Ortadoğu ve genellikle İslam âleminde ezilen halklardan yana sesini yükseltmesi, mazluma arka çıkması dış politikamıza belirli bir etkinlik sağlıyor. Bu coğrafyalarda şimdiden kapıları açıyor veya ilerisi için elverişli zemin yaratıyor.

Uluslararası düzenin adaletsizliğine işaret etmek ve güçlü devletlerin ikiyüzlülüğünü eleştirmek de bu 'ahlaklı' dış politikamızın ana eksenine haline gelmeye başladı. Başbakan'ın BM Genel Kurul konuşmasında bu kurumu belli ülkelerin çıkarları ve vesayetine hizmetle itham etmesi ve BM'yi yeniden yapılanmaya ve vizyonunu yenilemeye çağırması bu çizgiyi yansıtıyor. Aynı şekilde Başbakan'ın son Güney Afrika konuşmalarında, BM'nin İsrail'e karşı yaptırım uygulamakta aciz kalırken, İran, Sudan gibi ülkelere dış geçirmesinin çifte standartlılığını vurgulaması da bu çerçeveye giriyor, Güvenlik Konseyi daimi üyelik sisteminin değişmesini istemesi de...

Aynı konuşmasında Erdoğan 2015-2016 dönemi için BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine tekrar aday olduğumuza değinirken, bu defa hedefi daha da büyütüyor ve dünya barışı için 'bütün' uluslararası platformların reforme edilmesinden ve hakkaniyete uygun bir temsilin sağlanmasından bahsediyor.

Başbakan'ın, "bugünkü dünyanın dertleriyle baş edebilmenin yolu daha çok işbirliği, daha çok güç birliğidir" vurgusu da önemli.

‘Mutlak doğrular’dan yana olduğu tartışmasız bu yaklaşım alkışı hak ediyor. Günümüz dünyasının adaletsizliği, Kuzey ile Güney arasındaki uçurum, güçlünün zayıfı ezdiği, büyük güçlerin çifte standart uyguladığı inkâr edilemeyecek gerçekler.

Aslında bu dengesizlik ve adaletsizliklerle mücadeleyi dış politika hedefi olarak benimseyen bir hükümete sahip olmak iftihar edilecek bir şey. Yıllarca hâkim olan paranoya ölçüsünde güvenliğe odaklı politikalardan karşılıklı bağımlılık ve işbirliği esaslı bir dış politikaya geçiş yapılmış olması sevindirici.

Ama bu hedefler sorumlulukları da beraberinde getiriyor doğal olarak.

Bunlardan birine sık sık işaret ediliyor zaten: Politika uygulamalarınız hiç olmazsa bir ölçüde söyleminizle uyumlu olmalı. Hâlbuki, özellikle son sıralarda takındığımız bazı tavırlar kendi ‘barışçıl ve ahlakçı’ söylemimizin testinden geçemiyor.

Ortadoğu’da bölgesel güç olma iddiamızı sadece ‘yumuşak’ gücümüzle değil askerî güçle de sürdürme eğilimimiz gözden kaçmıyor. Doğu Akdeniz’de İsrail’e ve Güney Kıbrıs’a ‘bayrak göstermemiz’ herhalde dostane el uzatmalar olarak görülmüyor. İçteki çelişki daha çarpıcı. Kürt sorununda barışçıl çözüm yaklaşımı terk edilmiş gibi. Erdoğan’ın “Terörle mücadele, siyasetle müzakere” sloganının ‘müzakere’ bölümünden ses yok. Buna karşı bol bol silah, operasyon, sınır ötesi harekât lafı var.

‘Ahlaki dış politika’ öncülüğünün getirdiği diğer bir sorumluluk ise yüzyıllar boyu temelde evrensel ahlakı da esas alarak geliştirilmiş olan uluslararası hukuka uygun hareket etmek.

Evet, bugün dünya düzeni adaletsiz ama düne nazaran daha adil. Bunu da bütün eksikliklerine ve bitmeyen bir gelişme sürecinde olmasına rağmen uluslararası hukuka borçluyuz. Hâlbuki Türkiye bugün bu alanda iyice geri durumda. Her şeyden önce, Kıbrıs örneğindeki gibi dış ihtilaflarımızda hukuk trenini bir türlü zamanında yakalayamadığımız için esasta haklı olsak da haksız duruma düşmekte mahiriz.

Daha da önemlisi, dış dünyaya düşman gözüyle bakma alışkanlığımızın tortusu yüzünden uluslararası hukuku oluşturan sözleşmelere katılımımızın hâlâ problemli olması. Özellikle, insan hakları, azınlık hakları, çalışma hakları, çevre konuları gibi pek çok alanda uluslararası sözleşmelere ya taraf değiliz, ya çekince koyarak taraf olmuşuz, ya imzalamış ama onaylamamışız, ya onaylamış ama yürürlüğe koymamışız, ya da yürürlüğe koysak da tam tamına uygulamamaktayız.

Dış politika sadece ‘ahlak’a değil siyasi, ekonomik, kültürel çok çeşitli unsurlara dayanır. Bugün dış politikaların başarısı büyük ölçüde idealizm ile pragmatizm arasında doğru dengeyi tutturmaya bağlı gözüküyor.

Erdoğan’ın iddialı hedeflerini gerçekleştirmekte yolu açık olsun. Ama bu arada umarız ‘adalet ve vicdan’ söylemi hiç olmazsa politikalarımızın barış idealini unutup ‘güce dayanan pragmatizm’ yönünde bozulmakta olan dengesinin tekrar düzelmesine katkıda bulunur. Bunun yanında, Türkiye’nin uluslararası hukuk düzenine uyum çabalarını da hızlandırır.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB gündemden düştü mü

Temel İskit 18.10.2011

AB Komisyonunun 2011 İlerleme Raporu, içeriğinin tartışılması yanında, Avrupa Birliği'nin Türkiye için öneminin azaldığına işaret etmek için bir vesile olarak da kullanıldı. Zaten Türkiye'nin artan özgüveninin bir yansıması da çoğu kez AB'yi küçümseme şeklinde ortaya çıkıyor.

Başbakan'ın geçen hafta sonu Kızılcahamam toplantısında AB için "Zaten ne halde oldukları da ortada... Dökülüyorlar, her şeyleri dökülüyor, üyeleri dökülüyor" ifadelerini kullanması bu özgüvenimizi daha da yükseltir herhalde (!).

Buna karşı Erdoğan yine aynı konuşmasında 'aslında AB standartlarına sahibiz' iddiasında bulunsa da 'dökülen' AB'ye nispetle eksikliklerimizin pekâlâ farkında. Bu nedenledir ki, reform sürecine devamda kararlı olduğumuzu vurguluyor, AB müktesebatına uyum sürecini tamamlamaktan bahsediyor.

Esasen İlerleme Raporu'na hükümetten gelen eleştiriler yarım ağızlı oldu. Temel hak ve özgürlükler, özellikle basın özgürlüğü başta olmak üzere ifade özgürlüğü, kadın hakları ve din özgürlüğü konularında atılması gereken daha pek çok adım olduğu gerçeği reddedilemedi. Zaten son yıllarda Komisyon İlerleme Raporlarının objektifliği konusunda genel bir kabul oluştu sanki.

Esasen son yıllarda AB üye ülkelerinin Türkiye'ye bakışı ile Komisyon'un yaklaşımı arasındaki farkın giderek büyüdüğü görülüyor. Üye ülkeler gerçekten kendi dertlerine düşmüş haldeler. Kimsenin Merkel-Sarkozy ikilisinin karşıtlığını dengeleme çabasını gösterecek mecali yok.

Buna karşı AB'nin icra organı olarak Birliğin taahhütlerinin yerine getirilmesinden, bu arada ülkemizin üyelik sürecinin yürütülmesinden sorumlu olan Komisyon bu yönde elinden geleni yapmaya çalışıyor.

Nitekim, Komisyon'un 2011 Genişleme Stratejisi belgesinin Türkiye bölümü geçen yıllara nazaran önemli bir yenilik içeriyor. Bölümün sonunda Komisyon'un ülkemizin AB'ye katılma sürecine yeni bir ivme verilmesi amacıyla taptaze bir gündem oluşturacağı belirtiliyor. Siyasi reformlar, vize sorunu, işgücü hareketleri, göç, enerji, terörizmle mücadele ve gümrük birliğinin işleyişindeki aksaklıkların giderilmesi gibi alanlarda diyalog ve işbirliğinin artırılması öngörülüyor. Buna ek olarak Komisyon açılmamış fasıllar dâhil AB müktesebatına uyum çabalarımıza (Ulusal Uyum Programımız kastediliyor) destek olmayı taahhüt ediyor.

AB Komisyonu'nun bu yeni inisiyatifi açıkça 'kısa devre' yaparak üye ülkelerin hareketsizliğini bir nebze dahi olsa aşma isteğini yansıtıyor.

Aslında Türkiye-AB ilişkileri ne kadar durgun gözüktürse gözüksün, ufak adımlarla da olsa entegrasyon süreci devam ediyor. Ekonomi ve ticaret alanında AB'nin rakipsiz ortağımız olması yanında teknik düzeyde AB standartlarına uyum çabalarında bir gevşeme yok gibi. 'AB çıpasına ihtiyacımız yok, yapısal değişimimizi kendi dinamiklerimizle başarıyoruz' iddiasını sık sık tekrarlasak da sonuçta cetvelimiz ve tartımız AB elinden çıkma. Buna göre, Komisyon'un atılımının bizden karşılık görmemesi için bir neden yok.

Komisyon'un çabalarının somut düzeyde ne sağlayacağını göreceğiz. Buna karşı AB ile üye ülkeler düzeyindeki ilişkilerimizde yakın dönemde bir ısınma beklenemeyeceği ortada. Bunun için en azından Merkel-Sarkozy ikilisinin sahneyi gerçekten vizyon sahibi liderlere bırakmasını beklemek gerekecek.

Bu arada tabii ki Kıbrıs sorunu ilişkilerde tahrip gücü en yüksek mayın olmaya devam edecek. Yıl sonuna kadar bir çözüme ulaşılması ve 2012'nin ikinci yarısında 'Birleşik Kıbrıs Devleti'nin AB Dönem Başkanlığı'nı üstlenmesi ihtimali fazla değil. Böyle bir mucize gerçekleşmez ise, söz konusu başkanlığı Güney Kıbrıs yüklenecek. Bu dönemde GKRY'yi muhatap almamak hakkımız ve yerinde. O zaman siyasi düzeyde ilişkilerimiz altı ay için daha da soğuyacak.

Ancak GKRY başkanlığını abartmamak gerekir. Her şeyden önce Lizbon Anlaşması gereği Rumlar Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi'ne ve Dışışleri Konseyi'ne başkanlık edemeyecek. Başkanlığı diğer Bakanlar Konseyleri ve alt komiteler için geçerli. Kaldı ki Komisyon düzeyinde ilişkilerimizin etkilenmesi söz konusu değil.

Zaten hükümet de pire için yorgan yakmayacak gibi. Önceleri Başbakan ve bazı bakanlar ilişkileri 'dondurmak'tan bahsederken bu söylem yerini şimdi 'muhatap almama'ya bıraktı. İyi de oldu. Olağan ilişkiler o dönemde de pekâlâ yürür. Bazı öngörülmeven rahatsızlıklar çıksa bile diplomasi çözüm bulur.

Sonuçta önemli olan, siyasi konjonktürün iniş çıkışlarına rağmen toplumumuzun demokrasi ve refaha giden 'ince ve uzun yolda' yürümeye devam etmesi. AB Komisyonu son inisiyatifiyle bu amaca ulaşmakta bizim müttefikimiz olduğunu kanıtlama arzusunda görünüyor.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Teröre dış destek' ve İran

Temel İskit 25.10.2011

Çukurca'nın ardından 'terörün dış destekleri' yine gündeme geldi. Erdoğan'ın Batılı ülkelere yönelik ithamları yanında dikkatler 'olağan şüpheliler' Suriye ve İran'a da döndü.

Köprüleri attığımız Beşşar Esad rejiminin PKK'yı desteklemekte artık fazla utangaç davranmayacağı tahmin edilebilir. Bunun ölçüsünü tesbit istihbaratçıların işi. En azından PKK dağ kadrosunda pek çok Suriyelinin yer alması tesadüf değil herhalde.

İran ise biraz daha yakından bakılmaya değer.

Halen Tahran rejimi dışta sorunlu bir dönem geçiriyor. En büyük düşmanı ABD, baskısını daha da arttırma peşinde. Obama, İran Devrim Muhafızları'nın Suudi Arabistan'ın Washington Büyükelçisi'ne suikast düzenlediği iddiasına dayanarak İran Merkez Bankası ile ilişkilerin kesilmesini, İran'dan petrol ithalatına son verilmesini istiyor. Komplonun fazla acemice gözükmesi nedeniyle doğruluğu kuşkulu olsa da bu iddia Tahran'a ciddi tehdit oluşturuyor. Yine ABD ek yaptırımlara dayanak olsun diye İran'ın nükleer silah teknolojisi projeleri tasarladığına dair veriler yayınlaması için Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na baskı yapıyor.

Arap Baharı da İran'ın bölgedeki durumunu sarsıyor. En yakın müttefiki Suriye Baas rejiminin zayıflaması bile İran için stratejik bir destek kaybına dönüşüyor. Çökerse darbe daha büyük olacak. Suudi Arabistan ile ilişkileri suikast komplosu iddiası nedeniyle 'kötü'den 'daha kötü'ye döndü. Bu arada Filistin ile İsrail arasındaki esir takasının getirdiği nispi yumuşama Tahran'ın bölgedeki nüfuz politikalarına yardım etmiyor.

Bizimle ilişkilere gelince, bir ara özellikle nükleer konuda desteğimiz ve BM Güvenlik Konseyi'nde Tahran'a yaptırımlara 'hayır' dememiz sayesinde zirve yapan yakınlık dönemi geride kalmış gibi. Nükleer konuda halen Güvenlik Konseyi yaptırımlarını uyguluyoruz. Dahası yeni sorunlar çıktı. Suriye ile ilgili politikalarımız İran ile iyice ayrıştı. Biz Beşşar gitsin diye bekliyoruz, Tahran destekliyor. İran'ı asıl rahatsız eden Türkiye'nin NATO füze savunma sistemine dâhil olup Malatya'da radar üssünü kabul etmesi oldu. İran'a karşı olmadığını vurgulamamıza rağmen sisteme katılmamız, başta Ahmedinejad, çeşitli ağızlardan şiddetle eleştirildi.

Ancak son sıralarda Tahran'ın bölgedeki diğer ülkelere karşı Suriye ile ittifak halinde –Hizbullah'ın da dâhil olduğu– bir cephe oluşturduğu görüntüsünü kırmak için bazı adımlar attığı görülüyor. Ahmedinejad geçen hafta ilk defa Suriye'deki katliamları güçlü bir biçimde kınadı, 'ilgili tarafları' biraraya gelmeye çağırdı. Öte yandan, yine İran Cumhurbaşkanı'nın, Suudi Büyükelçisi'ne suikast iddialarını reddederken ABD'yi ülkesiyle Suudi Arabistan'ın arasını açmaya çalışmakla itham etmesi ilginç. Bu ifadesi Suudilerle bir yumuşama isteğini yansıtıyor.

Bu çerçevede İran'ın –füze kalkanı ve Suriye faktörüne rağmen– asıl Türkiye ile arasını bozmak istemediği anlaşıyor. İran Dışişleri Bakanı'nın ülkesinin PKK'ya destek kuşklarının ve Karayılan'ı yakalayıp serbest bırakma söylentilerinin yayılmasının hemen ardından Ankara'ya gelerek 'ortak düşman' PKK ve PJAK'a karşı birlikte mücadele teminatını vermesini –bu arada Karayılan iddiasını kesin dille reddetmesini– herhalde böyle yorumlamak lazım.

Aslında, Türkiye de İran da aralarındaki jeopolitik gerçeklerin ve tarihî birikimin yarattığı rekabet/denge denkleminin tamamen bilincinde. Karşılıklı çıkarları iyi komşuluk ilişkileri ötesinde işbirliğini de gerekli kılıyor. Zaten yılda 10 milyar doları aşan ticaret ile doğalgaz ilişkisi bunun yansıması.

Sonuçta Türkiye'nin son sıralarda Batı çizgisinde gördüğü bölgesel politikalarından rahatsız olsa da İran yönetiminin Ankara'ya karşı hasmane niyetler beslemesi fazla makul değil. Bu durumda PKK ile mücadelede ne kadar destek verebileceği (örneğin PJAK unsurlarının PKK'ya katılmasını ne kadar önleyebileceği) belli değilse de, bu dönemde en azından Kandil'i aktif olarak desteklemesini veya teşvik etmesini de beklememek gerekir.

Buna karşı, bölgedeki politikalarından vazgeçecek olmamakla beraber zaten Türkiye de herhalde İran'la ilişkilerini bozmamaya imkân nispetinde çaba gösterecektir. Bu çerçevede diplomasimize yakın dönemdeki meydan okumalardan biri de ABD'nin gerek Suudi Arabistan Büyükelçisi'ne suikast gerekçesini kullanarak gerek nükleer silah konusunu canlandırarak İran üzerinde arttıracak baskı politikasına açık destek vermekten kaçınmaya çalışmak olacağı benzetilmektedir.

Tekrar 'terörün dış destekleri' meselesine dönersek, zaten Kürt ve PKK sorununun zehri de devası da içeride, demokratikleşme ve diyalogda, silah değil barışta. Dışta değil.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorunu ve Kıbrıs

Temel İskit 08.11.2011

Kürt sorunu dış politikamızın da en önemli etkeni haline geldi. Siyasi çözümü şimdilik ikinci plana atıp 'terörle mücadele'ye kilitlenen hükümet dış ilişkilerimizin odağına PKK'yı yerleştirmiş gözüküyor. PKK'yla mücadelede yabancı ülkelerin işbirliğini sağlamak, ya da bu örgüte verdikleri varsayılan destekten vazgeçmeye ikna etmek diplomasimizin en önemli uğraşı bugün.

Bölgemizde, Suriye'ye ve büyük ölçüde İran'a bakışımızı bu ülkelerin PKK'ya destek olasılığı koşullandırıyor. Irak ve tabii ki Kuzey Irak ile ilişkilerimizdeki ana tema malum: PKK ile mücadelede işbirliği. İsrail'den rahatsızlığımızın bir nedeni de 'terörü alttan alta teşvik etmesi' kuşkusu.

ABD ile bahar dönemi yaşamamızda en önemli unsur PKK'yı 'ortak düşman' sayması ve örgütle savaşta destek vaatleri. Medyadaki 'Predator' fotoğrafları ilişkilerimizin sağlamlığının ana simgesi.

Avrupa cephesinde ise temaslarımızda AB üyeliğimizden çok PKK'ya verilen destekten şikâyetlerimiz gündemde. Başta Almanya ve Fransa'nın örgütün faaliyetlerine göz yumdukları ve buna 'artık' bir son verilmesi gerektiği eskiden de ifade edilirken bu defa sesimiz çok daha yüksek ve sert çıkıyor.

Daha genel olarak Kürt sorunu dış dünyada görünürlük ve prestiji artan Türkiye'nin en zayıf noktası olarak sıkça gündeme getiriliyor. Bölgesel –hatta küresel– güç olma iddialarımızın önünde en önemli engel olarak gösteriliyor. 'Kendi evine düzen veremeyen' bir ülkenin örneğin Arap uluslarına nasıl 'örnek' olabileceği sorgulanıyor. Özellikle, Kürt sorununda siyasi çözüm yerine şiddet politikalarına kapılmanın Türkiye demokrasisinin sağlıklı bir 'model' olma şansını azaltabileceği üzerinde duruluyor.

Sonuçta, Kürt sorununun dış politikamızın üzerindeki gölgesinin kalkması için bu soruna demokratikleşme sürecimiz çerçevesinde 'içeride' çözüm getirilmesi gerektiği gerçeğinden kaçmak pek mümkün gözüküyor.

Dış politikamızın 'ezeli' etkeni Kıbrıs sorunu dahi Kürt sorunundan ilgisiz değil. Kıbrıs'ta çözümün, dış politikamızı çok büyük ölçüde rahatlatırken, AB üyeliğimizi tekrar rayına sokacağı muhakkak. Bu da tüm sistemimizi demokratikleştirme çabalarımıza sürat kazandıracak. En önemli sonuçlarından biri de Kürt sorununun siyasi çözümünü kolaylaştırmak olacak elbette.

Geçen hafta BM Genel Sekreteri'nin New York Greentree'de biraraya getirdiği Eroğlu ve Hristofyas zirvesinde belirli bir yol alındığı umudu var. Taraflar Ocak 2012'de tekrar biraraya gelecekler. Beklenti o zamana kadar sorunun 'iç yönleri' konusunda büyük ölçüde ilerleme sağlanması, son uzlaşmaya ise New York'ta varılması. Sonra sorunun dış güvenlik boyutlarının ele alınacağı bir 'çok taraflı konferans' toplanacak.

Türk tarafı iyimser. Greentree'deki sonucun Ankara'nın çizdiği 'Temmuz AB dönem başkanlığından önce birleşik Kıbrıs'ın doğması' takvimine uyduğunu düşünüyor. Ban Ki-moon'un 'son oyun'dan bahsetmesi sorunun şu veya bu şekilde sonlandırılacağına işaret ediyor. Tabii bu beklenti çözüm yanlıların arzuları kadar 'iki devlet veya ilhak' isteyenlerinkini de yansıtır.

Buna karşı Rum tarafı hiç de aynı havada değil. Hristofyas görüşmeler sonrası açıklamasında Greentree'de önemli bir adım atılamadığını ve ocak ayına kadar aradaki mesafenin kapatılmasının zor olduğunu belirtti. Rum tarafında hâkim hava iç boyutlarda uzlaşma olmadan uluslararası konferansın toplanamayacağı yönünde.

Zaten iç siyasi ve ekonomik sorunlarla boğuşan Hristofyas'ın ve genelde de AB üyesi olarak Ada'daki avantajlı konumunu terk etmekte pek isteksiz olan Rum tarafının ancak dış etkenler sayesinde çözüme ikna edilebileceği malum.

Ne yazık ki tarihinin en önemli ekonomik krizini yaşayan AB'den bu enerjiyi beklemek güç. Gündeme yeni gelen doğalgaz konusu ise çözümü kolaylaştıracak bir işbirliği imkânı açmak yerine pay kapma iştahını kabartıyor. Güney Kıbrıs'ın Türkiye'ye karşı kalkan oluşturmak için Rusya ve Fransa şirketlerine arama imtiyazları tanıyacağından bahsediliyor. *AB Haber*'in aktardığına göre Greentree sonrasında bu ülkelerin Ban Ki-moon'u müzakereleri sonlandırma yetkisinin olmadığı, bu kararın Güvenlik Konseyi'ne ait olduğu şeklinde uyarıları da manidar. Anlaşılan istikamet yakın bir çözüm yönünde değil. Müzakerelerin yine zamana yayılması, hatta 2013'e kadar ara verilmesi olası.

Taraflar –bu arada bütün artan özgüvenine rağmen Türkiye– yine görüşmeleri kesen taraf olarak gözükmeyi göze alamayacakları için Kıbrıs sorunu galiba 'dünyanın en uzun süredir çözülemeyen sorunu' unvanını sürdürecektir. Kürt sorunu ise AB perspektifinden mahrum kalsa da Türkiye'nin bekası için çözülmeye mahkûm.

Yine İran ve 'bomba'

Temel İskit 15.11.2011

TAHRAN- Bildik 'İran ve atom bombası' piyesi tekrar sahnede. Tahran'ın nükleer silah peşinde koştuğu kuşkusu yine alevlendi. Bu defa vesile Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın geçen hafta yayınladığı rapor.

Rapordaki 'güvenilir' istihbarat kaynaklarına dayanan bulguların, İran'ın nükleer programının barışçıl amaçlar güttüğü iddiasıyla çeliştiği belirtiliyor. Ancak rapora göre İran henüz bir nükleer güç olmanın eşiğinde değil. Hatta UAEA yetkilileri İran'ın silah faaliyetlerini sürdürdüğünü bile kesinlikle ifade edemiyorlar.

Uzman görüşleri farklı. Kimi uzmanlar raporun İran'ı 'suçüstü' yakalamadığını, ama endişelenmek için nedenler içerdiğini belirtirken, bazıları ise bu ülkenin artık nükleer silaha sadece bir adım uzakta olduğunu ileri sürüyor.

Siyasi tepki ve yorumlar ise tabii herkesin meşrebine göre. Rapor Batı ve İsrail'de büyük bir heyecan yarattı. İsrail bir ara işi savaş tehdidinde kadar vardırdı. Şimon Perez İran'a saldırıya az zaman kaldığını ileri sürdü. Netanyahu ve Barak 'masada her seçeneğin bulunduğunu' belirtmekle beraber daha yatıştırıcı bir söyleme döndüler.

Batı'da en şahinler İngiltere ve Fransa. Fransa Dışişleri Bakanı BM Güvenlik Konseyi'nin 'şimdiye kadar görülmemiş ölçüde' yaptırım kararı alması için toplanması çağrısını yaptı. İngiliz Dışişleri Bakanı İran'ın silah amacı hakkında artık hiçbir kuşku kalmadığını ileri sürdü.

ABD yönetimi şimdilik ihtiyatlı. Raporun İran'ın uluslararası yükümlüklerini ihlal ettiğini gösterdiğini vurgulamakla beraber henüz resmen ek yaptırım veya başka seçeneklerden bahsetmedi. Buna karşı bir kısım Amerikan basını histerinin sınırında. Obama'yı derhal İran'ı vurmaya çağıran pek çok yazar var. İsrail yanlısı bu cephenin mensupları daha çok neo-con ve aşırı sağın bildik isimleri

Rusya ve Çin raporu abartmama eğiliminde. Rus Dışişleri Bakanı İran'a herhangi bir saldırının 'ciddi bir hata' olacağı uyarısını yaptı. Çin itidal çağrısında bulundu.

Tahmin edilebileceği gibi İran nükleer programının askerî amaçlar taşıdığını şiddetle reddediyor. UAEA'yı Batı'nın kuklası olarak nitelendiriyor. Savaş tehditlerini karşı tehditlerle yanıtlıyor.

Peki, bu iş nereye gidiyor? Galiba pek uzağa değil.

İsrail'in tek başına veya ABD desteğiyle bir hava operasyonuna kalkışması bölgede İsrail dâhil bütün aktörlerin zararına olacak şok dalgalarına yol açabilir. Mossad eski başkanı Dagan bile İran'a saldırının 'aptalca' olacağını belirtti. Irak'tan çekilen ve Afganistan'da zor durumdaki Obama'nın bütün tahriklere rağmen İran'da yeni bir cephe açması neredeyse imkânsız.

Geriye Haziran 2011'de BM Güvenlik Konseyi'nin –hayır oyu verdiğimiz– son yaptırımlarının ağırlaştırılması kalıyor. UAEA üye ülkeleri bugün yarın toplanıp raporu resmen görüşecekler. Meseleyi Güvenlik Konseyi'ne havale edebilirler.

Ancak Konsey konuyu ele alsa bile ek yaptırım kararını vermesi ihtimali uzak. Daha etkili yaptırımlar için şimdi petrol ve gaz ihracı alanına girilmesi gerekecek. ABD bile tereddütte. İran'ın petrol ihracını engelleyecek yaptırımlar sonucu enerji fiyatlarının global ekonomiyi daha da sarsacak şekilde yükselmesinden endişe ediyor.

Ekonomik büyümesi için enerjiye ve özellikle İran'dan petrol ithaline bağımlı Çin'in ve İran'ı potansiyel siyasi destek olarak gören Rusya'nın Güvenlik Konseyi'nde ek yaptırımlara evet demesi düşünülmüyor bile.

Kısacası, İran-nükleer silah konusu bu defa da küllenecek herhalde. Ancak çok da kesin bulgular içermeyen bir raporun ortamı niçin bu ölçüde alevlendirdiği sorusunun yanıtı galiba bölgedeki son değişikliklerle ilişkili. Türkiye'yi ve Mısır'ı, hatta rejimi işine gelen Suriye'yi kaybetmekte olan İsrail'in bölgesindeki yalnızlık paranoyasının zirveye çıktığı tahmin edilebilir. Böyle bir İsrail'in öncelikli çıkarı ABD'yi bölgeye çekmek. Nükleer silahlı bir İran tehlikesi de kullanabileceği en kolay gerekçe. Karşı tarafta ise İran'a 'dış düşman'a karşı birleşip Hameney ve Ahmedinejad arasındaki soğukluğu ve iç siyasetindeki diğer rahatsızlıkları unutturma fırsatı veriyor.

Türkiye'ye gelince. Son bir yıldaki gelişmeler ve özellikle NATO füze kalkanı ile Suriye tutumumuz ışığında İran ile Batı arasında kolaylaştırıcı rolü oynamamız artık herhalde pek söz konusu değil. En fazla yapabileceğimiz, nükleerin sivil amaçlarla kullanımını desteklemekle birlikte dünya ve bölgede nükleer silahların çoğalmasına karşı olduğumuzu tekrarlamak. İran'la ilişkileri olağan çerçevesinde yürütme ustalığını göstermeye çalışmak. Daha da fazla etliye sütlüye karışmamak.

Halen İran'dayım. Gelecek yazımda herhalde bu konuya devam ederiz.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yine İran ve 'bomba' (devam)

Temel İskit 22.11.2011

'İran ve nükleer silah' tefrikasında sürpriz gelişme yok. Tahmin edildiği gibi Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) yönetim kurulu geçen hafta İran'ın nükleer programının 'çözülmemiş sorunları' hakkında 'derin ve artan' endişe ifade eden bir karar kabul etmekle yetindi. Mesele BM Güvenlik Konseyi'ne de havale edilmiyor. Sadece Tahran uranyum zenginleştirme programı konusunda ön koşulsuz olarak yeni müzakerelere girmeye çağrılıyor.

İran'la daha önce görüşmeleri yürüten beş Güvenlik Konseyi daimi üyesi ve Almanya arasında bir uzlaşığı ifade eden bu kararın İran üzerinde herhangi bir etki yapmasını kimse beklemiyor herhalde. Nitekim IAEA'daki İran temsilcisi yollarına eskisi gibi devam edeceklerini söylemiş.

Özetle İran üzerindeki Batı baskısı, yaptırım ve onca tehdit yine pek bir işe yaramayacak. Bir ABD ve/veya İsrail saldırısı ise pek olası görünmüyor. Sorumluluk sahiplerinin ifade ettiği gibi böyle bir askerî harekât İran'ın silah programını ancak kısa bir süre sekteye uğratacağı gibi bölgede, hatta dünyada öngörülemeyen olumsuzluklara yol açma riski taşıyor.

Böylece senaryo aynı çizgide devam edip duracak. Bir yandan İran nükleer silah amacı yokmuş gibi yapıp bu amaç peşinde koşmayı sürdürecektir. Diğer yandan ABD ve daha çok da İsrail askerî veya başka bir yolla İran

durdurulabilirmiş gibi yapmaya devam edecek. Uzun vadede ise belki İran'ın bu amacından vazgeçmeyeceği gerçeği sindirilecek. Mesele nükleer silah imkânına sahip bir İran'ın Ortadoğu sahnesinde ne şekilde yer alabileceği –ve tabii İsrail ile nasıl birlikte yaşayabileceği– sorusunda düğümlenecek.

Bütün bu hikâyede İran'daki, Batı tarafından köşeye sıkıştırılmak istendiği algısının önemli payı var. Bu algı çok da yersiz değil. Batı'da pek çok çevre İran'ı bir 'şer cephesi' üyesi olarak görüyor. İslam köktendinciliğinin temel kaynağı addediyor. İsrail'in de pekiştirmeye çalıştığı bu resim nedeniyle İran 'normal' ilişkide bulunulamayacak bir ülke sayılıyor. Tabii İran da çok masum değil. Bölgede istikrarı etkileyen faaliyetleri malum. Ancak Batı'yla karşılıklı zıtlık bir kısır döngüye dönüşüyor. İran'ı katılaştırıyor.

Batı'nın yaklaşımını etkileyen bir unsur da İran'daki rejimin sağlam olmadığı inancı. İki yıl önceki gösteriler de delil gösterilerek 'mollaların' bir kalkışmayla kovulacağı ve demokratik bir rejimin kurulacağı beklentisi var. Bu kanı mevcut rejimle kalıcı bir ilişki kurulmasını kolaylaştırmıyor. Yarın gidecek olan 'haydut' bir rejimle niye anlaşmaya çalışılsın ki?

Galiba 1979'da Humeyni devrimi olduğunda Batı'da düşülen hata tekrarlanıyor. O zaman da 'mollaların' fazla tutunamayacağı tahmini revaçtaydı. Yıllar geçti, arada Batı Irak'ı İran'ın üzerine saldırtmak gibi yollara bile başvurdu ama rejim devam ediyor. Arap Baharı'nın bu ülkeye de uzanacağı beklentisi 'hüsnükuruntu'dan öteye geçmeyecek gibi.

Bunun temel nedeni Humeyni öncesinde devamlı yok sayılmış olan İran halkının İslam devrimi ile bir benlik kazanmış olması. Bir anlamda İran halkı Humeyni ile doğmuş. Ayrıca, İslam Cumhuriyeti'nde Batılı anlamda olmasa da bir çeşit demokrasi var. Halk nispeten serbest seçimlerle yönetimi değiştirebiliyor. Tabii bu 'demokrasi'nin kesin bir sınırı var. Son söz en yüksek dinî makam Ayetullah Ali Hameney'in. Ancak Hameney ve mollalar günlük hayata doğrudan fazla müdahale etmiyor. Mollaların rolleri bizdeki askerî vesayete benziyor. Rejimin temel ilkelerine değinen bir uygulama ihtimali ortaya çıktığında bu 'asıl iktidar' devreye giriyor. Sonuçta ülkede yaşanan, aynı rejim çerçevesinde liberal-muhafazakâr çekişmesi.

Geçen hafta İran'daydım. Gözlemlerim yüzeyseldir mutlaka. Ancak İran'da zaman zaman görülen gösterilerin esas hedefinin rejim değişikliğinden çok günlük hayatta daha fazla serbestlik olduğu hakkındaki düşüncem güçlendi diyebilirim. Başlıca talepler kadınların giyimi, internet ve tv yayınları ile sosyal yaşama ilişkin bazı kısıtlamaların gevşetilmesiyle ilgili. Bu isteklerin öncülüğünü de kadınlar yapıyor. Zaten kadınlar her yerde (üniversitelilerin yüzde altmışı kadın). Üstelik giyimleriyle ilgili olarak sanki ilerleme kaydetmişler gibi. Orada tesettürden kasıt gevşek bir başörtüsü. Saçlarda meç ve ağır makyaj yaygın.

Özet olarak Batı ile İran arasındaki gerginliğin azalması karşılıklı bazı peşin fikirlerin giderilmesine ve birbirlerini 'şeytanlaştırmaktan' kaçınmalarına bağlı görünüyor. Belki yarın için hayal ama, sanki bölgedeki riskleri azaltmak için en etkili yol nükleer silah 'eşiğinde' bir İran'ın uluslararası topluma entegre edilerek 'normal'leştirilmesi.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta üçüncü senaryo

Temel İskit 29.11.2011

Cumhurbaşkanı Gül'ün İngiltere ziyareti her bakımdan başarılıydı. Britanya saray protokolü Türkiye'nin yükselen prestijine yakışan bir çerçeve oluşturdu. Ziyaretin medyatik etkisi uzun süre unutulmayacak gibi. Ama biçimsel yönü yanında ziyaretten arda kalacak en önemli husus muhakkak ki Cumhurbaşkanı'nın AB ve özellikle Kıbrıs sorunu hakkındaki beyanları.

Dış politika ile ilgili yaklaşımları genellikle ılımlı olan Gül'ün bu defa sözünü sakınmadığını görüyoruz. İngiliz muhataplarına da ilettiğini söylediği beyanları, Erdoğan'ın geçen temmuzda KKTC'de "Bıçak kemiğe dayandı" çıkışından da keskin ve kesin.

Cumhurbaşkanı'nın "Eğer samimiyseniz 2012'nin ilk altı ayında adımlar atın. Sonra iki ayrı devlete gider, bizim tanıdığımızı siz de tanımak zorunda kalırsınız" ifadesi AB'ye ve Rumlara hem çözüm için bir son tarih veriyor hem de bu tarih geçerse KKTC'yi tanıma zorunluluğunu yüklüyor.

Aslında bu ultimatovari çıkış hükümetin bir süredir Kıbrıs'ta yürüttüğü 'çözümü zorlama' politikalarıyla uyumlu. Ama Cumhurbaşkanı'nın AB'nin içinde bulunduğu sıkıntılı durumu nitelemek için kullandığı sıfat ve Güney Kıbrıs'a "yarım ülke" demesi de eklenince sanki AB'yle ilişkilerde her türlü kriz riski göze alınmış gibi.

İktidara ve Cumhurbaşkanı'na AB'ye karşı bu 'yukarıdan alma' gücünün ve özgüveninin nereden geldiği belli. Başta kriz halindeki Avrupa'ya karşı üstünlük hissi veren ekonomik performans geliyor elbette. Dışta ise artan uluslararası görünürlük, bu arada Arap Baharı sürecinde 'model' gösterilmenin gururu var. Daha önemlisi Türkiye'nin bu noktaya 'eksen kayması' ithamından arınarak gelmesi. Önce Tunus, Mısır ve Libya'da şimdi Suriye'de Batı ile aynı çizgiyi sürdürmesiyle ve NATO füze kalkanı radarlarına evsahipliğiyle Batı camiasının sağlam bir üyesi olduğunu –İsrail'e rağmen– kanıtlaması.

Türkiye'nin kompleksiz bir şekilde AB'ye yüklenebilmesinde ABD ile ilişkilerde yaşanan bahar havası da rol oynuyor muhakkak. Irak'ı terkeden, Afganistan'dan çıkma hayali kuran Obama'nın Ortadoğu'da en güvendiği müttefiki olmak sanki Ankara'ya AB'yi daha az önemseme lüksünü kazandırıyor.

Cumhurbaşkanı Gül'ün tabiriyle Türkiye'nin 'heybesi dolu'. Ancak tabii mesele 'dolu heybemizin' ve sertleşen söylemimizin ne kadar sonuç aldırıcı olduğu. Kendi derdine düşmüş bir AB'yi Kıbrıs'ta çözüme ne kadar zorlayabileceği. Çözüm olmazsa doğacak durumun çıkarlarımızla nasıl uyumlaştırılacağı.

Her halükârda Gül'ün söylemi Kıbrıs'la ilgili 'üçüncü' senaryonun ciddileştiğine işaret ediyor olabilir.

Şimdiye kadar iki senaryo ön plandaydı. Birinci, –biraz fazla– iyimser senaryo Güney Kıbrıs'ın AB dönem başkanlığını devralacağı 1 Temmuz 2012'den önce Ada'da federal çözümün gerçekleşmesiydi. Alistığımız ve tekrarı sürpriz olmayacak diğer senaryo ise, taraflar kesme sorumluluğunu alamadığı için görüşmelerin düşe kalka sürmesini; bu arada Türkiye'nin Rum başkanlığında AB ile ilişkileri dondurmak yerine sadece GKRY'nin başkanlık ettiği toplantılara katılmamakla yetinmesini; kısacası her iki tarafın da işine geldiği görüntüsünü veren şimdiki statükonun devamını öngörüyordu.

Şimdi ise, Güney Kıbrıs'ın AB başkanlığına kadar bir çözüme ulaşılmadığı takdirde, Türkiye'nin birleşik Kıbrıs'tan kesin olarak vazgeçip –sorumluluğunu da yüklenmek kaydıyla– iki devletli bir formüle dönmeyi göze alacağı bir senaryo giderek öne çıkıyor. Devletin en yüksek ağzından telaffuz edilen uyarı –veya ultimatov– bir müzakere taktiği olsa bile hükümeti bağlayacak gibi.

Böyle bir senaryonun ilk sonucu, açıkça beyan edilmese bile, Türkiye'nin –zaten belirsizleşmiş olan– AB üyeliğinin hemen hemen tamamen unutulması olacak. Zira –biz aksini savunsak da– AB üyeliğimiz Kıbrıs'a sıkı sıkıya bağlı. İki devletli çözüm demek Güney Kıbrıs'ın ebedî vetosu demek. Gül ne derse desin KKTC'nin en azından AB ülkeleri tarafından tanınması ise imkânsıza yakın. En iyimser beklenti Kosova'nın statüsü olabilir.

Bu senaryo tabii ki dünyanın sonu değil. Türkiye AB üyeliği amacı olmadan da yoluna devam eder. Ancak, Kıbrıs konusundaki gibi 'meydan okumalara' imkân veren özgüvenimize ekonomik performansımız ve dış dünyada yükselen profilimiz yanında içte gelişen demokrasimiz sayesinde ulaştığımız unutulmamalı. İnsan hakları ve bireysel özgürlükler alanındaki –AB adaylığı sayesinde başlayan– reformlarda bugün bile gözlenen yavaşlamanın ve artan ihlallerin böyle bir senaryoda daha da artmaması garanti edilebilecek mi? Bu yapılamazsa Kürt sorununun çıkmaza girmesi dâhil içte doğacak istikrarsızlık dıştaki gücümüzü de sesimizi de mutlaka boğar.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir ipte iki cambaz

Temel İskit 06.12.2011

Geçen hafta Britanya'nın Tahran Büyükelçiliği'nin İranlı 'öğrenciler' tarafından basılmasının saikleri hakkında pek çok yorum yapıldı.

Her halükârda bu eylemin arka planında İran'da mollaların kendi aralarında ve Ahmedinejad yönetimi ile çekişmelerinin yer aldığı seziliyor. Nitekim baskının ardından Tahran'dan çelişkili sinyaller geldi. Dışışleri derhal özür dilerken mollaların bazıları yatıştırıcı, bazıları ise eylemi destekleyen ateşleyici beyanlarda bulundular. Şimdi Tahran genelde krizi bir İran-Britanya ihtilafına indirgemeye ve daha da alevlenmesini önlemeye çalışıyor. Geçen gün Dışışleri sözcüsü, Londra'ya diğer Batı ülkeleriyle aralarını açmaya çalışmakla itham etti.

Ama İran'ın Batı ile arası hızla daha da açılmakta değil miydi zaten? Kasım ayında ABD, Kanada ve İngiltere İran'a ek yaptırımlar uygulayacaklarını ilan etmişlerdi bile. İngiltere ön alarak İran Merkez Bankası'yla her türlü işlemi durdurmuştu. Büyükelçilik baskını ardından bu defa ABD Senatosu İran'ın petrol ihracatına darbe vurabilecek ek yaptırımlar kararlaştırdı. Aynı gün AB ocak sonuna kadar 'İran finans sistemi ile taşımacılık ve ulaştırma sektörlerini' hedef alacak yaptırımların hazırlanması kararını aldı. Özellikle Yunanistan'ın itirazıyla bu yaptırımlar petrol ambargosunu 'şimdilik' içermiyor.

Kısacası Batı nükleer konuda İran'ı dize getirmek için artık bu ülkenin can damarı petrol ve gaz sektörünü de hedeflemeye başlayan yaptırım çemberini büyükelçilik baskınından da hız alarak daha da daraltma eğiliminde.

Bu baskının ne şekilde sonuç vereceğini göreceğiz. Ancak yakın dönemde ilk olarak İran'ın petrol ihracatındaki muhtemel kısıtlamaları telafi için başta en büyük müşterisi Çin olmak üzere Batı dışı pazarlara ihracatını arttırmaya çalışması beklenebilir. İran'ın bu pazarlardaki pazarlık gücünü azaltsa da bu adım Batı baskısını bir nebze hafifletecektir.

İran'ın iç durumu açısından, yaptırımların ağırlaşmasının rejimi sarsması beklenemez. Belki de tam tersi söz konusu. Yaptırımlara verilecek yanıtı Ayetullah Hamaney'in başını çektiği ve Devrim Muhafızları ve Beseç'in yer aldığı şahinler kanadı ile uluslararası düzenden kopmayı yine de fazla istemeyen nispeten ılımlı kanat arasındaki mücadele tayin edecek. Şahinler ağır basarsa İran'ın tepkisini şimdiden kestirmek zor. Buna karşı, daha büyük olasılıkla İran alışılmış politikasına sığınarak müzakereye yanaşacak. O zaman mahut 'beş artı bir' müzakereleri tekrar başlayacak, İran'ın nükleer silah edinme faaliyeti için zaman kazanma taktiği yeni baştan devreye girecek.

Bu tabloda Ankara'nın tutumu önemli tabii. Tahran açısından Türkiye'nin desteğini beklemek artık söz konusu değil. İran'ın gözünde NATO füze kalkaniyla başlayan ve Beşşar Esad'a aktif karşıtlığımızla katmerlenen Batı yanlılığımız artık su götürmüyor.

Bununla beraber İran bize karşı yaklaşımında yine de ihtiyatlı. Devrim Muhafızları komutanlarından Hacızade'nin, bir tehdit halinde 'ilk hedeflerinin' Malatya radarı olacağı şeklindeki –protesto notamıza neden olan– çıkışı dışında, Türkiye'yi NATO kalkanı veya Suriye konusunda doğrudan hedef alan beyan ve yayınlardan sakınıyor. Davutoğlu –Britanya Büyükelçiliği baskını hakkında sitemde bulunduğu sonuncusu dâhil– İranlı muhatabıyla her buluşmasında Ali Ekber Salehi alttan alıyor, aramızdaki dostluktan bahsediyor.

Öte yandan, Batı da İran'a karşı sertleştirdiği tutumuna Türkiye'den şimdikinden farklı bir katkı istemiyor gibi. Türkiye İran konusunda Batı'ya borcunu zaten fazlasıyla ödemiş görünüyor.

Zaten İngiltere'nin son yaptırımlarını AB'nin ne ölçüde benimseyeceği tam belli değil. Kendilerinin uygulamayacağı önlemleri bizden istemeyecekler herhalde. ABD'ye gelince, Senato'nun ek yaptırım kararına rağmen Obama hâlâ fazla sertleşmemeyi tercih eder görünüyor. Nitekim Türkiye ziyaretinde Biden'ın en fazla ağırlık verdiği konu İran değildi. 'Ek yaptırım'lara usulen şöyle bir değinip geçtiği anlaşıyor.

Sonuçta, Türkiye'nin üzerinde geçen yılki Güvenlik Konseyi kararı gereği uyguladıkları dışında yaptırımlara yönelmesi için bir baskı yok. O arada, Suriye'ye ambargo uygulayıp İran'a uygulamamakta çelişki görenlere kolaylıkla Beşşar Esad'ın kanlı rejimi ile bütün baskıcı niteliğine rağmen İran'daki halkının desteğine sahip rejim arasındaki fark hatırlatılabilir.

Bu durumda Tahran gerçekten çılgınca bir yola sapmadığı sürece Türkiye'nin İran ile aynı ipte oynama cambazlığından kendiliğinden vazgeçmesi için bir neden bulunmuyor. Bu da her iki tarafın çıkarlarına ters düşmediği için dört yüz yıldır süren denge oyununun devamı demek.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB 'maalesef' batmıyor!

Temel İskit 13.12.2011

Uzun zamandır Türkiye'de gündemden düşmüş olan AB konusu birliğin son zirve toplantısı nedeniyle bir süre ön plana çıktı. Ancak dünyada derin endişe konusu olan AB'deki kriz ülkemizde sanki biraz farklı duygularla karşılandı. Pek çok çevrede AB ülkelerinin ekonomik güçlükleri daha ziyade Türkiye'nin bu alandaki başarılarını parlatma fırsatı olarak görüldü. Yunanistan, İtalya, Portekiz gibi ülkelerdeki sıkıntılar yapmacık bir acıma hissiyle karışık övünme vesilesi yapıldı.

Daha da sıklıkla AB'nin parçalanması olasılığı adeta arzu edilir bir beklenti olarak ifade edildi. Tabii böylesine sorunlu ve geleceği karanlık bir birliğe Türkiye'nin katılmasının gereksizliğine açıkça veya ima yoluyla işaret edenler de eksik olmadı.

Ama AB zirvesi sonuçları Birliğin sonunun gelmesini bekleyenleri hayal kırıklığına uğratacağa benziyor. Yirmi altı üyenin mutabık kaldığı sıkı kurallara bağlı ortak vergi ve bütçe uygulamaları öngören anlaşma AB'nin federal bir çatıda bütünleşmesi yolunda bir adım sayılabilir. Tek başına kalan İngiltere'nin vetosu bu adımın Birlik adına atılmasını önledi. Ancak başından beri 'gevşek' bir AB'den yana olan bu ülkede şimdi başladığı

gözlenen 'yalnızlaşma' tartışmasının ne sonuç vereceği belli değil. Her halükârda bu kriz Birliğin başarıyla üstesinden geldiği 'yaşamsal' bunalımların ne ilki, ne de sonuncusu olacak.

AB'deki ekonomik kriz sonunda atlatılacak ama önümüzde uzunca bir dönem sıkıntılı geçecek. Bu süreçte Türkiye'de AB'nin 'içine düştüğü durum'dan içten içe zevk duyanlar biraz pişman olabilecekler. Ekonomimizin nispi yapısal sağlamlığına rağmen, hem dış ticaret hem sermaye yatırımları açısından önemli ölçüde bağımlı olduğumuz Avrupa'da esen sert rüzgârların bizi de bir şekilde etkileyeceğini görecekler.

Bu şekilde pek sağlam gerekçelere dayanmasa da bu 'AB'yi küçümseme ve önemsememe' tavrı yine de yaygın şekilde sürdürülüyor. Hatta tüm 'AB yolundan sapmayacağız' söylemine rağmen, iktidar çevrelerinde de yankı bulan bu tutum Türkiye'nin AB sayesinde başlayan demokratik reformlarının yavaşlamasında artan bir rol oynamaya başladı.

5 aralık AB Genel İşler Konseyi'nin, son AB zirvesinde onaylanan kararlarının Türkiye ile ilgili bölümünün karşılanma şekli de bu eğilim konusunda bazı ipuçları veriyor.

Bu bölümde başlıca üç konu kümesi var: Ekonomi alanındaki başarılarına değinilmesi, AB için anahtar ülke olarak nitelenmesi ve bölgesindeki önemli rolünün vurgulanması gibi Türkiye'yi memnun eden hususlar. Özellikle ifade özgürlüğü alanında olmak üzere temel hak ve özgürlükler hakkındaki eleştiriler. Nihayet Kıbrıs ile ilgili paragraflar.

Resmî çevrelerin değerlendirmelerine bakıldığında esas tepkinin Kıbrıs konusunda yoğunlaştığı görülüyor. Dışişleri'nin bu konudaki açıklamasının yarısı, haklı olarak, AB bildirisindeki açıkça yanlı ifadelerin eleştirilmesine ve reddedilmesine ayrılmış.

İlginç olan nokta, gerek Dışişleri açıklamasında gerek başka resmî beyanlarda demokratik reformlar hakkındaki eleştirilerin yanıtsız kalması. 'Yazarlar, gazeteciler, akademisyenler ve insan hakları savunucularını hedef alan çok sayıda dava ile sıkça karşılaşılan internet yasakları' yanında, din özgürlüğü, sendikal özgürlükler, kadın ve çocuk hakları, cinsiyet eşitliği, ayrımcılıkla mücadele ve işkenceyle mücadele gibi başlıklardaki eksikliklerden bahis yok.

İyimserseniz bu sükûtin söz konusu eksikliklerin zımnen kabulü olarak yorumlanması mümkün. O zaman eleştirilerin reformları hızlandırmasını bekleyebilirsiniz belki. Ama daha çok bir kayıtsızlık söz konusu galiba. AB'yi 'küçümseme-önemsememe' sendromu nedeniyle bu eleştiriler yine kulak ardı edilecek gibi.

Zira AK Parti, iktidara geldiği zaman sivil-askerî muktedirlere karşı meşruiyetini sağlamak için dışta dört elle sarıldığı AB üyeliği amacına ihtiyacı kalmamış gibi görünüyor. Bu üyelikteki asıl amacımızın demokrasimizi güçlendirmek olduğunu unutmuşa benziyor. Birliğin konjonktürel ekonomik zaafı ve ufuksuz liderlerinin ülkemize karşı tavrı yüzünden, temsil ettiği evrensel değerlerin gözardı edilebileceği hatasına düşer gözüktüyor. Vesayet rejiminin bir daha geri gelmeyeceği sanısıyla, enerjisini yalnızca kendi iktidarının payidar olduğu statükoyu sürdürmeye harcıyor görüntüsü veriyor.

AB yol haritasını izlemeyip anayasa konusunda ipe un sererek, başta siyasi partiler ve seçim kanunları ile Terörle Mücadele Kanunu'nda olmak üzere demokratikleşmemiz için mutlak zaruret gösteren değişiklikleri yapmayarak, kerameti kendinden menkul 'Ankara kriterleri' ile 'ileri demokrasi'ye ulaşamayacağını anlamak istemiyor.

Suriye açmazı

Temel İskit 20.12.2011

Bir tarafta kendi halkına yaptığı zulüm tahammül sınırını aşmış olan Beşşar Esad'dan ümidini kesmiş olanlar var. Türkiye ve Batı tüm güçleriyle baskı ve yaptırımlar yoluyla Suriye'deki rejimin değişmesine çabılıyor. Ama Beşşar tamamen yalnız değil. Stratejik müttefiki İran yanında şimdi Irak'ta Maliki hükümeti de Suriye'ye baskı yapılmasına karşı çıkıyor.

Fakat Şam rejimine üzerindeki baskının uluslararası nitelik kazanmasını önleyen en önemli desteği Rusya veriyordu. Rusya –Çin ile birlikte– geçen ekim ayında BM Güvenlik Konseyi'nde Suriye'ye yaptırım kararının alınmasını vetosuyla engellemiştir.

Rusya'nın kadim dostu Suriye'yi desteklemesinin nedenleri çeşitli. Moskova Beşşar'a yılda dört milyar dolarlık silah satıyor. Başta doğalgaz ve petrol sektörüne olmak üzere büyük miktarlarda altyapı yatırımları var. Suriye Tartus'ta Rus donanmasına Akdeniz'deki yegâne limanını sağlıyor. Ayrıca Moskova Şam'ı Orta Doğu'da Batı nüfuzunu dengeleme stratejisinin nirengi noktası sayıyor.

Fakat Rusya'nın desteğinin daha derin nedeni, dıştan müdahale ile rejimlerin değiştirilmesine temelde karşı olması. Bu yöntemin eski Sovyetler Birliği ülkelerine, hatta Rusya'nın kendisine uygulanması endişesi Moskova'da neredeyse paranoya düzeyinde.

Geçen hafta aynı Rusya'nın aniden Güvenlik Konseyi'ne Suriye'deki 'bütün tarafları' şiddete başvurmaktan vazgeçmeye çağıran bir karar tasarısı sunması sürpriz oldu tabii. Tasarıda "Suriye makamlarının orantısız güç kullanımından" bahsedilmesi ve Suriye hükümetine "ifade ve barışçıl toplanma özgürlüklerini kullananlara" baskıdan vazgeçmesi çağrısında bulunulması Rusya'nın Beşşar'a karşı tutumunu sertleştirdiği yorumlarına yol açtı.

Rusya'nın bu adımı Batı başkentlerinde olumlu karşılanırsa da yetersiz bulundu. Suriye'de insan hakları ihlallerinin asıl sorumlusunun Beşşar rejimi olduğunu vurgulamaması ve herhangi bir yaptırım öngörmemesi nedeniyle tasarı "zayıf ve boş" olarak nitelendirildi. Bununla beraber Fransa, ABD ve İngiltere'nin Rus tasarısını daha güçlendirilmiş bir karar için bir fırsat olarak gördükleri anlaşılıyor.

Aslında Güvenlik Konseyi'nden bir yaptırım kararı çıkması ihtimali yine uzak. Rusya'nın girişiminin Beşşar üzerindeki baskıyı arttırmaktan ziyade boş bir kınama ile yetinilmesi suretiyle Suriye'ye yaptırım olasılığını uzaklaştırmak amacını gütmesi daha akla yakın. Her halükârda Moskova'nın asıl niyeti önümüzdeki haftalarda Batı değişiklik önerileri müzakere edilirken belli olacak.

Güvenlik Konseyi odaklı diğer bir girişim de geçen cumartesi Arap Ligi'nden geldi. Katar Başbakanı Şeyh Hamid, "başkalarının değil Arapların ön aldığı" bir karar için Güvenlik Konseyi'ne başvuracaklarını, Arap Ligi'nin 21 aralıktaki bakanlar toplantısında bu konunun görüşüleceğini bildirdi.

Libya'dan sonra Arap ülkelerine bir Batı müdahalesini daha görmek istemeyen Araplar bunu önlemek amacıyla Suriye sorununa bir "Arap çözümü" bulmak istiyorlar. Ancak Arap Ligi Suriye'nin üyeliğini askıya aldı ama Şam üzerinde gerçek bir baskı oluşturamadı. Yılan hikâyesine dönen "gözlemci gönderme" protokolü dün imzalandı. Fakat Beşşar'a zaman kazandırmaktan başka bir yarar sağlayacağı şüpheli. Arapların ön planda yer almasının bizim ve Batı'nın tercihi olmasına rağmen bu cenahtan çok da fazla umut yok gibi.

Özetle, ABD, AB ve de bizim uyguladığımız ekonomik yaptırımlar dışında Beşşar'ı kimilatabilecek ölçüde etkili ve koordine bir uluslararası baskı ve yaptırım düzeneği ortada yok.

Askerî müdahaleye gelince, müdahale sonucu bölgede patlaması olası mezhepler savaşı ve jeo-stratejik fırtınanın sorumluluğunu kimse almak istemiyor. Bu arada, bazı gözler hem bir 'Müslüman ülke' hem bölgenin en önemli askerî gücü olarak bize dönüyorsa da, bir Arap ülkesine tek başımıza müdahale bir yana, bir koalisyon içinde dahi olsa asker sevk etmemiz –Irak savaşına katılmamayı bilmiş ve Libya'da silahtan uzak durabilmiş bir ülke olarak– aklımızdan bile geçirilmemeli.

Suriye'deki duruma baktığımızda görülen ise rejim ve muhalefetin bir pata durumunda olduğu. Ne hükümet gösterileri ve isyan hareketlerini önleyebiliyor ne de muhalefet dış müdahale olmadan rejimi devirebiliyor.

Sonuçta, dış askerî müdahale söz konusu olmadığına, baskı ve yaptırımlar etkin sonuç vermediğine göre Beşşar Esad daha bir süre iktidarda tutunacağı benziyor.

Ama işler böyle giderse Suriye'nin çok daha kanlı ve dışa da sıçrayacak bir iç savaşa sürüklenmesi olasılığı da artıyor. Asıl önemli olan bunun önlenmesi. Bu yöndeki çabalarda en önemli rollerden biri Türkiye'ye düşüyor. Hükümet en zorlu dış politika sınavıyla karşı karşıya.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendimiz için

Temel İskit 27.12.2011

Fransız Meclisi'nin Ermeni soykırımının inkârının cezalandırmasını öngören Boyer tasarısını kabulüne tepkiler her türlü ölçüyü aştı. Bir yanda "lekesiz Türk tarihi" övünmeleriyle inkârcılık doruğa çıktı. Diğer yanda Fransa'yı eleştirme yarışı Cezayir soykırımı açık arttırması, "babana sor" çağrısı, Kanuni'nin François'ya mektubunun kiraatı popülizmiyle en uç noktasına ulaştı.

İfade özgürlüğünü sınırlaması bakımından tasarı sakat. Sarkozy'nin oy avcılığının ürünü olduğundan da şüphe yok. Ancak kopardığımız fırtına meselenin özünü değiştirmedeği gibi, tasarının Fransız Senato'sundan geçip kanunlaşmasını önleyebilecek gibi de gözüküyor.

Meselenin özünü değiştirmiyor. Çünkü –yirmiden fazla ülke gibi– Fransa zaten 2001'de Ermeni soykırımını resmen tanıdı. Hiddetimiz soykırımın kabulüne ise on yıl kadar geç kaldık sayılır. Kaldı ki o zaman gösterdiğimiz tepki sonra bu ülke ile ilişkilerimizdeki bahar havasını engellememişti. Bugün bu kadar esip savurmamızda muhtemelen hükümetin zirve yapan özgüveni yanında Sarkozy'ye duyulan kızgınlığın rolü var.

Tasarının kanunlaşmasını önlememiz zor. Çünkü Boyer tasarısı AB'nin 2008'de kabul ettiği ve üye ülkelerin mevzuatlarında ırkçılık ve yabancı düşmanlığını, bu arada da soykırım suçunun inkârını cezalandıran hükümlere yer vermelerini öngören bir çerçeve yönetmeliğine dayandırılıyor. Yani bir AB yükümlüğünün yerine getirilmesi sayılıyor.

Daha da önemlisi bu yasa çıkarsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da uygun bulunabilir. Zira Avrupa hukukunda nefret suçları nedeniyle düşünce özgürlüğünün kısıtlanabileceği kabul görüyor. Örneğin AİHM Yahudi soykırımının inkârının suç sayılmasının iptali için yapılan bir başvuruyu reddetmişti. Doğu

Perinçek'in İsviçre'de Ermeni soykırımının inkârı suçunu işlemekten mahkûmiyetine karşı AİHM'de açtığı dava bu bakımdan önemli. Ancak zaten söz konusu olan Ermeni soykırımının reddi değil sadece inkârının suç sayılıp sayılmayacağı. İşin ifade özgürlüğü yönü aslında bizim değil Fransa'nın ayıbı.

Kısacası, ne Sarkozy'yi yerden yere vurmamız ne tasarının kanunlaşması halinde artacak yaptırımlarımız Ermeni soykırımının dünyanın çok büyük bölümü tarafından tanındığı keyfiyetini değiştiriyor. Malum ABD dâhil bazı ülkelerin resmen tanımaması da soykırımı inanmadıklarından değil şimdilik şantajımıza boyun eğdiklerinden. 2015'te Ermenilerin soykırımın 100. yılını anması vesilesiyle tanıma dalgasının yayılması beklenebilir.

Fransız tasarısı yüzünden Ermeni sorununun bir "dış sorun" olduğu yanlışlığı yeniden rağbet kazandı. Fransa'ya –ve başka ülkelere– tehditle karışık baskı yaparsak 1915 felaketinin 1970'lerin öncesinde olduğu gibi gömülüp unutulacağını umuyoruz sanki. Dış dünyayı ikna etme mucizesini başarabilirsek 1915'te Anadolu'da Ermenilerin kökünün kazındığı gerçeği buharlaşacak sanıyoruz.

Zaten Sarkozy en büyük zararı Türkiye'nin Ermeni meselesinin kendi "iç sorunu" olduğunu sindirmesi sürecine verdi. Türkiye'deki milliyetçilik damarı nicedir böyle bir bahane bekliyormuş gibi, son dönemde hızlanan kendi tarihimize yüzleşme sürecine karşı atağa geçti.

Bu süreçte 2005 yılındaki "Osmanlı Ermenileri" konferansı 1915 ile ilgili gerçeklerin açıkça tartışılmaya başlamasının dönüm noktası olmuştu. Ve asıl Hrant Dink'in katli Ermeni sorununa bakışı kökünden değiştirmişti. Ermenilerin tarihinin Anadolu'da yaşayan tüm toplumların ortak tarihinin ayrılmaz parçası olduğu su götürmez hale gelmişti. Bu tarihle yüzleşip vicdanlarımız arınmadan geleceğe başı dik bakamayacağımız düşüncesi yaygınlaşmıştı.

Dahası, demokratikleşmemizin, devlet eliyle ulus yaratma uğruna kurban edilen Ermeniler –ve Süryaniler– yanında, diğer ezilen azınlıklar, asimile edilmeye çalışılan Kürtler, yok farzedilen Aleviler ve Türkiye'deki diğer mağdur zümreler ile ilgili –en acı verenleri dâhil– bütün tarihi gerçeklerin özgürce irdelenmesine sıkı sıkıya bağlı olduğu anlaşılmaya başlamıştı.

Şimdi Sarkozy bahanesine sığınarak bu sağlıklı gidişin aksatılması trajik bir hata olur. Bırakalım dışta kayıp bir mücadele uğruna enerjimizi boşa harcamayı. Aslında inkârcıların en büyük dayanağı olan ve Ermenilerin davasına da yardım etmeyen "soykırım" terimini de bir yana bırakıp 1915 felaketinin gerçekliğini vicdanlarımıza sindirelim. Bu felakete bunca yıl duyarsız kalındığı için kendi payımıza Ermeni kardeşlerimizin duygu ve acılarını paylaşalım, onlardan özür dileyelim.

O zaman mutlaka dünyanın da tavrı değişecektir. Ama Başbakan'ın Dersim özü gibi, 1915 için "literatüre uygun" bir özür tabii ki asıl kendimiz için önemli, "elâlem" için değil.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dileklerim tutmadı

Temel İskit 03.01.2012

Geçen yılki ilk yazımda 2011 için bir dilek listesi çıkarmıştım. Daha çok kronik dış sorunlarımıza ilişkin bu listeye şimdi bakınca, dış politikamız için çok hareketli geçmekle beraber 2011'in aslında olumlu somut sonuçlardan yana pek fakir kalmış olduğunu görüyorum.

Listemin başındaki Kıbrıs sorunu çözüm yoluna girmedi. Eroğlu-Hristofyas görüşmeleri yerinde saydı. Türkiye 'iki devlet' formölünün kaçınılmazlığından daha sık bahsetti. Güneydeki doğalgaz sondajları sorunu daha çapraşık hale getirdi.

Kıbrıs sorunu AB üyeliğimize en büyük engel olmayı sürdürürken, başta Almanya ve Fransa, üyeliğimize ters bakan ölkeler olumsuz tutumlarını daha da keskinleştirdiler. Üyelik için 2015 perspektifinin gerçekçi gözökmeye başlaması dileğim boşlukta kaldı.

Ermenistan ile Zürih Protokollerinin nihayet hayata geçmesi dileğim de gerçekleşmedi. Ermenistan ile ilişkilerimizi tarafı olmadığımız bir ihtilafa rehin etmekten vazgeemedik. Normalleşme başlamayınca Obama'nın 24 Nisan beyanını yine yürek arpıntısıyla bekledik. şantaj yoluyla bu beyanı kendimizce ucuz atlattık Ama bu defa da Sarkozy'nin siyasi hesaplarıyla Fransız Meclisi'nden geçen Ermeni soykırımını inkârın suç sayılması yasası çıktı sahneye. 1915 aslında toplumumuz için bir tarihimizle yüzleşme ve vicdan 'i' sorunu iken, bu yasayı milliyetçi damarın tahriki ve inkârı pekiştirmenin bahanesi olarak kullandık.

İsrail'in Mavi Marmara için özür dilemesi ve tazminat ödemesiyle ilişkilerimizin yavaş yavaş eski düzeyine dönmesi dileğim de karşılıksız kaldı. İran'ın dünya sisteminin parçası haline gelmesi umudu daha da uzaklaştı. Buna karşı en azından Tahran'a kefil görüntümüz silindi. Tam aksine İran'la ilişkiler ekşidi.

Listemde yer alan, ABD ile ilişkilerin eski düzeyine dönmesi belki gerçekleşen tek dileğimdi. Ama bu da, öngördüğüm şekilde İsrail ve İran'la ilişkilerimizin sorun olmaktan çıkmasıyla değil büyük ölçüde NATO füze kalkanına evsahipliğimiz sayesinde oldu.

Dış politikaya dair dilek listemdeki beklentilerimin gerçekleşmesinin içteki politikalarımıza ve gelişmelere doğrudan bağlı olduğunu da vurgulamıştım yazımda. 2011'de bu gerçek çarpıcı bir şekilde kendini gösterdi.

AB süreci sadece Kıbrıs ve vizyon fakiri AB liderleri yüzünden duraklamadı. İçte üyeliğimizde yol almak için gerekli demokratikleşme süreci de durdu. Yeni anayasa çabalarının hızlanacağı beklentisi gerçekleşmedi. TBMM'de bu amaçla benimsenen yöntem bu konunun kısa zamanda sonuçlandırılacağı ümidini vermedi.

Dahası, hükümetin bütün vaatlerine rağmen, geçen yıl başta Terörle Mücadele Kanunu olmak üzere antidemokratik mevzuatımızda gerekli değişiklikler yapılmadı. Fikir özgürlüğü ve özellikle medya üzerinde baskıyı arttıran ceza ve ceza yargı usul kanunları en dar biçimde uygulanmaya devam etti. Darbe ürünü seçim ve siyasi partiler kanunlarının değişmesi gündeme bile getirilmedi. Askerin siyaset üzerindeki etkisi azaldıysa da, bu etkiyi önleyecek yapısal adımlar atılmadı.

Demokratikleşme sürecindeki bu yavaşlık ve gelgitler geçen yıl AB üyelik sürecimiz dışında da dış ilişkilerimizi olumsuz etkiledi. Ekonomik alandaki başarımız ve dış dünyada yükselen profilimiz lekелendi.

Arap Baharı ölkelerine örnek gösterildiğimizde, demokrasimizin eksikliklerine işaret edildi. Fransa ile düellomuzda Boyer yasasının fikir özgürlüğünü ihlal ettiğini vurguladığımızda bizdeki kısıtlamalar gündeme getirildi. AB ölkeleri ve ABD'deki resmî veya hükümet dışı temaslarımızda neredeyse ilk gündem maddesi tutuklu gazeteciler konusu oldu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde en çok dava kaybeden ölkeler olma rekoru yine bizde kaldı.

Bu arada hükümetin politikalarında giderek belirgin hale gelen –ve bazen popölizme dönüşen– milliyetçilik eğilimi, hatta etnik-dinî önyargılı tutumlar dış sorunlarımızın çözümünü daha da zorlaştırır hale geldi.

Türkiye'nin dünyanın gözünde 'yarı demokrasi' olmaktan kurtulamamasında gayrimüslim dinî azınlıklar ile Alevilere ve diğer mağdur zümrelere süregelen ayrımcılık en büyük etkendi.

Nihayet, yaşamsal Kürt sorunu ülkemizin içte olduğu kadar dışta da enerjisini emmeye devam etti. Hükümetin sorunun çözümü için siyasete değil şiddete öncelik veren tutumu demokratikleşme sürecimize yıl boyu gölge düşürdü. Geçen yılı noktalayan Uludere faciası bu politikanın ne kadar tehlikeli, insafsız ve 'insansız' olduğunu vurguladı. Devletin velev ki 'yanlışlıkla' da olsa vatandaşlarını bombalaması ülkemiz için bir kara leke daha oldu.

2012 için her şeye rağmen iyimser olmak istiyorum. Ama bu yıl 'dış' için dilek listesi yapmayacağım. Her şey 'iç'te bitiyor çünkü.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran pes eder mi

Temel İskit 10.01.2012

Geçen hafta Batı'nın İran nükleer kâbusuyla mücadelesi yine ön plandaydı.

Tahran'ı uranyum zenginleştirme programından vazgeçirmek için umutlar şimdi her zamankinden daha fazla bu ülkenin petrol sanayiine dönük yaptırımların ağırlaştırılmasına bağlanmış gözüküyor.

Bu yönde öncülüğü yapan ABD İran Merkez Bankası ile iş yapan üçüncü ülke şirket ve bankalarına yaptırım uygulama kararını aldı. AB ise bu ay sonunda İran'dan petrol ithalatını tamamen yasaklayacak bir karar almaya hazırlanıyor.

Bu önlemler uygulamaya konduğunda İran'ın petrol ihracatında önemli güçlüklerle karşılaşacağı ve ekonomisinin büyük darbe alacağı muhakkak. Nitekim İran riyalı şimdiden düşüşe geçti.

Bir yandan Batı'nın artan baskısı, diğer yandan en yakın müttefiki Beşşar Esad'ın düştüğü durum nedeniyle Arap Baharı'nın bir 'kaybedeni' olarak bölgede yalnızlaşmakta olması İran'ın 'köşeye sıkıştırılma' sendromunu had safhaya taşıyor.

İran'ın yanıtı nükleer silah emellerini hemen çöpe atmak gibi gözüküyor şimdilik. Rejimdeki iç rekabetleri de yansıtır biçimde bazen katı politikalarla bazen de uzlaşmacı adımlarla fırtınayı atlatmaya çalışıyor.

Bir yandan yaptırımlara misilleme olarak Hürmüz Boğazı'nı kapamakla tehdit ediyor. Askerî güç gösterilerine girişiyor, manevralar yapıyor, füzeler fırlatıyor. Körfezde seyreden ABD uçak gemisinin bir daha o sulara gelmemesi uyarısını yapıyor. Bu arada ilk nükleer yakıt çubuğunu imal etmekle övünmekten ve yeni korunaklı tesisler kurduğunu ilan etmekten de geri kalmıyor.

Diğer yandan önce nükleer müzakerecisi Celili'nin ağzından Batı ile müzakerelerin tekrar başlaması önerisinde bulunuyor. Sonra Dışişleri Bakanı Salihî, Davutoğlu'nun son Tahran ziyaretinde bu konudaki istekliliklerini yineliyor.

Bunun yanında İran bölgedeki sıkışıklığını daha çok mezhep eksenli politikalarla aşma peşinde. Başta Irak'ta, kendisine yakın rejim ve gruplar nezdinde nüfuzunu arttırmaya çalışıyor.

Peki, İran'ın bu çabaları üzerindeki baskıyı azaltmaya yetecek mi?

Hürmüz Boğazı'nı kapama tehdidinin yerine getirilmesi olasılığı uzak. İran bunu –ABD güçlerine rağmen– gerçekleştirebilse bile böyle bir adımdan en fazla zarar göreceğlerin başında yine –ihracatı için bu deniz çıkışına muhtaç olan– kendisi geliyor. Zaten İran'ın silahlı güç gösterilerinin Batı'nın olası bir askerî saldırısına karşı gözdağı vermekten öteye bir anlamı yok.

İran'ın bölgede savunma amaçlı nüfuzunu yayma çabalarının Batı'nın baskılarını azaltmaya yaramayacağını kabul edersek geriye Tahran için son bir kart kalıyor. O da Batı ile müzakere kartı.

Davutoğlu'na göre İran ile Beş Artı Bir grubu arasındaki görüşmelerin yeniden başlatılmasında taraflar anlaşmış durumda. Hatta müzakerelerin yeri de belirlenmiş: Türkiye. Gerçi Batı heyet başkanı Ashton'un İran'dan henüz yazılı bir teyit almadıklarını ifade ettiği, Salihi görüşmelerin yeri olarak Türkiye'nin sadece 'kişisel' tercihi olduğunu belirttiği anlaşılıyor ama böyle bir mutabakatın olduğu belli.

Ancak İran'ın bu kartı artık fena halde yıpranmış durumda. Tahran'ın Batı'yı bu adımı zaman kazanmak için atmadığına inandırması zor. Hele yeni yaptırımların durması ön koşulunu ileri sürerse iş baştan suya düşer. Bu defa Batı ikna olmak için çok daha sağlam garantiler istemekte kararlı ve sonuç almak için asıl yaptırımlara güveniyor.

Bu yönden Beş Artı Bir görüşmeleri meselenin esasını pek değiştirmeyecek gibi. Bizim açımızdan İran ile hâlâ görüşebildiğimiz görüntüsü yararlı tabii. Ama bu görüntü Tahran ile temel rahatsızlıklarımızı silmiyor. Şimdi çıkarlarımız açısından çok daha önemli olan ABD –ve AB– yaptırımlarından muafiyeti garanti ederek petrolümüzün başlıca tedarikçisi İran'daki ekonomik çıkarlarımızı koruyabilmek. Bunda da muhatap İran değil Batı.

İran'ın yarın pes edip kapılarını UAEA denetçilerine ardına kadar açacağını beklememek gerek. Baskıların artması içeride rejimin daha da katı yönde pekişmesine götürebilir. Ayrıca Irak'la sekiz yıllık bir savaşın mahrumiyetlerine dayanmış olan İran halkının direncini kıramayabilir. Nihayet ABD ve/veya İsrail'in askerî saldırı seçeneği, hem krizden çıkmaya çalışan dünya ekonomisine vuracağı darbe hem de caydırıcılığının kuşkuolu olması nedeniyle hâlâ uzak bir olasılık olarak gözüküyor.

Sonuçta, Batı-İran bilek güreşi sürüp gidecek. Bu konuda başka bir yazımı bitirdiğim gibi "Uzun vadede belki İran'ın bu amacından vazgeçmeyeceği gerçeği sindirilecek. Mesele nükleer silah imkânına sahip bir İran'ın Ortadoğu sahnesinde ne şekilde yer alabileceği –ve tabii İsrail ile nasıl birlikte yaşayabileceği– sorusunda düğümlenecek".

Yayın hayatının başından beri *Taraf*'ta haftada bir köşe yazısı yazmaktan gurur duydum. Gazetem民主, insan hak ve özgürlükleri ve azınlıkların haklarının savunulması ile özellikle askerî vesayetin geriletilmesi yolundaki tavizsiz mücadelesini hiçbir görünür veya gizli çıkara hizmet etmeden vermesi gururumun esas kaynağı oldu. Sayın Başbakan'ın 3 Ocak 2012 günü AK Parti Grubu'ndaki konuşmasında gazetemi kastederek "arkasında ne tür emellerin, amellerin olduğunu biliyoruz" şeklinde bir ithamda bulunmasını üzüntüyle karşıladım. Bu –karalama sınırındaki– imasını doğrulayacak somut deliller ortaya koyamadığı sürece Sayın Başbakan'a değil *Tarafa* güvenmeye ve gazetemle gurur duymaya devam edeceğim.

tiskit@turk.net

Denktaş'ın mirası

Temel İskit 17.01.2012

Pek çok Türk diplomatı gibi benim de Sayın Denktaş'ı şahsen tanıma fırsatım oldu. Her defasında sempatik ve karizmatik kişiliğinden, insancılığından olduğu kadar davasına inancının sarsılmazlığından da etkilendim. Ailesinin ve Kıbrıs Türklerinin acısını içten paylaşıyorum.

Denktaş 22-23 aralıktaki BM Genel Sekreteri gözetiminde Eroğlu-Hristofyas Greentree Zirvesi'ne bir hafta kala aramızdan ayrıldı.

Zirveden Kıbrıs sorununda nihai çözüm uzlaşısının çıkacağını yine kimse beklemiyor. Bu kötümserliğin önemli nedenlerinden biri de AB üyesi olan ve uluslararası toplumun Kıbrıs'ın yegâne temsilcisi olarak tanıdığı Rum tarafının bu "müzakere üstünlüğüne" dayanarak daha katı davranabilmesi. Statüko lehine olduğu için çözüme daha az hevesli olması.

Kıbrıslı Rumlar ve Türkler arasındaki bu konum farkının başlıca kaynağı, malum, Sayın Denktaş'ın Annan Planı'na şiddetle karşı çıkması. 2002 Kopenhag zirvesinde ve ardından 2003 Lahey buluşmasında –askerî vesayet bekçilerini de arkasına alarak– Türkiye'deki hükümete, hatta Cumhurbaşkanı'na rağmen "hayır" demesi. Böylece Kıbrıs'ın bütününe, beklentileri büyük ölçüde karşılanmış olan Türk tarafını da kapsayacak şekilde AB'ye üye olması fırsatını kaçırtması. 2004 Referandumu öncesinde Rumlara tek başına AB üyeliğini altın tepsi içinde sunması.

Sonuçta, Denktaş'ın "hayır"ının Kuzey Kıbrıs Türk halkının referandumdaki "evet"ini önceden değersizleştirmesi.

Artık geriye dönüş yok tabii. Toplumuna verdiği büyük hizmetler bir yana, Denktaş'ın mirası ağır. Taraflar arasındaki bugünkü dengesizlik belki de Kıbrıs sorununun Türk tarafını da tatmin edecek federal bir ortak çözüme ulaştırılması olasılığını tamamen yok edecek. "İki devletli" sanal çözümden başka çare bırakmayacak.

Böylece Sayın Denktaş'ın "bağımsız Kuzey Kıbrıs" ideali gerçekleşmiş olacak. Ama neyse ki kendisi, bu idealin hayata geçmesinin Kıbrıs Türklerinin yalnızlığını gidermediği gibi kimliklerini tedricen yitirmelerini de hızlandırdığını görüp bunun üzüntüsünü yaşamayacak.

Fakat şimdilik o noktaya varmadık daha. Tekrar önümüzdeki yakın döneme dönersek, Greentree'den fazla umut olmasa da müzakerelerin tamamen kesilmesi pek olası değil. Hiç kimse hâlâ bunun sorumluluğunu göze alacak gibi gözüküyor. Sonuçta BM Genel Sekreteri galiba tarafların karşılıklı tezlerini listeleyen taslaklar sunmalarını bile "ilerleme" sayacak, "takvim vermeden" sorunun iç yönlerinin 1 temmuza kadar halli ve ardından uluslararası konferansa gidilmesi ümidini belirtmekle yetinecek.

Aslında GKRY'nin AB dönem başkanlığını üstleneceği altı aylık dönemin başlangıcı olan bu 1 temmuz tarihi ilk önce Başbakan Erdoğan'ın bu dönemde AB ile ilişkilerimizi donduracağını ilan etmesiyle öne çıktı. Sonradan "dondurmaktan" kastedilenin GKRY'nin başkanlığını yaptığı toplantılara katılmamaktan ibaret olduğu, başta AB Komisyonu ile olmak üzere AB organlarıyla temaslarımızın her zamanki gibi yürütüleceği anlaşıldı. Altı aylık pire için yorgan yakılması makul olmazdı zaten.

Buna karşı 1 temmuz tarihinin Kıbrıs Türk-Rum müzakereleriyle ilişkisi Cumhurbaşkanı Gül'ün "GKRY dönem başkanlığına kadar ortak çözüm olmaz ise iş iki devletli çözüme gider" beyanı ile kuruldu. Bunun, Türk tarafının

görüşmeleri terk ultiyatomu olup olmadığını göreceğiz. Aksi halde müzakereler GKRY dönem başkanlığında yavaşlasa, hatta 2013 şubat ayındaki GKRY başkanlık seçimlerine kadar ara verilse dahi tarafların masada kalması beklenir

Aslında günün birinde ortak çözüm gerçekleşecek ise bu ancak tarafların somut ortak çıkarlarının “milliyetçi” kesimlerin yaklaşımlarına üstün gelmesiyle olacak. Üstelik halen böyle bir imkân çıktı ortaya. Ada’nın güneyindeki ve büyük olasılıkla kuzeyindeki doğalgaz ve petrol rezervlerinin Kıbrıslı Rum ve Türk halklarınca ortaklaşa ve ortak yararlarına kullanılması hem ancak federal bir çözüm ile mümkün olabileceği gibi, hem de bu istikamette bir çözüme gidilmesinin itici gücü olabilir.

Türk-Yunan Forumu’nun geçen hafta katıldığım Atina toplantısında Forum üyesi Kıbrıslı Türk ve Rum akademisyenlerden oluşan bir grubun Rum ve Türk Ticaret Odalarıyla da temas halinde Ada’nın gaz ve petrol kaynaklarının tüm Kıbrıs halklarının refahı için sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi konusunda başlattığı çalışmanın bütün olanaklarla desteklenmesi ve tanıtılması kararlaştırıldı. Bu çalışmayla, Kıbrıs sorunda – AB’nin de kuruluş felsefesinin temeli olan– siyasal ihtilafların ekonomi mantığıyla çözümüne öncelik verilmeye başlanmasının önemli bir gelişme olduğunu düşünüyorum.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Denktaş ‘haklı çıktı’ mı

Temel İskit 24.01.2012

Bugün New York’ta Eroğlu ile Hristofyas arasındaki Greentree zirvesinin son günü. Yarın Ban Ki-mun’un zirve sonuçları hakkında bir açıklama yapması bekleniyor. Toplantı öncesindeki artık alışılan ‘son şans’ beyanlarına, taraflara çözüm çağrılarına rağmen zirveden bir ‘mucize sonuç’ beklenmiyor.

O durumda, BM Genel Sekreteri’nin, taraflardan biri masadan kalkmadıkça ‘kolaylaştırıcı’ rolünden –‘yorulsa’ da– çekilme olasılığı az. Zira Güvenlik Konseyi Daimi Üyelerinin müzakerelerin bu haliyle devamından rahatsız olmaları için bir neden yok. Aynı şekilde GKRY’nin de tuzu kuru. Zaten Hristofyas Şubat 2013 başkanlık seçimine kadar zaman kazanmak istiyor. 1 temmuzda başlayacak altı aylık AB dönem başkanlığı yükü bahanesi de hazır. En istemeyecekleri, masadan kalkıp ‘oyunbozan’ gözükmek.

Böylece Greentree sonrasında dikkatler asıl Türk tarafının tutumuna yoğunlaşacak. Nedeni de belli. Türkiye bir süredir sabırsız. Müzakereler için bir son tarihte ısrar ediyor. Erdoğan ve Davutoğlu bu işin 2012’nin ilk yarısında bitmesi gerektiğini defalarca belirttiler. Cumhurbaşkanı Gül GKRY’nin AB dönem başkanlığının başlayacağı 1 temmuzu son tarih olarak verdi. Eroğlu da sonsuza kadar masada kalmak istemediklerini sıkça ifade etti.

Dolayısıyla New York’ta yine bir takvim saptanmaz, uluslararası konferans için mutabakata varılmaz ise Türk tarafının görüşmelerden çekilmesi bir olasılık olarak görünüyor. Anlaşılan o zaman ‘iki devletli çözüm’, yani KKTC’nin müstakil ve bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmesi gündeme gelecek.

Aslında bu ‘iki devletli çözüm’ veya ‘çözumsuzlük çözümdür’ yaklaşımı Türkiye’nin hep gönlünde yatan seçenek oldu. Özellikle 1974’te başlayan tüm müzakere süreci boyunca, Türk hükümetleri bir yandan ‘birleşik Kıbrıs’tan yana görünürken diğer yandan da Kuzey Kıbrıs’ı Türkiye’ye bağımlı kılacak, çözümsüzlüğü fiilen destekleyecek her türlü politikayı sürdürdüler. Kıbrıs hep ‘yavru vatan’, Kıbrıs sorunu hep ‘milli dava’ oldu.

Kuzey Kıbrıs'tan sanki bizim sınırlarımız içindeymiş gibi hep 'almak', 'vermek', 'kaybetmek' gibi terimlerle bahsedildi.

Bu köklü anlayış sadece bir defa 2002-2004 yıllarında Annan Planı sürecinde sekteye uğradı. O zamanların reformcu AK Parti hükümeti AB müzakerelerinin açılmasıyla da irtibatı nedeniyle Planı, yani 'birleşik Kıbrıs' çözümünü samimiyetle destekledi. Böylece Türkiye'nin 'milli dava'sı kısa bir dönem askıya alınabildi, Kıbrıs Türk Toplumu'nun büyük çoğunluğunun kendine seçtiği 'milli hedefe', AB üyeliği amacına yönelmesine imkân tanındı.

Sonrası biliniyor. Denktaş'ın Kopenhag ve Lahey'de Annan Planı'na karşı çıkışı GKRY'yi tek başına AB üyesi yaparken, Türkiye'nin AB üyeliği yoluna mayın döşedi. Zaten askerî vesayetin mutlak olduğu o yıllarda Türkiye'deki gerçek iktidarın dolaylı amacı Kıbrıs'ta çözümü önlemek, asıl amacı ise AB üyeliğini engellemekti. Nitekim Denktaş 'hayır'larının desteğini derin askerî ve sivil bürokrasiden alıyor, Şener Eruygur'un Ayışığı, Sarıkız girişimlerinin tek 'başarısı' da bu alanda kaydediliyordu.

2004'de GKRY'nin üyeliği sonrasında AB'nin de büyük basiretsizliği yüzünden Kıbrıs sorununun çıkmaza girmesiyle, Türkiye'nin kısa bir süre bastırılmış olan 'milli dava' heyecanı tekrar alevlenmeye başladı. Geçen hafta Sayın Denktaş'ın vefatı ve cenazesi vesilesiyle de bu heyecanın zirve yapmasına şahit olduk.

Medyanın neredeyse tamamında Denktaş için ağıtlar yakanlar, "bu toprakların Denktaş gibi kahramanlar aradığından" bahsedenler ve "Denktaş öldü ama düşünceleri yaşıyor" diyenler aslında kendi kadim 'Kuzey'de – görünürde– müstakil devlet' ideallerini tekrar dile getiriyor gibiydiler. Tabii bu yazarların çoğu ve milliyetçi kesimler Kıbrıs'ta çözümsüzlüğü Denktaş'la elbirliği halinde büyük ölçüde kendilerinin hazırladığını hatırlamak istemiyorlar. Şimdi, bizzat gerçekleşmesine katkıda bulundukları çıkmazı Denktaş 'haklı çıktı' diyerek izaha çalışıyorlar.

Görünürde zaten Devlet de Denktaş'ı 'haklı çıkarmaya' niyetli gözüküyor gibi. KKTC kurucu Cumhurbaşkanı'nın cenazesine Devletin en yüksek düzeyde ve en geniş boyutta katılımı pekâlâ bunun bir işareti sayılabilir.

Son dönemlerde milliyetçi damarı giderek öne çıkan Başbakan'ın Greentree'den bir sonuç çıkmaması halinde Kıbrıs'ta köprüleri atması Türkiye'de geniş bir kesim ve belki Kıbrıslı Türklerin bir kısmı tarafından onaylanıp alkışlanabilir.

Ancak Kuzey Kıbrıs'ta 'bağımsız devlet' seçeneğinin benimsenmesinin belki de Türkiye Cumhuriyeti döneminin hem dış hem iç politika bakımından en derin sonuçlar doğurabilecek siyasi kararı olacağı da muhakkak.

Reintree sonuçlarının da ışığında, böyle bir yaşamsal adımın olası sonuçlarını gelecek hafta irdelemeye çalışacağım.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'İki devletli' çözümsüzlük

Temel İskit 31.01.2012

Geçen hafta BM Genel Sekreteri gözetimindeki Eroğlu ile Hristofyas Greentree zirvesinden kesin bir sonuç çıkması beklenmiyordu. Öyle de oldu.

Ama Ban Ki-mun gelecek adımlar için sanki tarafları biraz daha zorlayıcı bir tutum ortaya koydu. İki liderin kararlı adımlar atmalarını bir kere daha istedi, iki hafta içinde mülkiyet ile ilgili verilerin karşılıklı değişimine tarafların mutabakatlarını aldı. Şubat sonunda BM Güvenlik Konseyi'ne müzakerelerin durumu hakkında rapor sunacağını, mart sonunda özel danışmanı Downer'den isteyeceği değerlendirme olumlu çıkarsa taraflarla istişareden sonra mart sonu veya nisan başında çok taraflı konferans çağrısı yapabileceğini açıkladı.

Bağlayıcılığı olmamasına rağmen, BM Genel Sekreteri'nin bu yaklaşımının, görüşmelerin takvime bağlanmasına ve iç sorunlar çözülmeden uluslararası konferans toplanmasına şiddetle karşı çıkan Rum tarafını rahatsız ettiği anlaşıyor. Kıbrıs Türk tarafında ise Ban Ki-mun'un belirli tarihlerden ve konferans olasılığından bahsetmesi başlıbaşına bir başarı olarak görülüyor. Hatta Genel Sekreter'in artık yolun sonuna geldiği, haziran ayına kadar bir sonuç alınmazsa BM'nin devreden çıkacağı düşünülüyor.

Önümüzdeki aylar ne gösterecek tabii ki bilemeyiz. Ancak, iç sorunlarıyla uğraşan, gözü 2013 başkanlık seçiminde olan, 1 temmuz AB dönem başkanlığına hazırlanan ve "dayanışma" ilkesi çerçevesinde AB'nin arkasında olduğundan kuşku duymayan, ayrıca Güvenlik Konseyi'nde en az Fransa ve Rusya'nın desteğine sahip bulunan Hristofyas'ın bu nispeten kısa süre içinde tutum değiştirip uzlaşmaya yanaşması için muhakkak ki Greentree'den çıkan sonuçtan çok daha fazla neden gerekli.

Böyle bir yeni neden ise ufukta görünmüyor. Öte yandan Downer'in mart sonu raporunun olumsuz olması halinde dahi BM Genel Sekreteri'nin misyonunu bırakması Güvenlik Konseyi'nin onayına bağlı olduğuna göre, böyle bir kararın Rum tarafına rağmen alınabileceği de çok şüpheli.

Kısacası, bazı küçük ilerlemelere rağmen, muhtemelen mart sonunda Genel Sekreter'in yeni bir "teşvik" çabasının ardından, müzakerelerin GKRY'nin AB dönem başkanlığı ve başkanlık seçimleri nedenleriyle gelecek yılın baharında tekrar canlanmak üzere yavaşlaması, hatta duraklaması en gerçekçi olasılık olarak gözüküyor.

O durumda, Türkiye'nin sabrı taşacak mı? Devletin en üst düzeyinden bir süredir işitilen, 2012'nin ilk yarısında bitmediği takdirde bu işin "iki devlete" gideceği yolundaki ultimatovari açıklamaların gereği yapılacak mı?

Bu soruların yanıtının olumlu olması, yani Kuzey Kıbrıs'ın mevcudiyetini müstakil bir devlet olarak sürdürmesine karar verilmesi halinde bunun olası sonuçları herhalde hesaplanmıştır.

Her şeyden önce, ilan edilecek müstakil devletin uluslararası düzeyde tanınmasının güçlüğü tahmin edilmiştir. GKRY'nin üyesi olduğu bir AB'nin bu devleti tanımmasının imkânsızlığı bir yana, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin neredeyse tamamının ve sınır ve azınlık sorunu olan pek çok ülkenin böyle bir ülkeyi tanımaktan uzak duracağı, her halükârda bu devletin BM üyesi olamayacağı öngörülmüştür.

Çözumsuzlüğün sorumluluğunun tamamen Rumlara yüklenebileceği bir durumun oluşmasının güçlüğü bir tarafa, böyle bir durumda dahi tanıma konusundaki yukarıdaki manzaranın fazla değişmeyeceği hesaba katılmıştır.

Bu şekilde uluslararası düzeyde yalnızlığı sürececek Türk Kıbrıs Devleti'nin KKTC'nin bugün yaşadığı ambargo türü sıkıntılardan kurtulamayacağı görülmüştür. Bu devletin Kıbrıslı Türk vatandaşlarının giderek kimliklerini kaybedeceği, AB ülkelerine göçlerinin hızlanacağı, Türkiye'den gelenlerin artacağı, bu şekilde Kuzey'in demografik yapısının değişmesinin ileride dünyanın hiçbir zaman kabul etmeyeceği ilhak taleplerini ateşleyeceği gözönünde tutulmuştur. Mülkiyet sorununun kalıcı hale geleceği, inanılmaz ölçüde tazminatlar ödeneceği düşünülmüştür. Türk askerinin mevcudiyeti ve Türkiye'nin yönetimi üzerindeki etkisi devam ettiği sürece bu devletin bağımsızlığına kimsenin inanmayacağı sezilmiştir.

Türkiye açısından AB üyeliği yolunun tamamen kapanacağı, bunun sonucu ABD'ye bağımlılığının artacağı, dış politikasındaki Kıbrıs kamburunun kalıcı olacağı, bu kamburun Ortadoğu dahil bölgesel politikalarını olumsuz etkileyeceği tahmin edilmiştir. İçte, demokratikleşme sürecinin önemli darbe alması, milliyetçilik dalgasının şahlanması, derin devletin yeniden hayat bulabilmesi, zamanla Türkiye'nin kendi içine kapanık günlerine geri dönebilmesi göze alınmıştır.

Kanımca, bu olasılıkların yarısı bile Türk tarafının masadan kalkmadan sabırla görüşmelere devam etmesine, Rum tarafını çözüme zorlamak için bütün iradesini ve iyi niyetini ortaya koymasına yeter de artar. "İki devletli çözüm" Türkiye için çözüm değil, sorunun ağırlaşması demek çünkü.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Senegal ve demokrasi

Temel İskit 07.02.2012

Afrika demokrasi kavramıyla pek barışık bir kıta sayılmaz.

Kuzey Afrika malum, şimdilerde otoriter rejimlerinden silkelenmeye çalışıyor. Tunus, Libya ve Mısır'daki değişime "Arap Baharı" adının verilmesinde bu ülkelere demokrasinin geleceği ümidi rol oynadı mutlaka. Ama bu ümidin şimdilik başka bir "bahara" kalması olasılığı daha fazla galiba.

Kara Afrika veya diğer adıyla Sahraaltı Afrika'ya gelince, buradaki ülkelerin pek çoğu bağımsızlıklarından itibaren uzun yıllar baskıcı tek adam rejimlerine mahkûm oldular. Bir yandan tek otoriteye itaati emreden kabile geleneklerinin, diğer yandan Afrika toplumlarını yapay biçimde bölen Batı politikalarının aynı ülkeler içinde yarattığı husumetlerin sürmesi demokratikleşmeye set çekti.

Ama bu ülkelerden bazıları yine de çeşitli askerî darbe ve kanlı yönetim maceralarından sonra 1990'lardan bu yana başkanlık veya parlamenter sistemlerini oturtmaya başladılar. Bunların başında Mandela'nın Güney Afrika Cumhuriyeti geliyor tabii. Gana, Benin, Zambia, Botswana ve Mali diğer örnekler. Bunlar Batı standartlarına göre de demokrasi addediliyor.

Bu ülkeler yanında "Economist Intelligence Unit"ın her yıl derlediği listeye göre "yarı demokrasi" sayılanlar var (O arada bu listede Türkiye de "yarı demokrasi" sınıfında). Bunlar en azından iktidarın seçimlerle el değiştirdiği, ancak demokrasi kültürü henüz yerleşmemiş ülkeler. Üstelik çoğu fakir olduklarından her zaman kişisel nüfuz sahiplerince satın ve esir alınabilecek toplumlara sahip. Kenya, Uganda, Tanzanya gibi örnekler yanında Senegal de bu demokrasisi "kırılgan" ülkelerden biri.

Nitekim geçen haftadan beri Senegal'in rejimi endişe konusu. Aslında bu ülkenin demokrasi tecrübesi 1980 yılında kurucu Cumhurbaşkanı Senghor'un iktidarı kendi isteğiyle Abdou Diouf'a vermesiyle başlıyor. Diouf da yirmi yıl sonra 2000 yılında yapılan "temiz" seçimlerin ardından iktidarı barışçıl şekilde devrediyor. O zamandan beri yarı başkanlık cari. Seksene yakın parti var, parlamento iki meclisli, yargı bağımsız. Başkan 2007 yılında ikinci kez seçilen 85 yaşındaki Abdoulaye Wade.

İşte bu Wade 2001 yılında başkanlık süresini iki kez beşer yıla indiren ve aynı kişinin üçüncü defa seçimini önleyen anayasa değişikliğine rağmen bu yılın 26 şubatında yapılacak başkanlık seçimlerinde tekrar adaylığını

koyuyor. Üstelik, 2000’de seçilmesinden sonra yapılan değişikliğin kendisini bağlamayacağı tezini Anayasa Mahkemesi’ne onaylatıyor.

Bunun üzerine muhalefet ayağa kalkıyor. Başkent Dakar ve Kuzeydeki bazı şehirlerde karışıklık çıkıyor. Polisin göz yaşartıcı bombalarla müdahale ettiği gösterilerde şimdiye kadar biri polis dört kişi ölüyor. Adaylığı onaylanan on üç başkan adayından biri olan Abdoulaye Wade’in liderliğinde “M23 Hareketi” adı altında örgütlenen muhalefetin iddiası Wade’in tek adam rejimine yönelmesi. Hatta kendisinden sonra oğlu Karim’i başkanlığa hazırladığı, böylece klasik bir Afrika hanedanı kurmaya çalıştığı.

Bu arada ilginç olan, Wade’in hep tam bir Batı yanlısı politika izlemiş olmasına rağmen şimdi Batı başkentlerinden destek görmemesi. Başta eski sömürge patronu Fransa’nın Dışişleri Bakanı Juppé Senegal siyasi hayatında “nesil değişimi” gereğinden bahsediyor. ABD Dışişleri Müsteşar Yardımcısı William Burns Wade’in adaylığının Senegal demokrasisi ve istikrarını tehdit ettiğini söylüyor.

Wade’e muhalefet aslında başkanlığı sırasında ülkede hayat şartlarının kötüye gitmesiyle ilgili. Halkın yüzde elli dördü fakirlik çizgisinin altında. İşsizlik yüzde ellinin üstünde. 85’lik başkan son zamanlarda daha sıklıkla, yolsuzluk, kayırmacılık ve basın özgürlüğü dâhil hak ve özgürlükleri kısıtlama ithamlarının hedefi oluyor.

26 Şubat seçimlerine kadarki gelişmeleri öngörmek güç. Ancak gösterilerin daha büyüüp isyana dönüşmesi olasılığı az görülüyor. Zira yönetim polis gücüne hâkim ve sonuçta halkın kendini ifade edeceği bir seçim supabı var. Ama Wade hem adaylıkta ısrar edip hem seçime hile karıştırarak kazanırsa Senegal’in eski istikrarsız otoriter yönetimli Afrika ülkesi modeline dönmesi olasılık dışı değil. Başkanın yakın adamı Dışişleri Bakanı Niang’ın dış eleştirilere cevaben “Senegal’in demokrasi konusunda kimseden alacak dersi yok” diyerek, bir nevi “Dakar kriterleri” ihdas eden meydan okuması ise bu alanda fazla ümit verici gözüküyor.

“Peki, güzel de bu Senegal nereden çıktı?” diyorsunuzdur belki şimdi. Nedeni, bu satırları okuduğunuzda Senegal’de olmam. Yirmi yıl önce eşimle birlikte iki kez birer hafta geçirip pek sevdiğimiz, bu “kendi de insanları da sıcak” ülkeye tekrar ayak basmamız. Bu gezi, ülkedeki siyasi durumdan bahsetmek için de iyi bir vesile oldu gibi geldi bana.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

—

Temel İskit 14.02.2012

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir geziden notlar

Temel İskit 21.02.2012

Sahraaltı Afrika’nın iki ülkesi, Senegal ve Gambia’yı kapsayan iki haftalık bir geziden yeni döndüm. Türkiye’nin –ve de dünyanın– gündeminin herhalde en alt sıralarında yer alan bu diyarlardan Türkiye’nin nefes nefese iç ve

dış gündemine birden geçiş yapmak dipten yüzeye fazla hızlı çıkan dalgıçlar gibi vurgun yemekten farksız.

O zaman, vurgun yemektense ben –eşimle birlikte yaptığım– gezimden kısaca bahsedeyim en iyisi.

Seyahatimizin büyük bölümü Gambiya’da geçti. Afrika’nın bu en küçük ülkesinin coğrafi konumu tuhaf. Tamamı, Atlantik Okyanusu’na açılan ve ülkeyi bir boydan diğer boya kat eden Gambiya Nehri’nin iki kıyısını kapsayan ve Senegal topraklarının üç yanını sarmaladığı 350 km’lik bir şeritten ibaret. Batı sömürgeciliğinin yarattığı garabetlerden biri. Nitekim Senegal Fransız etkisinde iken bağrındaki Gambiya İngiliz Milletler Topluluğuna dâhil.

Ülkenin 1,7 milyonluk nüfusu daha çok Atlantik kıyısına sıkışmış. Başkent Banjul ve bitişiği bir kaç diğer şehir de bu bölgede. Aslında Banjul dâhil bu şehirler “kent” terimini biraz zorluyor. Sırf turistlere hizmet için kıyıya kurulmuş tatil köyü tipi beş ila altı otel ile bir yeni konut projesi dışında pek az eli yüzü düzgün bina var. Halkın çoğunluğu gecekondu benzeri derme çatma kulübelerde yaşıyor.

Gambiya’ya ayak basınca ilk intiba ülkenin fakirliği oluyor zaten. Rakamlar da bunu doğruluyor. Kişi başına yıllık gelir 500 dolar civarında. Altyapı yok. Sanayi yok. Rehberimiz Gambiya’nın üç “fabrikası” olarak bize bir plastik atölyesi, bir sabun imalathanesi ve “Julbrew” bira fabrikasını zikretti. Yüzde doksani Müslüman olan halkın yaşamını daha ziyade “ancak kendine yeten” tarım sayesinde sürdürdüğü anlaşıyor. Çeşitli sivil toplum yardım kuruluşları ve bazı ülkeler kalkınma yardımı yapıyor. Bizim TİKA’nın da yardım projeleri var.

Ülkeye Gambiya Nehri hayat veriyor. Ancak taşkınları büyük zararlar da veriyor. Nehrin her iki kıyısı “mangrove” denen, suda ve bataklıklarda yetişen tropik ormanlarla örtülü. El değmemiş bu yöre Batı Afrika’nın en çeşitli kuşlarına evsahipliği yapıyor.

Zaten bizi bu ülkeye çeken Gambiya Nehri’nin ormana dalan kısa kollarından biri üzerindeki ufacık bir konaklama tesisiydi. Mandina Lodge adlı bu tesis su üstünde ikişer kişilik dört adet yüzer villa ve karada dört “bungalow”dan ibaret. Her şey “ekolojik” tasarlanmış fakat konfor –bu arada gastronomi zevkleri– hiç ihmal edilmemiş. Kaldığımız yüzer villanın kütükten oyma kanosuyla yaptığımız nehir gezilerini ve Gambiya’nın diğer turistik yönleriyle ilgili izlenimlerimizi –daha önce safarilerimiz ve Zanzibar gezimiz için yaptığım gibi– belki daha uzun ve resimli bir yazıya dökmeye çalışırım. Ancak şimdilik Gambiya’nın siyasi durumu hakkında da bir iki not düşmek isterim.

Gambiya bir cumhuriyet. Ama bu sıfat ve hatta meclisinde birden fazla siyasi parti bulunması ülkeyi demokrasi yapmaya, yetmiyor. Evet, seçimler yapılıyor ancak kazananlar belli: Devlet ve hükümet başkanı 46 yaşındaki Yahya Jammeh ve kendi kurduğu parti. Jammeh henüz 28 yaşında genç bir subay iken 1994’de kansız bir darbe ile iktidara el koymuş. 1996’da cumhurbaşkanı seçilmiş. Sonra 2001, 2006 ve geçen yılda tekrar seçilmiş. Son aldığı oy oranı yüzde yetmiş iki.

Ülkede tek onun sözü geçiyor. Hiç muhalefet sevmiyor. Hoşuna gitmeyenler kendine bağlı yargı tarafından “yargılanıp” mahkûm ediliyor. Basınla arası iyi değil. “Ya hükümetin her dediğini onaylarsınız ya da cehennem olun” diyor. Cumhurbaşkanı’nın ilginç iddiaları da var. Örneğin AIDS’i otlarla tedavi metodunu bulmuş (bu iddiayı hafifçe eleştiren BM Kalkınma Programı Temsilciliği ülkeden atılmış). Ama Jammeh’in ulusu için yüksek hedefler koyduğu da inkâr edilemez. Son seçimler sonrası ilk söylevinde “Allah’ın izniyle” Gambiya’yı beş yılda sadece Afrika’nın “Silikon Vadisine” çevirmekle yetinmeyip dünyanın süper ekonomik güçlerinden biri yapacağını ilan ediyor.

Nihayet, Gambiya’nın dış ilişkileri İngiltere, ABD, Almanya ve Fransa gibi ülkeler dışında daha çok komşu ülkelerle. İlginç bir ilişki Tayvan’la. Bu ülke Gambiya’ya elle tutulur yardım yapıyor. Bizim de belirli ilişkilerimiz var. 2010’da Ankara’da açtıkları büyükelçiliğe karşı biz de iki ay önce büyükelçi atamışız. 1990’lardan beri

askerî işbirliği içinde yardım programı yürütmüşüz. Halen bir eğitim danışmanı yarbayımız görev yapıyor. Bir de Fethullah Gülen Cemaati'nin Türk okulu var. Ticaretimizin tümü bizim 20 milyon dolarlık gıda maddesi ihracatımızdan ibaret.

Hükümetin "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" hedeflerinden biri olan Gambiya'da, bu ülkeye özgü zorluklara karşın, bayrak gösterme ve TİKA projeleri dışında da yararlar elde edeceğimizi ummak isterim.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer açmaz

Temel İskit 28.02.2012

"İran ve nükleer silahı" başlıklı tefrikaya son bir iki haftada yeni sayfalar eklendi. Hikâye daha karmaşıklaştı. Kahramanları okunması gittikçe güçleşen tutum ve davranışlar arasında gidip gelmeyi sürdürdü.

İran yine bir soğuk bir sıcak esti.

Tahran AB yaptırımlarına misilleme olarak İngiltere ve Fransa'ya petrol ihracını durduracağını açıkladı. Hameney bütün baskılara karşı nükleer programlarından vazgeçmeyeceklerini vurguladı. Parçin Üssü gibi anahtar tesislere sokulmayan UAEA heyetinin görevi başarısızlıkla sonuçlandı. İki İran savaş gemisi Suriye'nin Tartus Limanı'nda demirledi. İran Savunma Bakanı İsrail'in bir saldırısının "Siyonist rejimin" sonu olacağı tehdidinde bulundu.

Bu haşin tavırlarına karşı İran bir yandan da Batı ile "beş artı bir" müzakerelerine yeniden başlanması önerisini mektupla resmileştirdi. Öneride ilk defa ön şartsız müzakere ve karşılıklık esasına dayalı kademeli bir yaklaşım anlayışı yer aldı.

Batı'da ise endişe ve tereddütler bir basamak daha yukarı çıktı.

Daha çok İsrail'deki şahinler ve ABD'deki neo-con'ların körüklemesiyle İran'la bir savaş olasılığı daha sık dile getirilmeye başlandı. Bu çevrelerde, bir iki aya kadar İran'a silahlı müdahale yapılmaz ise "çok geç olacağı" savunuluyor.

Buna karşı, sorumlu ABD –hatta İsrail– çevrelerinde İran'a bir saldırının hem istenen amacı sağlamayacağına hem de bölge ve dünyayı istikrarsızlığa sürükleyeceğine işaret ediliyor. İsrail'e saldırıda bulunmaması için uyarıda bulunuluyor. Obama'nın da başkanlık seçimlerinden önce savaş istemediği aşikâr.

Sonuçta bütün tamtam seslerine rağmen savaş olasılığı pek yakın gözüküyor. Buna karşı ekonomik yaptırımların İran'ı dize getireceğine de pek inanılmıyor. Beş artı bir müzakerelerine gelince, başlasa dahi bu görüşmelerde anlaşma sağlanmasına bel bağlayan yok gibi. Kısacası Batı "boşa koyuyor dolmuyor, doluya koyuyor almıyor".

Bu arayış ortamında, muteber düşünce kuruluşu **Uluslararası Kriz Grubu**'nun geçen hafta yayınlanan **Ağır Sularda: İran'ın Nükleer Programı, Savaş Riski ve Türkiye'den Dersler** başlıklı raporu geniş yankı uyandırdı. Raporun ana teması diplomasiyi azami kullanmanın ve savaş gibi seçenekleri asgari düzeye

indirmenin çareleri. Raporda UAEA denetiminin arttırılmasına karşı Tahran'ın barışçıl nükleer enerji programını sürdürmesinin garanti edilmesi, ABD ve İran'ın nükleer dışındaki anlaşmazlık konularını görüşmeye başlamaları gibi öneriler de yer alıyor.

Aslında Grubun önerilerinin ne ölçüde kabul göreceği şüpheli. Zaten "diplomatik bir çözüme şüpheyile yaklaşmak için pek çok neden mevcut" denerek bu husus teyit ediliyor. Ama raporun, en ilginç tarafı tabii ki Türkiye'nin tutumunun örnek gösterilmesi. Görüşlerimiz, yaptırımlara soğuk baktığımız, askerî seçeneği dışladığımız, İran'la doğrudan diplomasiye inandığımız, Tahran'ın zenginleştirme faaliyetlerinin kabulünü istediğimiz, ufak adımlarla ilerleme yöntemini savunduğumuz şeklinde özetleniyor.

Raporda ülkemizin benzer görüşlerdeki Rusya ve Çin gibi asli bir oyuncu olmadığı, ama İran'ı iyi tanımamız ve bir yandan Batı dünyasına kenetli iken diğer yandan Müslüman dünyanın parçası olmamız nedeniyle Tahran'ın anlayışıyla uyuşabileceğimiz belirtiliyor. 2010 yılında Brezilya ile birlikte İran'la vardığımız anlaşma tecrübesi de hatırlatılıyor. Sonuçta, İran'la yürütülecek faaliyetlerde "Türkiye senaryosundan ilham alınması" telkin ediliyor.

Bu konudaki en az üç yıllık yoğun faaliyetimizin ve çizgimizin bu şekilde model olarak öne çıkarılması tabiatıyla güzel bir şey. Bununla beraber, "Türkiye senaryosu"nun etkinliğinin temelde karşılıklı güven sorununun giderilmesine bağlı olduğu da unutulmamalı.

Hâlbuki bugünkü toz duman içinde en belirgin ve belirleyici husus tarafların birbirlerine zerre kadar güvenmemeleri. Tahran Batı'nın asıl hedefinin İran'da rejim değişikliği olduğuna inanıyor. Buna karşı Batı'da İran'ın bölgesel hegemonya kurmak için mutlaka nükleer silah elde etme amacını güttüğü kanısı yaygın.

Evet, raporun da savunduğu gibi, Türkiye bu güven sorununu hafifletmekte rol oynayabilir. Ancak, bir tarafta Batı'nın İran hakkındaki peşin hükümlerinde gedik açmak ne kadar güç ise diğer tarafta İran'ın güvenini kazanmak veya kazandığından emin olmak da o kadar zor.

Bugün Tahran, beş artı bir görüşmelerinin İstanbul'da yapılmasını önererek "kolaylaştırıcılığımızı" kabullenmeyi şimdilik zımnen sürdürüyor. Ancak, özellikle Suriye konusunda keskinleşen karşı cephelerde yer almamız nedeniyle ezeli bölgesel rekabetimizin gittikçe kızıştığı bu dönemde, İran'ın bu rolümüzü ne ölçüde içine sindirdiği ya da ne ölçüde oyalama politikasının bir aracı olarak gördüğü de pek açık değil.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kafkasya sınavı

Temel İskit 06.03.2012

Dış politikamız haklı olarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki yangınlara odaklanıyor. Hükümetin açılım politikalarının hedefindeki diğer bölgeler zorunlu olarak gölgede kaldı.

Bunlardan biri de Güney Kafkasya. 2008'de Rusya-Gürcistan mini savaşının ilham ettiği "Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu" girişiminden bahis yok. Ermenistan'la "normalleşme" hevesi kursakta kaldı. Erivan'la Protokoller "'Ermeni sorununuzun" alevlendiği zamanlarda dahi hatırlanmıyor artık.

Aslında bu bölgede Azerbaycan-Ermenistan Yukarı Karabağ ihtilafı başta olmak üzere donmuş gözükten uyuşmazlıklarda hararetin yükselmesi her zaman olası. Etkili bir çözüm mekanizması şimdiye kadar bulunamadı. Minsk süreci ve diğer bazı bölgesel işbirliği girişimleri siyasi irade eksikliği ve aktörlerin farklı gündemleri gibi nedenlerle başarısız kalıyor.

Global ölçekte ABD ve Rusya arasında rekabete de sahne olan bu tabloda, bölgesel ölçekte "esas oğlan" Rusya. İran da ihmal edilebilecek bir oyuncu değil. Ancak Güney Kafkasya'nın parçası, en azından uzantısı olan ülkemizin rolü ve etkisi de hep önemsendi. Vazgeçilmez bir aktör olduğu her zaman teslim edildi.

TESEV ve Gürcistan merkezli bir STK olan "Avrasya Ortaklık Vakfı"nın geçen hafta Tiflis'te birlikte düzenledikleri "Türkiye'nin Güney Kafkasya Gündemi" başlıklı uluslararası konferansta tam da ülkemizin bölgedeki bu konumu ve rolü enine boyuna tartışıldı. Yüze yakın Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan ve çeşitli bölge odaklı STK temsilcisinin katıldığı –benim de konuşmacı olarak yer aldığım– konferansta Tiflis Büyükelçimiz de resmî görüşümüzü anlatan bir açış konuşması yaptı.

Toplantıda bölgedeki siyasi duruma ilişkin tartışmalarda en çok öne çıkan husus tarafların birbirlerine karşı derin güvensizlik duygusuydu. Tarihî acılara ve önyargılara dayanan bu duygu hafifledikçe bölgenin gerçek bir istikrara kavuşması olanaksız gibi. Bu çerçevede tabii Türkiye- Azerbaycan- Ermenistan üçgeni görüşmelerin odağı idi. Karabağ ihtilafının bu üçgendeki kilit etkisi sık sık öne çıktı. Bu arada, Gürcistan nispeten en olumlu fotoğrafı veriyor. Hem ülkemiz, hem Azerbaycan ve Ermenistan ile iyi ilişkiler içinde.

Siyasi alanda belirgin sonuç, bölgede Türkiye'nin tarafsızlığını yitirdiği ve bu nedenle bir arabuluculuk rolü üstlenmesinin söz konusu olmadığıydı. Bunun başlıca nedeni de, Ermenistan Protokollerinin onaylamasını Karabağ sorununun çözümüne bağlayarak normalleşme sürecini öldürmemiz. Toplantıda muteber bir düşünce kuruluşunun temsilcisi Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkilerinin Azerbaycan'ın "rehinesi" olduğunu ileri sürdüğünde buna karşı çıkan olmadı. Azerbaycanlı bir katılımcı da Türkiye'nin Erivan'a ambargosunu Karabağ sorunda kendileri için önemli bir manivela addettiklerini söyleyiverdi.

Ermenistan ile ilişkilerimizin içte "Ermeni sorunumuza" bakışımızdaki gelişmelere bağlı olduğunu bazı konuşmacılar isabetle dile getirildi. Bu konuda Türkiye'nin "iki yüzü"ne değinildi. Bir yüzünde Hrant Dink için yüzbinlerin "Hepimiz Ermeniyiz" yürüyüşü, Ermeni vatandaşlarının Türkiye'de çalışması, Ermenistan ile ticaret ve geçişlerin kolaylaştırılması sayıldı. Diğer yüzünde son Hocalı mitingi, ırkçı pankartlar, İçişleri Bakanı'nın mahut konuşması zikredildi (bu "yüze" ilişkin sayısız örneğe değinmeye vakit yetmezdi zaten).

Sonuçta mevcut konjonktürde Türkiye'nin bölgedeki katkısının daha çok enerji politikaları ve teknik işbirliği dâhil ekonomi boyutta öne çıkabileceğine değinildi. Hükümetlerden şimdilik siyasi statükoyu değiştirmeye çaba göstermelerinin beklenemeyeceği, bu nedenle STK'ların daha faal olmaları gerektiği vurgulandı.

Ancak bu konuda da belirli zaafların olduğu anlaşılıyor. Türkiye STK'ları bölgede yeni yeni tecrübe kazanıyor. Örneğin bu konferans galiba Tiflis'teki ilk toplantı. Azerbaycan'da ise Türk STK faaliyeti yok gibi. Bunun bir nedeni bu ülke hükümetinin yabancı STK'lara menfi bakışı. Buna karşı Ermenistan'da STK'larımızın çok daha faal olması memnuniyet verici. Galiba ümit onlarda.

Ancak en iyi niyetli ve objektif hükümet dışı kuruluşlar bile Türkiye'de devlet ve AK Parti'nin desteğiyle gıdıklanan ulusalcı-ırkçı damarın taarruzu karşısında pek zayıf kalmaya mahkûm bugünlerde.

Sadece Hocalı mitingi skandalı bile hükümetin "Ermeni" politikasının daha da "Azerbaycan'ın gönüllü rehineliliği" yönüne döndüğünün işareti. En endişe verici olan da, bu konu yanında Kıbrıs'ta (bkz. Bağış'ın KKTC'yi ilhak ifadesi) ve Orta Asya ile Balkanlarda bu etnik renkli popülist politika eğiliminin artması. Sonunda "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" diye diye sadece Güney Kafkasya'da değil dört bir tarafımızda

etkinliğimizi kaybetmemiz.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Aklından bile geçirme!'

Temel İskit 13.03.2012

Amerikan filmlerinde, bela doğuracağı kesin olan bir girişimi durdurmak için "Aklından bile geçirme!" denir. AB Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış'ın Kıbrıs'ta çözümle ilgili opsiyonlar arasında telaffuz ettiği, Kuzey Kıbrıs'ın Türkiye'ye bağlanması şıkkı tam da Türkiye'nin "aklından bile geçirmemesi" gereken bir seçenek. Aslında, getirebileceği "belaların" büyüklüğü gözönünde tutulduğunda seçenek bile değil.

Böyle bir adımın uluslararası hukuka, çağımız uluslararası ilişkiler normlarına, Türkiye'nin Kıbrıs'taki kendi tezlerine nasıl ters düşeceği, Türkiye'nin "işgalciliği" ithamlarını nasıl doğrulayacağı, Kıbrıslı Türkleri nasıl yok sayacağı, bunun sonucu Türkiye'nin uluslararası düzeyde nasıl yalnızlaşacağı, bütünüyle dış politikamızın nasıl darbe yiyeceği son derece açık. Bu girişimin ilk kurbanının AB üyeliğimiz olacağı daha da açık. O kadar açık ki, görevi Türkiye'nin AB'ye katılması olan bir bakanın bu amacın sonsuza dek terkedilmesi anlamındaki bir "opsiyon"dan bahsetmesi daha da şaşırtıcı.

Bu nedenlerle Sayın Bağış'ın sözlerinin fırtınalar kopartması doğaldı. Bu konuda akla gelen ilk sorulardan biri de "ilhak opsiyonu"nun Bakan'ın salt kişisel görüşü mü oldu ğu, yoksa hükümetin de üzerinde durduğu bir seçeneğin mi dile getirildiğiydi. Bu sözlerin kasten söylendiğini, "ilhakın" hükümetin B planı olduğunu ileri süren yorumlar da yapıldı, bu opsiyonun sırf müzakerelerde Rumları korkutmak için ortaya atıldığını iddia edenler de oldu. Öte yandan, "Ne var bunda, Bağış sadece senaryolardan birini hatırlattı" diyerek Bakan'ı savunmaya çalışırken B planı kuşkuslarını daha da arttıranları da unutmayalım.

Ben hükümetin "ilhak" üzerinde ciddi ciddi durduğunu düşünmek istemiyorum. Milliyetçilik damarı ne kadar öne çıkarsa çıksın, iktidarın ülkeyi böylesine tehlikeli sulara sürüklemeyecek kadar sorumluluk sahibi olduğuna inanıyorum. Sırf zorlama aracı olarak kullanılması dahi tehlikeli ve ters tepecek nitelikteki bu kelimenin lügatinde olmadığına güveniyorum.

Bu arada, Bağış'ın, ifadelerini savunurken, ilhakı Rumların Enosis iddialarına karşı dile getirdiğini söylemesi – Enosis'i artık ne Rumların ne de Yunanistan'ın "aklından bile geçirmediği" bilindiğine göre– boşlukta kalıyor ve bir bakıma Bakan'ın lafının nerelere varacağını, vardığında nasıl izah edeceğini enine boyuna düşünmediğini gösteriyor. "Milli mesele" sözünü ise hükümete bağlamak yerine her Türk politikacısının zora gelince sarıldığı bir söylem olarak görmek de mümkün.

Aslında hükümetin, değil ilhak, Cumhurbaşkanı Gül'ün İngiltere ziyaretindeki "2012'nin ilk altı ayında adımlar atın. Sonra iki ayrı devlete gider, bizim tanıdığımızı siz de tanımak zorunda kalırsınız" ifadesinde yer alan ve Başbakan ile Dışişleri Bakanı'nın da dile getirdikler "iki devletli çözüm" ile bile nasıl başedeceğini kara kara düşündüğü anlaşılıyor.

Daha önce çeşitli yazılarımda bu "çözümün" güçlüklerine ve getireceği yüklere ayrıntılarıyla değindiğim için burada tekrarlamayacağım. Müstakil Türk devletinin tanınmasındaki zorluk, tanınmayan devletin yalnızlığının

sürmesinin sıkıntıları, bu arada Kıbrıslı Türklerin kimliklerini kaybetmeleri tehlikesi, mülkiyet sorununun çözümsüzlüğünün getireceği mali külfet, bunun AB yolumuzu kapaması, dış politikadaki kamburumuzun kalıcı olması gibi riskler herhalde hükümet tarafından bilinmekte.

Bunun bir işareti ve iktidarın ihtiyatlı yaklaşımının izleri Dışişleri Bakanı'nın *Sabah* gazetesinden Okan Müderrisoğlu'na verdiği mülakatta görülüyor. Davutoğlu ilk tercihimizin 1 temmuza kadar her iki tarafın kabul edeceği bir çözüme ulaşmak olduğunu belirtmeye itina ediyor. Alternatifin –bunun tehlikelerine de işaret ederek– statükonun devamı olduğunu belirtiyor. Müderrisoğlu'nun zorlamasına rağmen çözümsüzlük halinde bu defa "iki devlet"ten söz etmekten kaçınıyor. Hatta 1 temmuza çözüme ilişkin "son tarih" olarak değil GKRY'nin AB dönem başkanlığını tanımayı reddetmemizin başlangıcı olarak ifade ediyor. Çözümsüzlük halinde BM Genel Sekreteri'nin raporunun olumlu olmasına bel bağladığımızı ima ediyor.

Anlaşılan hükümet şimdilik Kıbrıs'ta fevri bir davranıştan kaçınacak. Çözümsüzlük halinde, bu başarısızlığı Rumlara yükleyerek, Kuzey Kıbrıs'ın müstakil bir devlet olarak tanınması çabaları için, –Ban ki-moon'un raporu dâhil– destek toplamaya çalışacak.

Bu yaklaşım tabii ki "ilhak" basiretsizliğine tercih edilir. Ancak, "iki devletli" çözümün zorluk ve sakıncaları karşısında Türkiye'nin masadaki müzakerelere sonuna kadar asılması ve –örneğin çifte egemenlik gibi karşılığı olmayan kavramlarla– işi gereksiz yere yokuşa süren tutumlardan kaçınması daha hayırlı gibi gözüküyor.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ortadoğu: Kıssadan hisse

Temel İskit 20.03.2012

Kapımızdaki Suriye yangını aslında dış politikamıza daha gerçekçi bir bakış atmaya vesile olabilir.

Son yıllarda ekonomik performansımız yanında dış dünyada yükselen profilimiz AK Parti hükümetinin başarısına en önemli örnek olarak gösterilmekte. Gerçekten de dış ilişkilerimizdeki hareketlilik ve her kıta ve bölgede bayrak göstermemiz ülkenin ne zamandır eksikliğini duyduğu özgüvene kavuşmasında başrolü oynadı.

Dıştaki başarılarımız büyük ölçüde Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki politikalarımızla ilişkiliydi. Hükümet Arap Baharı fırtınasında "zamanın ruhuna" uymayı bildi. Bölge ülkelerinin otoriter rejimleriyle geliştirmiş olduğu ilişkilerden ustalıkla dönüş yaptı. Rejim karşıtlarıyla aynı safta yer aldı. Demokrasi ve özgürlüklerin bayraktarlığını üstlendi. "Model ülke" diye anılmaya başladı. Tüm Ortadoğu halklarının kalbini kazandı

Bu şekilde "bölgesel güç" unvanını esas olarak Ortadoğu'da edinen Türkiye dış politikasını giderek daha fazla bu bölgeye yoğunlaştırırken çoğunlukla tek başına hareket etmeyi tercih etti. O kadar ki, özellikle Hamas desteği ve İran'a kefalet görüntüsü Türkiye'nin Batı'dan uzaklaştığı ve "kseninin kaydı" endişesine yol açtı. Ancak, NATO radar üssünü kabul etmesi ve İran'la ilişkilerinin serinlemesiyle –İsrail faktörüne rağmen– ABD'yle ilişkilerin parlak bir döneme girmesi bu tarz kuşkuları dağıttı.

Bu tabloda gri noktayı Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri oluşturdu. Üyelik müzakerelerinin duraklamasında Kıbrıs faktörü ve Sarkozy-Merkel muhalefeti önemli rol sahibiydi. Ancak Türkiye'deki reformların durmasının da katkısı büyüktü. Öte yandan, Türkiye'nin hevesinin kaçmasında bir etken de, artık bölgesini de aşan büyük bir güç olduğu kanısıyla AB üyeliğinin gerekli olmadığını düşünmeye başlamasıydı. Hatta AB'yi partner değil rakip olarak görme eğilimi arttı. Sarkozy'nin de marifetiyle körüklenen bu rekabetin örnekleri özellikle Ortadoğu'da görüldü. Türkiye dış politikasını ya kendi başına ya da ABD ile işbirliği halinde yürütmeyi tercih etme yoluna girdi.

Bugünlere geldiğimizde Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki aşırı iyimserlik havasının katı gerçeklerin testini geçemediği görülüyor. Belki Tunus hariç Arap Baharı ülkelerinde demokratik ve özgürlükçü rejimlere yumuşak geçiş umutları şimdilik askıda. Libya'da bölünme tehdidi var. Mısır'da en "iyimser" tahmin askerî vesayet. Yemen ve Bahreyn'in gelecekleri belirsiz. Bölgenin diğer köşelerinde de durum parlak değil. Irak parçalanma tehlikesini atlatamadı. Filistin meselesi her zamankinden daha çözümsüz görünüyor. İran ise İsrail'in saldırı tehdidi altında, bölgedeki nüfuz mücadelesini sürdürüyor. Suriye'nin hali malum.

Bölgedeki bütün bu inişi çok çıkışı az değişimlerde ve kronik veya yeni baş göstermiş bunalımlarda Türkiye'nin etkisi giderek azalmakta. Şimdi "model ülkeliğimiz" pek ender dile getiriliyor. Bunun başlıca nedeni ilgili ülkelerdeki değişim sancıları mutlaka. İstikrarsız ortamlarda etkin olmak zor. Ama bazı hallerde bizatihi Türkiye'nin politikaları da bölge dinamiklerine cevap vermekte yetersiz kalıyor. Giderek tarafsızlığımızı kaybetmemiz adımlarımızı köstekliyor. İsrail ile anlaşmazlığımız Filistin meselesi başta olmak üzere bu ülke ile Araplar, hatta İran arasındaki ilişkilerde "arabuluculuk" emellerimizi yok etti. Hükümet aksini iddia etse de, dış politikamıza Sünni renkli sekterliliğin bulaşması Irak yönetimiyle gerginlik yaratıyor, bu ülkenin geleceğinde söz sahibi olmamızı engelliyor. İran ile geleneksel rekabetimiz zaten kızıştı.

Sonuçta, Suriye krizinin de yakıcı şekilde gösterdiği gibi Ortadoğu'nun tehlikeli sularında tek başına yelken açmamız giderek güçleşti. Hatırı sayılır bir güç haline gelmiş olsak da bölgedeki gelişmeleri etkileme ve bizi de zorlayan sorunları çözme imkânlarımızın sınırına ulaştık.

Bu durumda artık Ortadoğu'da sorunların tarafı olmak yerine etkin bir rol oynamaya devam etmek istiyor isek bunun ancak Batılı partnerlerimize rekabet etmekle değil beraber hareket etmekle mümkün olabileceğini görmenin zamanı geldi.

Bu bağlamda ABD ile işbirliği tabii ki önemli. Ama bunun yanında Ortadoğu liderliği iddialarımızın törpülenmesi, belki de kaderimizi asıl AB'ye bağlamış olduğumuzu tekrar hatırlamamıza yardım edebilir. Hâlâ elimizde kalan bazı kozları, AB ile de yapıcı bir işbirliği çerçevesinde paylaşmaya girişmemiz hem iki taraf hem bölge için yarar sağlayabilir. Birlik ile aksayan ilişkilerimize yeni bir nefes getirebilir. Birbirimiz için taşıdığımız değeri tekrar anlamamızı sağlayabilir. Ülkemizin temel tercihi konusunda iman tazelediğinin de kanıtı olabilir.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Afganistan'daki işimiz'

Temel İskit 27.03.2012

"Agayı İskit Afganistan'a istediği zaman girer istediği zaman çıkar."

Bundan kırk iki yıl önce İran-Afganistan Taybad sınır kapısındaki Afganlı hudut muhafaza amirinin el yazısı ile – tabii ki yetkisini aşarak– düştüğü bu farsça notla süslü pasaportumu hâlâ saklarım. Tahran Büyükelçiliğimizde genç bir kâtipken İngiliz Büyükelçiliği başkâtibiyle eşlerimiz ve ufacık çocuklarımızla birlikte Afganistan’a Land Rover’le ve çadır kurarak yaptığımız Herat- Kandehar- Kabil üzerinden Hindikuş dağlarına uzanan gezi/ maceranın başında şahit olduğum Afganlıların Türklere duyduğu yakınlığın bu nişanesini hiç unutmadım. Üstelik Afganlı amirin, ben ve eşim İnci’ye “makamında” çaylar ikram edip ayrıcalıklı misafir muamelesi yapmasına karşı İngiliz arkadaşlarımızı kasten dış kapıda bekletmesi gurumuzu okşamıştı doğrusu. Böylece Afganlıların İngilizlere karşı Orta Asya’daki 19. yüzyıl “Büyük Oyun” döneminde başlayan tarihî husumetinin bir örneğine de şahit olmuştuk.

Bu kişisel hatıram Kabil’de Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü (ISAF) bünyesinde görev yapan 12 Türk askerî personelinin şehit olmasının her yerde vuku bulabilecek bir helikopter kazasından doğmasına rağmen yol açtığı **“Afganistan’da ne işimiz var?”** tartışmasında **“işimiz var”** diyenler arasında olmamın başlıbaşına nedeni değil tabii ki. Ama **ISAF’a katılmamızda Afganistan ile Atatürk döneminden başlayan tarihî ve kültürel bağların da rolü var mutlaka.** Bu güce 55 ülke katkıda bulunurken Afgan halkı nezdinde özel bir yeri olan Türkiye’nin bigâne kalması zordu herhalde. Zaten **ISAF’daki gücümüzün destek görevini Afgan halkıyla bu yakınlığı sayesinde diğer ülkelere nazaran daha başarılı şekilde yürüttüğü biliniyor.**

Fakat **ISAF’taki mevcudiyetimiz salt “tarihî bağlarımıza” dayanmıyor** muhakkak ki. Diğer güncel ve somut gerekçeler hem hükümet hem medyada çeşitli yazarlar tarafından çoklukla dile getirildi. **Türkiye’nin Batılı müttefikleriyle birlikte hareket etmesinin önemi vurgulandı.** Ülkemiz için de ciddi bir tehdit olan **El Kaide ile mücadelenin kendi güvenliğimiz için gerekliliğine** işaret edildi. Afganistan’da **istikrarlı bir yönetimin oluşturulmasının** bizim için de hayati olan **bölge barışıyla ilişkisi** dile getirildi.

Ancak **Afganistan’daki mevcudiyetimizin ISAF’ın kaderine bağlı olduğu da unutulmamalı.** Hâlbuki bu cephede haberler pek iyi değil. Taliban isyanı bir türlü bastırılamıyor. İlkbaharla birlikte mücahitlerin Pakistan’daki sığınaklarından çıkıp NATO ve hükümet güçlerine karşı saldırılarını genişletmesi bekleniyor. ABD Pakistan’ı hâlâ Taliban’a üs sağlamaktan vazgeçiremedi.

Daha kötüsü –Türk askeri hariç– genellikle NATO ve özellikle ABD güçlerine karşı Taliban taraftarı olmayan Afganlılarda da menfi bir havanın ve tepkinin oluşmakta olması. Bunu tetikleyen de, bir NATO üssünde yanlışlıkla dört Kuran’ın yakılması üzerine çıkan kanlı karışıklıklar ve bir Amerikan askerinin bir cinayet kriziyle dokuzu çocuk on altı Afganlıyı öldürmesi gibi üst üste gelen olaylar.

Bu gelişmelerin de etkisiyle Taliban’ın ABD ile görüşmeleri askıya alması ve Cumhurbaşkanı Karzai’nin NATO güçlerinin asıl hedef olan kırsal yerleşim yerlerinden çekilmesini istemesi Obama’nın Afganistan’dan kontrollü çıkma stratejisini zorluyor. Bu strateji, ABD ve NATO güçlerinin kademeli olarak çekilmesini ve 2014 yılı sonuna kadar ülkedeki güvenliğin sorumluluğunun Afgan hükümet güçlerine devredilmesini öngörüyordu. Hatta gelecek yıl NATO’nun muharip güçlerinin devreden çıkarılması ve rolünün ülkede sırf yönetime destek olmaya indirgenmesi umuluyordu. Stratejinin anahtarı hem Taliban hem Karzai ile müzakereler yoluyla kalıcı bir barış sağlamaktı.

Obama’nın en büyük endişesi Afganistan’ın erken terk edilmesi halinde ülkenin 1992-1996 yıllarındaki gibi bir iç savaşın pençesine düşmesi, Kabil’in yolunun Taliban’a açılması, El Kaide’nin tekrar canlanması. Şimdi eldeki stratejinin bu senaryoyu önlemek için yeterliliği sınavdan geçiyor. Sahadaki koşulların güçlüğü yanında, Afganistan kamuoyunun rahatsızlığı, Karzai’nin güvenilmez yönetimi ve ABD iç kamuoyunun desteğinin azlığı sorun yaratıyor. En iyimser tahminle **2014’de çekilme gerçekleşse bile geride önemli bir ABD gücünün kalacağı şimdiden anlaşıyor.**

Türkiye'nin 2014'deki tutumunu kestirmek güç. Ancak Batı'yla bağlarımız yanında Afganistan'la özel bağlarımızı da gözünde tutarak şimdiki gibi çatışma alanlarından uzak kalmak kaydıyla **NATO müttefiklerimizle birlikte hareket etmeye devam etmememiz için şimdilik bir neden görünmüyor.**

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran'la 'zevahiri kurtarma' dönemi

Temel İskit 03.04.2012

İran'ın nükleer programı konusunda bu ülke ile beş artı bir (beş Güvenlik Konseyi daimi üyesi ve Almanya) arasındaki yeni tur görüşmelerinin 13-14 nisan'da İstanbul'da yapılması kesinleşmiş benziyor.

Bu müzakerelerden İran'ın uranyum zenginleştirme programını durdurması ve UAEA denetçilerine sınırsız teftiş olanağı tanınması gibi kesin sonuç beklenmiyor tabii. **Ashton**'un muhatabı **Said Celili**'ye mektubunda da belirttiği gibi şimdilik "gelecekteki somut adımları hazırlamak üzere karşılıklı güven zemini oluşturmak" söz konusu.

Zaten **İran'la düellonun** diğer asıl tarafı **ABD Tahran'ı sahip olduğuna inandığı nükleer silah amacından vazgeçirmek için bu görüşmelere bel bağlamıyor. Obama'nın temel politikası İran'a petrol sanayiine dönük yaptırımlar yoluyla diz çöktürmek.** ABD Güvenlik Konseyi yaptırımlarıyla yetinmiyor, İran'dan petrol ithal eden ülkelere yaptırım yoluyla baskısını arttırıyor. Son olarak İran'dan ithalatını iki ay içinde belirli ölçüde azaltmayan ülkelerin bankalarıyla muameleleri durduracağını ilan etti. Obama geçen ay AB ülkelerini ve Japonya'yı bu yaptırımlardan muaf tuttuğunu açıklamıştı. Bu defa ithalatını azaltacak diğer "müttefiklerine" de muafiyet tanıyabileceği anlaşılıyor.

ABD'nin bir amacı da, durup durup İran'a saldırma tehdidinde bulunan İsrail'i frenlemek. Başkanlık seçimlerinden önce böyle bir saldırıyı düşünmek bile istemeyen Obama Netanyahu'yu yaptırımlarla sonuç alınabileceğine ikna çalışıyor. Aslında İsrail'in tehditlerinin ne kadar inandırıcı olduğu şüpheli. Ancak Netanyahu yönetiminin İran konusunu ön planda tutmak suretiyle Filistin meselesini –bu arada yeni yerleşimleri– dünya gündeminde arka sıralara itmeyi başardığını da unutmamak gerek.

Yaptırımların İran'ı giderek fazla rahatsız ettiği anlaşılıyor. **Temmuz AB ambargosu ve yeni ABD önlemlerinin etkisiyle İran petrol ihracatının yarıya inmesi söz konusu.** Bunun sonucu dünya petrol fiyatlarında az bir yükselme olsa bile gelir kayıplarının pek az bölümünü telafi edebilir. Riyal şimdiden düşüşte, enflasyon yükselişte.

İran'ın geçirdiği sarsıntı bizimle ekonomik ilişkilerini de olumsuz etkiliyor. Bir yandan Halk Bankası hariç İran'la iş yapan bankalarımızın yaptırım endişesiyle muameleleri durdurması, diğer yandan İranlı alıcıların talebinin düşmesi nedeniyle ihracatımız bu yıl süratle azalmakta. Öte yandan **petrol ithalatımızı –ABD yaptırımlarından muaf olma amacıyla– yüzde yirmi kısma kararımız yanında fiyat sıkıntısı nedeniyle doğalgaz ithalatımızdaki olası aksama yüzünden geçen yıl 15 milyar doları bulan ticaret hacmimizin büyük ölçüde düşeceği tahmin edilebilir.**

Batı'yla İran arasında –Brezilya ile birlikte– arabuluculuk yapmaya giriştiğimiz 2010 yılında bu ülkeyle yaşadığımız bahar havasının geçen yıl zaten bozulduğu, NATO füze radar üssünü kabul etmemiz yanında, asıl Suriye krizine yaklaşımımızın taban tabana zıt olmasının ilişkilerimizi gerdiği malum.

Şimdi bu defa görüntüde “ekonomik” ama aslında “siyasi” yeni bir olumsuz unsur daha ortaya çıkmış gözüküyor. Zira, her ne kadar Güvenlik Konseyi kararları dışında bir yükümlüğümüzün olmadığını iddia etsek de aramızdaki ticaretin sarsılmasının esas nedeni ABD yaptırımlarına uymaya başlamamız. Banka muamelelerinin kısılması yanında, asıl petrol ithalatımızı yüzde yirmi azaltacağımızı ilan etmemiz ABD yaptırımlarıyla doğrudan ilişkili. Bu kararımızın Erdoğan'ın Tahran'dan dönüşünün akabinde açıklanması da ilginç. Zaten artık İran yönetiminin ülkemizin hangi cephede yer aldığından herhangi bir kuşkusu kalmadı herhalde.

Bu arada, beş artı bir toplantısının İstanbul'da yapılacağını Clinton'ın açıklaması bu kararın ABD'nin isteğiyle alınmış olduğunu akla getiriyor. Erdoğan'ın son Tahran ziyaretinde bile İstanbul için söz vermemiş olan İranlıların –5+1 toplantısına yaptırımları bir nebze hafifletmek umuduyla ihtiyaç duydukları için– karara fazla heyecan duymaksızın rıza göstermeleri bekleniyor.

ABD'nin İstanbul desteğiyle ülkemize prestij kazandırırken bizden beklentisi herhalde arabuluculuk değil. Tam aksine Obama'nın bu aşamada artık Tahran'ın üstündeki baskıyı azaltabilecek herhangi bir uzlaştırma girişimine sıcak bakmayacağı tahmin edilebilir. Bu durumda, zaten İran üzerinde artık herhangi bir etkisi de söz konusu olmayan ülkemize evsahipliği dışında pek bir rol kalmıyor.

Öte yandan, aramızın bu şekilde gittikçe açılmasına rağmen **İran'la “dostane komşuluk” ilişkilerimizin ve diyalogumuzun kibarca süreceğinden, “zevahiri kurtaracağımızdan” da şüphe yok. Bunun ötesinde bir husumet ve kopukluk hele bölgedeki mevcut belirsizlik ortamında iki tarafın da çıkarına değil çünkü.**

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ta ya devam ya devam

Temel İskit 10.04.2012

Tam dört yıl önceki bir yazıma şöyle bir giriş yapmıştım: “Geçen hafta bir kaç gün için Kıbrıs'taydım. Ada'ya bahar gelmiş, kokuları ve renkleriyle... Portakal çiçeklerinin kokusu her yerde leylaklarınkiyle yarışıyor. Kıbrıs yaseminleri baş döndürüyor. Begonviller rengârenk, kırmızısı alev alev. Kıbrıs orkidelerinin pastel renkleri iç açıyor.”

Bu tasvir geçen hafta Ada'da geçirdiğim günler için de geçerli. Ancak bu defa bir fark var. O yazım “Ada'da bahar ile çözüm umudu ele ele sanki. Bu umudu, görüşmemizde Cumhurbaşkanı **Talat** da sık sık ifade ediyor” diye devam ediyordu. Gerçekten de o zaman yeni başlayan liderler arası görüşmeler çözüm için ciddi bir ümit havası yaratmıştı. **Hristofyas** iyimserlik uyandırıcı beyanlarda bulunuyor, özellikle de AK Parti hükümeti çözüm için samimi irade sahibi olan **Mehmet Ali Talat**'ı güçlü bir şekilde destekliyordu.

Dört yıl sonra gelinen nokta “Kıbrıs Baharı”nın güzelliğini unutturacak kadar bulutlu. Görüşmeler ilerlemiyor. Başlarda ulaşılan bazı uzlaşılar bile havada. Rum tarafı AB üyeliğinin verdiği rehavete büsbütün kendini

kaptırmış durumda. Kıbrıs Türk tarafı Talat zamanındaki heyecanından uzak. Neredeyse ümidini tamamen kesmiş görünen AK Parti hükümeti cenahından "iki devletli çözümü" ima eden B Planı sesleri geliyor. Kısacası Kıbrıs sorunu belki de belirsizliğin en çok hâkim olduğu dönemlerinden birinde.

Sayın **Mehmet Ali Talat**'la bu defaki uzunca görüşmemizin ana çerçevesini de bu belirsizlik çizdi doğal olarak. 19 nisanda Özel Temsilcisi **Downer**'in değerlendirmesi ışığında **Ban Ki-mun**'un alması olası karar yanında, 1 temmuzdan sonra görüşmelere devam edilip edilmeyeceği en önemli belirsizlik noktaları.

Sayın Talat'ın BM Genel Sekreteri'nin tutumu ile ilgili başlıca endişesi Ban Ki-mun'un yapacağı saptamada müzakerelerin yürümemesinden her iki tarafı sorumlu tutması. O zaman referandumda Annan Planı'na "evet" demesinin Kıbrıs Türk tarafına kazandırdığı moral üstünlüğün kaybolacağı kanısında. Böyle bir "sorumlulukta eşitlik" zaten statükodan memnun olan Rum tarafını harekete geçirmek için yeterli değil. Talat'a göre Genel Sekreteri'nin yapacağı şey, görüşmelerin Rum AB dönem başkanlığı ve 2013 Rum başkanlık seçimlerine kadar askıda kaldıktan sonra tekrar başlatılması kararını şimdiden ilan etmesi, ancak bu defa görüşmeleri mutlaka bir takvime bağlaması. Talat'ın kesinlikle inandığı diğer bir husus da müzakerelerden çekilmeye hiç bir şekilde kalkışmamamız.

Gerçekten de Cumhurbaşkanı Gül ve Başbakan Erdoğan ile Derviş Eroğlu'nun 1 temmuza kadar görüşmelerden bir sonuç alınmaz ise "bu iş iki devlete gider" şeklindeki beyanları umarım Rum tarafına karşı baskı oluşturmak için taktik icabı yapılyordur. Aksi takdirde görüşmeleri gerçekten bizim kesmemiz halinde dış politikamızın en büyük hatalarından biri işlenmiş olacak. O zaman moral üstünlüğümüzü kaybetmemiz bir yana çözümsüzlüğün tüm sorumluluğunu yüklenmiş olacağız. Böylece "iki devletli" formül de çökecek. KKTC'ye –zaten pek zayıf olan– uluslararası kimlik kazandırılması olasılığı tamamen berhava olacak. Kuzey Kıbrıs'ın parya statüsü kendi elimizle onaylanacak.

Bu 1 temmuz tarihinde de bir akıl karışıklığıdır gidiyor zaten. Bu tarih Kıbrıslı Rumların AB dönem başkanlığını altı ay için üstlenmesinin başlangıç tarihi. Biz GKRY'yi tanımadığımız için haklı olarak bu dönemde onların başkanlık yaptıkları AB organlarını (esas itibarıyla AB Konseyi'ni) muhatap kabul etmeyeceğimizi ilan ettik. Buna karşı bu dönemde AB Komisyonu ile, hatta dönüşümlü başkanlığa tabi olmayan Dışişleri ve Güvelik Yüksek Temsilciliği gibi makamlarla rutin ilişkilerimiz sürecek. Kısacası bu tarihin Kıbrıs müzakereleri ile bir ilgisi yok. Hele bizim görüşmeleri durdurmamız için hiç bir şekilde gerekçe olamaz. Tam tersine Hristofyas'ın AB başkanlığının getirdiği iş yükü nedeniyle görüşmelerin ertelenmesi veya askıya alınmasından bahsetmesini "bu senin sorunun" diye eleştirebiliriz dahi. Durum böyle iken görüşmeleri bizim kesmemiz bir yana, ertelenmesine bile nazlanmamız "sorumluluğu karşı tarafa yükleme oyununda" bize puan bile sağlardı.

Peki, görüşmeler böyle ilânihaye sürecek mi? Benim cevabım Sayın Talat'inkinden yana. Evet, "iki devletli çözüm" çözüm olmadığı, yani KKTC'nin tüm uluslararası toplum tarafından tanınması olasılığı bulunmadığı sürece devam etmeli. En iyi olasılıkla 2013'te BM Genel Sekreteri'nin ilan edeceği takvimin son yaprağına kadar devam etmeli. Olmadı, dünya konjonktürü günün birinde iki tarafın da kabul edebileceği bir çözüm dayatana kadar devam etmeli. Aksi ne Kıbrıslı Türklerin ne Türkiye'nin çıkarına zira.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Nükleer'de İstanbul'un ardından

İran'ın nükleer programı konusunda bu ülke ile beş artı bir (beş Güvenlik Konseyi daimi üyesi ve Almanya) arasında geçen cumartesi İstanbul'da yapılan görüşmeler, beklentilerle kıyaslandığında başarılı geçti. Yine İstanbul'daki son buluşmadan bu yana yaptırımlar ve kılıç şakırdatmalarıyla geçen bir yılın ardından görüşmelere 23 Mayıs gibi yakın bir tarihte Bağdat'ta devam edilmesine karar verilmesi bile başlıbaşına olumlu bir sonuç.

Bu sonuçta bir taraftan İran'ın müzakereler için ekonomik yaptırımların kaldırılması önkoşulundan vazgeçmesinin, diğer taraftan da ABD ve müttefiklerinin İran'dan uranyum zenginleştirme programını hemen durdurması gibi ağır taleplerde bulunmaktan imtina etmesinin rol oynadığı anlaşılıyor.

Tahran'ın uranyum zenginleştirme yüzdesi, nükleer tesislerini UAEA uzmanlarının teftişine sınırsız açması gibi esasa ilişkin konulara pek az değinildiği anlaşılmakla beraber, görüşme sürecinin devam etmesi diplomasiye alan sağlıyor. **Ashton**'un tekrarladığı gibi "gelecekteki somut adımları hazırlamak üzere karşılıklı güven zemini oluşturmak" için zaman kazanılmış oluyor. Nitekim İran Başmüzakerecisi **Celili** de basın toplantısında gelecek görüşmelerde "Batı'nın İran'ın güvenliğini kazanmasını sağlayacak" güven artırıcı önlemlerin ele alınmasının önemini vurguluyor. Celili bu "önlemlerin" Batı yaptırımlarının kaldırılmasını içermesi gerektiğini belirtmeyi de ihmal etmiyor.

Toplantıda 23 Mayıs'a kadar tarafların diplomat ve uzmanlarının nükleer krizin çözülmesine dönük öneriler hazırlama faaliyetine derhal başlamaları da kararlaştırıldı. Ashton'un adım adım ve mütekabiliyet çerçevesinde bir yaklaşım uygulamaktan bahsetmesi Bağdat'taki esas pazarlıkların Batı'nın İran'ın nükleer programının sınırlanması istemiyle İran'ın yaptırımların kaldırılması talebi arasında cereyan edeceğine işaret ediyor.

Nitekim varılan noktada, İran barışçıl amaçlarla uranyum zenginleştirme hakkına sahip olduğunun kabul edilmesi koşuluyla programında belirli kısıtlamalara razı olabileceğinin işaretlerini veriyor. Tahran'ın buna karşı Batı ekonomik yaptırımlarının hafifletilmesi isteğini ileri sürmesi ise bu yaptırımların İran ekonomisinde ciddi hasara neden olduğunun delili. Bu da ABD'de savaş çığırtkanlarına karşı yaptırımları savunanların elini güçlendiriyor. Özellikle de Obama'ya İran'a saldırı tehditlerinden vazgeçmeyen Netanyahu'yu frenleme imkânı sağlıyor.

Ancak, kriz dönüp dolaşıp yine karşılıklı güven sorununda düğümleniyor. ABD ve Batı'nın İran'ın nükleer silah amacı gütmendiğinden emin olmak için ileri sürdüğü koşulları Tahran şimdiye kadar kabule hazır gözükmedi. Programının barışçıl olduğunda ısrar etti. Hatta dinî lider **Hameney**'in kitle imha silahlarının dinen yasak olduğuna dair yedi yıl önceki "fetva"sını dahi ileri sürüp nükleer silah istemediklerine güvenilmesini istedi. Batı ise özellikle UAEA uzmanlarının teftiş faaliyetlerini kısıtladığını ileri sürerek İran'a inanmamayı sürdürüyor. Bunda İsrail'in ABD'yi İran'a karşı kışkırtmasının da payı var tabii. Buna karşı İran da Batı'nın art niyet taşıdığını, asıl amacının İran'daki rejimi çökertmek olduğunu düşünüyor.

Şimdi, 23 Mayıs müzakerelerinde karşılıklı güvenin ne ölçüde oluşturulacağını ve somut bir adımın atılıp atılamayacağını göreceğiz. Ancak, bu defa İran'ın üzerinde zaman baskısı var gibi. Etkisini giderek fazla hissettiği ekonomik yaptırımlar, 1 temmuzda AB petrol ambargosunun yürürlüğe girmesiyle daha da ağırlaşacak. Bu defa Batı ise İran'ın zaman kazanma taktiklerine kapılmayacağı ve somut bir adım görmeden yaptırımları yeniden gözden geçirmeyeceğe benziyor. Kısacası, yakın vadeli hedefleri yaptırımları hafifletmek olan İranlı müzakerecilerin Bağdat'ta işleri zor.

Bize gelince, Batı ile İran arasında nükleer konuda rol oynama arzumuza bir nokta koymanın zamanı geldi galiba. İki hafta önceki yazımda öngördüğüm gibi, beş artı bir toplantısına ihtiyaç duyan taraf olan İran –

aradaki bütün aksine girişimlerine karşın– ABD’nin tercihi İstanbul’a istemeye istemeye razı oldu. Bu da bize evsahipliği prestiji dışında pek de ek bir işlev tanımadı. Gelecek toplantının İran’ın önerisiyle Bağdat’ta yapılması kararı da İran’ın artık bizi devrede görmek istemediğinin bir işareti.

Aslında geriye bakıldığında her iki tarafa da yaranamadığımızın bir hikâyesi olan bu kolaylaştırıcı/ arabuluculuk girişimlerimizin son bulması bir bakıma dış politikamızı bazı yanlış değerlendirmelerden kurtaracak. Bir yandan, “eksenimiz” konusundaki endişeler unutulacak. Diğer yandan, İran ile de “zevahir kurtaran” dostane komşuluk ilişkilerimiz yine de yüz yıllarca sınanmış yatağında akmayı sürdürecektir.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özür

Temel İskit 24.04.2012

Yazarımız yıllık izninin bir bölümünü kullandığından yazılarına bir süre ara vermiştir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Demokrat Aydınlar’ın AK Parti’ye yaklaşımı

Temel İskit 21.10.2012

AK Parti iktidarına bakış konusunda **Taraf** camiasındaki basında şimdiye kadar örneği bulunmayan demokratik “atışma”yı izlerken bundan dört yıl kadar önce “Yazı” başlıklı köşemde yayımlanmış olan “Demokrat aydınların özeleştirisi” başlıklı yazımı hatırladım. Aradan bunca zaman geçmesine rağmen hâlâ tartışma açısından geçerli olduğunu sandığım yazı tekraren aşağıda. Yazı yakın durduğum tarafı da yansıtıyor aynı zamanda: Âyinesi iştir kişinin lâfa **ve de niyete** bakılmaz.

Demokrat aydınların özeleştirisi

Bir süredir “**demokrat aydın**” olarak anılan yazar ve düşünürlerin AK Parti ile ilişkisi birçok cepheden eleştiri bombardımanına tutuluyor. “**Demokratlara**” yöneltilen ithamların başında, AK Parti’yi desteklemekle zaten baştan hata ettikleri, aslında “**kendine demokrat**” olan bu partiye aldandıkları, düştükleri yanlış için şimdi günah çıkarmaları gerektiği geliyor.

Aydınların siyasi iktidarla ilişkileri hep tartışma konusudur. Uzun çağlar aydınlar iktidarlara hizmet eden, dolayısıyla daha ziyade “**çıkarıcı**” bir zümre olarak nitelendirildi. Örneğin Osmanlı’da “**ulema ve şuarâ**” genellikle yeteneklerini padişah, paşa veya efendinin emrine veren kişiydi. Batı’da bilginler ve edipler de kural olarak hükümdarlara hizmet sunmayı tercih ederdi. Saraya mensup olmak o zamanların “**aydını**” için en fazla arzulanan bir şeydi. İstisna olarak gerçekler uğruna iktidara ters düşenler zaten muhalif değil kahraman olarak anılırlardı, zira cezaları ağırdı.

Modern zamanlarda “**iktidarlar tarafından ayakaltına alınan gerçeklerin savunucusu aydın**” tipinin öncülüğünü 1889 Fransa’sında Dreyfus davasına karşı yayımladığı “**İtham ediyorum**” açık mektubuyla **Emile Zola** yaptı. Ama aydınlar genellikle fırsatçılık ve iktidar yordakçılığı damgasından hiç kurtulamadı. Yirminci yüzyılda faşizm, nasyonal sosyalizm ve komünizm karşısında aydınların takındığı çoğunlukla edilgen tavır özellikle Batı’da binlerce analitik esere, romanlara hatta filmlere konu oldu.

Türkiye’de Cumhuriyet döneminin başlarında çeşitli düzeylerde bilgi ve beceri sahibi olanların, yazarın, çizen, düşünenlerin adı zaten “**Kemalist aydın**”dı ve asli görevleri rejime hizmet etmektir. (Bazen başlı başına Cumhuriyet’e inanmış olmak “**aydın**” sayılmaya yetiyordu.) Aslında gerçekten de “**Genç Cumhuriyet**”in ayakta durması ve gelişmesinde o zamanın aydınlarının heyecan ve çabalarının katkısı büyük oldu. Fazla sesi çıkmayan, çıkınca da susturulan veya yurtdışına yollanan bazı muhalif entelektüellerin mevcudiyeti bu iktidaraydın ittifakını hatta özdeşleşmesini bozmuyordu. İktidarlara, daha doğrusu düzene karşı tavır almaya başlayan okumuş-yazmışlar Demokrat Parti döneminde ortaya çıktı. Soğuk Savaş ortamı nedeniyle düşünce düzeyindeki her türlü eleştiri “**sol**” hatta “**komünist**” damgasını yedi. Marksist’i de, sosyalisti de, sosyal demokrati da, hatta liberali de, entelektüel bir faaliyet içindeyse “**sol aydın**” olarak anılmaya başlandı. Hatta — biraz da Batı’dan esinlenerek— aydın olmak çoğunlukla muhaliflik ve solculukla eşleştirildi. “**Solcu aydın**” çektiği eziyete rağmen siyasi iktidara karşı fikirlerinin arkasında durma gururunu da yaşadı.

Sovyetler’in dağılmasının ardından “**sol aydın**” kavramı “**sol**”un geçirdiği varoluşsal sarsıntı nedeniyle epeyi içerik değiştirdiği için bu tanımlamaya uyan gruplar Türkiye’nin fikir ve siyaset hayatındaki etkinliklerini yitirdi. Buna karşı son yıllarda “**demokrat aydın**” kavramı ön plana çıktı. Yine sol, en azından sosyal demokrat olmakla beraber esas olarak liberal demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü savunan bir entelektüel olarak tarif edilebilecek olan günümüz “**demokrat aydın**” çevreleri etkili de olmaya başladı.

Bu arada, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve Türkiye’nin AB adaylığı ile demokratikleşme sürecinin ciddiyet kazanması aydınların iktidarlara karşı konumlarının algılanmasını da büyük ölçüde değiştirdi. Yenilik, aydınların iktidara karşı veya yandaş olma zorunluluğundan kurtulmasıydı. Konumunu siyasi iktidardan bağımsız olarak salt inandığı ilkelere göre saptama özgürlüğüne kavuşmasıydı. Nitekim “**demokrat aydınların**” etkinlikleri iktidarlara yakınlıklarından değil halkın beklentilerine ve “**zamanın ruhuna**” da karşılık veren demokrasi yönündeki değişimi savunmalarındaki kararlılıktan geliyordu.

Ancak görülüyor ki, Türkiye’de iktidar-aydın ilişkisi tanımlanırken aydının pozisyonunu iktidara yakınlık veya uzaklığına göre değerlendirmek alışkanlığı sürüyor. Aydın demokratin tutumunu iktidardan bağımsız olarak — kod adı AB olan— demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü evrensel ilkelerine bağlılığının tayin ettiği bir türlü teslim ediliyor. Bunu anlamaya karşı ısrarlı bir direnç var.

Anlaşılsınlar anlaşılmasınlar aydın demokratların vicdanı rahat. Herhangi bir tabiyet kompleksleri olmadan inandıklarını savunmaya devam edecekler. “**Özeleştiriyse**” de hiç mi hiç gerek duymuyorlar...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nerede kalmıştık

"**Yazı**"lara ara verdiğim 2012'ye gelindiğinde Türk dış politikasının bir süre çizdiği olumlu grafik önemli ölçüde düşüşe geçmişti. İktidardan içte duyulan hayal kırıklıklarının bir benzeri dış ilişkilerde yaşanmaktaydı.

"**Model ülke**" diye anılmaya başlamış iken bu resim tersine dönüvermişti. Bölgedeki "**dost**"larımızın sayısı hızla azalmaktaydı. "**Komşularla sıfır sorun**" politikamız şaka konusuydu.

Kuşkusuz bunda dış faktörler de rol oynadı. "**Arap Baharı ülkeleri**"nin içine düştüğü istikrarsızlık ortamında etkili olabilmek zordu. Ayrıca Suriye'deki trajediye, Irak'taki çalkantılara, bölgedeki diğer gelişmelere ilgisiz kalamazdık.

Ancak politikalarımız bölgedeki dinamiklere cevap veremedi. Hükümet özendiği liderlik rolünü fazla abarttı. "**Oyun kurucu**" ülke yerine etkisiz bir aktöre dönüştük.

Bugün bu tablo değişmiş değil. Hatta daha karanlık.

Erdoğan ve Davutoğlu sonuç vermesi çok kuşkulu bir "**vizyonu**" kovalamakta ısrarlılar. İdealleri Osmanlı geçmişimize dayanan bir nevi "**Türk-İslam yeniden doğuşu**"nu gerçekleştirmek. Bu vizyona bağlı olarak da, Batı'ya mesafe koymak, hatta küçümsemek. Kendi değerlerini daha "**temiz**" ve üstün görmek.

Ancak bu yaklaşım dış politikamıza esnekliğini kaybettirdi. Ortadoğu'da tercihlerimizi hep Sünni akım ve yönetimlerden yana yaptığımız algısı oluştu. Bölgede "**namuslu arabulucu**" olma şansımız kalmadı.

Suriye konusunda hükümetin Esad'a intikamcı yaklaşımı, aşırıları dâhil Sünni muhalefete riskli desteği, rejimi değiştirecek bir savaşı teşvikte ısrarı Türkiye'yi barış yerine savaşa aracılık yapar duruma düşürdü. Son olarak ABD'nin sınırlı bir hava harekâtından bile yan çizmesi ve Rusya ile Esad'ın kimyasal silahlarının imhası konusunda anlaşıp müdahaleyi tamamen askıya alması AKP hükümetini yapayalnız bıraktı.

Diğer örnek Mısır konusunda darbeye darbe denmesi, Sisi'nin katliamına tepki doğru idi. Buna karşı, hükümetin baştan itibaren, Mursi'nin "**ideolojik müttefiki**" görüntüsünü vermesi bu krizde bir rol almamız olasılığını yitirmemize neden oldu. Bu, ülke yönetimiyle tamiri güç bir husumete yol açtı.

"**İnsani ve ahlaki değerlere**" dayandığı savunulan ama biraz kazıyınca alttan sekter renklerin sırttığı bu politikalar Türkiye'yi yalnızlaştırmakta. Başbakanın gezi olaylarını "**dış güçler, faiz lobisi**" gibi "**hayaletlere**" bağlaması, bu olaylardaki orantısız polis şiddeti ve medya üzerinde artan baskılar dıştaki imajımızı daha da törpüledi. AB ile zaten sun'î teneffüsle yürüyen ilişkilerimiz boğulmanın eşiğinde.

Şimdiki manzara politikalarımızın adalet, eşitlik, özgürlük gibi evrensel değerlerden çok dinî ve etnik referanslara dayandığı. Başbakan'ın dünyanın vicdanı olma iddiası dış politika yanlışlarını gizlemiyor. Cihana ayar verme hevesi ve gereksiz saldırgan söylemi ise ciddiyetimize gölge düşürüyor.

Bir aralar "**Türkiye eksen mi değiştiriyor?**" tartışması vardı. Şimdi ideolojik dış politikalarda ısrar edildiği takdirde asıl Türkiye'nin eksenini kaybetmesi gerçek bir tehlike.

Aslında yapılacaklar belli: Dışta tarafsız ve ihtiyatlı politikalara geri dönmek, evrensel değerlerle gerçekler arasındaki dengeyi tekrar kurmak, sekter yaklaşımlardan kaçınmak, Batı topluluğu üyesi ve AB adayı olduğumuzu hatırlamak, içte barış sürecini, yeni anayasa çalışmalarını ve demokratikleşmeyi hızlandırmak, popülist söylem ve yaklaşımlara son vermek.

Ama bu seçimler döneminde hükümetin böyle bir akılcı dönüş yapabileceğini hayal etmek bile zor doğrusu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kazananlar kaybedenler

Temel İskit 24.09.2013

Suriye kimyasal krizi şimdilik kontrol altında. Washington ABD- Rusya anlaşmasının uygulanması konusunda BM Güvenlik Konseyi kararı ve Esad'ın anlaşmaya uymaması hâlinde silahlı yaptırım istiyor. Rusya buna karşı. Sonuçta Esad'ı doğrudan suçlamayan, yaptırımdan bahsetmeyen bir karar çıkması daha olası.

Krizin en görünür sonucu ABD'nin müdahale ihtimalinin kalkması ve diplomatik çözümde tam mutabakat. **Kerry** ve **Lavrov 'Cenevre İki'** konferansı için tekrar kolları sıvadı. Başta temsil sorunu olmak üzere devasa engellere ve yakında toplanması olasılığının az olmasına karşın konferans yine de bir umut.

Her önemli uluslararası gelişmede olduğu gibi bu krizde de kazananlar ve kaybedenler var.

En kazançlı Rusya. Krizin çözülmesinde başrolü oynadı. Müttefiki Esad'ı ABD'nin hava harekâtından kurtardı. Guta katliamının faili olarak kabulünü önledi. Suriye diktatörünü muhatap düzeyine yükseltti. Moskova'nın Orta Doğu'da ABD kadar etkili bir aktör olduğunu tescil ettirdi. Veto gücüyle BM Güvenlik Konseyi'ni de istediği yöne çekecek gibi.

Esad'ın kazandığı muhakkak. ABD müdahalesi gündemden çıktı. İç savaştaki acımasız başrolü ikinci plana düştü. İktidarının en az bir yıl uzamasını garantiledi. Şimdi de, ateşkesten bahsedip uzlaşmacı bir görüntü vermeye çalışıyor. Muhtemel bir **'Cenevre İki'** öncesinde puan toplama peşinde.

İran da kazandı. Müttefiki Esad'ı kaybetmedi. İç savaşa Hizbullah vasıtasıyla faal müdahalesi sanki unutuldu. Şimdi arabuluculuk önerecek kadar ağırlık kazandı. Ruhani'nin iktidara gelişiyle İran'ın ABD ile Suriye konusu dâhil diyalog başlatıp bölgede etkisini artırması gündemde.

ABD ilk bakışta kazançlı değil. Obama mütereddit bir görüntü verdi. Kongre'nin iznine başvurması hata olarak nitelendi. Krizde inisiyatifi Rusya'ya kaptırdığı izlenimi oluştu. Buna karşı, Kongre'de iç politikayı da etkileyecek bir yenilgiden ve kamuoyu eğiliminin tersine bir karar vermekten kurtuldu. Ayrıca Suriye rejiminin bu tip silahlara sahip olduğunu ilk kez kabul etmesi ve Rusya'nın Esad'ın kimyasal silahlarının imhası sorumluluğunu paylaşması da ABD lehine birer puan.

İngiltere ve Fransa ikinci sınıf aktör rollerinde bile başarısız oyunlar sergiledi. Her iki ülkede iktidarlar ABD'yi desteklemeye çalışırken savaş karşıtı kamuoylarını etkin biçimde yönetemedi.

Suriye silahlı muhalefeti kaybetti. Aşırı İslamcılar dışında ABD'nin müdahalesine bel bağlayan Özgür Suriye

Ordusu gibi gruplar hayal kırıklığı yaşadı. Ayrıca, silahlı muhalefetin bölünmüşlüğü, hatta kendi aralarında savaşmaları, 'Cihatçılar'ın vahşeti hep Esad'a yarıyor.

Elbette asıl kaybeden Suriye halkı. Rusya- ABD mutabakatı iç savaşı durdurmuyor. Yakın tarihin insan eliyle en büyük felaketi devam ediyor.

Ve kaybeden Türkiye... Esad'ın gitmesi için askerî müdahale dâhil her yolu destekleyen AKP hükümeti büyük hayal kırıklığı içinde. Başbakan, Davutoğlu, Arınç beyanlarında kızgınlık ile üzüntü arasında gidip geldiler. Nedeni de belli. Esad'ın kazancı hükümetin kaybı oldu. Türkiye ne amaçladıysa gerçekleşmedi. Suriye iç savaşından birinci derece etkilenen, her gün sınırlarında çatışma ve ihlal yaşanan bir '**cephe ülkesi**' iken oyun dışı kalmaya devam ediyor.

Bu kadar hatadan sonra kolay değil ama, bu açmazdan çıkmamız Erdoğan ve Davutoğlu'nun Suriye politikalarını baştan aşağı gözden geçirip savaş yerine barışa aracılık etmeye çalışmalarına bağlı görünüyor.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merkel'e rağmen...

Temel İskit 01.10.2013

AB heyecanımızın zirve yaptığı dönemlerde AB'li muhataplarımızı üyeliğimizin ne kadar gerekli olduğuna ikna için en başta stratejik önemimizden bahsederdik. Gelişen ekonomimiz, dinamik ve genç nüfusumuzla desteklenen stratejik ağırlığımızın AB'yi bölgesel güç olmaktan küresel oyunculuğa terfi ettireceğini vurgulardık.

Zaten, müzakerelerin açılmasında o zamanki Avrupa liderlerinin bugünlere nazaran AB'nin geleceği hakkında çok daha geniş bir vizyona sahip olmalarının katkısı olduğu kuşkusuz.

Ne var ki uzunca bir süredir AB dünya sahnesinde iddialı bir rol oynamaktan vazgeçmişe benziyor. Üye ülkelerin önceliği ekonomik krizle baş etmek ve sorunlu Euro Bölgesi'ni kurtarmak. Stratejik ağırlık, global etkinlik gibi düşünceler zihinlerini pek işgal etmiyor.

Nitekim, son yıllarda Avrupa uluslararası krizlerde ya hiç ortalıklarda görünmüyor ya da ABD'nin dümen suyunda hareketle yetiniyor. AB'nin dış politika tenorları Fransa ve İngiltere'nin bile sesleri fazla duyulmuyor. Suriye'ye müdahale konusunda Cameron'un parlamentosundaki yenilgisi iddialı atılımlara karşı bir alarm zili gibi.

Aslında Almanya ağırlığını koymadan AB'nin global bir aktör olması pek mümkün değil. Merkel'in önderliğinde 2008 ekonomik krizini güçlenerek aşan bu ülke ise şimdiye kadar dış ilişkilerinde stratejik bir vizyonla hareket etmek bir yana hep pasif kaldı, ticaret ve yatırımı diplomasiye tercih etti.

Geçen haftaki seçimlerde büyük bir zafer kazanan Merkel'in bir dört yıl daha başbakan kalması en büyük olasılık. Merkel'in başarısını ekonomik istikrarı hedefleyen muhafazakâr politikalarına ve Euro Bölgesi sorunlarını yönetmekte başvurduğu kemer sıkma ve dayanışma karışımı yöntemlere borçlu olduğu anlaşıyor. Tekrar şansölye makamına oturduğunda Merkel'in bu '**kazanan**' çizgisini değiştirmesi beklenmiyor.

Kısacası önümüzdeki dört yılda da aynı güvenli ve ihtiyatlı politikalarını sürdüreceği anlaşılan Almanya dış dünyada risk almayı aklından bile geçirmeyecek. Bu da AB'nin içe dönüklüğünün devam etmesi, yeniden yapılanması tamamlanmadan köklü atılımlardan kaçınması demek. Tabii bu durumda ne kadar değerli bir '**stratejik katma değer**' olursa olsun Türkiye'nin zaten Merkel'in karşı olduğu üyeliğinin hızlandırılması pek olası değil.

Kaldı ki Türkiye'nin son yıllarda AB reformlarını yavaşlattığı, demokrasi açığının arttığı ve üyelik hevesinin kaçtığı görüntüsü yanında, stratejik ağırlığının zedelenmeye başladığı kanısı da yaygınlaşıyor. Daha üç yıl öncesinin herkesle dost, aracılığı değerli, model ülke imajı oldukça solmuş durumda. Abartılı liderlik iddialarının gerçeklerle bağdaşmaması ve ideolojik politikalarının zararlı etkileri, Batı'ya karşı sert ve aşağılayıcı söylemiyle de birleşince Türkiye'yi AB için dışında veya içinde aranan bir stratejik değer olmaktan uzaklaştırıyor.

Evet, Türkiye-AB ilişkileri oldukça elverişsiz bir konjonktürden geçiyor. Ama Avrupa ve Türkiye'yi tarih ve coğrafya sıkı sıkıya bağlıyor. Gelecekleri ortak. Çıkarları ortak. Hükümetler gelir geçer. Politikalar değişir. Tekrar yüksek konjonktür yakalanır. Nitekim bulutlar arasından güneş görülmüyor değil. Üyelik süreci düşük tempoda da olsa devam ediyor. Yeni fasıl açılması yakın. Kıbrıs'ta çapraz temaslar kararı önemli bir adım. Dün açıklanan demokrasi paketi reform sürecine herhâlde katkıda bulunacak.

tiskit@turk.net

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tehlikeli ilişkiler

Temel İskit 08.10.2013

"Siyasi çözüm geciktikçe Suriye'deki iç savaş giderek daha da radikalleşecek." Cumhurbaşkanı **Gül**'ün son derece başarılı cereyan eden **İstanbul Forum 2013** toplantısında yaptığı zengin içerikli açılış konuşmasında bu ifade de yer alıyordu.

Bu teşhis her geçen gün doğrulanıyor. Kendi şeriat yorumlarına dayalı gündemler izleyen radikal İslamcı savaşılar güçleniyor. Bunlardan **Irak ve Şam İslam Devleti** isimli **El Kaide** grubu bizim sınırimıza yakın bölgelerde üstünlüğünü kabul ettirmekte. Savaş artık üç, hatta daha fazla taraflı hâle geldi. Esad karşıtları zaman zaman kendi aralarında da çatışıyor.

Buna karşı eylül sonunda yine El Kaide bağlantılı **El-Nusra** ile birlikte **Selefilerin** de dâhil olduğu ondan fazla radikal grubun artık Batı destekli ve Türkiye'nin çabalarıyla kurulan Ulusal Koalisyon'u tanımadıklarını ilan etmeleriyle zaten iyice zayıflayan '**mutedil**' muhalefet hızla etkinliğini kaybediyor.

Hatta **Hür Suriye Ordusu** saflarından da aşırı gruplara kaymalarla Esad rejimine karşı özgürlük talepleriyle başlayan direnç hareketinin rayından çıktığı ve tam bir mezhep savaşına dönüştüğü kuşkuları artıyor. Suriye'nin mezheplere bölünmüş, hatta farklı aşırı eğilimlerden savaş lordlarının yerel hâkimiyet kurdukları bir **'başarısız devlet (failed state)'**e dönüşmesinden bile bahsedilebiliyor.

Aslında muhalefetin radikalleşmesi Esad'ın bir ölçüde işine gelmiyor değil. Batı'nın aşırı İslam korkusunu istismar ediyor. Savaşın aslında Suriyeli değil **'ithal' cihatçılar** olduklarına dikkat çekiyor. **Hür Suriye Ordusu**'na silah yardımının **'cihatçıların'** eline geçebileceği endişesini körüklüyor. İsyancıların tümünün teröristler olduğu tezini güçlendirmeye çalışıyor. Kimyasal silah konusunda Rusya'nın ince manevrasıyla kazandığı **'geçerli muhatap'** konumuna güvenerek barışçı ve uzlaşıcı bir görünüm vermeye çalışıyor.

Böyle bir tabloda sürdürülebilir bir siyasi çözümü amaçlayan **Cenevre II**'nin gerçekleşmesi olasılığı uzak görünüyor. Hem bu savaşta **'uzaktan kumandaları'** elinde tutan İran dâhil bütün tarafların, hem Esad'ın kendisi bütün **'sahada'** savaşan tarafların masaya oturtulması ihtilaf konusu.

Daha da önemlisi **'saha'**daki **El Kaide** bağlantılı radikal güçlerin dâhil edilmesi sözkonusu değil. Onların da pek umurlarında değil doğrusu. Batılıların ve bazı Suriyeli muhalif çevrelerin ümidi, radikal güçler dışında bir uzlaşya varılırsa zaten Suriye halkının benimsemediği bu **'ithal'** güçlerin nötralize edilebileceği. Hâlbuki başka coğrafyalardaki örnekler **El Kaide**'nin hiç de **'buharlaştırmadığını'** gösteriyor. Bu nedenle **Cenevre II**'nin **'saha'**yı gözönüne almaması hâlinde sonuçlarının boşlukta kalması olasılığı çok fazla.

Giderek kararan bu ortamda tavizsiz Esad karşıtı tutumuyla iç savaşa açık ve gizli biçimde müdahil olan Türkiye'nin daha dengeli ve mesafeli bir tutuma geçmesinin zamanı geldi de geçiyor bile. Herhâlde bunun en baş koşulu ise bazı Sünni İslamcı gruplara bize terör olarak geri dönme olasılığı giderek artan desteğimizi tasfiye etmemiz. Her ne kadar hükümet yalanlasa da **El Nusra**'ya yardımımız açık bir sır.

Bu arada, **'barış süreci'** gözönünde tutulduğunda PKK'nın Suriyeli kardeşi PYD'ye karşı izlediğimiz hasmane tutumun izahı da giderek güçleşiyor. Bu harekete karşı **El Kaide**'cileri kullanmakla hangi tehlikeyi önlemeye çalıştığımız anlaşılmıyor.

Aslında Erdoğan'ın ateşle oynadığımızı fark etmeye başladığı söylenebilir. Başbakan'ın son sıralarda aşırı uçların hepsine karşı olduğunu vurgulaması, **El Kaide**'yi ismen zikrederek kınaması önemli. Son olarak, Suriye'nin mezhep savaşına gittiğini belirtmesi ve uçaklarla **'başka bir mezhebin'** savaşçılarının uçaklarla getirildiğini söylemesi de bu tehlikeyi fark ettiğinin işaretleri.

Umarız bu uyanma uygulamada da yankısını bulur.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ortadoğu'da 'yeni oyun' mu

Temel İskit 15.10.2013

Bugün Cenevre'de **İran** ile **Beş Artı Bir ülkeleri** arasında bir nükleer müzakere turu daha yapılıyor. Bu aynı formattaki sekizinci toplantı. Şimdiye kadar görüşmeler gerçek müzakerelerden çok karşılıklı monologlar

şeklinde cereyan etti.

Zaten geçmişte İran'ın nükleer programında silah amacını güttüğü kuşkusunu giderecek herhangi bir değişiklik niyeti göstermemesi üzerine iş, sabrı taşan ABD öncülüğünde bu ülkeye ambargo uygulanmasına kadar gitti.

Hâlbuki şimdi yepyeni ve iyimser bir hava var. İran iyi niyetinden ve Cenevre'ye çok daha yapıcı bir öneri planı getireceğinden bahsediyor. **Kerry** İran'ın uluslararası kontrole kapılarını inandırıcı biçimde açması hâlinde önümüzdeki aylarda ambargonun kaldırılmasının düşünülebileceğini söylüyor.

Ümit, İran'ın uranyum zenginleştirme oranını düşürmeyi ve şimdiye kadar elde ettiği düşük ve orta zenginlikteki uranyum stokunu ihraç etmeyi veya azaltmayı kabul etmesi. Böylece silah edinme olanaklarının sınırlanması ve/veya geciktirilmesi.

Buna karşılık Batı'nın İran'a ambargoyu kaldırması ve bu ülkenin barışçıl amaçlarla nükleer enerjiye sahip olmasını ve bu amaçla uranyum zenginleştirebilmesini '**ilke olarak**' kabul etmesi üzerinde duruluyor.

İklim değişikliğini yaratan, İran'ın yeni Cumhurbaşkanı **Ruhani**'nin geçen ay New York'ta başlattığı diplomasi taarruzu. Ruhani'nin Obama ile telefon görüşmesiyle **Kerry** ve **Zarif**'in biraraya gelmesi de eklenince beklentiler İran'ın nükleer programı üzerinde uzlaşma ümidini de aştı. ABD ile İran arasında 1979'dan beri süren düşmanlığın sona ermesi olasılığından bahsedilmeye başlandı.

Ruhani ve ekibinin **Ahmedinejad** döneminin geride kaldığını vurgulamaya itina etmesi bu beklentileri doğruluyor gibi. ABD artık '**Büyük Şeytan**' değil '**Büyük Ulus**'. Yahudi soykırımı '**uydurma**' değil '**haince suç**'. Her yıl yapılan anti-Siyonist konferans bu yıl iptal.

Aslında Ruhani'nin ılımlı politikalarının arka planında İran'ın ambargonun etkilerini giderek daha acı şekilde hissetmesi var. Petrol ve doğalgaz gelirlerini normal yollardan transfer edememek ekonomiyi vuruyor, döviz kıtlığı had safhada, riyalin düşüşü sürüyor.

Ama uzlaşmaya sade İran değil Batı da hevesli. ABD'de, kamuoyunun savaş bıkkınlığı ile desteklenen bariz bir yumuşama arayışı gözleniyor. Afganistan'dan çıkış, Suriye'de Rus formülüne sarılma bunun örnekleri. Nükleer üzerinden İran'la barışmak da Obama için makbul bir amaç. İran'ın ekonomik potansiyelinden pay almak peşindeki AB büyükleri de çözüm beklentisinde. İngiltere İran'la elçi değişimi adımını attı bile.

Ancak herkes memnun değil. En başta İsrail son derece rahatsız. **Netanyahu** İran'la yumuşamaya savaş açmış durumda. Ruhani için '**kuzu postuna bürünmüş kurt**' diyor. Obama'yı İran'a ambargonun sürmesi gereğine inandırmaya çalışıyor. Tek başına kalsalar bile İran'ın nükleer silah elde etmesine müsaade etmeyeceğini söylüyor. Nükleer anlaşma için koyduğu aşırı koşullar gerçekçi bulunmayan Netanyahu'nun tek ümidi galiba İran'da aşırıların Ruhani'yi sabote etmeleri.

Nitekim New York'tan dönünce başta Devrim Muhafızları'nın lideri, tutucu çevreler Ruhani'ye büyük tepki gösterdiler. Ancak son söz sahibi **Hamenei**'in icazetinin şimdilik sürdüğü anlaşılıyor.

Diğer bir olası '**kaybeden**' de **Suudi Arabistan**. ABD-İran el sıkışması İran'a derin husumeti bilinen Suud hanedanıyla ABD'nin geleneksel ilişkilerini örseleyebilir.

Sonuçta Ortadoğu'da zemin yine kaygan, kartlar yine baştan karılabilir.

Bu ortamda Türkiye'nin etkili olma imkânları sınırlı. Nükleer konuda arabuluculuk günlerimiz mazide kaldı. Şimdi zaman bu tarz iddialarla enerji kaybetmek yerine ihtiyatlı, tarafsız ve dengeli politikalara geri dönmenin zamanı. Batı'yla ilişkilerimiz ve AB adaylığımızın bölgede en büyük kozumuz olduğunu hatırlayarak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Raporun yıldızı Gezi

Temel İskit 22.10.2013

Son **AB İlerleme Raporu** hakkındaki Dışişleri ve AB bakanlıklarının resmî değerlendirmeleri '**Bayramdan sonra**' nihayet yayınlandı. Her iki bakanlığın açıklamaları makul ve olumlu. Değerlendirmeler genellikle Komisyon'un hükümetin reformlarını ve barış sürecini başlatmasını '**takdir**' etmesinden duyulan memnuniyete odaklanıyor. Dışişleri'nin en önemli eleştirisi Komisyon'un Kıbrıs sorununa '**tek taraflı**' bakışı.

Zaten resmî açıklamalar beklenmeden Rapor geçen hafta medyada oldukça geniş bir yer buldu. Bazı peşin hükümlü tepkiler haricinde yorumların ortak noktası Komisyon'un dengeli ve objektif bir yaklaşım benimsemiş olduğuydu.

İşin doğrusu Komisyon'un Türkiye'de AB üyeliğine kamuoyu desteğinin devamlı düştüğü, AB'de ilgisizliğin arttığı bir ortamda katılma sürecini menfi etkilemekten kaçınmaya özel itina gösterdiği açıkça görülüyor.

İlerleme raporlarının çerçevesini oluşturan **Strateji Belgesi**'nin Türkiye bölümüne de bu olumlu hava hâkim. Belge son bir yılda reformlarda önemli ilerlemelerin kaydedildiğinin altını çiziyor. Dördüncü yargı paketinin temel hakları güçlendirdiği, son demokratikleşme paketinin önemli ek reformlar öngördüğü belirtiliyor. Barış süreci '**tarihi**' olarak niteleniyor.

Buna karşı bence bu yılki raporların '**yıldızı**' olan **Gezi olayları** ağırlıkla eleştirel bir yaklaşımla ele alınıyor. '**Gezi**' bir yandan genellikle Türkiye'de sivil topluma bakış açısı, diğer yandan hükümetin gösterilere müdahale şekli bakımından irdeleniyor.

Gezi protestoları Türkiye'de gelişen ve faal bir sivil toplumun mevcudiyetine delil olarak gösterilip övülüyor. Hatta bu gösteri dalgasının son onyıllardaki demokratik reformların bir sonucu olduğu ileri sürülüyor (Bu ifadeler **Gül**'ün '**Olayların başlangıcı ile gurur duyurum. Türkiye'nin problemleri demokratik ülkelerinkine benzer problemler haline geldi**' ifadeleriyle örtüşüyor)..

Ancak, sivil toplumun mevcut kısıtlayıcı mevzuat dâhil pek çok engellerle karşı karşıya olduğu özellikle vurgulanıyor. Gezi olaylarının sivil toplumun siyasi aktörler tarafından hâlâ demokrasinin meşru bir unsuru olarak görülmediğini ortaya koyduğu belirtiliyor.

Hükümetin '**genellikle barışçı**' olarak nitelenen gösterilere müdahale şekli ise '**ciddi endişeye yol açtı**' deniyor. Polisin aşırı güç kullanması ve diyalog eksikliği eleştiriliyor. Hükümetin '**Gezi**'yi ele alış şekli ülkedeki siyasi iklimdeki kutuplaşmanın ve uzlaşma ruhu eksikliğinin örneği olarak gösteriliyor.

Sonuçta Komisyon'un Gezi olaylarını ülkemiz demokratikleşme sürecinde önemli bir test olarak gördüğü açık. '**Gezi**'ye çarpık bir bakışla yaklaşp bu sınavı geçemeyen hükümetin payına da doğal olarak ancak eleştiri ve uyarı düşüyor.

İlerleme Raporu'ndaki tespit, eleştiri ve tavsiyeler AB'yi çıpa olarak alma iradesini taşıyan bir Türkiye için son derece değerli. Öte yandan Komisyon Raporu başlıbaşına üyelik sürecini '**ilerletme**' gücüne sahip değil. Bunun için AB üye ülkelerinin iradesine de ihtiyaç var.

Örneğin Strateji Belgesi'ndeki en somut öneri olan, bölgesel politikalara ilişkin 22. fasıl müzakerelerini başlatacak hükümetlerarası konferansın toplanması üye ülkelerin Merkel'in icazetiyle muhtemelen bugün alacağı anlaşılan kararına bağlı. Aynı şekilde Komisyon'un önerisi doğrultusunda Yargı ve Temel haklar başlıklı 23. ve Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlıklı 24. fasıllarda müzakereler ancak Konsey'in kararıyla açılabilir. Nihayet Komisyon'un olumlu baktığı vize sorununun çözümü bizim kadar üye ülkelerin de eline bakıyor.

Her hâlükârda hâlen askıda bulunan sekiz fasılın da açılarak üyelik sürecinin gerçekten ivme kazanmasının Kıbrıs sorunundaki gelişmelere bağlı olduğu gerçeğini unutmak ne mümkün.

AB üyeliğimizin önündeki bu temel engel ile ilgili duruma da gelecek yazılarda bakalım.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB süreci ve Kıbrıs için 'oyun değiştirici' aranıyor

Temel İskit 29.10.2013

AB ile katılma müzakerelerinde üç buçuk yıl aradan sonra **yeni bir fasılın açılması tabii ki olumlu bir adım**. Ancak süreç artık yoluna girdi havasındaki bazı yorumlar fazla abartılı.

Bu arada 22. fasılın zaten hazırda açılacağı ama buna Gezi gerekçesiyle karşı çıkan **Merkel** güçlüğüle ikna edilerek Alman seçimlerinin ve Komisyon Raporu'nun sonrasına ertelendiği unutulmamalı.

Kaldı ki sürecin gerçekten rayına oturması için bunun **devamının gelmesi gerek**. Hâlbuki Komisyon'un Yargı ve Temel Haklar başlıklı 23. ve Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlıklı 24. fasıllarda müzakerelerin açılması önerisine bile AB'nin de yararına olmasına rağmen—**Konsey'den yanıt yok**. Öte yandan Katma Protokol nedeniyle zaten sekiz fasıl askıda. Fransa'nın blokajı tamamen kalktı mı belli değil.

Süreçteki bu 'ağır çekim ilerleme' ancak şimdilerde revaçta olan tabirle 'oyun değiştirici' bir olay veya gelişme ile aşılabilecek gibi gözüküyor.

Aslında hem AB'nin hem de Türkiye'nin ataletini kıracak ve her iki tarafta süreci gerçekten ilerletme iradesini yaratacak '**oyun değiştirme**' potansiyelini taşıyan bir faktör var: **Kıbrıs**.

Kıbrıs'ta bir uzlaş pek çok düğümü çözer. Almanya'nın dahi üyeliğimize karşı direncini azaltır, müzakereler hızlanır, **üyelik elle tutulur hâle gelir**. Hatta çözümü beklerken Güney Kıbrıs'a limanlarımızın açılmasını sağlayıp sekiz fasıldaki blokajı kaldıran bir formül bulunması dahi sürece büyük ivme kazandırır.

Gerçekte **Kıbrıs'ta hareketlenme var**. İki yıl kadar önce kesilen toplumlararası **müzakerelerin önümüzdeki ay yeniden başlaması söz konusu**. KKTC ve Rum yönetimi arasında gizli-açık temaslar sıklaştı. Ankara'nın Rum kesimi, Atina'nın ise Kıbrıs Türk tarafı ile **çapraz görüşmelerinin** başlatılmasında mutabık kalınması önemli. Bu arada FIFA ve UEFA'nın aracılığıyla **Kıbrıs Türk ve Rum futbol federasyonlarının 'Kıbrıs' adı altında birleşmelerinin** gündemde olduğunu da unutmayalım.

Ne var ki Davutoğlu'nun ifadesiyle '**açılan fırsat penceresi**'nin kullanılıp kullanılamayacağı pek belli değil. Anlaşıldığına göre, müzakerelerin metodolojisi hakkında dahi henüz bir mutabakat yok. Kaldı ki, başta egemenlik, güç paylaşımı, toprak ve tazminat olmak üzere şimdiye kadar ilerleme sağlanamayan konularda **tarafların tutumlarını ne ölçüde esnetecekleri bilinmiyor**.

Türk tarafı iyimser. Mart 2014'e kadar müzakerelerin tamamlanıp referanduma gidilebileceğinden bahsediyor. Ama daha uzlaşıcı bir tutum takınacak mı belli değil. Öte yandan, **2014 seçimler dizisi atlatılmadan AKP hükümetinden** bir yandan garantörlük ve asker çekme konularında, diğer yandan limanların Güney Kıbrıs'a açılması konusunda **herhangi adım atmasını beklemek güç**.

Buna karşı yeni liderleri **Anastasiadis'in** geçmişteki çözüm taraftarlığına rağmen **Rumlar şimdilik ellerini açık etmiyor**. Kamuoyu yoklamaları ise olası bir referandumda ortak bir çözüme '**hayır**' diyeceklerin yüzdesinin '**evet**'lere nazaran daha fazla olduğunu gösteriyor. Ağır ekonomik krizin ezdiği **Rumlar için 'birleşme'den ne yarar sağlayacakları soru işareti**.

Öte yandan, Maraş'ın iadesine karşı Ercan ve Magosa'nın uluslararası trafiğe açılması gibi güven artırıcı önlemlerde de bir yere gidilmediği anlaşıyor.

Nihayet, bir ara Kıbrıs off shore gaz rezervlerinin çözümü teşvik edebileceği ümidi de suya düşmüş gibi. **Gaz şimdilik birleştirici değil ihtilaf konusu**. Türkiye'nin sondajlarla ilgili tehditkâr tutumu sürüyor. **Rumlar ise gaz konusunu toplumlararası müzakerelerin kesinlikle dışında tutmak kararında**.

Bu durumda **kendi 'oyun değiştiricisi'ne muhtaç Kıbrıs'ın** Türkiye'nin AB üyelik sürecinde bu rolü oynayabileceğini düşünmek gerçekçi değil.

Yani başlıktaki gibi, **hem AB üyeliğimiz hem Kıbrıs sorunu 'oyun değiştirici'lerini bekleyip duruyor**.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikada 'reset' zamanı

Temel İskit 05.11.2013

Malûm, hem içerideki hem dıştaki pek çok gözlemci ve yorumcu **Türkiye'nin** Arap baharının çiçek açtığı dönemdeki **başarılı ve etkili imajının tersine döndüğünde hemfikir**.

Bunda dış faktörlerin de rol oynadığı kabul edilmekle beraber **başlıca müsebbibin** bizzat AK Parti hükümetinin hatalı politikaları olduğunda da mutabakat var.

Çıkarılan hata listesi kabarık: Başta Suriye’de olmak üzere bölgedeki gelişmeleri yanlış teşhis etmek, mezhepçi politikalar izlemek, abartılı **‘vizyonlar’** peşinde koşmak, Batı aidiyetini ve AB adaylığını unutmak, sık sık kırıncı bir üslup kullanmak, Gezi olaylarında dayanaksız dış komplo iddialarıyla ciddiyet kaybına uğramak, **sonuçta neredeyse tüm komşularla, hatta müttefiklerle ihtilafa düşmek.**

Hükümetin bu yöndeki eleştirilere tepkisi genellikle **kulak tıkamak** veya kendine yakın yayın organlarının desteğiyle **savunmaya geçmek** şeklinde oldu. Hep karşı tarafın kusurlu veya kötü niyetli olduğu ileri sürüldü, **‘değerli yalnızlık’** gibi kavramlar icat edildi, bazen inkâr yoluna sapıldı.

Dahası, **en yumuşak eleştiriler bile Başbakan’ın veya hükümetin varlığının hedef alındığı şeklinde yorumlandı.** Özellikle, bazı marjinal çevreler hariç, Batı kaynaklı eleştirilerin iyi niyet taşıyabileceği, Batı’nın, bölgedeki en önemli müttefikinin istikrarının bozulmasını ve ortak çıkarlarının zedelenmesini arzu etmeyebileceği düşünülmedi.

Kanımca böyle **‘iyi niyetli’** eleştirilerden en kapsamlısı ABD’nin iki emekli Ankara büyükelçisinin Türk-ABD ilişkileri hakkındaki son raporu. Rapor Washington’a hitap ediyor olsa da aslında **‘kızım sana söylüyorum gelinim sen anla’** misali Türkiye’ye dönük eleştiriler içermekte. Gerçekte raporun tespit ve önerileri hükümet dışı pek çok çevreden yükselen seslerden fazla farklı değil.

Bu raporun ve benzeri uyarıların AKP iktidarı ve destekçileri tarafından **‘yanlı’** olarak damgalanması sürüyor. Ancak son sıralarda, **hükümetin de bu tarz önerilerle uyumlu bazı değişikliklere gitmeye başladığı görülmüyor değil.**

Önemli bir adım Irak merkezî hükümetiyle ilişkilerde atıldı. Neredeyse husumet derekesinde bozulmuş olan ilişkilerin tamiri süreci Irak Dışişleri Bakanı’nın Ankara’yı ziyareti ile ivme kazandı. Davutoğlu’nun Bağdat’ı ziyaretini takiben Maliki’nin Türkiye’ye gelişi ve Erdoğan’ın ziyareti iadesinin **normalleşmeyi tamamlaması** bekleniyor. Bu yumuşamanın Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi’yle iyi ilişkileri zedelemekten kaçınarak ilerletilmesine itina ediliyor.

İran Dışişleri Bakanı’nın son Türkiye ziyaretinde vurgulanmaya gayret edildiği gibi, **iki ülke arasında özellikle Suriye nedeniyle doğmuş olan soğukluk atlatılmaya çalışılıyor.** Tarafların **‘mezhepçiliğin yükselmesinden endişe duyduklarını’** belirtmeleri ve Suriye’ye barış getirme çabalarında işbirliği yapabileceklerini ifade etmeleri önemli.

İran ve Irak’a ilişkin politika revizyonunun arka planında **AKP hükümetinin Suriye iç savaşında El-Kaide irtibatlı gruplara destek verdiği ithamlarını savuşturma kaygısının** da yattığı anlaşılıyor. Hükümetin sürdürülebilir olmayan sekte politikalarından gerçekten vazgeçtiğine herkesi ikna etmeye ihtiyacı var.

Tabii iş İran ve Irak ile yumuşamayla bitmiyor. Bölgede Türkiye’nin, taraf tutmayan, ideolojik yaklaşımlardan uzak, Batı üyesi, AB adayı, etkin ve özenilecek ülke imajını tekrar kazanması yeni açılımlar bekliyor.

Bu yönde, **Suriye’de Esad sabit fikrinden sıyrılıp uluslararası toplumla uyum hâlinde hareket etmeye çalışmak, İsrail ile tazminat meselesini hâl yoluna sokup hiç olmazsa diplomatik ilişkileri ihya etmek, Mısır için reel politika gereklerini gözönüne almaya başlamak** hemen akla gelen bazı adımlar.

Şimdiye kadarki sekte önyargılarını ve popülist eğilimlerini kontrol altına alabilirse bu politika

'reset'lerinden AK Parti hükümetinin de kazanacağı çok şey var.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Reset'te El Kaide etkisi

Temel İskit 12.11.2013

Oldum olası kaygan bir zeminde yaşayan Ortadoğu'da yine **yeni dinamikler sahnede**. Özellikle **Suriye iç savaşı bölge dengelerini derinlemesine etkiliyor**.

Bu dinamiklerin öne çıkan bir aktörü **El Kaide**. ABD'nin çekilmesinden sonra zemin bulduğu Irak yanında Suriye'de faaliyetlerini artıran bu Sünni İslamcı terör oluşumu **artık bölgedeki tüm tarafları politikalarını yeniden ayarlamaya zorlayacak kadar etkili bir 'ortak düşman' hâline geldi**.

Son beş yıldır Irak'taki Şii hedeflere saldıran El Kaide kaynaklı sivil ölüm sayısı 2013'te ayda sekiz yüzü bulmuş durumda. **Bağdat çaresizlik içinde**. Başbakan **Maliki geçen hafta Washington'a giderek acil yardım talebinde bulundu**. Obama'nın cihatçılara karşı Irak ordusuna daha fazla teçhizat desteği vaat ettiği anlaşılıyor.

Malum, El Kaide Suriye'de de 'Irak ve Levant İslam Devleti' adı altında hem Esad'a hem de diğer muhalif gruplara karşı savaşıyor. Daha önce yine El Kaide bağlantılı Al Nusra cihatçıları zaten aynı hedeflerle, bu arada Kürt gruplarla mücadele etmekteydi.

El Kaide'ye bağlı grupların güçlenmesinin Batı'nın Suriye'deki seküler muhalefete silah yardımıyla cihatçıların eline geçeceği endişesiyle çekingen davranmasına yol açtığı biliniyor. Şimdi ise **ABD iç savaşa çözüm ararken önceliği El Kaide dışındaki muhalefet cephesini**, zayıflayan Ulusal Koalisyon ötesinde de **genişletmeye ve bölge ülkelerini cihatçılarla mücadeleye yöneltmeye verir görünüyor**.

Bu arada, **Esad** kimyasal silah hayat öpücüğü yanında El Kaide bağlantılı grupların vahşeti ve işgal ettikleri bölgelerden gelen dehşet hikâyelerinin yarattığı yaygın tepki sayesinde **durumunu sağlamlaştırıyor**. Suriye'deki muhalif çevrelerin bile Esad'ı Al Nusra'ya tercih ettikleri hakkında bilgiler var.

İç savaşa uzaktan kumanda ile katılanlardan **Suudi Arabistan** ise artık finanse ettiği **Selefi ağırlıklı güçlerin sadece Esad'a değil Al Nusra'ya karşı da savaştığını iddia ediyor**.

Bu arada ABD'nin İran ile yakınlaşmasının yan yararlarından biri olarak muhtemel Cenevre-II perspektifinde Tahran'ın Esad üzerindeki etkisinden yararlanmayı düşündüğü de akla geliyor.

El Kaide'nin politika değişikliğine zorladığı ülkelerden biri de Türkiye. Geçen haftaki **'reset'** yazımda zaten Bağdat ile buzların erimesinin ve İran'la yakınlaşmamızın arka planında AKP hükümetinin El Kaide bağlantılı gruplara destek verdiği iddialarını savuşturma çabasının yattığına işaret etmiştim.

Bu çabalar giderek artıyor ve fiiliyata geçiyor. Gül'ün '**Akdeniz kıyılarında Afganistan**' uyarısı bir işaret fişeydi. Sonra, daha geçenlerde '**Suriye'deki tüm gruplar dostumuz**' diyebilen **Davutoğlu bu defa radikal grupları desteklemediğimizi açıklama zorunluluğunu hissetti**. Son Bağdat ziyaretinde '**terör**'e ve '**mezhep fitnesi**'ne karşı işbirliği sözü verdi. **Başbakan** ise **Al Nusra'ya arka çıktığımız iddialarını önce "öyle gruplar mı varmış" dedikten sonra "hepsi yalan, hepsi iftira" diye külliye reddetti**.

Nihayet, PYD lideri Salih Müslim'in **Türkiye'nin kendileriyle çarpışan Al Nusra cihatçılarına desteğini çektiğini** söylemesi ve Suriye'ye havan topu mermisi götüren kamyonun yakalanması gibi işaretler **hükümetin Esad saplantısıyla aktif veya pasif olarak desteklediği radikal İslamcılardan elini çekmeye başladığını gösteriyor**.

Bu tutum değişikliğinde hükümetin Suriye'deki aşırı radikalleşmenin Türkiye için artan riskini nihayet anlamaya başlaması kadar, **ABD ve genellikle Batı'nın uyarılarına kulak vermeye mecbur kalmasının etken olduğu anlaşıyor**.

Bu şekilde **El Kaide**, Ortadoğu dengelerini etkilemesi yanında, **AKP hükümetinin sekte politikalarından dümen kırmasına ve hayalci vizyonlardan vazgeçip Batı aidiyetiyle ve çevresiyle daha uyumlu ve ayağı yere sağlam basan bir çizgiye dönmesine katkı yapmak gibi hayırlı(!) bir işlev de görüyor** sanki.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD-İran baharı

Temel İskit 19.11.2013

İran ile 5+1 ülkeleri arasındaki son görüşme turu büyük umutlar yaratılmasına karşın anlaşmayla sonuçlanamadı. **Yarın**, şimdiye kadar görülmemiş bir ilerleme kaydedilen müzakerelere kaldığı yerden devam edilecek.

Tam eşiğine gelmişken, İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerinin sınırlandırılmasına karşı ekonomik ambargonun gevşetilmesini öngörecektir '**ilk adım**' anlaşmasının son dakikada suya düşmesinin sorumluluğu ortada kaldı. Ama Fransa'nın İran'la anlaşmaya şiddetle karşı çıkan milyarlık bir silah anlaşması yaptığı Suudi Arabistan ile İsrail'e yaranmak için zorluk çıkarttığı kanısı yaygın.

Somut olarak, **müzakerelerin duraklama nedeninin İran'ın 'vazgeçilemez' uranyum zenginleştirme hakkının teslim edilmemesi ve nükleer yakıt üretimine daha kayıtlayıcı sınırlar konulmak istenmesi olduğu anlaşıyor**.

Görüşmelere devam kararının da gösterdiği gibi ümitler sürüyor. Kolay olmayacak ama **eninde sonunda bir 'geçiş' uzlaşması ortaya çıkacak** gibi. Bunun esas nedeni bu defa aslında **müzakerelerin esas tarafları olan ABD ve İran'ın anlaşma iradesine sahip olmaları. Hem İran hem ABD nükleer anlaşmayı daha geniş bir perspektif içinde görüyor**.

İran'ın yakın beklentisi ekonomik sıkıntılarının hafiflemesi. **Ama asıl 'normalleşmek' ve uluslararası kabul görmek istiyor.** Böylece bölgede nüfuzuna ve politikalarına destek bulmayı umuyor.

ABD 'baş ağrısı' bir sorunu çözmek yanında bölgede radikal Sünni hareketlere karşı daha sağlam bir güç dengesi kurulmasında yarar görüyor. Suriye krizinde de İran'la yapıcı bir işbirliğine girmeyi umuyor. İran'a yatırım için bekleyen ABD şirketlerini de unutmamak gerek.

Bu nedenlerle Obama ve Ruhani 5+1 müzakerelerinin üstüne titriyor. İran hemen Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile daha geniş denetlemeye kapısını açan bir anlaşma yaptı. Ardından **Ajans Tahran'ın nükleer programını fiilen askıya aldığı yolunda bir rapor yayınladı.** Bunun müzakereleri olumlu etkilemesi umuluyor. Ümitler Hameney'in de bu gidişata icazet vereceği yolunda.

ABD'de ise **Kerry anlaşmaya olumsuz bakan Kongre'yi iknaa ve İran'a yeni yaptırım kararı almasını önlemeye çalışıyor.** Obama sürekli **'diplomasiye fırsat verme'** vurgusu yapıyor.

Anlaşma karşıtı diğer cephelerden **Suudi Arabistan artık petrole ihtiyaç duymayan Washington için eskisi kadar önemli değil.** Netanhayu'nun bütün bağırıp çağırmalarına karşın, tek başına İran'a saldıramayacak durumdaki **İsrail ise İran'ın 'ehlileşmesinin' yararına iknaa çalışılıyor.** ABD ile bahar yaşayan İran'ın İsrail'le zıtlasmaya devamının düşünülemez olduğu vurgulanıyor. Ruhani'nin gelir gelmez **'holokost'**u inkârdan vazgeçtiğine işaret ediliyor.

Kısacası **ABD-İran yakınlaşması bölgedeki bütün dengeleri etkileyecek gibi. Türkiye ise gelişimlerin dışında gözüküyor.** Yanlı ve ideoloji boyalı tutumlarımız dış politikamıza esnekliğini kaybettirdi. Büyük oynama heveslerimiz boşa çıktı. Örneğin 5+1 ülkeleri ile İran arasında arabuluculuk gibi girişimlerimiz mazide kaldı. (Şimdilik Myanmar'da Müslüman-Budist diyaloguna önyak olmak gibi işlerle oyalanıyoruz).

Şimdi 'oyun kurucu' olamadığımıza göre kurulan oyunlara göre politika izlemenin gerekliliğini anlamaya başladık galiba. Koşulların ve ABD öncülüğünde Batı'nın itmesiyle yöneldiğimiz dış politika **'reset'**i bunu gösteriyor. Ancak, Bağdat ve Tahran'la nispi yakınlaşma ve Suriye'de El-Kaide'ye desteği kesme yetmeyecek sanki.

ABD-İran yakınlaşmasının tetikleyeceği yeni dengelerde, Suriye politikamızı muhtemelen Esad'ı da hesaba katacak şekilde gözden geçirmemiz, İsrail'le barışmaya zorlanmamız, Mısır'daki gerçekliği kabul etmemiz ufukta gözüküyor.

Bu perspektifin irdelenmesini ve yeni Ortadoğu'nun oluşmasında elimizdeki belki de tek güçlü kart olan **Türk-Kürt barış ve işbirliğinin potansiyel rolünü** de haftaya bırakalım.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Geleneksel politikalar'a zorunlu dönüş

Temel İskit 26.11.2013

İran ile 5+1 ülkeleri arasında İran'ın nükleer programının belirli yönlerinin dondurulmasına karşı ambargonun bir ölçüde hafifletilmesini öngören altı ay süreli '**geçiş anlaşması**' nihayet imzalandı. **Ruhani'nin ifadesiyle** 'yeni ufuklar açan' **anlaşma aslında ABD-İran baharının ilk ürünü**. Bu '**tarihî**' ilk adımın daha kalıcı bir uzlaşmaya götürmesi bekleniyor.

Anlaşma Ortadoğu'daki dengeleri derinden etkileyebilecek. Uluslararası kabul gören bir İran bölgedeki nüfuzunu arttıracak. ABD Ortadoğu'da istikrar arayışları çerçevesinde bir baş ağrısından kurtulup radikal İslam'a karşı cepheyi güçlendirecek, Suriye'de etkili bir partner kazanacak.

Bölgede giderek etkin olmaya başlayan diğer bir faktör de Rusya. Moskova Suriye'deki orkestra şefliği yapıyor, Mısır'da nüfuzunu artırıyor, zaten İran ile işbirliği içinde.

Bu ortam AKP hükümetini bölgedeki gerçeklere ve gidişata ters giden politikalarını yeni koşullara uydurmaya zorluyor. Nitekim dış politikamızda Kuzey Irak Kürt yönetimiyle ilişkilerimizi bozmadan Bağdat ile arayı düzeltmek, İran'la nispi ısınma ve Suriye'de El Kaide'yi aktif veya pasif olarak desteklemekten kaçınmak şeklinde başlayan '**reset**' hız kazanmakta.

Aslında **bu ayarlamalar** bazen ileri sürüldüğü gibi aşırı iddialı ve ideolojik yönleri baskın olan '**komşularla sıfır sorun**' politikalarına dönüş değil. Daha çok **İkinci Dünya Savaşı sonrası geleneksel politikalara dönüş**. Bir yandan Batı dünyasında yer almaya ve evrensel değerlere uymaya çalışırken diğer yandan değişen dünya koşullarına ayak uydurmaya gayret eden gerçekçi politikalara dönüş.

Yeniden ayaklarımızın yere basmaya başladığının en açık işaretleri Davutoğlu'nun geçen haftaki ABD ziyaretinde görüldü. Son zamanlarda **ABD ile** Suriye, Irak ve Mısır'daki ayrışmalarımız ile İsrail'le sürtüşmemiz yanında Gezi yüzünden de **soğumuş olan ilişkileri ısıtma amacını güden bu hamle amacına ulaşmış görünüyor**.

Ziyarete ABD ile '**model ortaklığımız**' hatırlandı, '**ilelebet**' devam edeceği vurgulandı, ilişkilerin '**temel haklar ve demokratik normlara ilişkin evrensel ilkelere**' dayandığı belirtildi, Türkiye'nin '**Batı eksenî**' teyit edildi. Bu çerçevede, Çin füzelerinde bile geri adım atıldı, **zımnen NATO sistemine sadakatimiz yinelendi**.

Ortadoğu ile ilgili olarak, anlaşıldığına göre, Bağdat'la yakınlaşmamız yinelendi. **Mezhep kavgalarının dışında olduğumuz**, Suriye'de radikal İslamcılara destek vermediğimiz yeminleri edildi. Yine **Suriye'de tek çözüm yolunun diplomasi olduğu**, Cenevre-II için çalışılması gerektiği sonunda kabullenildi.

Bu arada, ironik olarak, vaktiyle biz İran ile Batı arasında arabuluculuğa yeltenirken bu defa ABD'nin Suriye nedeniyle aramız açılan Tahran ile bizi yaklaştırmaya çalıştığı sezildi. İran'la nükleer anlaşmadan sonra herhalde bu yakınlaşma daha da hızlanacak.

Bu çizgide açık kalan ve ABD'nin arzuladığı, İsrail ile ilişkilerin düzelmesi katı **Erdoğan- Netanyahu karşıtlığı** nedeniyle daha zor olacağı benzetmekte. Ama İran-Batı anlaşmasının kartları yeniden dağıtmasıyla **ileride İsrail ile Türkiye** tabii ABD'nin de itmesiyle **tekrar yakınlaşmakta yarar görebilir**.

Tabii son olarak Mısır'ın ilişkilerimizin düzeyini düşürmesinde olduğu şekilde, terkedilmeye başlanan **hatalı politikalarımızın serpintileri sürüyor**. Bu örnekteki gibi Başbakan'ın ölçsüz ideolojik saplantılı beyanlarının pişmiş veya pişmekte olan aşlara su katması ihtimali her zaman var. (Buna karşı Başbakan'ın tekrarladığı "Bizi Şanghay İşbirliği Örgütü'ne alın" lâfı ciddiye almaya değmez.)

Her hâlükârda **Türkiye bugün değişim hâlindeki Ortadoğu'da yerini ararken, şimdilik Batı aidiyetiyle ve bölge dengeleri içindeki özgül ağırlığıyla uyumlu bir politika çizgisine dönmeyi tercih eder görünüyor**. Pek de isabet ediyor.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Reset' yine yeniden

Temel İskit 03.12.2013

Sayın Davutoğlu 'reset'e itiraz etmiş. "Bu kavram sanki yanlış giden bir politika varmış da bu düzeltiliyor gibi dile getiriliyor. Böyle bir şey sözkonusu değil" demiş. "Türkiye politikalarını değiştirmede, bölge değişti" diye eklemiş.

Ben de diyorum ki, **bu itiraz doğru değil**. Yanlış giden politikalar evet vardı, şimdi düzeltilmeye çalışılıyor.

Bu yanlışları tekrar hatırlayalım.

Başta Suriye'de olmak üzere bölgedeki gelişmeler yanlış teşhis edildi. Mezhepçi politikalar izlendi. Tarafsızlığımız yitirildi. Abartılı '**vizyonlar**' peşinde koşuldu. Batı ve AB unutuldu. '**Gezi**'de komplo iddialarıyla ciddiyet kaybına uğranıldı. Sonuçta neredeyse tüm komşularla, hatta müttefiklerle ihtilafa düşüldü.

Şimdi de düzeltmelere bakalım.

En başta, **artık Sünni gözlüklü mezhepçi politikalardan uzaklaşıyor**. Bunun sonucu bölgedeki diğer aktörlere daha **tarafsız** şekilde yaklaşılmaya yönelindi.

Bu çerçevede, Irak'ta Sünnileri desteklememiz ve Suriye nedeniyle **Bağdat ile husumet derecesinde bozulmuş olan ilişkiler tamir edilmeye çalışılıyor**.

Bağdat'la barışmanın Kuzey Irak Kürt Yönetimi'yle ilişkilerimiz ve özellikle enerji işbirliğimiz bakımından ne kadar önemli olduğu da görüldü. Ankara Neçirvan Barzani'yle anlaşmalar imzaladığını Bağdat'ın onayı olmadığı için açıklayamadı. Şimdi buna tepki gösteren Maliki ve ABD pürtelaş iknaa çalışılıyor. Başlı başına bu gelişme bile politikalarımızı nasıl mecburen ama bazen bu durumdaki gibi sakarca düzelttiğimizi gösteriyor.

Suriye'ye gelince, iç savaşta El Kaide irtibatlı grupları desteklediğimiz kuşkuları giderilmeye çalışılıyor. Hatta anlaşılan **Al Nusra gibi cihatçılara aktif veya pasif yardımlarımız fiilen de kesiliyor**.

Daha önemlisi **Esad'ın gitmesine odaklı Suriye politikamız zoraki değişikliğe uğradı**. Suriye'de tek çözüm yolunun diplomasi olduğu, Cenevre-II için çalışılması gerektiği kabullenildi. **İşler Suriye konusunda tam zıt politikalar güttüğümüz İran ile ortak hareket etmeye kadar vardı**. Yakında Suriye politikamızda tam bir dönüş yapmamız bile olası. Zira Esad rejimi Cenevre-II'ye katılacağını ama iktidarını tartışma konusu yapmayacağını açıkladı. Yani 20 Ocak'ta **konferans gerçekleşirse Türkiye, 'düşmanı' Esad'ın temsilcileriyle masaya oturmaya mecbur kalacak**.

Yine düzeltmeler olarak, **Batı'yla iman tazelendiğini**, Çin füzelerinde geri adım atıldığını, ABD ile **'model ortaklığımızın'** hatırlandığını, **'temel haklar ve demokrasi evrensel ilkelerine'** bağlılığımızın teyit edildiğini, hatta **'Gezi'nin Avrupa'daki gösterilere benzemesinden gurur duyulduğunun ifade edildiğini** de unutmamak gerek.

Bu gidişatın gösterdiği gibi 'reset' gerçek. Geleneksel politikalarımıza döndüğümüzün pek çok işareti var.

Bu olumlu gidiş aslında şartların zorlamasıyla olduğu kadar bölgedeki gerginlikleri ve mezhep cepheleşmelerini önlemek isteyen ABD ve AB'nin itmesiyle de gerçekleşiyor. İran ve ABD'nin bile yakınlaştığı bir dönemde kimse Türkiye gibi önemli bir ülkenin saplantılar ve miyop politikalarla başıboş mayına dönüşmesini istemiyor tabii ki.

Bu gidişin önünde bir potansiyel risk kaynağı yok değil. O da **bizzat Başbakan**. Örnekler çok. **Bölgede**, Erdoğan'ın Mısır'da sık sık nükseden **'Rabia'**cılığı ve Mursi özdeşliğinin tahribatı ortada. İsrail ile ilişkilerde Netanhayu faktörü ihmal edilemez ise de Obama'nın barıştırmaya girişimine asıl Erdoğan'ın direndiği sır değil. **Batı ile ilişkilerde**, Erdoğan'ın **'Bizi Şanghay İşbirliği Örgütüne alıp kurtarın'** lafı ciddiye alınmaya değer olmasa bile en azından AB üyeliğimize olumsuz bakan çevrelere malzeme verdiği bir vakıa. **Balkanlarda** ise Başbakan'ın **'Kosova Türkiye'dir'** gafının yarattığı tepki hatırlarda.

Umarız, Davutoğlu inkâr etse de, her şeye ve Erdoğan'a rağmen, dış politikamız sokulduğu doğru yolda devam eder.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ukrayna- Türkiye

Temel İskit 10.12.2013

Ukrayna'da iki haftadır süren kriz bir siyaset laboratuvarı gibi. Bu ülke coğrafya ve tarih olarak Doğu ile Batı arasındaki fay hattı üzerinde.

İşte kriz tam da Ukraynalıların AB'nin refah, demokrasi ve insan haklarının Batı'sıyla Rusya'nın hegemonyası altında otoriter yönetimin Doğu'su arasında tercihe zorlanmalarından çıkıyor.

Aslında ülke 2004 'Turuncu Devrimi'nden beri bazı iniş çıkışlara rağmen Batı'ya yöneliyordu. Rusya'nın engellemesi yüzünden NATO üyeliğini bir türlü alamamasına karşın AB ile bir Ortaklık ve Ticaret Anlaşmasını yıllardır müzakere ediyor, günün birinde üye olacağını umuyordu.

Ne var ki, bu Anlaşma nihayet geçen ay sonunda Vilnius 'Doğu Ortaklığı Zirvesi'nde imzalanacak iken Devlet Başkanı Yanukoviç ani bir dönüş ile imzayı askıya aldığını açıkladı. Ardından yüzünü Rusya'ya çevirdi.

Zaten Yanukoviç'in AB ile anlaşmadan vazgeçmesinin nedeni Moskova'nın ağır şantajı. Putin muhtemelen indirimli doğalgaz fiyatları, ticari kolaylık vaatleri ve Ukrayna'dan ithalatı kısıtlama tehditleriyle baskı kuruyor.

Putin'in bu çabasının nedeni 46 milyonluk Ukrayna'yı, Kazakistan ve Belarus ile başlattığı 'Avrasya gümrük birliği' planının vazgeçilmez parçası olarak görmesi. Hatta Rusya Devlet Başkanı bu girişimini ABD ve Çin'i dengeleyeceğini hayal ettiği bir siyasi ve ekonomik 'Avrasya Birliği'nin ilk ayağı olarak tasarlıyor.

'Doğu' ilk hamlede şimdilik önde gibi. Ancak Yanukoviç'in dönüşü sessiz karşılanmadı. Halk sokaklara döküldü. Protestocular yüzbinleri buldu. AB umuduna ket vurduğu için Yanukoviç hain ilan edildi. İstifası istendi. 'Geleceğimizi karartma' 'Putin dışarı', 'Sovyetler Birliğine hayır' diye haykırıldı.

Buna karşı yönetim şimdilik kontrolü kaybetmedi. Parlamentoda muhalefetin hükümeti düşürme girişimi başarısız oldu. Protestolar aşırı güç kullanımı ile bastırılmaya çalışıldı. Dış güçlerin komplosundan, aşırı uçlardan bahsedildi. Fakat halk hareketi sürüyor. Yanukoviç'in Putin ile anlaştığı söylentilerinin de ateşlemesiyle, pazar günü Kiev'in 'Euro' sıfatı takılan 'Maidan'ında yüzbinler toplandı.

Krizde en çok dikkat çeken husus, AB değerlerinin çekiciliğinin etkisini doğrudan halk üzerinde göstermesi. Buna karşı iktidarı elinde tutan Yanukoviç'in Rusya'nın güç odaklı nüfuz politikasına boyun eğmesi.

Gerçekten de eski Sovyet ekolünden gelen Yanukoviç'in Putin'in otoriter politikalarına kendini daha yakın hissettiği seziliyor. Buna karşı AB ile Ortaklık Anlaşmasının yaratacağı demokratik reform dinamiğini iktidarına ve yönetim tarzına bir tehdit olarak gördüğü anlaşılıyor.

Zaten Yanukoviç zamanımızın belirli bir lider tipini temsil ediyor. Bu liderler popüler ve güçlüler. Seçimle geliyorlar ama sonra halktan aldıkları yetkiyi halkı kutuplaştırmak, yandaşlarını ödüllendirip rakiplerini cezalandırmak için kullanıyorlar. Devletin gücü başta olmak üzere her şeyi bizzat kontrol etmek istiyorlar. Bağımsız kurumlardan, sivil toplumdan ve de muhalif basından nefret ediyorlar. Benzer liderlerin prototipi Putin ama başkaları da var.

Örneğin Yanukoviç'in tasviri hemen akla Sayın Başbakanımızı getiriyor. Erdoğan'ın sözkonusu özellikleri taşımadığını iddia etmek güç. Diğer bir paralel, Başbakan'ın AB'ye içten gelen mesafeliliği, buna karşı Şangay İşbirliği Örgütü ve Avrasya Birliği sempatisi. Bu arada, Gezi olaylarına bakışı da Yanukoviç'inkinden bile daha katı.

Yandaş olmayan medyaya karşı tutum konusunda ise, gazetemize karşı başlatılan susturma harekâtının da gösterdiği gibi Erdoğan güçlü liderler yarışında zaten en önde gidiyor.

Ukrayna'daki otoriter liderin Doğu'suyla, halkın AB değerlerinin Batı'sının mücadelesi süredursun. Bizdeki güçlü liderin 'sandık demokrasisi' ile yine AB değerlerine dayalı çoğulcu demokrasinin mücadelesi her gün daha

kızışıyor.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hareket var bereket yok

Temel İskit 17.12.2013

Bakarsanız Türk diplomasisi büyük bir faaliyet içinde.

Sadece Davutoğlu'nun son bir aylık dış gezi takvimine göz atmak bile baş döndürücü: Washington, Myanmar, Bağdat, Kiev, Brüksel, Tahran, Bahreyn, Katar, Moskova, Erivan, Atina...

Yüz yüze temaslar günümüz diplomasisinin en önemli yöntemi. Doğrudan görüşmelerin yoğunluğu dış ilişkilerin canlılığını gösterir. Dolayısıyla Dışişleri Bakanımızı bu yorulmaz mesaisi nedeniyle kutlamak gerekir.

Ancak, bu hareketliliğin dış politikamızı ne ölçüde etkin kıldığı, özellikle kronik dış sorunlarımızı çözmekte ne derece yararlı olduğu şüpheli.

Ortadoğu'da durumumuz ortada. ABD ve AB ile ilişkiler bir türlü tam ısınmıyor. Rusya ile zıtlıklarımız çok. Kısacası genel tablo iç açıcı değil.

Hareket çok ama fazla bereket getirmiyor galiba.

Davutoğlu'nun geçen haftaki Erivan ziyareti bu tarz 'bereketsiz' faaliyetlere bir örnek. Aslında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Bakanlar toplantısı vesilesiyle yapılan bu ziyaret bazı çevrelerde Ermenistan ile dört yıl önce donmuş olan ilişkilerin canlandırılması girişimi olarak yorumlandı.

Hatırlamak gerekirse, iki yıllık bir diplomatik çabanın ardından 2009'da imzalanan Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesine ilişkin Protokoller Azerbaycan'ın bir dokunuşuyla yıkılıvermişti.

Başbakan'ın imzanın akabinde Bakü'ye gidip "Karabağ meselesi çözülmeden sınır açılmaz" demesi Protokollerin TBMM'de onayını imkânsızlaştırmış, 'normalleşmeyi' Azerilerin ipoteği altına sokmuştu. Bu arada Ermeni Anayasa Mahkemesi'nin Protokolleri sakatladığı iddiası yan çizmemiz için yeni bir bahane yaratmış ama normalleşmenin etnikmilliyetçi dış politikamıza kurban edildiği gerçeğini gizleyememişti.

O zamandan beri Ermeni tarafı da katılaştı. Ermenistan yöneticileri 'ön şartsız ilişki'den bahsetseler de soykırımın tanınması şartını daha yüksek sesle dillendiriyor. Normalleşme ile Karabağ arasında ilişki kurulmasına şiddetli itirazları sürüyor. Türkiye'yi Karabağ sorununda taraf olarak görmeye devam ediyorlar.

Davutoğlu Erivan'a giderken tarafların yaklaşımlarında kımıldama olduğuna dair bir işaret yoktu. Karabağ sorunu Azeri ve Ermeni liderlerin bir ara buluşmalarına rağmen yerinde sayıyordu. Üstelik güvenliğini Gümrü

Üssü anlaşmasıyla Rusya'ya bağlayan Ermenistan, AB ile Ortaklık yerine Putin'in Avrasya Gümrük Birliği'ni tercih ederek Türkiye'den farklı bir stratejik eksene kaymıştı.

Dışişleri Bakanı aslında ziyaretine bir 'el uzatma' havası vermek istemedi değil. Kendisine Ermeni kökenli Koptaş, Esayan ve Özaranat'ın eşlik etmesi bu yönde hoş bir düşünce idi. Ancak ziyaretin herhangi bir somut ilerleme ifade etmediği hemen anlaşılıverdi. Davutoğlu'nun Nalbantyan ile görüşmesini 'görüş ayrılığımız var ama samimi bir ortamda görüştük' şeklinde özetlemesi durumu yeterince anlatıyordu.

Kısacası, somut sonuç yaratmayacağı baştan belli olan ziyaret 2015 öncesi Batı kamuoyuna dönük bir PR faaliyeti denemesinden öteye geçemedi.

Aslında Ermeni sorunumuzun dış ilişkilerimiz üzerindeki yükünü Ermenistan ile anlaşarak hafifletmeye çalışmanın sınırı var. Bu meseleyi kendi iç sorunumuz olmasına rağmen içselleştirmedeğimiz, hâlâ dış dünyanın bize dayattığı bir dış politika sorunu sandığımız sürece sağlıklı bir çözüm hayal.

Örneğin, hükümetin 2015'te artacak olan soykırımı kabul ettirme baskısını azaltmak için hazırladığı ve yine bildik resmî tezlerimize dayandırılacağı anlaşılan geniş çaplı kampanya boşlukta kalabilecek.

Sonuçta, Türkiye toplumun etnik ve dinî çeşitliliğinin 'milli birlik ve beraberlik' tornasında öğütülmesinin yarattığı travmalarla yüzleşmeden ne sağlıklı bir demokrasiye ne de tutarlı bir dış politikaya kavuşabilecek.

O zamana kadar da dışta hareket bereket getirmeyecek.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Topyekûn savaş

Temel İskit 24.12.2013

Aslında meselenin basit olması gerekir. Ortada suçüstü düzeyinde yani **inkârı neredeyse imkânsız bir yolsuzluk/ rüşvet suçu karinesi** var. Zaten bu karineden hareketle **tutuklamalar olmuş yargı gereğini yapıyor**. Sanıkların kimlikleri ve bizzat bazı bakanlarla ilgili iddialar nedeniyle olayın büyük yankı yapması şaşılacak bir şey değil. Ama **normalde yapılacak olan yargılamanın cereyan tarzını izlemek ve sonucu beklemek**.

Ne var ki **Türkiye hâlâ demokratik kurumları tam işleyen ve daha önemlisi saydam bir ülke değil**. Keşke bu suçların salt bir 'temiz eller operasyonu' çerçevesinde ortaya çıkarıldığına kayıtsız şartsız inanılabilseydi.

Ama maalesef bunların **bir güç mücadelesinin bir bakıma hayırlı bir ürünü** olarak ortaya çıkartıldığı kuşkusuz giderilemiyor. Bir tarafta siyasi iktidar, diğer tarafta eski müttefiki 'hizmet hareketi'.

Bu çerçevede, **'Hizmet'in** temel fikri ve görünür faaliyetleri ne kadar yararlı olursa olsun, bazı devlet kurumları içinde **şeffaf olmayan ve kontrol dışı bir güce eriştiği kuşkusuz** yaygın.

Aslında **siyasi iktidarın gücünü** sadece bu hareket ile değil genel olarak '**seçilmemişler**'le örneğin bürokrasiyle **paylaşmak istememesini meşru görmek gerekir**.

Ancak Erdoğan ve Fethullah Hoca'nın karşılıklı beyanlarıyla giderek tırmanan bu mücadelede meşruluğu sayesinde kolaylıkla galip gelebilecek olan **siyasi iktidar yapması gerekenin tam tersini yapıyor. Hatta meşruluğuna gölge düşürecek adımlar atıyor**.

Her şeyden önce, Başbakan yolsuzluk/ rüşvet davasının siyasi hasarını önlemek için ilk akla gelen önlem olan, iddia konusu bakanların istifasını istemiyor. Aksine başlamış olan **yargı sürecine, genellikle yargıya** ve adli soruşturma mekanizmasına **müdahale anlamını taşıyan tasarruflara giriyor** (kanuna aykırı olarak adli kolluk yönetmeliğinin değiştirilmesi, Emniyet teşkilatında kıyım, yeni savcılar).

Böylece, savaştığını iddia ettiği '**paralel devlet**' ile baş etmenin en etkili yolu olan **demokratik şeffaflığı takviye edecek tedbirler almak yerine** meseleyi '**saptırmaya**' ve '**üstünü kapamaya**' çalıştığı kanısını uyandıran adımlar atıyor. Hatta suçu külliyen inkâra kadar gidiyor.

Zaten **Başbakan bugün artık kuvvetler ayrılığı, şeffaflık, yargı bağımsızlığı filan gibi kavramları umursama noktasını geçmişe benziyor. Topyekûn savaşa girmiş bir komutan gibi. 'Kendi milleti'ni düşman güçlere karşı seferber etme gayreti içinde**.

Bu savaşında Erdoğan **cepheyi dışa genişletmekten çekinmiyor**. Bütün meseleyi iç uzantıları olan '**uluslararası bir komplo**'ya bağlıyor. Gezi olayındaki refleksleri uyanıyor. Faiz lobisi, dış mihrak hayaletleri yeniden kol geziyor. İktidar basınında '**ABD, İsrail oyunu**' haberleri hemen tedavüle çıkıyor. Başbakan bu asılsız haberlere dayanıp ABD Büyükelçisi'ni hedef alabiliyor (Neyse ki Dışışleri ve Hüseyin Çelik hasarı bir ölçüde kontrol edebiliyor).

Başbakan bu söylemin geçersizliğinin, hatta bıktırıcılığının farkında değil. Örneğin Batı'nın Türkiye'nin başarılarını kıskandığı için komplo kurduğu savının inandırıcılığı çoktan yok oldu.

Yolsuzluk/ rüşvet olayının dış boyutu aslında farklı yerde. **Bu olay ve hükümetin ele alış şekli dış dünyada AKP iktidarının ve özellikle Başbakan'ın zaten parlaklığını kaybetmiş olan imajını kaçınılmaz şekilde karartacak**. Dış algıdaki bozulmanın **ekonomide olumsuz etkileri** olacak. Dünyada sermaye arzının azaldığı bir dönemde Türkiye'ye akış azalıp durabilecek. **AB ile uyum sorunlarımızda bir geriye gidiş** daha yaşanacak. Dış politikada etkinliğimiz azalacak.

Erdoğan bu kavgayı '**hayat memet**' sorununa dönüştürmeme fırsatını kaçırdı. **Demokrasi ve hukuk kurallarına uygun bir yaklaşımla bu yolsuzluk darbesini az zararla savuşturabilirdi**. Yazık oldu. **Umarız ülkenin iç istikrarı ve dış ilişkileri bu badireden onarılmaz yaralar almadan çıkar**.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beterin beteri

Türk dış politikasının 2013 bilançosu olumlu değil.

Ama 2014'e umutla bakmak da güç.

Geçen yıla girerken Ortadoğu'da Arap Baharı'nın başlarındaki başarılı performans zaten hayal kırıklığına dönüşmüştü. İddialı '**Türk-İslam yeniden doğuşu hayali**' ve mezhepçi politikalar bölgedeki konumumuzda önemli tahribata yol açmıştı.

Bu çerçevede Suriye'de her ne pahasına olursa olsun Esad'ın gitmesini hedefleyen katı tutumun, Bağdat'la ilişkilere Sünni gözlükle bakışın yarattığı gerginliğin, Mısır'daki darbeye abartılı tepkinin ve aşırı İhvan yanlısı yaklaşımın, İsrail'i her vesile ile suçlama refleksinin olumsuz etkileri son aylara kadar devam etti.

Aynı şekilde, başta Erdoğan, AKP iktidarının ittifak bağlarımızı ve AB adaylığımızı umursamaz tutumları, Gezi sırasında ABD'ye, İsrail'e, Avrupa'ya yöneltilen dayanaksız dış komplo iddiaları Batı ile ilişkilerimizi yaraladı.

Gerçi son sıralarda bu başarısız gidişata dur denmesine çalışılmadı değil. Bölgedeki gelişmeler ve Batı'nın itmesi hükümeti dış politikayı (epeyce tutan bir tabirle) '**reset**' etmeye zorladı.

'**Reset**' süreci Kuzey Irak Kürt yönetimiyle ilişkilerimizi bozmadan Bağdat'la arayı düzeltmek, İran ile nispi ısınma, Suriye'de El Kaide'yi desteklemekten kaçınmak şeklinde başladı. Davutoğlu Vaşington ziyaretinde **ABD ile ilişkileri ısıtmaya çabaladı**, 'model ortaklığımız' hatırlandı, Türkiye'nin Batı eksenini teyit edildi, Çin füzelerinde geri adım işareti verildi.

AB adaylığımız hakkında daha olumlu bir söyleme geçildi. Bu arada, 'Bölgesel Politika' faslının açılması ve daha sonra geri vize serbestisi diyalogu mutabakat metni ve geri kabul anlaşmasının imzasıyla somut gelişmeler kaydedildi.

Fakat tam da Türkiye'nin Batı aidiyetiyle ve bölge dengeleri içindeki özgül ağırlığıyla uyumlu bir politika çizgisine döneceği umudu yeşermekte iken gündem dramatik bir şekilde değişti. Her şey rüşvet/ yolsuzluk kasırgasının etki alanına girdi.

Başbakan'ın, krizle baş etmek için benimsediği '**cepheyi genişleterek savaşıma**' yönteminin dış ilişkilerimiz açısından riskini umursamayacağı anlaşıyor.

Her hâlükârda, **Türk dış politikasının önümüzdeki yıldaki seri seçimler tarafından rehine alınacağından şüphe yok.** Ana temanın rüşvet/ yolsuzluk olacağından da...

Nitekim Erdoğan'ın daha ilk ağızda bütün meseleyi iç uzantıları olan '**uluslararası bir komplo**'ya bağlaması, Gezi reflekslerinin uyanması, faiz lobisi ve dış mihraklar hayaletlerini devreye sokması bunun işaretleri.

Seçim sunağında ilk kurban edileceklerin ise 'olağan şüpheli' ABD ve İsrail olması pek muhtemel.

Vaşington'la ilişkilerin daha da soğuması, İsrail'in ise iyice 'şeytanlaştırılması' beklenir.

Nitekim, Başbakan'ın yalan haberlere dayanarak ABD Büyükelçisi'ni tehdit etme krizi bir ölçüde savuşturulmuş iken iktidar basını komplo ithamlarını sürdürüyor. 'Türk yetkililerin bu tür suçlamalara itibar etmedikleri konusunda güvence verdiği' şeklindeki beyanlara rağmen hasarın ne kadar kontrol edildiği şimdilik bilinmiyor.

Öte yandan, yolsuzluk operasyonu ile ilgili hukuki sürecin yürütölüş tarzından rahatsızlığını dile getirmeye başlayan **AB ile de bu yüzden gerginliklerin yaşanması öngörülebilir**. Bir ilk test Başbakan'ın 19 Ocak Brüksel gezisi.

Bu savaş ortamında diğler dış politika konuları daha da kötüye gitmese bile uluslararası imajı daha da bozulmuş olan Türkiye en azından **pasifliğe itilecek**. Bu aralar bence suni bir hareketlilik görülen Kıbrıs sorunu dâhil mevcut sorunlarımızda en ufak bir **inisiyatif alınamayacak**. Ortadoğı'nda seyircilik rolümüz perçinlenecek.

Evet, ne yazık ki tablo karanlık.

Maalesef yine acı bir bedel ödeyecek olsak da, tek umut bu krizin Türkiye'ye demokrasi yolunda bir ders daha olması. Artık hukukun üstünlüğünün elzemliğinin ve saydamlığın faziletinin toplumun genlerine kazınması.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dışışleri

Temel İskit 07.01.2014

Geçen yılın Dışışleri için önemli gelişmesi, Bakanlığın kurumsal bütünlüğünü bozacak değişiklikleri de içeren **'Torba Kanun'**un yürürlüğe girmesiydi. **Kanunun can alıcı noktası**, 'istisnaen' Bakanlık dışından yurtdışına Büyükelçi olarak atanan kişilerin dönüşlerinde **Bakanlıktaki mesleki uzmanlık gerektiren en üst düzey yöneticiliklerine atanabilmesi**.

Kanuna ana muhalefet ve pek çok medya mensubu tepki gösterdi, emekli Dışışleri mensupları bildiri yayınladı. Bu tepkilerde böyle bir **'dıştan atama' olanağının yaratılmasının, Dışışleri kariyerinin ciddi sınavlara dayanan yapısını bozmak, hiyerarşik düzenini altüst etmek** gibi sakıncalar taşıdığına dikkat çekildi. Ayrıca, bu yolla Bakanlığa **'siyasetin sokulduğu'** vurgulandı.

Aslında AKP hükümetinin attığı bu adım pek de şaşırtıcı değil. Özellikle Başbakan bunun işaretlerini çoktandır vermektedir zaten.

Cumhuriyet tarihi boyunca siyasi iktidarlar Dışışleri'nin kurumsal yapısına müdahale etmemeye özen gösterdiler. **Bir iki istisna dışında Bakanlığa 'siyaset girmedir'**. Zaten Dışışleri bürokrasisi de bütün hükümetlerle ahenk içinde çalışmayı bildi.

AKP iktidarı ile bu durum değişmeye başladı. Başlarda hükümet Dışışleri kadrolarına dokunmadı ama bu kurum ile tam da **sağlıklı bir ilişki kuramadı**. Başbakan Dışışleri yerine müşaviri Davutoğlu ile çalışmayı tercih etti. Gerçi Davutoğlu Bakan olduktan sonra Bakanlığa önemli imkânlar sağlayan yeni bir Teşkilat Kanunu çıkarttı, dış temsilciliklerin sayısını büyük ölçüde artırdı. Ancak **kadrolarla ilişkisi onları Başbakan'ın ve kendisinin dış politika anlayışı hakkında endoktirine etmekle sınırlı kaldı**. Dışışleri'nin politika oluşturulmasına katkı işlevi neredeyse kayboldu.

Aslında AKP- Dışışleri ilişkisinin 'normalleşmesi'nin önündeki en önemli engelin Başbakan'ın yaklaşımı olduğu seziliyordu. **Erdoğan Dışışleri'ne karşı geçmişten de gelen önyargılara sahip gibiydi.** En önemli işareti Davos dönüşünde verdi. 'One minute'ün ardından Türk diplomatları ile ilgili sözleri bu önyargıların açık ifadesiydi. 'Monşerler' terimini ısrarla kullanması, diplomatların 'dik durmadığını' ima etmesi '**sahici**' düşüncelerini ifade ediyordu sanki.

Başbakan sonraları daha da ileri gitti, diplomatları **ayak bağı** olarak gördüğünü belli etti. Zaten giderek dış politikada başrolü üstlenip kararlarını doğrudan Davutoğlu ve kendi danışmanları vasıtasıyla oluşturmaya başladı.

Başbakan'ın önyargısında Bakanlığın tam bir 'cumhuriyet' kurumu olmasının da önemli payı var sanki.

'Torba Kanun' vesilesiyle çıkan bazı yazılarda yer aldığının aksine **Dışışleri Bakanlığı Osmanlı'dan devralınmış ve Osmanlı geleneğine sahip bir kurum değil.**

Bilakis imparatorluktan cumhuriyete geçişte diğer birçok alanda olduğu gibi Dışışleri'nin yapılandırılmasında da **köklü bir değişiklik** yaşandı. Osmanlı hariciyesinden bir geçiş sözkonusu olmadı, Dışışleri '**yeni baştan**' kuruldu. Ulusal hükümetin ilk unsurlarından Hariciye Vekâleti 1920'de Ankara Valiliği'nin üst katında tek odada üç memur ile faaliyete geçmişti. Vekâletin kalıcı örgütlenmesi 1927 yılını bulmuştu. **İlk Hariciye Vekilleri ve Sefirler Atatürk'ün silah arkadaşları ve koyu inkılâpçılardı.**

Anlaşılan **Dışışleri'nin hep Batı diplomasisini örnek almış olan seküler geleneği** Başbakan'ın 'Osmanlı' renkli dış politika vizyonu ile çatıştı. Erdoğan- Davutoğlu ikilisi bir ara açıkça mezhepçi ve etnik renklere bürünen dış politikalarını uygulamak için **ideolojilerine daha uygun bir Dışışleri yaratmaya da girişti.**

Ancak ülkenin hâlâ **dış dünyadaki en güvenilir gözü ve kulağı** olan Dışışleri'ne eski itibar ve işlevinin iade edilmesi **yapısına da dokunulmaması** özellikle şimdi büyük önem taşıyor. **Zira iktidarın dış dünyada yarattığı Türkiye algısı tahribatının tamiri çabasında yine bu kurum ön safta olacak.**

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlayamıyorlar

Temel İskit 14.01.2014

Yaşadığımız derin siyasi krizin **dış dünyadaki algılanış şekli** şüphesiz dış ilişkilerimiz kadar iç dinamiklerimizi de etkileme potansiyeline sahip.

Kriz özellikle Batı'da büyük yankı buluyor. ABD ve AB medyasında bu konuda her gün çok sayıda başyazı, makale, haber yer alıyor. Gelişmeler adım adım izleniyor.

Değerlendirmeler doğal olarak Türkiye'nin de sahip olmayı amaçladığı Batı'da hâkim demokrasi anlayışı

ve normlar esas alınarak yapılıyor. Bu nedenle olsa gerek, yabancı yorumcular olan biteni sanki tam olarak anlayamıyorlar.

Örneğin, **Cemaat'in belirli bir etkiye sahip olduğunu** ve 17 Aralık rüşvet ve yolsuzluk operasyonunun başlatılmasında rolünün bulunduğunu **seziyorlar**. Ama **Erdoğan'ın yargı sürecini beklemek yerine operasyonu komplo ilan edip bu süreci baltalamaya çalışmasını** anlayamıyorlar.

Bu amaçla bir yandan polisin adli kolluk işlevini kaldırmaya girişirken diğer taraftan **binlerce Emniyet mensubuna yer değiştirtmesini, Maliye bürokrasisinde kıyımaya girişmesini** anlayamıyorlar.

Savcıların elinden soruşturma dosyalarının alınmasını, **eskiden pek muteber savcılarının şimdi hain gösterilmesini** anlayamıyorlar.

Dahası **kuvvetler ayrılığı ilkesini yok sayan bir kanun teklifi ile Yargı'yı kendine bağlamaya çalışmasını** anlayamıyorlar.

Başbakan'ın ortaya attığı '**paralel devlet**' ve '**dost-modern darbe**' gibi kavramları anlayamıyorlar. Bu tarz bir '**karanlık**' tehlike algısına karşı **en etkin mücadele hukuk dairesinde ve demokratik şeffaflık takviye edilerek verilebilecek iken** tam tersinin yapılmasını anlayamıyorlar.

Bu meyanda Erdoğan'ın **medya üzerindeki baskıyı artırmasının**, basında işten atılmaların artmasının geri tepeceğini algılayamadığını anlayamıyorlar.

Cemaat'i etkisizleştirmek için yolun cadı avı başlatmak olmadığını, Cemaatçi yargı mensupları ve bürokratların **ancak görevlerini ideolojilerine kurban ettiklerinin hukuk çerçevesinde kanıtlanması** yoluyla tasfiye edilebileceğini göremediğini anlayamıyorlar.

Birkaç yıl önce Cemaat'le ittifak hâlinde mücadele ettiği **askeri yanına çekmeye çalışmasını ve bunun ateşle oynamak olduğunu fark etmemesini** anlayamıyorlar.

Cepheyi dışa da genişletmesini, başta ABD ve İsrail, Batı'nın kendisine karşı bir komplonun tarafı olduğu iddiasını sürdürmesini anlayamıyorlar. Dışişleri Bakanı'nın '**Türkiye'nin güç birikimi İngiltere ve Fransa başta olmak üzere bazı ülkeleri rahatsız etti. Son olaylarda dış güçlerin de etkisi var**' diyerek komplocular kervanına katılmasını anlayamıyorlar.

Sonuçta, Başbakan'ın artık kuvvetler ayrılığı, şeffaflık, yargı bağımsızlığı gibi kavramları umursamamasını anlayamıyorlar. Bu yaklaşımının **ekonomiye gölge düşürdüğünü, yabancı yatırımları kaçırdığını** sezememesini anlayamıyorlar.

Bütün bunları anlayamayınca vardıkları bir sonuç **Başbakan'ın asıl amacının ortaya çıkan ve çıkması olası yolsuzlukların üstünü kapatmak olduğu**.

Çıkardıkları diğer bir sonuç, **Cemaat'le mücadelesini bir beka savaşı olarak gördüğü ve bu yolda Türkiye'nin bugüne kadarki demokratik kazanımlarını tahrip etmeyi bile göze aldığı**.

Bu çıkarsamalar doğal olarak Erdoğan ne kadar aksi peşin fikir sahibi olursa olsun Türkiye'nin istikrarlı bir demokratik ülke olmasında çıkar gören Batılı çevrelerde **endişeye neden oluyor**. ABD ve AB resmî ağızları da sık sık gelişmelerden kaygılarını dile getiriyor.

Bu ortamda Başbakan'ın 2014'ü AB yılı ilan etmesinin uyandırdığı umutların boşa çıkacağı şimdiden belli gibi. Geçen yıl yeni bir faslın açılmasının ve vize konusundaki gelişmelerin yarattığı **olumlu hava kayboldu**. Erdoğan'ın Kopenhag siyasi kriterlerini sarsan tasarrufları AB ile ilişkilerimizi ciddi şekilde **zehirleme** istidadında.

Erdoğan'ın 21 Ocak Brüksel ziyareti gerçekten yaşamsal önemde. **Ne var ki içine düştüğümüz durumu Erdoğan'ın bir iki vaadi ve beyanı kurtaracak gibi gözüküyor.**

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Brüksel'de ne olacak

Temel İskit 21.01.2014

Başbakan bugün Brüksel'de.

Avrupa Birliği'nin üç karar alma organının başları ve en etkili mensuplarıyla görüşecek. **Temaslar, olabilecek en yüksek düzeyde.** Temyizi yok.

Ziyareti özellikle AB ile ilişkileri Türkiye'nin demokrasisi ve ekonomik geleceği bakımından yaşamsal görenler **endişe ile izleyecek.**

Nasıl endişe etmesinler ki... Erdoğan'ın beş yıl önceki son ziyaretinden bu yana köprüler altından geçen sular hiç 17 Aralık sonrası kadar bulanıklaşmamıştı.

Evet, Gezi'deki gibi krizler yaşanmış ama **hükümet hiçbir zaman AB üyeliğinin ön koşullarını bu kadar zedeleyen tasarruflara girişmemişti.**

Kuvvetler ayrılığı ilkesi bu kadar gözardı edilmemiş, yargıç ve savcılar bu ölçüde siyasi nedenli atamalara maruz bırakılmamış, bürokrasi bu kadar keyfi biçimde hallaç pamuğu gibi atılmamıştı. Hukukun rafa kaldırıldığı hissini bu ölçüde yayıldığı bir ortama girilmemişti. Basının bu kadar baskı altına alındığı, internetin bile kontrol edilmek istendiği bir dönem yaşanmamıştı.

AB tarafı ise AK Parti hükümetinin, tüm bu tasarruflarını bir 'paralel devlet' tehdidine veya bir 'dost-modern darbe' girişimine karşı öz savunma olarak gerekçelendirmesini hiç de kabul eder gözüküyordu.

Bilakis AB'den ciddi uyarılar gelmişti. Hükümetten yolsuzluk iddialarının tarafsız şekilde üstüne gitmesi istenmiş, yargı sistemindeki değişikliklerden kuşku belirtilmişti. Avrupa basınında **müzakerelerin askıya alınması** olasılığından bile bahsedilmekteydi. Son olarak, görüşülmekte olan AP Türkiye raporunda hükümetin yargı sürecine müdahale etmemesi uyarısının ve kuvvetler ayrılığı ilkesine uyma gereğinin yer alacağı belli gibiydi. **Kısacası AB 'yolsuzluğun üstünü örtme' diyordu.**

Bu arada Erdoğan hem dış komplodan bahsetmekten hem de AB'ye HSYK düzenlemesini eleştirmesinden dolayı çatmaktan, '**haddini bilmesini**' istemekten geri kalmıyordu.

Peki, bu ortamda Brüksel'de ne olabilir?

Şekil bakımından, herhalde her şey **diplomatik nezaket çerçevesinde** cereyan edecek. Tabii tek öngörülemeyecek olan Başbakan'ın fevri karakteri. Ancak Erdoğan'ın, bir '**one minute**' olayının tekrarının Türkiye'yi hem siyaseten hem ekonomik bakımdan ne kadar sıkıntıya sokacağını bilincinde olduğuna inanmak istiyorum.

Esasa gelince, **Başbakan herhalde daha ziyade AB hedefine bağlılığımızı teyit eden sözler söyleyecek.** Barış süreci, reform lafları edecek. Müzakerelerin hızlanmasını isteyecek. Bazı tarizlerde de bulunacak. Ama '**darbe**' tezini anlatmaktan da geri kalmayacak. Bunu yaparken umarız '**gelişmemizi kışkırtan dış mihraklar**'dan bahsetmez.

Karşı taraf ise esas itibariyle Erdoğan'ı nazik bir şekilde dinlemekle yetinecek. Bu arada **bir aday ülkenin demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerine sadık kalması gereğini** münasipçe veya eğip bükmeden hatırlatacak.

Yani Brüksel'de bir nevi sağırlar diyalogu dışında fazla bir şey olmayacak.

Tahminim, **Erdoğan** döndükten sonra büyük olasılıkla **hayat memat savaşına** aynı tempoda **devam edecek.** HSYK meselesi nispeten az antidemokratik biçimde halledilse bile yargı ve bürokraside tasfiye hareketi sürecektir. Yerel seçimler yaklaştıkça yolsuzluğun gündemde tutulması çabalarına karşı Başbakan muhtemelen '**darbe**' ve '**kumpas**' retoriğini şiddetlendirecek. Batı ve AB ülkelerini hedef alan '**dış güçler komplosu**'nu meydanlarda dile getirmekten kaçınmayacak.

AB cephesinde ise bir bekleme dönemine girilecek. Karşılıklı çıkarlar her şeye rağmen tam bir kopmayı önleyecek ama **ilişkiler fiilen donacak.** Bazı çevrelerde müzakerelerin askıya alınmasından bahsedilse de, böyle bir karardan dönülmesinin güçlüğü bilenen Komisyon bu yönde bir girişime kalkışmayacak.

Sonuçta, AB çıpasına ince bir bağla tutunsa da Türkiye pusulasız bir şekilde savrulmasını sürdüreceği benziyor.

Brüksel ziyaretinin değerlendirmesi haftaya. Bakalım tahminlerim tutacak mı?

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Brüksel'de ne olmadı

Temel İskit 28.01.2014

Geçen hafta Başbakan'ın Brüksel gezisi hakkında bazı öngörülerde bulunmuş, yazımı "**Bakalım tahminlerim tutacak mı?**" diye bitirmiştım.

Sanırım tuttu...

Başbakan AB hedefine bağlılığımızı teyit etti. Barış sürecinden, reformdan bahsetti. Müzakerelerin hızlanmasını istedi. Bazı tarizlerde de bulundu. **Ama 'paralel devlet' tezini anlatmaktan da geri kalmadı.**

Karşı taraf ise esas itibariyle Erdoğan'ı diplomatik nezaket çerçevesinde dinledi. Bu arada bir aday ülkenin demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerine sadık kalması gereğini, AB bürokratları **münasipçe**, siyasileri ise **eğip bükmeden** hatırlattı.

Ve sonuçta Brüksel'de kriz çıkmadı ama bir nevi sağırlar diyalogu dışında fazla bir şey olmadı.

Başbakan'a yakın medyanın neye dayandığı belli olmayan şekilde iddia ettiği gibi **Başbakan AB'den güçlü bir destek filan almadı. İlişkiler hız filan da kazanmadı.**

Aksine, AB Başbakan'ın tezlerinden **hiç de ikna olmadı**. Barroso'nun, "*Başbakan durumu bize **kendi gördüğü şekilde** açıkladı. **Ama sorunlar ne olursa olsun bunların çözümü hukukun üstünlüğü ve kuvvetler ayrılığı ilkelerine uymalıdır***" demesi AB'nin yaklaşımının özeti gibiydi.

AP Başkanı başta olmak üzere AB siyasetçileri ise sözlerini sakınmadılar. Yargıyı yürütmenin güdümüne sokma girişiminden ve bürokrasideki kıyımdan duydukları **kaygıyı daha açıkça dile getirmekten** geri kalmadılar. AP'nin gelecek ay çıkacak Türkiye raporunda bu konuda eleştirilerin yer alacağı gerçeği değişmedi.

Şimdi AB beklemede. Başbakan'ın tutumu Brüksel'de verdiği sözlere göre değil icraatının ve gündemdeki yasal düzenlemelerin AB temel kriterlerine uyup uymadığına göre değerlendirilecek.

Ama Erdoğan'ın daha 'yargı bağımsızlığını koruma' garantisi verdiği günün akşamı 96 yargıç ve savcıya yer değiştirilmesi herhalde AB'nin içine su serpmeydi.

Zaten Başbakan döner dönmez '**hayat memet savaşına**' aynı tempoda devam edeceğini belli etti. Her gün hedef alınacak yeni bir düşman buluyor. Son olarak **yabancı sermayenin kaçabileceği** endişesinden söz etme gafletini gösteren **TÜSİAD'ı da 'vatan haini' ilan etti.**

Yerel seçimler yaklaştıkça Başbakan muhtemelen '**darbe**' ve '**kumpas**' retoriğini şiddetlendirecek. Hatta Batı ve AB ülkelerinin '**dış güçler komplosu**'nu meydanlarda dile getirmekten bile kaçınmayabilecek.

Bazı yorumlara göre Brüksel ziyaretinin ve AB uyarılarının belki de tek olumlu sonucu **HSYK değişikliği teklifinin askıya alınması**. Özellikle Komiser Füle'nin iki mektubundaki eleştirilerinin bu kararda etkili olduğu ileri sürülüyor. Ancak Başbakan'ın aklının dıştan çok içte olduğu düşünülürse **daha çok Gül'ün veto ihtimalinin rol oynadığı** akla geliyor. Adalet Bakanı'nın baskısıyla yargıda geniş çapta tasfiyenin **zaten** gerçekleştirilmekte olması da diğer bir etken.

Kaldı ki, Erdoğan teklifin 'Adalet Akademisi'ne ilişkin yine sakıncalar taşıyan bölümünün yasalaştırılmasında ısrarlı. Her hâlükârda HSYK macerası, nasıl çözüme bağlanırsa bağlansın **Başbakan'ın yargıya gem vurma kararlığının izini taşıyacak**. AB'nin etkisi ise en iyi ihtimalle kuvvetler ayrılığına vurulacak darbenin yumuşatılmasıyla sınırlı kalacak.

Hollande'ın daha çok ikili ekonomik işbirliği ve yatırım ağırlıklı ziyaretinin AB cephesinde önemli bir kımıldama yaratması da beklenemez. Böyle bir ortamda Fransa haksız da olsa yeni fasılların açılmasına neden yeşil ışık yaksın ki?

Sonuçta geçen haftaki "**karşılıklı çıkarlar her şeye rağmen AB ile tam bir kopmayı önleyecek ama ilişkiler fiilen donacak**" şeklindeki tahminimi de değiştirmem için bir neden yok galiba.

temel.iskit@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)